

2014-2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS PAGRINDINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas rengia: A. Avčininkas, M. Bareikienė, Z. Bartkevičienė, O. Baumilienė, I. Gresienė, N. Januševičienė, doc. dr. Ž. Kolevinskienė, asist. dr. A. Kučinskienė, doc. dr. M. Kvietkauskas, A. Lazauskas, V. Lisauskienė, dr. Z. Nauckūnaitė, V. Navickienė, prof. dr. V. Salienė, dr. V. Šeina-Vasiliauskienė, N. Toleikytė, doc. dr. I. Vidugirytė-Pakerienė

TURINYS

Naujo turinio mokymo rekomendacijos	3
5 klasė	13
6 klasė	39
7 klasė	55
8 klasė	67
9 klasė	74
10 klasė	79
Rekomendacijos pereinamajam laikotarpiui	87
Aukštesnių pasiekimų ugdymas	87
Tarpdalykinių temų integravimas. Dalykų dermė	90
5 klasė	90
6 klasė	100
7 klasė	105
8 klasė	109
9 klasė	114
10 klasė	116
Siūlymai mokytojų nuožiūra skirstomų 30 procentų pamokų	126
5 klasė	127
6 klasė	138
7 klasė	146

8 klasė	148
9 klasė	153
10 klasė	155
Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai	163
5 klasė	164
6 klasė	177
7 klasė	177
8 klasė	178
9 klasė	194
10 klasė	204
Skaitmeninės mokymo priemonės	213
Literatūros ir šaltinių sąrašas	216
Užduočių ir mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai	222
5 – 6 klasės	222
7 – 8 klasės	231

Naujo turinio mokymo rekomendacijos

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika 5–10 klasėse

Atnaujintoje programoje mokymasis efektyviai kalbėti ir klausytis yra suprantamas kaip procesas, padedantis suprasti ir paaiškinti socialinius, kultūrinius ir mokslo dalykus, kaip esminis įrankis, ugdantis mąstymo ir savo mokymosi reflektavimo gebėjimus.

Ši sritis apima mokinių klausymosi pasiekimus (taikyti įvairius klausymosi būdus informacijai, idėjoms suprasti, kurti prasmę formaliose ir neformaliose klausymosi situacijose), kalbėjimo pasiekimus (nustatyti tikslo, auditorijos ir kultūros kontekstų poveikį sakytiniam tekstui, suprasti bendrus kai kurių sakinčių tekstų organizacinius modelius ir kalbos ypatybes) ir sąveikos pasiekimus (bendrauti, dalijantis idėjomis ir informacija įvairiose socialinėse, mokyklos ir klasės situacijose; tyrinėti įvairius vaidmenis, kai bendraudami poromis ir grupėmis, atsižvelgti į skirtingus požiūrius ir tinkamai reaguoti). Kalbėjimas ir klausymas, mokant ir mokantis kalbos, reikalauja tiek pat dėmesio kaip bet kuri kita kalbinės veiklos rūšis. Kalbėjimo ir klausymo turėtų būti mokoma taip pat nuosekliai ir sistemingai kaip ir rašymo, skaitymo ar kalbos pažinimo.

Programoje išskirti klausymosi gebėjimai apima dvi klausymo intencijas: palaikyti komunikacinį ryšį ir perduoti informaciją. Mokymosi procese naudotini įvairūs formalūs ir neformalūs tekstai (pvz., pokalbis, pokalbis telefonu, įrašyta žinutė, vaizdo įrašas ir kt.), priklausomai nuo aptariamos temos, dalyvių santykių ir sąveikos būdo.

Atnaujintoje programoje daug dėmesio skiriama kalbėjimui atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją, verbalinės ir neverbalinės raiškos, kitų priemonių pasirinkimo įtaką adresatui.

Ugdymiesi sąveikos gebėjimus mokiniai išbando įvairius vaidmenis, bendraudami poromis ir grupėmis, mokosi atsižvelgti į skirtingus požiūrius ir tinkamai reaguoti. Produktyvus ir įtraukiantis pokalbis su klasės draugais gali būti maloni patirtis mokiniams, tiek pradedant mokytis kalbėti ir klausytis, tiek plėtojant ir įtvirtinant šios srities pasiekimus. Aktyvūs pokalbiai ir diskusijos aktualiomis temomis ugdo ne tik dalykinius, bet ir socialinius gebėjimus. Mokiniai turėtų suprasti, kad jie gali kontroliuoti savo santykius su kitais, kad gali aiškiai išreikšti savo idėjas ir nuomones ir kad jų mintys yra vertingos. Mokymasis kalbėti ir klausytis suteikia mokiniui pasitikėjimo, o kasdienis dalyvavimas pokalbyje padeda išsiugdyti esminį supratimą apie tai, kaip ir kodėl mes naudojame pokalbį mokymuisi.

Programoje siekiama kuo glaudesnio kalbėjimo, klausymo ir sąveikos ryšio su rašymu ir teksto kūrimu (derinami atsižvelgimo į tikslą, adresatą ir situaciją, teksto tipų, raiškos, pateikimo aspektai). Pagrindinėje mokykloje mokomasi suprasti ir kurti įvairaus pobūdžio sakytinius ir rašytinius tekstus, tačiau kiekvienoje klasėje vienas ar kitas teksto tipas dominuoja. Paveikslėlyje tai atspindi spalvų intensyvumas

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
PASAKOJIMAS											
]terpimas į kitus tekstus											
APRAŠYMAS											
]terpimas į kitus tekstus											
AIŠKINIMAS											
ARGUMENTAVIMAS											

Siekiant programoje numatytų uždavinių svarbu, kad mokymosi procese

- kalbėti ir klausyti būtų mokomasi nuolat ir sistemingai;

- visi kalbos mokymosi aspektai, susiję su kalbėjimu ir klausymu, mokiniams taptų vertingi ir aiškūs;
- būtų vertinama tarmių įvairovė, mokiniai drąsiai kalbėtų tarmiškai tam tinkančiose situacijose;
- mokiniai mokytųsi taisyklingos bendrinės tarties atsižvelgiant į pakopą ir kalbinę aplinką;
- kalbėjimas ir klausymas būtų ugdomas per visų dalykų pamokas kaip svarbus mokymosi įrankis.

Atnaujintoje programoje akcentuojama kalbėjimo ir klausymo mokymosi svarba. Kiekvienoje klasėje nuosekliai plėtojamas supratimas, kad kalbėjimas ir klausymas yra pagrindiniai santykių formavimo, pažinimo ir mokymosi įrankiai. Siekiant juos įvaldyti mokomasi nustatyti sakininių tekstų tikslus, atsižvelgti į skirtingus adresatus ir įvairias komunikavimo situacijas, suprasti klausytojų vaidmenis, atpažinti teksto formą jam būdingus požymius (pvz., pristatymas, debatai, reklama ir kt.), taikyti tinkamas problemų sprendimo strategijas.

Programoje numatyti mokinių pasiekimai siejami su aktyvia mokymosi veikla, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų ugdymu. Kai mokiniai mokosi mokytojui padedant (taiko, veikia pagal modelį, dirba grupėmis ar individualiai), svarbu, kad jie dalyvautų, veiktų praktiškai, eksperimentuotų, apmąstytų savo kalbėjimo ir klausymo veiklą, mokytųsi iš kitų, vertinų ir įsivertintų. Užduotys tokiam mokymuisi turėtų būti siejamos su kitomis kalbinės veiklos rūšimis: skaitymu ir rašymu. Programoje ypač akcentuojamas klausymosi proceso aktyvumas ir strategijos. Mokant ir mokantis aktyviai klausytis gali padėti mokymosi klausyti etapų išskyrimas: prieš klausymą (aptariama situacija, aktyvinamos mokinių turimos žinios, pateikiamas probleminis klausimas ir pan.), klausant (klausimai, vaizdinė informacija, pagalba ir pan.), po klausymosi (aktyvus mokinių darbas su išgirsta informacija, įvairių teksto turinio ir pateikimo vertinimas).

Kalbėjimo ir klausymo mokymas sietimas su mokymosi kontekstu bei kuo realesnėmis bendravimo situacijomis. Mokiniai bendrauja su bendraamžiais, mokytojais, pažįstamais ir nepažįstamais asmenimis, grupėmis, akis į akį ir internetinėje/virtualioje aplinkoje. Jie mokosi pažįstamuose ir nepažįstamuose kontekstuose, kurie yra susiję ne tik su mokymosi turiniu, bet ir vietos bendruomene, regioniniu ir pasauliniu kontekstu.

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas 5–10 klasėse

Skaitymo, teksto supratimo ir literatūros bei kultūros pažinimo srities naujo turinio mokymo rekomendacijos pateiktos klasėmis, tačiau šio skyriaus pradžioje siekiama aptarti visoms pagrindinės mokyklos klasėms bendrus ir svarbius literatūrinio ugdymo veiklų organizavimo aspektus: atidaus skaitymo gebėjimų ugdymą, jų gilinimą ir plėtojimą, numatant kūrybines ir tiriamąsias veiklas po skaitymo, ilgojo skaitymo veiklų planavimą.

Atidaus skaitymo gebėjimų ugdymas

Siekiant įtraukti mokinius į skaitymo procesą, išugdyti atidaus skaitymo gebėjimus, sudaryti galimybes remtis įgytomis žiniomis naujose mokymosi situacijose, rekomenduojama pakankamai dėmesio skirti visiems skaitymo etapams (prieš skaitymą, skaitant, po skaitymo), siekti skaitymo kokybės (gelmės), o ne kiekybės, mokytis skaitymo strategijų. Kiekvienam skaitymo etapui siūlomos veiklos turėtų būti pasirenkamos mokytojo nuožiūra atsižvelgiant į mokinių amžių, kūrinio ypatybes (rūšį, žanrą), keliamus ugdymo tikslus. Konkretūs skaitymo veiklų pavyzdžiai pateikiami tolesniuose metodinių rekomendacijų skyriuose, o papildoma didaktinė literatūra nurodoma sk. „Literatūros ir šaltinių sąrašas“.

I. Prieš skaitymą. Sužadinimas, mokinių turimų žinių, patirties aktualizavimas

Prieš kūrinio skaitymą siekiama mokinius emociškai ir intelektualiai sudominti kūriniumi, aktualizuoti jų turimas žinias ir patyrimą, parengti kūrinį skaityti, pateikti kūrinio supratimui reikalingą kontekstinę informaciją. Siūlomos veiklos:

- mokinių dalijimasis savo skaitymo, asmenine patirtimi, susijusia su kūrinyje keliamą problema;
- visu kūriniumi sudominti galinčio kūrinio fragmento skaitymas ar jo ekranizacijos fragmento rodymas ir aptarimas;
- skaitymo hipotezių kėlimas, remiantis kūrinio pavadinimu, citata ar fragmentu;

- jutiminių vaizdinių sužadimas remiantis pasakojimu, vaizdine ar garsine medžiaga;
- probleminių situacijų, kurios artimos kūrinyje vaizduojamoms, pateikimas ir diskusija apie galimus jų sprendimus (vėliau, skaitant ir aptariant kūrinį, prisimenami mokinių pasiūlyti sprendimai, lyginami su kūrinyje vaizduojamais);
- situaciniai bei vaidmeniniai žaidimai, kurių tematika, problematika susijusi su planuojamu skaityti kūriniumi;
- reikalingos kontekstinės informacijos, padedančios geriau suprasti tekstą, pateikimas (pvz., 5–9 klasėse aptariami ir paaiškinami tam tikri kūrinyje aprašomi tradicinės kultūros papročiai, socialiniai reiškiniai, istoriniai įvykiai, praeities materialiosios kultūros objektai, rašytojo gyvenimo ir kūrybos faktai ir pan., bet tik tiek, kiek reikalinga kūriniumi suprasti); nuo 10 klasės pradedamas nuoseklus kultūros epochų pažinimas ir mokymasis kūrinį analizuoti jį siejant su įvairiais kontekstais (istoriniu, kultūriniu, socialiniu, biografiniu).

II. Skaitant

2.1. Pirminis kūrinio skaitymas ir supratimas

Šiame etape svarbus kūrinio skaitymas (individualus, balsu, vaidmenimis, komentuojamasis, skaitymas su numatymu), individualaus mokinio santykio su kūriniumi raiška, todėl skiriamos užduotys, nereikalaujančios gilesnės analizės. Siūlomos veiklos:

- pasidalijimas kūrinio sukeltais įspūdžiais, išgyvenimais, mintimis;
- mokiniams rūpimų klausimų kėlimas;
- komentuojamasis skaitymas (nežinomų žodžių aiškinimasis / kontekstiniai komentarai).
- įsimintusių įvykių, epizodų, kilusių minčių aptarimas.

2.2. Kūrinio analizė ir interpretacija

Tai atidaus skaitymo etapas, kuriame susipina analizė ir interpretacija. Analizė – kūrinio reikšmių atskleidimas, visumos skaidymas į dalis, kūrinio elementų ir jų tarpusavio santykių apibūdinimas. Interpretacija – prasmės suradimo, priskyrimo, išplėtojimo, atskleidimo procedūra, siejimas su kontekstais, skaitytojo rėmimasis turima patirtimi.

Mokant atidaus teksto skaitymo, tekstą galima skaityti keliais būdais:

- a) sinchroniškai, t.y. tekstą suskaidžius į mažesnius fragmentus ir kiekvieną jų detaliam komentuojant, remiantis viso kūrinio kontekstu, atskleidžiant ryšius su kitais fragmentais. Toks teksto skaitymas padeda mokiniams, ypač silpnesniems, jį geriau suprasti, atsiranda daugiau galimybių įvairioms teksto interpretacijoms, dialogiškam mokymuisi, mokiniams daug lengviau atlikti apibendrinimo užduotis, o mokytojas gauna tikslesnę grįžtamąją informaciją apie tai, ko mokiniai nesupranta, ir gali efektyviau spręsti kylančius skaitymo sunkumus;
- b) sisteminis, kai nuosekliai vienas po kito aptariami visi kūrinio elementai (pasakotojas, veikėjai, veiksmas / vyksmas, erdvė, laikas ir pan.);
- c) aspektinis, kai kūrinys analizuojamas pasirinktu aspektu.

Siūlomos veiklos:

- prozos / dramos tekste vaizduojamų įvykių sekos aptarimas / pasakojimo schemas (su raktiniais žodžiais) teksto plano sudarymas (iš klausiamųjų, konstatuojamųjų sakinių, raktinių žodžių) / teksto skaitymas dalimis ir pavadinimų atskiriems epizodams (dramos veiksmams) kūrimas / kūrinio kompozicijos schemas sudarymas;
- klausimų formulavimas pagal tekstą ir atsakymas į juos / skaitymas atsakant į klausimus (poros, grupės – viena kitai ir pan.);
- prozos / dramos kūrinio analizė pagal veiksmo nuoseklumą – (pradžios situacija, įvykių grandinė: įvykių priežastiniai ryšiai, pabaigos situacija) / pagal „pasakojimo piramidę“ (pagrindinis veikėjas – jo apibūdinimas – veiksmo vieta – kūrinio tema – svarbiausias įvykis – antras pagal svarbą įvykis – kūrinio idėja) / pagal penkių klausimų strategiją (Kas pagrindinis veikėjas? Kur ir kada vyksta

veiksmas? Kas vyksta? Ką veikėjai jaučia, tikisi, mąsto? Kuo viskas baigiasi?); pagal „pasakojimo planą“;

- charakteringų kūrinių citatų parinkimas / vaizdingiausios ar poetiškiausios ištraukos skaitymas ir jos meniškumo analizė (leksinės ir sintaksinės raiškos priemonių radimas, jų prasmės ir tikslingumo nustatymas) / teksto vietų, kurios tapo patarlėmis ar priežodžiais, skaitymas / ištraukos, kuriai galima parinkti patarlę, skaitymas / ištraukos, komentuojančios iliustraciją, skaitymas;
- raiškūs skaitymas aiškinantis, kaip kūrinių prasmę padeda atskleisti intonacija (pasirenkamas skaitymo tempas ir balso stiprumas, loginės, psichologinės (emocinės) pauzės, rimų sąskambiai, aliteracijos ar asonansai);
- kūrinių veikėjų lyginimas / grupavimas taikant „veno diagramą“ ar „palyginimo ir sugretinimo“ strategijas;
- vaidmenų žaidimai, improvizacijos;
- ištraukų, padedančių sudaryti veikėjo portretą, radimas ir skaitymas / veikėjo charakteristikos sudarymas ir aptarimas (pagal jo paties žodžius; remiantis jo santykiais su kitais; atskleidžiant jo siekius) / pasakojimas apie veikėją, kuris sužadina emocijas (užuojautą, pasipiktinimą ir pan.); „veikėjo stebėjimo“, „veikėjų ryšių tinklo“ strategijų taikymas;
- sakytinis vaizduojamų įvykių atpasakojimas (išsamusis / atrenkamasis / glaustasis) / linksmiausio ir liūdniausio ar labiausiai patikusio epizodo atpasakojimas.

2.3. Kūrinių apibendrinimas ir vertinimas

Šiame skaitymo etape svarbūs mokinio gebėjimai daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas (suvokti priežastis ir pasekmės ryšius, formuluoti teksto temą, problemą, pagrindinę mintį); vertinti teksto turinį ir raišką remiantis pateiktais ar pačių susiformuotais kriterijais; pažvelgti į vaizduojamas situacijas, keliamas problemas iš kitos perspektyvos, raiškūs teksto skaitymas. Siūlomoms veikloms:

- kūrinių atpasakojimas, naudojantis raktiniais žodžiais / laikantis kūrinių kompozicijos / iš skirtingų pasakojimo perspektyvų / naudojantis citatomis / glaustas atpasakojimas laikantis pagrindinės siužeto linijos / komentuojamasis scenų atpasakojimas, kuriose perteikti įvairūs jausmai;
- kūrinių idėjos išryškinimas, jos svarbos aptarimas / pagrindinės minties formulavimas;
- autoriaus intencijų aptarimas, kūrinių potekstės aiškinimasis;
- kūrinių aktualumo, jo sąsajų su gyvenimu, reikšmės literatūros / kultūros istorijai aptarimas;
- kūrinių etinės, meninės vertės aptarimas, problemų refleksija (Kuo šis kūrinys gražus? Kuo svarbus? Kuo įdomus? Kuo aktualus man? Kokius jausmus jis pažadina? Ką supratau apie tą laiką, kai kūrinys buvo sukurtas? Kokios problemos svarstomos kūrinyje? / Kurie dalykai svetimi ar nebesuprantami, ar keliantys pasipiktinimą?) (pokalbiai šiomis temomis, diskusija / refleksijų ar rašinių rašymas, skaitymas ir aptarimas ar kt.);
- perskaityto kūrinių pasakojimas naudojant mimiką, gestus, pozą / vienam mokiniui skaitant, kitas turinį perteikia poza, gestais ir mimika;
- nebaigti sakiniai (diktuojamos poetiškos sakinių pradžios – mokiniai parašo ir pabaigą);
- vokalinių variacijų metodas (tas pats tekstas skaitomas balsu skirtingomis intonacijomis (pvz., pakiliai, jausmingai, komiškai ir pan.), po to galima diskutuoti apie intonacijos reikšmę);
- pasakų sekimas / raiškūs trumpo prozos teksto (įskaitant dialogą ar monologą) skaitymas / glaustasis teksto skaitymas (praleidžiami kai kurie sakiniai ir žodžiai) – rengimasis glaustajam atpasakojimui;
- frazių, kuriomis galima pasinaudoti rašant rašinėlių / rengiant pristatymą, radimas, skaitymas ir užsirašymas / skaitymas, pasižymint žodžius, kuriuos derėtų vartoti savo kalboje;
- teksto dramatinavimas kuriant vaidinimo scenarijų / komiško, lyriško, dramatiško atpažinimas tekste ir perteikimas balsu / improvizuoti vaidinimai skaitant kūrinių (dialogų fragmentai) / inscenizavimas;
- dailininkų iliustracijų aptarimas / išpūdžių, patirtų skaitant kūrinių ir žiūrint spektaklį (filimą), palyginimas;
- skaitytojo dienoraštis / perskaitytų knygų pristatymas; skaitymo rekomendacijos klasės draugams;

- meninių vaizdų apibūdinimas (sąlyginis iliustravimas / iliustravimas piešiant);
- rašytojo ar jo vaizduojamų personažų kelionių žemėlapių sudarymas / literatūrinės ekskursijos personažo keliais planavimas (žemėlapių sudarymas);
- laiškas kūrinio veikėjui / autoriui (pagal asmeninį laišką reikalavimus);
- esė rašymas pradedant nuo patikimos literatūrinės frazės / rašinys pagal įvestis / citatas / sentencijas.

III. Po skaitymo. Kūrybinės, tiriamosios veiklos

Šiame veiklos etape mokiniai remiasi įgyta skaitymo patirtimi naujose mokymosi situacijose, atlieka įvairias kūrybines ir tiriamąsias užduotis, atskleiddami grožinio kūrinio sąsajas su kitais literatūros kūriniais, filmais, spektakliais, kitomis medijomis, išbandydami įvairias kūrybines raiškos formas. Siūlomos veiklos:

- grožinio kūrinio transformavimas (kūrybinis pasakojimas keičiant asmenį / pridėdant replikas / pridėdant papildomų detalių / skaitytos istorijos perkūrimas keičiant kūrinio laiką ar vietą, įtraukiant naujus veikėjus ar įvykius, skirtingas pabaigas);
- žaidimas patarlėmis, priežodžiais ir posakiais (dialogų sudarymas, inscenizavimas) / mįslių kūrimas (poromis, grupėmis) / pasakojimai pagal mįsles, patarles ar priežodžius (žodžiu ar raštu);
- kūrybiniai bandymai: pasirinkto žanro meninio teksto kūrimas / kūrinio žanro keitimas;
- įsivaizduojamas veikėjo ar pačių susikurto naujo veikėjo dienoraštis / skelbimas, susijęs su veikėju ar siužetu / skaitytos istorijos detalizavimas;
- kūrinio tematikos, problematikos aktualizavimas tyrinėjant kultūros, socialinius kontekstus.

Ilgojo skaitymo veiklų organizavimo metodinės gairės

Pastebimai mažėjant mokinių gebėjimui suvokti ilgą tekstą ir imant vyrauti greitajam, fragmentiškam skaitymui mokyklai tenka ieškoti veiksmingų būdų, kaip išugdyti ilgojo skaitymo gebėjimus. Ilgasis skaitymas – tai lėtas, atidus, gilus, nuoseklus didesnės apimties kūrinių (apysakų, romanų, dramų) skaitymas, kuris moko mąstyti: analizuoti, interpretuoti, vertinti, suprasti priežastis ir pasekmes, globalius visuomenėje vykstančius procesus.

Siekiant išugdyti ilgojo skaitymo gebėjimus, svarbu pasirinkti tam tinkamas knygas, gerai apgalvoti skaitymo proceso organizavimą, palaipsniui didinant ilgojo skaitymo iššūkius, formuoti mokinių nuostatą, kad gebėjimas skaityti didelės apimties tekstus yra vertybė, žmogaus turtas, kuris nėra lengvai įgyjamas.

Ilgojo skaitymo veiklų planavimas

Skiriant mokiniams skaityti didelės apimties kūrinius, rekomenduojama:

- aiškūs susitarimai, per kiek laiko ir kokią apimtį teksto mokiniai turi perskaityti;
- mokymas planuoti savo skaitymo laiką, jei sutarta tik dėl galutinės perskaitymo datos;
- tarpiniai atsiskaitymai (už tam tikrus skyrius, poskyrius), jei mokiniams per sudėtinga savarankiškai planuoti savo laiką;
- intensyvinti skaitymo veiklas, planuojant tik skaitymo ciklą (bet ne ilgiau kaip 2–3 savaites), kai skaitomas didelės apimties kūrinys;
- apgalvoti individualaus skaitymo laiką klasėje ir / ar namuose ir darbą grupėse.

Skaitymo veiklų individualizavimas, suasmeninimas

Jei klasėje visi skaito tą pačią knygą, silpniau skaitantiems mokiniams mokytojas gali nurodyti skaityti tik tam tikras ištraukas, kurios padėtų suprasti pasakojamą istoriją, skirti mokiniams skirtingo sudėtingumo užduotį ar užduotis, reikalaujančias skirtingo autonomijos laipsnio (silpniesiems teikti paramą).

Skaitymas bendradarbiaujant

Tyrinėtojai pastebi, kad mokiniams sėkmingai ugdytis skaitymo gebėjimus padeda mokymasis bendradarbiaujant, nes mokydamiesi vienas iš kito jie geriau išmoksta veiksmingų skaitymo strategijų, mokosi taikyti naujas skaitymo strategijas, kalbasi apie kylančius skaitymo sunkumus ir padeda vienas kitam juos spręsti. Be to, skaitymas bendradarbiaujant motyvuoja mokinius dalintis savo skaitymo patirtimi.

Ilgojo skaitymo būdai

Ugdymo procese mokytojas gali taikyti įvairius ilgojo skaitymo būdus, atsižvelgdamas į ugdymo tikslus, mokinių pasiekimus, kūrinio ypatybes. Siūloma nuosekliai, sistemingai pratinti prie ilgojo skaitymo tolygiai didinant iššūkį ir suteikiant daugiau autonomijos:

- „mozaikos“ skaitymas (tylus, garsus): knygos ištraukų skaitymas su įterptomis santraukomis / žodiniu atpasakojimu;
- individualus linijinis viso kūrinio skaitymas klasėje / namuose dalimis (skyriais, poskyriais) ir jų aptarimas klasėje;
- individualaus linijinio skaitymo (klasėje ar namuose) derinimas su tam tikrų skyrių / visos knygos aptarimu grupėmis;
- aspektinis viso kūrinio skaitymas, sutelkiant dėmesį į tam tikras teksto ypatybes / elementus: erdvė, laikas, veiksmas, veikėjai, pasakotojas, simboliai ...
- lyginamasis linijinis kelių kūrinių skaitymas: žanras, tema, personažo tipas, vieta, laikas...

Didelės apimties kūrinio visumos supratimas

Skaitydami didelės apimties pasakojimą, mokiniai turi įsiminti istoriją kaip visumą, kad suprastų jos prasmę. Mokiniais, neturintiems gerų ilgojo skaitymo įgūdžių, gali būti sudėtinga suprasti kūrinio visumą, todėl juos reikėtų mokyti strategijų, kurios padėtų sujungti į visumą atskirus kūrinio komponentus, suprasti jų ryšius (santykius). Silpniesiems mokiniams galima parengti tam tikrus šablonus, padedančius greičiau ir geriau atlikti užduotį, pagrindinio pasiekimų lygio mokiniai gali pasinaudoti jau žinomomis strategijomis, kurių yra mokęsi (pvz., *veikėjų ryšių tinklas*, *veikėjo stebėjimas*, *pasakojimo planas*, *veikėjo kelionių žemėlapis*, *veikėjų genealoginis medis*, *lentelės ir pan.*), o aukštesniojo pasiekimų lygio mokiniai gali patys sukurti originalias pasakojimo dalių sąsajas vaizduojančias schemas.

Pasakojimo struktūrą, kūrinių veikėjų charakterius pavaizduoti padedančių schemų šablonus galima rasti metodinėje svetainėje „Kompetencijų ugdymas“:

<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/biblioteka/sablonai/>

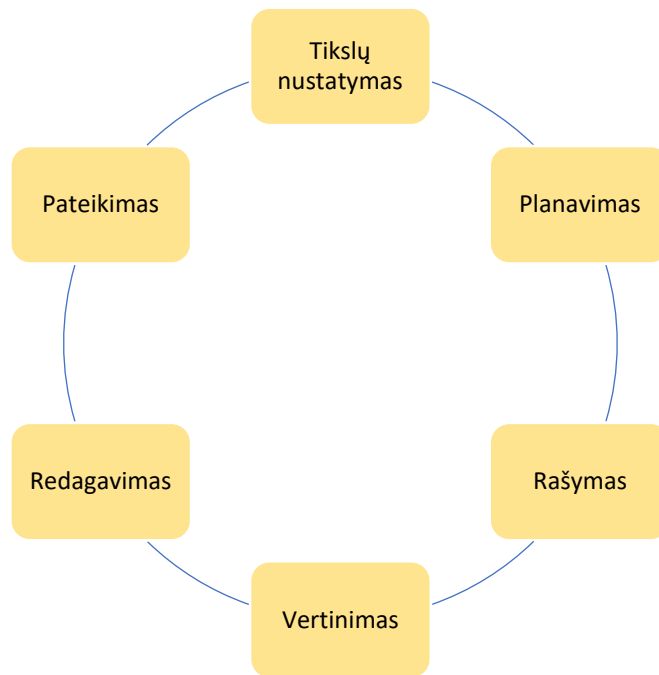
Rašymas ir teksto kūrimas 5-10 klasėse

Atnaujintoje lietuvių kalbos programoje rašymo ir teksto kūrimo pasiekimų sritis apima įvairių mokinių rašymo patirtį, jie mokosi kurti įvairiais tikslais įvairiems adresatams įvairius tekstus, tikslingai taikydami rašymo strategijas. Kada kokius tekstus mokomasi kurti, parodyta schemeje aptariant kalbėjimo, klausymo ir sąveikos gebėjimų sąsajas su rašymo gebėjimais (šių rekomendacijų 3 p.).

Rašymo gebėjimų ugdymas programoje remiasi siekiu, kad rašantysis pasiektų tikslus (išsikeltus savarankiškai, bendradarbiaujant su mokytoju ar nurodytus), parašytą tekstą, tinkantį numatytiems adresatams ir kontekstui (pvz., įtikinamas tekstas, parašytas mokyklos laikraščiui, bus kitoks nei parašytas internetiniam forumui), aiškiai perteiktą numatytą prasmę ir turinį (mintys yra struktūruotos ir aiškios skaitytojui bei tinkamai išreikštos), sukeltą numatytą skaitytojų reakciją (pvz., įtikinamas tekstas skatina skaitytoją turėti imtis veiksmų, o paslaptingas pasakojimas sukelia skaitytojui įtampą ar netikėtumą).

Siekiant programoje numatytų tikslų ypač daug dėmesio turi būti skiriama rašymo procesui, visiems jo komponentams:

Rašymo veiklą reikėtų planuoti taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo proceso etapų patirties ir įgustų taikyti tinkamas strategijas. Ši veiklų seka ir turinys gali būti keičiamas atsižvelgiant į mokinių amžių, rašymo gebėjimų lygį, sprendžiamos rašymo problemos specifiką (pvz., jei dirbama su jaunesniais mokiniais, planuojant gali būti nagrinėjimo pavyzdys, jei mokiniai nėra rašę atitinkamo žanro teksto, gali būti įtraukiamas rašymo kartu etapas, suteikiama parama).

Organizuojant mokymosi kurti tekstus veiklas svarbu sudaryti mokiniams galimybes įvairiais būdais rengtis rašymui (skaityti, rengti interviu, pažiūrėti filmą, laidą ir pan.); planuoti tekstus, taikant jiems tinkančias planavimo strategijas, rašyti tekstų juodraščius bei su jais dirbti (skaityti balsu sau, skaityti kitiems, kad sulauktų klausimų, pastabų, patarimų, konsultuotis su mokytoju, tobulinti), parengti švarraščius. Keičiantis rašymo ir rašymo mokymosi pobūdžiui, įvairioms veikloms atlikti rekomenduojama pasitelkti tam tinkamas technologijas.

Po kiekvieno rašymo veiklos ciklo (pvz., po to, kai parašytas rašinys taikant visus rašymo proceso etapus) mokytojas skatina mokinius apmąstyti, kas jiems pasisekė, kokias rašymo problemas pavyko išspęsti, kokias strategijas jie taikė; kas nepavyko, ką reikėtų tobulinti, kaip galima būtų tai padaryti.

Kitas atnaujintose programose akcentuojamas svarbus aspektas yra rašymo strategijos. Rašymo strategijos – tai tam tikras būdas arba būdų kompleksas, kurį sąmoningai taiko rašantysis, siekdamas savo tikslų. Rašymo strategijos gali būti naudojamos planuojant ir nustatant tikslus, rengiant, vertinant, peržiūrint ir redaguojant tekstus.

Turėtų būti mokomasi taikyti strategijas visuose rašymo proceso etapuose. Ta pati strategija gali tikti vienam ar keliems etapams. Pasirengimo rašyti ir planavimo metu strategijos padeda studentams tvarkyti idėjas ir informaciją, kuri gali būti naudinga jų rašymui. Rengimo etape strategijos padeda mokiniams sukurti tvirtus sakinius ir gerai struktūrizuotas pastraipas. Mokantis planuoti, įvertinti, peržiūrėti ir redaguoti rašinį galima susikurti su mokiniais jiems tinkamus įrankius (lapus, šablonus, lenteles ar kt.) arba pasinaudoti jau sudarytais.

Daug dėmesio turėtų būti skiriama pažintinių strategijų mokymui, siekiant pagerinti mokinių rašymo gebėjimus ir skatinti strateginį mąstymą (pvz., renkant medžiagą rašiniui galima pasinaudoti gerai žinoma strategija *Žinau – Noriu žinoti – Sužinojau*). Įvairios rašymo strategijos turi būti taikomos nuolat, kad mokiniai įprastų jas naudoti. Strategijos padeda mokiniams nukreipti savo, kaip rašančiųjų, mąstymą. Nereikėtų skatinti įsiminti visų galimų rašymo strategijų ir jų žingsnių. Mokiniai turėtų suprasti strategijų rašymo tikslą ir žinoti, kaip pasirinkti tinkamą strategiją.

Strategijos turėtų būti modifikuojamos pagal pasiekimų lygį. Pavyzdžiui, dirbdami su sunkumus patiriančiais mokiniais, kuriems nauja tam tikra strategija, pradėkite nuo pagrindinės strategijos versijos. Kai mokiniai mokiniams įpranta ją taikyti, galima kelti papildomus ar sunkesnius tikslus.

Klasėje organizuojamos veiklos turėtų padėti mokiniams suprasti, kaip skirtingi rašymo proceso komponentai veikia kartu, kad jie grįžti prie ankstesnių komponentų, kad patobulintų savo rašymą (pvz., mokiniai gali pakeisti savo tikslus, įvertinę pirmąjį juodraščių, arba po draugų ar mokytojo peržiūros gali pastebėti, kad jiems reikia parengti papildomą tekstą).

Mokiniams išmokus įvairių strategijų, svarbu skatinti juos įvertinti žinomas strategijas ir pasirinkti tinkamiausią kiekvienai situacijai. Naudinga būtų su mokiniais sudaryti ar pateikti paruoštą sąrašą klausimų, į kuriuos reikia atsizvelgti vertinant ir pasirenkant rašymo strategiją.

Siekdami paskatinti kritinį strategijų pasirinkimą ir tikslingą naudojimą, turėtume sudaryti galimybes studentų galimybes taikyti žinomas strategijas skirtinguose kontekstuose (pvz., rašant kitų dalykų pamokose, kitiems adresatams, kitokiems tikslams).

Daugiau apie rašymo strategijas:

- Vilija Salienė. Teksto rašymo mokymas pagrindinėje mokykloje: teorinės prielaidos ir praktinės galimybės, prieiga per internetą <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367174232841/J.04~2010~1367174232841.pdf>
- <http://vikc.lt/wp-content/uploads/2019/09/5-LT.pdf>
- Atvirumas ir „atviravimas“: dienoraščių rašymo paskatos ir strategijos, prieiga per internetą <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=3670>
- Priemonių rinkinys. Palaikančiojo mokymo ir vertinimo strategijos, prieiga per internetą http://projectaccess.eu/wp-content/uploads/2021/10/LT_IO3-A.C.C.E.S.S.-PRIEMONIU-RINKINYS_Pagalbines-mokymo-ir-vertinimo-strategijos.pdf

Kalbos pažinimas 5-10 klasėse

Kalbos pažinimo ugdymo veiklos sugrupuotos pagal pagrindines kalbos nagrinėjimo sritis, paisant ugdomų pažinimo, kūrybiškumo ir komunikavimo kompetencijų dermės.

Mokinių žodyno plėtimas, tikslinimas ir gryninimas (leksika, stilistikos pradmenys, žodžių sandara ir daryba, kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškinys)

- *Neaiškių žodžių reikšmės aiškinimasis* (sinonimų, antonimų, frazeologizmų parinkimas; morfeminis ir morfologinis nagrinėjimas; žodžio etimologijos aiškinimasis; apibrėžimų pateikimas; reikšmės supratimas iš konteksto; vaizdinių priemonių naudojimas).
- *Semasiologiniai žaidimai*: atspėti žodį pagal jo loginę perifrązę, įminti mįslę ar minklę, išspręsti kryžiažodį, parinkti sinonimą ar antonimą, nustatyti iš konteksto nežinomo žodžio reikšmę ir pan.
- *Onomasiologiniai pratimai*: teminių žodžių grupių sudarymas, tinkamų žodžių parinkimas aprašymui ir pan. Semantinė sinonimų analizė, jų grupavimas eilėmis.
- *Leksiniai gramatiniai, ortografiniai pratimai*.
- *Darbas su žodynais*: daugiareikšmių žodžių reikšmės aiškinimasis; sinonimų, antonimų, frazeologizmų parinkimas kūrybinei užduočiai atlikti ir pan.; susipažinimas su vardų žodynu (aktualių vardų kilmės ir reikšmės aiškinimasis ir pristatymas); susipažinimas su vietovardžių žodynu (artimiausios aplinkos, tėvų, senelių ir pan. gyvenamųjų vietų pavadinimų kilmės aiškinimasis ir pristatymas); kūrybiniai darbai naudojantis žodynais.
- Semantinė žodžių, vartojamų perkeltine reikšme, analizė. Leksiniai stilistiniai pratimai (tikslaus, tinkamo žodžio parinkimas arba paieška žodyne).
- Stilistinio redagavimo ir komponavimo pratimai (stiliaus figūrų atpažinimas ir jų tikslingas vartojimas).
- Pasaulio kalbų žemėlapių analizė. Lietuvių kalbos tarmių žemėlapių pristatymas.
- Savo tarmės (patarmės, šnektos) pristatymas lyginant ją su bendrine kalba.
- Grafinis vaizdavimas (kalbų šeimų, leksikos sluoksnių ir pan.).
- Baltų kalbų leksikos, fonetikos ar gramatikos reiškinų gretinimas ir lyginimas. Žodžių liaudiškosios etimologijos rinkimas (kūrimas) ir lyginimas su jų lingvistine etimologija.

- Rašytinių šaltinių tyrimas nurodytu aspektu.
- Teksto analizė nurodytu aspektu (nustatyti, kokias realijas įvardija naujažodžiai, pasvarstyti jų radimosi konkrečiame tekste priežastis ir pan.).
- Kūrybiniai darbai (parinkti / sukurti tinkamų lietuviškų atitikmenų naujiesiems skoliniams, įvairių stilių tekstų kūrimas, tekstų kūrimas pagal žanro, komunikacinės situacijos reikalavimus ir pan.).
- Redagavimas (naudojantis kalbos norminamaisiais šaltiniais nustatyti leksinius ar / ir gramatinius variantus, kuriuos tinka vartoti rengiant (redaguojant) dalykinio pobūdžio tekstą ir pan.).
- Projektiniai darbai (tarmės, šnektos tyrimas ir pan.). Pranešimų rengimas ir pristatymas.

Taisyklingos tarties ir kirčiavimo mokymo būdai (sąsajos su žodžių daryba ir rašyba)

- Nesąmoningas mokymasis (sekimas, mėgžiojimas).
- Sąmoningas mokymasis:
  1. Stebėjimas, įsiklausymas ir lyginimas (*tarminį tarimą lyginant su literatūrinės kalbos norma, pvz., „kiedie“ – kėdė; „myškas“ – miškai, „pukelis“ – pūkas*).
  2. Lyginimas ir priešinimas.
  3. Fonetinis nagrinėjimas (*dalinis*). Fonetinės rašybos įgūdžių formavimas.
  4. Specialių žodžių sąrašų skaitymas.
  5. Žodžių kartojimas pagal įrašą ir savo tarimo įrašų klausymasis.
  6. Sakinių kartojimas pagal įrašą ir savo tarimo įrašų klausymasis.
  7. Diktantai (*prašant taisyklingai pakartoti diktuojamus žodžius ar sakinius*).
  8. Kirčiavimas pagal pavyzdį, pagal taisykles, remiantis žodynu.
  9. Kirčiavimo schemų analizė.
  10. Kito žmogaus tarties ir kirčiavimo klaidų nustatymas ir taisymas.
  11. Raiškūs poezijos ir smulkiosios tautosakos tekstų skaitymas ir deklamavimas.
  12. Skaitymas vaidmenimis.
  13. Greitākalbės.
  14. Raiškūs prozos skaitymas.
  15. Laisvas kalbėjimas (tarties ir kirčiavimo klaidos taisomos *mokiniui baigus kalbėti*).
  16. Savo kalbos įrašų klausymasis ir savo klaidų nustatymas bei koregavimas.

Mokomoji veikla formuojant rašybos įgūdžius

Mokant rašybos labai svarbu suvokti, ką mokinsys jau moka, išmano ir sugeba, ir mokomąją veiklą organizuoti pagal psichologinius įgūdžių formavimo(si) etapus: *orientacinį, analitinės veiklos, sintetinės veiklos, varijuojantį (situacinį) ir veiksmo meistriško atlikimo*. [1] Apžvelkime, kokia galėtų būti mokinių ir mokytojo veikla pamokoje mokant(is) rašybos pagal bendrus įgūdžių formavimo(si) dėsniumus.

1. Orientacinis etapas (*išsiaiškinama taisyklė*).

- Mokiniais parodoma, kad tas rašybos įgūdis jiems svarbus; sužadina geros emocijos.
- *Analizuojama tik tiek pavyzdžių, kiek būtina taisyklės esmei atskleisti.*
- Atrandama rašybos taisyklė ir jos galiojimo sąlygos („ką būtina reikia pastebėti?“).
- Jei pagal tą taisyklę rašomų žodžių sąrašas baigtinis, jis pateikiamas.
- Aiškinimas(is) gali būti papildomas *piešiniais, schemomis, maketais...*
- Taisyklę galima *surimuoti, padainuoti, suvaidinti, imituoti, nupiešti, sukurti istoriją...*
- Mokiniai įsisąmonina taisyklę paaiškindami ją savais žodžiais.

Šiame etape svarbus apsaugojimo nuo klaidų metodas ir mokymasis pastebėti klaidą, ją paaiškinti ir jos išvengti.

2. Analitinės veiklos etapas (*grižtamasis ryšys nuolatinis*).

- Mokiniai *atpažįsta* nagrinėjamas ortogramas pateiktuose žodžiuose, jas paaiškina.
- *Analizuoja* skambantį žodį (*signalizuoja spalvotomis juostelėmis arba judesiais; pagauna kamuoliuką ir pasako, ką reikėtų rašyti ir pan.*).
- Pasakinėja mokytojui, ką šis turi rašyti (*lentoje*).
- *Žaidžia rašybinius žaidimus (išbraukia, nuveda rodyklę, uždengia, pasako, parodo...)*.
- *Atlieka kompiuterinius pratimus (atsakymas turi būti gaunamas tuoj pat!)*.
- *Randa* nagrinėjamas ortogramas *tekste*, jas pabraukia ir/ar paaiškina.

3. Sintetinės veiklos etapas (*labai svarbi savikontrolė ir korekcija*).

- *Irašo* ortogramas (*kompiuteriu ar pratybų lape*).
- *Nurašinėja* (*pvz., dailiraščiu nusirašo gražius posakius*).
- Rašo *įspėjamąjį (regimąjį arba girdimąjį) diktantą*.
- *Sprendžia rašybinius uždavinius (įrašo ortogramas, parašo žodžius)*.
- *Atlieka užduotis su rašybos žodynu*.
- Rašo *komentuojamąjį, aiškinamąjį ir atrenkamąjį diktantus*.
- *Irašo* ortogramas *nurašydami* pratimą į sąsiuvinį (tuojau tikrinama!).

4. Situacinis etapas (*sąlygos nuolat sunkinamos*).

- Rašo *klausiamąjį diktantą* (gali diktuoti vienas kitam).
- *Atlieka rašybinio nagrinėjimo užduotis*.
- *Įrašo* praleistus mįslių, patarlių, posakių žodžius.
- *Nurašydami sakinius suskliaustą žodį keičia tinkama forma*.
- Rašo *kūrybinį diktantą, laisvąjį diktantą, atpasakojimus ir rašinius*.
- *Atstato deformuotą tekstą (iš duotų žodžių pradinių formų)*.

5. Meistriškumo etapas (*tai, kas išmoka, taikoma naujame kontekste*).

- Schemomis *pavaizduoja* tai, ko išmoko, ir *aptaria schemas* su bendraklasiais.
- *Ištaiso draugų klaidas; moko* savo bendraklasius.
- *Kuria tekstą pagal gairinius žodžius, paveikslą, fotografiją...*
- *Sudaro pratimus* šiam rašybos įgūdžiui ugdyti; *parengia testus*.

Šių etapų griežtai atskirti neįmanoma, nes įgūdis paprastai formuojasi tolygiai. Žinoma, vieni mokiniai greičiau pasieks meistriškumo etapą, kiti lėčiau. Todėl mokytojui, pasirengusiam diferencijuoti ir individualizuoti užduotis, svarbu suprasti, kada ir kaip keisti pratimų pobūdį, kad mokinys pereitų į aukštesnį įgūdžio lygmenį.

Sintaksės ir skyrybos gebėjimų formavimo veiklos

Orientacinis etapas:

- sakinio skirstymas žodžių junginiais; sakinių sudarymas iš žodžių junginių;
- lyginimas ir gretinimas (sakinio dalių raiškos, vientisinio ir sudėtinio sakinio ir pan.);
- nagrinėjamo gramatinio reiškinių analizė ir atpažinimas tekste;
- lyginimas ir gretinimas (esminių ir neesminių to paties gramatinio reiškinių požymių; gramatinio reiškinių skirtingų rūšių požymių).

Analitinės veiklos etapas (būtinai nuolatinis grįžtamasis ryšys):

- grafinis vaizdavimas (pabraukti sutartiniais ženklais sakinio dalis, nubraižyti loginę sudėtinio sakinio schemą);
- grafiniai diktantai (sutartiniais ženklais žymimos tik sakinio dalys ir / arba skyrybos ženklai);
- sintaksinis ir skyrybinis nagrinėjimas;
- taisyklę iliustruojančių pavyzdžių išrinkimas iš teksto;

- vartosenos (taisyklingos) nagrinėjimas ir sisteminimas.

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija):

- sakinio intonacijos ir skyrybos ženklų rašymo / nerašymo lyginimas; raiškus skyrybos ženklų skaitymas;
- raiškūs tekstų skaitymas (išvardijimo, išplėstinio aiškinimo, apibendrinimo, tikslinimo ir kt. loginių sintaksinių reiškinių intonavimas);
- konstravimas (pavartoti nurodytas sintaksines konstrukcijas, sukurti sakinių pagal pateiktas schemas);
- redagavimas (pavartoti tinkamą sintaksinę konstrukciją, padėti skyrybos ženklus).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis):

- diktantai (klausiasis, aiškinamasis, kūrybinis, laisvasis);
- kūrybiškas skyrybos taisyklės pristatymas (pvz., norma, galiojimo sąlygos, pavyzdžiai iš skaitomos literatūros);
- atpasakojimas;
- rašinys;
- skyrybos klaidų analizė.

Įgūdžių tobulinimo etapas:

- analogijų pratimai (nustatyti pateiktų sakinių struktūrą, parašyti analogiškos struktūros sakinių savo tekste ir pan.);
- transformavimo pratimai (vieną sintaksinę konstrukciją paversti kita; nustatyti, kuri iš sinoniminių konstrukcijų tinkamesnė konkrečioje situacijoje – pagal žanrą, adresatą, tikslą ir pan.);
- savo rašinių redagavimas ir tobulinimas (pakoreguoti teksto struktūrą, patobulinti sintaksines konstrukcijas, padėti reikiamus skyrybos ženklus ir kt.);
- kūrybiniai darbai (stilistinė žodžių ar frazių atranka, sakinių siejimas, teksto kūrimas pagal nurodytus parametrus ir pan.);
- lingvistinis tyrimas (skyrybos ženklų prasmė, jų vartojimo grožiniame kūrinyje ir vadovėlio dalykinės kalbos tekstuose skirtingumai; nurodyto gramatinio reiškinio vartoseną šnekamojoje kalboje, skaitomuose tekstuose; tekstų (dalykinio, publicistinio, meninio) sintaksinės struktūros nagrinėjimas ir pan.).

[1] Žr. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. – „Margi raštai“, 1996, p.176–177.

Kalbos pažinimas, kaip ir kitos lietuvių kalbos ir literatūros pasiekimų sritys, programoje pateiktas klasėmis. Programos turinys aprašomas taip, kad mokytojas žinotų, kokios veiklos (?) iš jo ir mokinių reikia: susipažinti, pakartoti, aiškintis, mokytis, nagrinėti, analizuoti, tobulinti, gilinti ir kt.

Kalbos pažinimas, priešingai nei ankstesnėje programoje, neskirstomas į pažinimą ir vartojimą. Vartojimas suprantamas kaip sudėtinė neatskiriama kalbos pažinimo dalis, t. y. be vartojimo neįmanoma mokytis kalbos dalykų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pradinių klasių kurso kartojimas (ir kitų klasių) atskirai neišskiriamas, bet kartojami dalykai pateikiami prie atitinkamų nagrinėjamų temų.

Programoje pateiktos temų grupės ugdymo procese nebūtinai turi būti analizuojamos tokia seka. Tačiau svarbu išlaikyti programos siūlomą temų vidinį integralumą (pvz., fonetika, kirčiavimas ir rašyba; žodžių sandara ir rašyba ir kt.).

5 klasė

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

Atnaujintos programos mokymosi turinys papildytas skyriumi *Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba*. 5 klasėje akcentuojama kalbėjimo ir klausymo svarba bendraujant įvairiais būdais (gyvai, raštu, naudojant skaitmenines priemones). Mokiniai turėtų būti skatinami išsiaiškinti sakytinių tekstų nesupratimo

priežastis ir padarinius. Jiems gali būti siūlomos užduotys, skatinančios tyrinėti, kodėl kartais nepavyksta vieniems kitų suprasti. Mokiniai skatinami susikurti klausymosi taisykles ir mokytis jų laikytis. Mokomas pasižymėti svarbią informaciją.

Programoje išskiriami klausymo pasiekimai ir aprašomas turinys (klausomų tekstų pobūdis, veiklos ir strategijos). Mokantis rekomenduojama pasirinkti tokias mokymosi veiklas, kurios padėtų mokiniams suvokti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, analizuojama, kaip sužadinas pasitikėjimas, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan.

Kaip ir ankstesnėje programoje vyrauja pasakojamo ir aprašomojo pobūdžio tekstų mokymasis. Daugiau dėmesio skiriama dialoginiam kalbėjimui. Pokalbiams pasirenkamos mokiniams aktualios temos. Diskusijos tinka realioms mokyklinio gyvenimo problemoms spręsti, siekiant kitų dalyko mokymosi uždavinių (pvz., rengiantis rašiniui, aptariant perskaitytus kūrinius). Pasirenkami tokie mokymo ir mokymosi būdai, kurie padėtų įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams (pvz., diskusijos pradžia parenkamas tekstas, kuriame kalbama apie ginčytinus dalykus, priešingi požiūrio aspektai svarstomi poromis, papildomų argumentų ieškoma sugrupavus dvi poras, grupės išvados pateikiamos klasei, aptariama, kodėl nuomonės išsiskyrė). Rekomenduojamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, mandagiai nepritari. Mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausti kitą, parodyti, kad vertinama kiekvieno nuomonė, kaip klausantysis savo elgesiu rodytų pagarbą pašnekovui.

Į atnaujintos programos pasiekimus ir turinį įtrauktos kalbėjimo ir klausymosi strategijos. Jų siūloma mokytis nuosekliai, pasirinkti veiklas, kurios padėtų mokiniams savarankiškai aiškintis, planuoti, kalbėti taikant mokytojo pasiūlytas strategijas. Atkreipiamas dėmesys į kalbėjimo intonaciją, balso stiprumą, mokomasi išvengti balso tono monotonijos. Po kalbėjimo veiklos mokiniai su mokytoju ir klasės draugais aptaria, kaip jiems sekėsi kalbėti, kaip jie sprendė iškilusias problemas.

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas

Skaitomi pasirinkti kūriniai (ištraukos) iš nurodytų teminių / žanrinių tekstų grupių. Pasirenkant kūrinį svarbu paaisyti šių pagrindinių kriterijų: 1) kūrinys turi būti tinkamas mokinių amžiaus grupei; 2) kūrinys turi būti meniškai vertingas; 3) svarbu paaisyti chronologinės, žanrinės ir kultūrinės įvairovės, t. y. mokiniams turi būti suteikta galimybė skaityti įvairių laikotarpių, įvairių žanrų tiek lietuvių, tiek verstinės literatūros kūrinius; 4) rekomenduojama sieti ir lyginti tarpusavyje perskaitytus vienos tekstų grupės kūrinius; 5) rekomenduojama tradicinės tautosakos ir klasikinės vaikų literatūros kūrinius aktualizuoti siejant juos su šiuolaikiniams mokiniams artimais kultūriniais kontekstais.

Grožiniai ir negrožiniai tekstai apie skaitymą

Panaši tema buvo ir nuo 2016 m. galiojusioje pagrindinio ugdymo lietuvių kalbos ir literatūros programoje – „Žmogus tautoje: kalba, literatūra, kultūra“ (5-6 klasių koncentre). Čia buvo orientuojamasi į knygos ir rašto svarbą lietuvių tautos kultūros istorijoje (pirmoji lietuviška knyga, žodynas, spaudos draudimas, knygnešiai ir pan.). Atnaujintoje programoje siūloma pradėti ne nuo kultūros istorijos žinių, bet nuo sąmoningo skaitytojo formavimo. Siekiama, kad įkopę į tą amžių, kai vis dažniau vaikai linkę iškeisti knygą į išmanųjį telefoną ir kompiuterį, jie atrastų sau tinkamą lektūrą ir išsiugdytų skaitymo įgūdžius, įprastų skaityti ne pažymiui, bet iš vidinio poreikio. Šiam tikslui gali pasitarnauti lietuvių literatūros pamokos, kuriose ne tik skaitomi mokiniams suprantami (jų amžiaus grupei skirti) ir įdomūs kūriniai, bet ir diskutuojama apie skaitymą šiandienos pasaulyje. Kalbant ir diskutuojant su mokiniais apie skaitymo privalumus, svarbu atsisakyti didaktizmo, moralizavimo, leisti mokiniams išsakyti savo nuomonę, nekritikuoti jų požiūrio, jei jis nesutampa su mokytojo pozicija. Svarstant temą, kuri gali sulaukti įvairių, taip pat priešingų vertinimų, svarbu ugdytis diskusijų kultūrą: nepertraukinėti vieniems kitų, nesišaiptyti, nesumenkinti oponento argumentų, bet stengtis ramiai ir argumentuotai paaiškinti savo poziciją. Verta aptarti ir argumentus prieš skaitymą, jei mokiniai tokius išsako. Taip pat pasvarstyti, o kas konkrečiam mokiniui padarytų skaitymą patrauklesnį: gal knygų prieinamumo didinimas, gal kitokia knygos forma

(garso, elektroninė), knygų klubas (terpė, kurioje galėtų su vienamžiais diskutuoti apie perskaitytas knygas), kitos skaitymo skatinimo iniciatyvos.

Perskaičius pasirinktus kūrinius apie skaitymą (pvz., D. Čepauskaitės eilėrašį „Auksinė skruzdėlė“ ir K. Hagerupo, L. Aisato „Mergaitę norėjusią išgelbėti knygas“), verta klausti mokinių, kokį poveikį jiems daro įdomios, jų mėgstamos knygos, paskatinti mokinius kuo daugiau nupasakoti savo potyrius, kai įsitraukia į skaitymą. Galima būtų paskatinti mokinius pasvarstyti, koks būtų pasaulis, jeigu jame nebūtų nė vienos knygos.

Vienas iš būdų giliau patirti skaitomą kūrinį – jį deklamuoti. Nors eilėraščių ar prozos ištraukų buvo mokomasi mintinai ir pradinėse klasėse, prasminga dar kartą grįžti prie raiškiejo skaitymo būdų, paaiškinti mokiniams, kodėl verta mėgstamą kūrinį išmokti mintinai (savo intonacija reiškiant jausmus, kuriuos sukelia kūrinys, labiau įsijaučiama, giliau suprantama kūrinio prasmė). Labai svarbu, kad kūrinį mokiny pasirinktų pats ir kad tas kūrinys jam tikrai patiktų.

Kita galima temos apie skaitymą plėtojimo kryptis – knygos atveria pasaulį. Skaitydamas literatūrą gali „apkelti“ ne tik įvairias šalis, bet ir atsidurti seniai praėjusiuose amžiuose arba ateityje. Perskaičius ispanų rašytojo Eliasero Kansino (Eliacero Cansino) tekstą, parašytą tarptautinei vaikų knygos dienai (2010) „Knyga laukia tavęs. Ieškok jos!“ (<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?921002181>), galima būtų diskutuoti apie tai, ką apie pasaulį ir žmones mokiniai sužinojo būtent iš perskaitytų knygų.

Knygos atveria ne tik kitus pasaulius, bet ir padeda geriau suvokti save bei kitus žmones, ugdo empatiją. (Šis teminis aspektas darniai jungiasi su toliau sekančia tema – vaikų realistinė ir problemų literatūra.) Tema apie skaitymą galėtų vesti ir link diskusijos, kaip tampa rašytoju. (Tai viena retų profesijų, kuriai neruošia jokia mokymosi institucija, nėra diplomo, kurį gavęs tampa rašytoju.) Galima pasidomėti, kaip A. Lindgren tapo rašytoja (žr. šaltinių sąrašą), pasvarstyti, kokios savybės būtinos, norint tapti rašytoju. Pagaliau, galima ir pafantazuoti, kokias knygas (rimtas, juokingas, pamokančias ar kt.) rašytume, jei kada taptume rašytojais.

11–12 m. mokiniai skaito savo malonumui, geba savarankiškai ar su nedidele pagalba pasirinkti kūrinius, atitinkančius jo pomėgius, interesus ir gebėjimų bei žinių lygį. Tam, kad mokiniai galėtų skaityti savo pačių (ne tik tėvų ir mokytojų) pasirinktas knygas, būtina juos supažindinti su knygų skolinimosi tvarka. Pradinėse klasėse mokiniai jau būna išmokę naudotis mokyklos biblioteka. 5 klasė tinkamas laikas nuvesti vaikus į viešąją konkrečios gyvenvietės, miesto, apskrities biblioteką (Vilniaus vaikus – į Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos vaikų skyrių). Kiekviena biblioteka turi savas taisykles, savą knygų paieškos, skolinimosi ir grąžinimo tvarką. Labai svarbu paaiškinti mokiniams, kaip gauti skaitytojo bilietą, praktiškai parodyti, kaip susirasti knygas atviruose fonduose ir elektroniniame kataloge, paaiškinti, kaip veikia knygų išdavimo aparatai (jeigu tokie yra), įspėti apie knygų grąžinimo terminus, supažindinti su kitomis bibliotekos taisyklėmis.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Sudaromas ir klasei pristatomas „Mėgstamiausių knygų trejetukas“.

Kuriama „Įdomiausių knygų formulė“ / „Paveikiausių knygų receptas“.

Klasėje surengiama paroda „Seniausia ir naujausia mano šeimos knyga“.

Integruojant su dailės pamokomis, kuriamas plakatas apie skaitymą / knygą (prieš tai susipažįstama su Tarptautinei vaikų knygos dienai skirtais plakatais ibby.org interneto svetainėje).

Konkrečių užduočių pavyzdžiai pateikti šio dokumento skyriuje „Ilgalaikio lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) plano 5 klasei pavyzdys: Grožiniai ir negrožiniai tekstai apie skaitymą“

Šaltiniai

Eglė Baliutavičiūtė, Inga Mitunevičiūtė. Vaikų ir jaunimo knygų klubai, Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2016.

Aidan Chambers. Skaitymo aplinka: kaip suaugusieji galėtų padėti vaikams mėgautis knygomis, Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2010.

Esu laimingas, nes skaitau: Praktinis vadovas ugdančioms jaunuosius skaitytojus, VŠĮ „Laikas skaityti“, 2015.

Francisco Hinojosa. „Kitą kartą, seniai seniai, pasaulyje buvo sekama pasaka“
<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?4207393379>

Miha Kovač. Skaityti kaip matyti: 10 priežasčių skaityti knygas skaitmeniniais laikais, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2021.

Daniel Pennac. Kaip romanas, Kaunas: Šviesa, 2004.

Emili Teixidor. Skaitymas ir gyvenimas. Kaip vaikus ir paauglius skatinti skaityti: gairės tėvams ir mokytojams. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2014.

Džiuljeta Maskuliūnienė. Biblioteka vaikų literatūroje – ypatinga vieta

<https://epublications.vu.lt/object/elaba:57894856/57894856.pdf>

Daivos Čepauskaitės „Auksinė skruzdėlė“, atlieka „Vėjų teatras“

<https://www.youtube.com/watch?v=-ocn2BVPerQ>

Renata Šerelytė. Ir baisu, ir gražu, ir juokinga (apie Daivos Čepauskaitės knygą „Baisiai gražūs eilėraščiai“)

<https://literaturairmenas.lt/literatura/renata-serelyte-ir-baisu-ir-grazu-ir-juokinga>

Giedra Radvilavičiūtė. Sūpynių efektas ir Daivos Čepauskaitės gydomoji galia

<https://literaturairmenas.lt/literatura/giedra-radvilaviciute-supyniu-efektas-ir-daivos-cepauskaites-gydomoji-galia>

Daiva Juonytė. Daiva Čepauskaitė: „Nenoriu žinoti, kaip gimsta mano eilėraščiai“

<https://literaturairmenas.lt/literatura/daiva-juonyte-daiva-cepauskaite-nenoriu-zinoti-kaip-gimsta-mano-eilerasciai>

Giedrė Kazlauskaitė. Knyga jautriems suaugusiems (apie Daivos Čepauskaitės knygą „Baisiai gražūs eilėraščiai“)

<http://www.pdr.lt/lt/tekstai/item/134-knyga-jautriems-suaugusiems>

Pasivaikščiėjimai. Poetė ir dramaturgė Daiva Čepauskaitė: dabar prasidėjo ekstravertų epocha

https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000210390?fbclid=IwAR0qdWSRtBEe6_h4pvCMILLciC0cyhqvNGxvsG2FGzodIkHj5IkbirIBWY

Gražina Skabeikytė. Juozo Erlicko eilėraščiai

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2001-nr-3-19/juozo-erlicko-eilerasciai/>

Aidas Marčėnas „Knyga“. Viktorija Daujotytė „Pamatinis kultūros tekstas“. Tekstų lyginimo užduotis / Skaitome suprasdami. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys 5–6 klasei. Ugdymo plėtotės centras. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 77–79

<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/atsisiusti/4155/3e42e186-67e0-4bae-a3a1-9e007573dd5a>

Skaitantys vaikai išgelbės Grenlandijos ledynus (G. Morkūno kalba gavus 2007 m. Geriausios vaikų ir paauglių knygos premiją)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2008-nr-2-46/skaitantys-vaikai-isgelbes-grenlandijos-ledynus-pasisakymas-gavus-2007-m-geriausios-vaiku-ir-paaugliu-knygos-premija/>

1907 m. lapkričio 14 d. gimė rašytoja Astrid Lindgren

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/lapkricio-14/1907-m-lapkricio-14-d-gime-rasytoja-astrida-lindgren/>

Rašytojo portretas: kuo įdomi ir išskirtinė Astrida Lindgren?

https://www.youtube.com/watch?v=1HtWxP2Nr_E

Mylimiausia vaikų rašytoja. 10 faktų, kuriuos turėtumėte žinoti apie Astrid Lindgren

<https://www.bernardinai.lt/mylimiausia-vaiku-rasytoja-10-faktu-kuriuos-turetumete-zinoti-apie-astrid-lindgren/>

Įvairių laikotarpių lietuvių bei verstinė vaikų realistinė ir problemų literatūra

Panaši tema – „Vaikystės patirtys“ – buvo ir 2016 m. 5–6 klasių koncentro programoje. Šia temine kūrinų grupe naujoje programoje siekiama išugdyti suvokimą, kad literatūra suteikia galimybę susitapatinti su veikėju suprasti savo bei kitų žmonių (gyvūnų) jausmų pasaulį, apmąstyti įvairius poelgius ir jų pasekmes, svarstyti apie vertybinius pasirinkimus. Nors su realizmu kaip meno kryptimi mokiniai susipažins gerokai vėliau, 5 klasėje verta kalbėti apie tikroviškumą literatūroje (nebūtinai vartojant realizmo terminą). Nors realistinėje literatūroje sąmoningai stengiamasi kuo tikroviškiau pavaizduoti pasaulį ir žmonių tarpusavio santykius, tikroviškumas nėra savaiminis literatūros tikslas, realistiniais kūriniais paprastai siekiama paskatinti skaitytoją susimąstyti, jį pamokyti, parodyti tam tikrų poelgių pasekmes. Tikroviškumas padeda skaitytojui įsijausti į fikcinį pasakojimą, susitapatinti su vaizduojamais personažais, patikėti, kad kūrinyje pasakojami nutikimai iš tikrųjų kažkada yra įvykę. Tokiu būdu realistinės literatūros tema pratęsia ankstesnę (apie skaitymo paveikį) ir kartu darniai jungiasi su tolesne (pasaka – kaip realistinio pasakojimo priešingybė).

Pavyzdžiui, skaitant klasikinį J. Biliūno apsakymą „Brisiaus galas“, mokiniams, suprantama, aiškiausias, artimiausias šio kūrinio skaitymo aspektas bus žmogaus elgesys su gyvūnais. Ir apie tai būtinai reikia diskutuoti, leidžiant vaikams išsakyti apie savo patirtis, išgyvenimus, apie jų požiūrį į gyvūnų teises ir jų pažeidimus, kaip galima būtų keisti beglobių, šeiminkams neberekalingų gyvūnų padėtį ir pan. Bet aptarus šiuos - teminius - kūrinio aspektus, verta būtų kalbėti su mokiniais ir apie paties teksto įtaigumą. Kokiu būdu pasakotojas juos įtikino, kad aprašytas įvykis iš tikrųjų nutiko. Kokias menines priemones jis pasitelkė? Toliau galima būtų siūlyti mokiniams patiems sukurti neilgą pasakojimą, kuriame maksimaliai būtų išnaudojamos tikroviškumo efektą kuriančios priemonės. Perskaičius parašytą pasakojimą, bendraklasiai galėtų spėti, ar aprašytas įvykis nutiko iš tiesų, ar rašinio autorius jį sukūrė.

Tiek klasikinė, tiek šiuolaikinė realistinė vaikų proza kelia įvairius probleminius klausimus (santykiai su šeimos nariais, su draugais, vienatvė, liga, netektis ir kt.). Literatūros pamokos suteikia progą kalbėtis apie vaikams išskylančias problemas „saugiai“, t. y. neišviešinant savo rūpesčių ir nerimo, o aptariant literatūros personažus išstinkančias negandas. Kita vertus, skaitydami kūriniai apie kitų vaikų patiriamus sunkumus mokiniai ugdo empatiją, turi galimybę pažinti socialinę įvairovę, kartu su knygos personažais ieško sprendimų sudėtingose situacijose. Pavyzdžiui, perskaičius keletą skyrių iš V. Voter (V. Vawter) „Laikraščių berniuko“, galima diskutuoti apie tai, kaip pagrindinis pasakojimo herojus tvarkosi su savo problema (mikčiojimas). Prasminga būtų kalbėtis apie tai, kad nepaisydamas šio trūkumo, berniukas ryžtasi imtis laikino laiškanėsio darbo (iššūkis) ir tokiu būdu susipažįsta su kaimynais, atranda draugų ir daug sužino apie kitų žmonių gyvenimą, jų problemas, kurių akivaizdoje ir savo trūkumai nebeatrodo tokie dideli.

Pasirenkamus skaityti tekstus galima grupuoti pagal problemą, kuri juose gvildenama. Kaip antai, Šatrijos Raganos apysakoje „Irkos tragedija“ ir K. Dikamilo romane „Jei ne Vinis Diksis“ pasakojama apie mergaites, kurios jaučiasi vienišos, ilgisi šeimą palikusio tėvo / motinos, bet pakelti išbandymus joms padeda geriausias draugas – šuo. Kiekviename iš minėtų kūrinių vaiko santykis su šeimoje likusiu vienu iš tėvų yra savaip komplikotas, o ir pačios mergaitės renkasi skirtingus kelius, kaip spręsti susidariusią padėtį.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Bitės Vilimaitės novelės „Kada piešime perlinę vištelę“ skaitymas ir animacinio filmo peržiūra: <https://www.youtube.com/watch?v=aTCNWk3Xlzo>. Skaityto ir animuoto pasakojimo įspūdžio aptarimas. Veikėjos vertybinių nuostatų kaitos stebėjimas. Platesnė diskusija lyginant, kaip veikėjo portretas ir charakteris gali būti atskleidžiamas literatūroje, dailėje, fotografijoje, kino filme ir kt. Daugiau užduočių pavyzdžių šio dokumento skyriuje „K. Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“ analizė“

Šaltiniai

Mano tėviškė. Jonas Biliūnas

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013687105/mano-teviske-jonas-biliunas>

Ar vaikus tebejaudina Jono Biliūno kūryba? O gal gąsdina?

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/rubinaitis-2019-nr-2-90/ar-vaikus-tebejaudina-jono-biliuno-kuryba-o-gal-gasdina/>

Petras Cvirka „Vaikų karas“. Teksto suvokimo testas 5 klasei. Aldona Kruševičiūtė / Skaitome suprasdami. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys 5–6 klasei. Ugdymo plėtotės centras. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 6–7. <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/atsisiusti/4155/3e42e186-67e0-4bae-a3a1-9e007573dd5a>

V. Krėvės-Mickevičiaus memorialinis muziejus Subartonyse. Pristatymo filmas.

<https://www.youtube.com/watch?v=3CgMedI28Mc>

Kazys Saja. Raitas ant ožio. Vaikystės prisiminimai

<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=8656>

Kazys Saja. Radijušas. Telefonas, 2016, Nr. 7

<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=1208>

Kazys Saja: „Eik su tais, kurie ieško...“ Rašytoją, dramaturgą Kazį Sąją kalbina Saulius Vasiliauskas, 2022, Nr. 4

<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=17903>

R. Šilbajoris, „Vakaras sargo namelyje“, (Apie A. Vaičiulaičio knygą „Vakaras sargo namelyje“) https://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=2107&Itemid=198

Vilė Vėl apsakymo „Kaip mes išgarsėjome“ ištrauką skaito aktorė Inga Petrauskaitė, I–II dalis.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000091817/vakaro-pasaka-kaip-mes-isgarsejome-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000091940/vakaro-pasaka-kaip-mes-isgarsejome-ii-d>

Kaip išgarsinti Vilę Vėl? Knygos autorę kalbina Marius Kraptavičius.

<http://metuknygosrinkimai.skaitymometai.lt/index.php?-554767661>

Rašytoja Vilė Vėl rašydama vaikams gręžiasi į socialines problemas

<https://www.15min.lt/naujiena/kultura/literatura/rasytoja-vile-vel-rasydama-vaikams-greziasi-i-socialines-problemas-286-265844>

Rašytoja Vilė Vėl (Vilija Dailidienė) ir jos knygos „Kaip mes išgarsėjome“ pristatymas

<https://www.youtube.com/watch?v=XkFxWgaA9qU>

Loreta Jakonytė. Plačiai pažindinti, menkai gvildinti (2012 m. realistinė ir pažintinė lietuvių vaikų proza)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2013-nr-1-65/placiai-pazindinti-menkai-gvildinti-2012-m-realistine-ir-pazintine-lietuviu-vaiku-proza/>

Širdies virpėjimas dėl literatūros. Rašytoja Vilė Vėl atsako į Kęstučio Urbos klausimus.

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2013-nr-4-68/sirdies-virpejimas-del-literaturos/>

Gediminas Jankus. Dar kartą atrasta Bitė Vilimaitė

<https://www.kaunorasytojai.lt/kuryba/dar-karta-atrasta-bite-vilimaite/>

Pirmas sakiny. Bitė Vilimaitė. Lietuvių novelės idealas. TV laida. Pokalbis su literatūrologe Žydrone Kolevinskiene ir istoriku, rašytojos sūnėnu ir kūrybinio palikimo tvarkytoju Dariumi Vilimu.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000144727/pirmas-sakinys-bite-vilimaite-lietuviu-noveles-idealas>

Tautvydė Daujotytė. Bitės Vilimaitės teksto poetika

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367185702254/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Vaikystėje užprogramuojamas žmogaus gyvenimas. Bitė Vilimaitė atsako į Elonos Varnauskienės klausimus

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2003-nr-4-28/vaikysteje-uzprogramuojamas-zmogaus-gyvenimas/>

Džiuljeta Maskuliūnienė. Verbalinė ir neverbalinė komunikacija Bitės Vilimaitės novelėse

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1377521077047/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Diana Gancevskaitė. Kaip stipriai ją mylime (apie V. Žilinskaitę)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-4-96/kaip-stipriai-ja-mylime/>

Vytautė Žilinskaitė: kuriu protu ir širdimi

<https://www.bernardinai.lt/2018-11-13-vytaute-zilinskaite-kuriu-protu-ir-sirdimi/>

Diana Gancevskaitė. Šachmatų partija su Vytaute Žilinskaite

<https://www.bernardinai.lt/sachmatu-partija-su-vytaute-zilinskaite/>

O kilti oi kaip nelengva (V. Žilinskaitės kalba gavus Geriausios 2006 m. vaikų knygos ir Vaikų literatūros premiją).

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2007-nr-2-42/o-kilti-oi-kaip-nelengva-pasisakymas-gavus-geriausios-2006-m-vaiku-knygos-ir-vaiku-literaturos-premija/>

Aldona Žemaitytė. Vytautės Žilinskaitės kūrybos paslaptis

<https://www.bernardinai.lt/2011-02-20-aldona-zemaityte-vytautes-zilinskaites-kurybos-paslaptis/>

Vytautei Žilinskaitei – 90: visą gyvenimą rašiau ne tam, kuris dabar atėmė iš manęs Nacionalinę premiją

https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1296505/vytautei-zilinskaitei-90-visa-gyvenima-rasiau-ne-tam-kuris-dabar-ate-me-is-manes-nacionaline-premija?gclid=CjwKCAjwiJqWBhBdEiwAtESPaHcT49cWazMJEERJ2fOY6hc1_wrzQVds8_CbFpjuOW2sw6iDkWiMxoCCqEQAvD_BwE

Viljamas Sarojanas: „Tikras rašytojas yra maištininkas, kurio neįmanoma sustabdyti“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?442232361>

Visas pasaulis – tai sodas! (Frances Hodgson Burnett atminti)

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/visas-pasaulis-tai-sodas-f-h-burnett-atminti/>

Kęstutis Urba. Jausmų pokylis. F. H. Burnett 150-osioms gimimo metinėms

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?2875444499>

Kęstutis Urba. Frances Hodgson Burnett: jausmų pokylis / Kęstutis Urba. Parašyta vaikams, Vilnius: Gimtasis žodis, 2009, p. 95–120.

Alfonzas Dodė – pietų Prancūzijos Čarlzas Dikensas

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/alfonsas-dode-pietu-prancuzijos-carlzas-dikensas/>

Rašytoja Kate DiCamillo: „Jei ne Vinis Diksis“ – odė, šlovinanti šunis, draugystę ir gyvenimą pietuose“

<https://niekorimtonamai.wordpress.com/2020/04/30/rasytoja-kate-dicamillo-jei-ne-vinis-diksis-ode-slovinanti-sunis-draugyste-ir-gyvenima-pietuose/>

Vaikų rašytoja Kate DiCamillo: „Jei norite rašyti, turėtumėte skaityti“

<https://8diena.lt/2018/11/19/vaiku-rasytoja-kate-dicamillo-jei-norite-rasyti-turetumete-skaityti/>

Rašytoja Kate DiCamillo: „Rašyti – tai matyti“

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/rasytoja-kate-dicamillo-rasyti-tai-matyti-286-414629>

Vakaro pasaka. Kate DiCamillo. „Jei ne Vinis Diksis“ I–V dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111862/vakaro-pasaka-kate-dicamillo-jei-ne-vinis-diksis-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111967/vakaro-pasaka-kate-dicamillo-jei-ne-vinis-diksis-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000112070/vakaro-pasaka-kate-dicamillo-jei-ne-vinis-diksis-iii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000112173/vakaro-pasaka-kate-dicamillo-jei-ne-vinis-diksis-iv-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000112314/vakaro-pasaka-kate-dicamillo-jei-ne-vinis-diksis-v-d>

1899 m. vasario 23 d. gimė vokiečių rašytojas Erichas Kestneris

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1899-uju-vasario-23-aja-gime-vokieciu-rasytojas-erichas-kestneris/>

Humoru – šit kuo man įdomi vaikų literatūra. Su rašytoju ir vertėju Teodoru Četrausku kalbasi Gintarė Adomaitytė

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2004-nr-3-31/humoru-sit-kuo-man-idomi-vaiku-literatura/>

Kęstutis Urba. „Erichas Kestneris“, Šeši H. K. Anderseno medaliai. Kaunas: Šviesa, 1998, p. 103–136.

LRT radijo laida (apie E. Kestnerį) 01.26–01.31

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013691643/ryto-allegro-2018-05-15-08-10>

Astridos Lindgren kalba, pasakyta jai įteikiant h. Ch. Anderseno medalį

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2007-nr-4-44/astridos-lindgren-kalba-pasakyta-jai-iteikiant-h-ch-anderseno-medali/>

Sonja Svensson. Kodėl mums reikia Astridos?

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2002-nr-3-23/kodel-mums-reikia-astridos/>

Vaikų radijo teatras. „Rasmusas klajūnas“, 1994, I–II d.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102721115/vaiku-radijo-teatras-rasmusas-klajunas-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102721116/vaiku-radijo-teatras-rasmusas-klajunas-ii-d>

Dalia Dilytė. Pasiilgusiems harmonijos (apie L. M. Montgomery)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2002-nr-2-22/pasiilgusiems-harmonijos/>

Carla Poesio. Žvilgsnis į Angelos Nanetti kūrybą

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2011-nr-4-60/zvilgsnis-i-angelos-nanetti-kuryba/>

Katherine Paterson: Visuomet norėjau būti skaitytoja

<https://8diena.lt/2017/04/07/katherine-paterson-visuomet-norejau-buti-skaitytoja/>

Marija Nikolajeva. Tiltas iš vaikystės į gyvenimą (Apie K. Paterson)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1998-nr-2-9/tiltas-is-vaikystes-i-gyvenima/>

Kęstutis Urba. Tarp žvaigždžių šviesumos ir gyvenimo juodumos (Apie K. Paterson)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2005-nr-3-35/tarp-zvaigzdiu-sviesumos-ir-gyvenimo-juodumos/>

Vaikų radijo teatras „Poliana“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013665625/vaiku-radijo-teatras-poliana>

Viljamas Sarojanas: „Tikras rašytojas yra maištininkas, kurio neįmanoma sustabdyti“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?442232361>

Verena Ruttschmann. Johanna Spyri ir jos „Heida“

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2007-nr-2-42/johanna-spyri-ir-jos-heida/>

1827 m. birželio 12 d. gimė šveicarų rašytoja Johanna Spyri

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/birzelio-12-d/2396-2/>

Loreta Jakonytė. Lietuviški „Heidos“ variantai: apkarpytas → išbraukytas → perpasakotas → visas!

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2007-nr-2-42/lietuviski-heidos-variantai-apkarpytas-%e2%86%92-isbraukytas-%e2%86%92-perpasakotas-%e2%86%92-visas/>

Violeta Juodelienė. Kaip šiuolaikiniai mokiniai skaito „Heidą“

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2007-nr-2-42/kaip-siuolaikiniai-mokiniai-skaito-heida/>

Kęstutis Urba. Antididaktiškasis Markas Tvenas (160-osioms gimimo metinėms)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1995-nr-2-3/antididaktiskasis-markas-tvenas-160-osioms-gimimo-metinems/>

Vakaro pasaka. Mark Twain. „Tomo Sojerio nuotyčiai“ I–IV dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000167634/vakaro-pasaka-markas-twainas-tomo-sojerio-nuotyčiai-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000168275/vakaro-pasaka-markas-twainas-tomo-sojerio-nuotyčiai-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000168962/vakaro-pasaka-markas-twainas-tomo-sojerio-nuotyčiai-iii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000169645/vakaro-pasaka-marko-twaino-tomo-sojerio-nuotyčiai-iv-d>

Rasa Milerytė. Kiek kainuoja žodis? (Apie Vince Vawter.)

<https://www.menobangos.lt/rasa-mileryte-kiek-kainuoja-zodis/>

Smulkioji tautosaka ir šiuolaikinės jos formos, pasakėčia

Ši tema pavadinimu „Kasdienė išmintis“ buvo ir 2016 m. 5–6 klasių koncentro programoje. Nauja tik tai, kad siūloma neapsiriboti lietuvių liaudies smulkiaja tautosaka, bet ir palyginti ją su kitų tautų patarlėmis, priežodžiais, mįslėmis. Tik lyginant tarpusavyje išryškėja įvairių tautų kultūros savitumas, kita

vertus – lyginimas leidžia suvokti, kad visos tautos vadovaujasi panašiomis etinėmis nuostatomis, kurias įkūnijo savo žodinėje kūryboje. Taip pat šioje programoje siūloma neapsiriboti tradicine tautosaka, bet traktuoti žodinę kūrybą kaip nuolat vykstantį procesą, kurio metu senosios tautosakos formos perkuriamos, kad atitiktų šiandienos visuomenės poreikius.

Šios kūrinių teminės grupės tikslas – supažindinti mokinius su svarbiausiais smulkiosios tautosakos žanrais (patarlės, priežodžiai, mįslės), suvokti jų kūrimo principus, paskirtį ir stilistikos specifiką (vaizdingumas, žaismingumas). Su smulkiąja tautosaka tradiciškai siejamas pasakėčios žanras (išplėta patarlė). Kadangi šio amžiaus mokiniai jau gali suvokti ir atsižvelgti į kelių kitų žmonių alternatyvų požiūrį, taip pat suvokti socialinių grupių požiūrį, apmąstyti situacijas iš skirtingų socialinių, kultūrinių perspektyvų, rekomenduojama aptariant smulkiąją tautosaką bei pasakėčias kelti klausimą, ar visi tradicine liaudies išmintimi ar senosios literatūros autorių nuostatomis paremti pamokymai atitinka šiandienos supratimą apie moralę ir elgesio normas.

Aptariant patarlėms ir priežodžiams būdingus bruožus pabrėžiamas metaforinis reikšmės perkėlimas, įsmejinimas (personifikacija). Verta atkreipti dėmesį, kad neatsitiktinai daugumos tradicinių patarlių ir priežodžių leksika yra buitinė. Tokiu būdu sustiprinamas komiško efekto.

Kalbant apie tautosaką svarbu akcentuoti, kad tai yra gyvas, nuolat vykstantis procesas ir visi mes esame jo dalyviai. Tradicinio smulkiosios tautosakos paveldo papildymas šiuolaikinėmis jo formomis pamokose padės formuoti mokinių supratimą apie jų pačių dalyvavimą žodinėje kultūroje. Antai socialiniuose tinkluose daug laiko praleidžiantys vaikai ir paaugliai savo jausenas ir nuostatas dažniau komunikuoja memais nei tradiciniais priežodžiais. Memai yra priemonė išreikšti jausmus, vertybines nuostatas, reakcijas į reikšmingus įvykius, į tai, su kuo žmonės susiduria kasdieniame gyvenime, kas jiems pažįstama ir kas sukelia poreikį pastebėti, vertinti, išreikšti nuomonę ir taip komunikuoti su kitais.

Skaitant pasirinktas pasakėčias aiškinamasi alegorijos principus, diskutuojama apie autoriaus pasirinktus personažus (personifikuoti žvėrys, augalai, daiktai), keliant klausimą, kokias žmonių būdo ir elgesio ypatybes jie perteikia. Mokomasi atskirti pasakojimą ir jo moralą, svarstoma apie pasakėčios paskirtį (šviečiamoji, auklėjamoji).

Kitos rekomenduojamos veiklos

Susipažinus su keletu ar keliolika tradicinių ir šiuolaikinių patarlių pavyzdžių, siūloma užduotis mokiniams sukurti patarlę naudojant daugelio tautų pamėgtą sintaksinę struktūrą: *Kas..., tas...; Koks..., toks...; Kur..., ten...; Jei..., tai...*

Integruojant su anglų k. pamokomis ieškoma atitikmenų populiariausioms (mokinių žinomoms) lietuvių patarlėms. Lyginama dviejų tautų patirtis – kas skiriasi, o kas sutampa. (atitikmenis galima susirasti elektroniniame patarlių ir priežodžių sąvade: <http://archyvas.ilti.lt/eLPP/lt/savadas>) Tautinių bendruomenių mokyklose lietuviškas patarlės galima lyginti su gimtojoje (lenkų, rusų ar kitoje atitinkamoje) kalboje egzistuojančiais ekvivalentais.

Pateikus mokiniams keletą šiuolaikinių patarlių pavyzdžių (jų galima rasti čia: <http://www.ilti.lt/failai/e-zurnalai/TD28/12%20Zaikauskiene.pdf>) kuriamos šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės taisyklės, paremtos patarlėmis.

„Protmūšis“, viktorina „Atspėk mįslę“.

Pasirenkama patinkanti patarlė ir išplėtojama iki pasakėčios.

Šaltiniai

Patarlių ir priežodžių elektroninis sąvadas (eLPP)

<http://archyvas.ilti.lt/eLPP/lt/savadas>

Kazys Grigas, *Patarlių paralelės: lietuvių patarlės su latvių, baltarusių, rusų, lenkų, vokiečių, anglų, lotynų, prancūzų, ispanų atitikmenimis*, Vilnius: Vaga, 1987.

R. Kašėtienė, „Liaudies pedagogikos atspindžiai lietuvių patarlėse, priežodžiuose ir situaciniuose posakiuose“, <http://www.llti.lt/failai/TD51%20internetui-151-166.pdf>

Apie patarles ir priežodžius. Parengė Dalia Zaikauskienė ir Vita Džekčioriūtė-Medeišienė

<http://archyvas.llti.lt/eLPP/lt/apie>

Lietuvių patarlės ir priežodžiai, t. 1, parengė Kazys Grigas, Lilija Kudirkienė, Rasa Kašėtienė, Gediminas Radvilas, Dalia Zaikauskienė, Vilnius: LLTI, 2000.

Lietuvių patarlės ir priežodžiai, t. 2, parengė Giedrė Bufienė, Kazys Grigas, Rasa Kašėtienė, Lilija Kudirkienė, Dalia Zaikauskienė, Vilnius: LLTI, 2008.

Lietuvių patarlės ir priežodžiai, t. 3, parengė Vita Džekčioriūtė, Rasa Kašėtienė, Lilija Kudirkienė, Dalia Zaikauskienė, Vilnius: LLTI, 2019.

Smulkioji lietuvių tautosaka: Patarlės ir priežodžiai, in: Lietuvių tautosaka, t. 5, Smulkioji tautosaka, žaidimai ir šokiai, Vilnius, 1968, p. 75–383.

Ne krūmas, bet su lapais, ne marškiniai, bet susiūti, ne žmogus, bet šnekėti moka: Knygelė bibliofilo lentynai, parengė Domas Kaunas, sudarė Giedrė Bufienė ir Rasa Kašėtienė, Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2003.

Vilką minim, vilkas čia: Lietuvių situaciniai posakiai, sudarė Rasa Kašėtienė, Lilija Kudirkienė, Vilnius: LLTI, 2016.

Zaikauskienė Dalia. Patarlių tradicijos ir modernumo dermės paradoksai, in: *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti*, Vilnius: LLTI, 2012, p. 427–443.

Grigas Kazys. *Patarlių paralelės : Lietuvių patarlės su latvių, baltarusių, rusų, lenkų, vokiečių, anglų, lotynų, prancūzų, ispanų atitikmenimis*, Vilnius: Vaga, 1987.

Mįslių kartoteka

<https://ekalba.lt/misliu-kartoteka/apie/M%C4%AFsli%C5%B3%20kart.%20Apie%20kartotek%C4%85>

G. Gučienė. Mįslių panaudojimas, ugdant vaikų pažintinius sugebėjimus

<https://www.journals.vu.lt/psichologija/article/download/8918/6659/>

Smulkioji tautosaka. Tekstų atrankos užduotis 5 klasei (pagal lietuvių tautosakos žanrą). Modesta Liugaitė-Černiauskiene / Skaitome suprasdami. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys 5–6 klasei. Ugdymo plėtotės centras. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 18–22

<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/atsisiusti/4155/3e42e186-67e0-4bae-a3a1-9e007573dd5a>

Donatas Sauka. Lietuvių tautosaka. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, p. 257–281.

D. Zaikauskienė, „Nauji metai – nauji lapai. Šiuolaikinės patarlių raidos tendencijos“, <http://www.llti.lt/failai/e-zurnalai/TD28/12%20Zaikauskiene.pdf>

G. Sereikaitė, „Arabiškos patarlės – senolių išmintis, skambanti šiuolaikinių arabų lūpomis“, <https://www.arabicforum.lt/straipsniai/articles-view-lt/arabiskos-patarles-senoliu-ismintis-skambanti-siuolaikiniu-arabu-lupomis>

Ezopo pasakėčios, http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LB00/Ezopas_Pasak%C4%97%C4%8Dios.LB1500.pdf.

S. Stanevičiaus pasakėčios, http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LF00/Simonas_Stanevi%C4%8Dius_%C5%A0E%C5%A0IOS_PASAKOS_pa_sak%C4%97%C4%8Dios_ir_od%C4%97_%C5%A0LOV%C4%96_%C5%BDEMAI%C4%8CI%C5%B2.LF2700.pdf

M. Liugaitė-Černiauskienė. Smulkioji tautosaka. Tekstų atrankos užduotis (pagal lietuvių tautosakos žanrą). Ezopo ir Simono Stanevičiaus pasakėčios. Tekstų atrankos užduotis. <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4155>

Lietuvių ir kitų tautų liaudies pasakos, lietuvių ir verstinės literatūrinės pasakos

Tokia pati tema pavadinimu „Nesenstanti pasakų išmonė“ buvo ir 2016 m. programoje (5–6 klasių koncentre). Vienintelė naujovė ta, kad naujoje programoje raginama skaityti ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų pasakas. (Jų galima rasti knygoje iš serijos „Pasaulio pasakos“.)

Liaudies pasakos

Mokiniai skaito bent keletą skirtingų žanrų pasakų, susipažįsta su liaudies pasakai būdingu veiksmo eigos komponavimu, siužeto schemomis (draudimai, neįveikiami uždaviniai, gyvūnai pagalbininkai, stebuklingi daiktai), išmoksta atpažinti ir įvardyti pasakos moralą (jungtis su smulkiaja tautosaka ir pasakėčia).

Pasakos apie gyvūnus yra vienas seniausių tautosakos žanrų. Ilgainiui šiose pasakose nusistovėjo pastovios žvėrių – gudrios lapės, plėšraus vilko, bailaus kiškio – charakteristikos. Gyvūnų pasaulis tapatinamas su žmonių gyvenama aplinka, gyvūnams priskiriami žmonių bendravimo įpročiai. Stebuklų pasakose pasakojama apie kovą su nepaprastais priešininkais, ypatingus gebėjimus ir magines priemones, vedības su gyvūno pavidalą turinčiu asmeniu, stebuklingus virsmus, keliones į kitą pasaulį ir pan. Stebuklų pasakose gausu archajiškos pasaulėžiūros, senovės tikėjimų ir papročių atspindžių. Jose dažnai nenusakomas tikslus laikas ar vieta, veikėjai dažnai neturi vardų, pabrėžiamas tik jų statusas šeimoje ir bendruomenėje (karalius, trečias brolis, našlaitė ir kt.). Buitinėse pasakose vaizduojamas realus paprasto žmogaus gyvenimas ir butis. Jos artimos anekdotams. Naudojant kontrastą išryškinamas skirtingos socialinės padėties veikėjų (berno ir pono) konfliktas. Dažnai pašiepiami neigiami būdo bruožai (tingumas, kvailumas, žioplumas). Populiarus šių pasakų personažas – gudrus apgavikas. Melų pasakose vaizduojamos neįtikimos, dažnai absurdiškos situacijos, pateikiami vienas kitam prieštaraujantys teiginiai, nepaprasti nuotykių, kuriuos neva teko patirti pasakotojui.

Nors dauguma pasakų yra tarptautinės, kiekviena tauta turi savitus pasakojimo būdus. Šiuo tikslu galima parinkti porą panašaus siužeto lietuvių ir kitos tautos liaudies pasakų ir prašyti mokinių surasti panašumų (siužeto schema, moralas) ir skirtumų (veikėjai, situacijos, veiksmo aplinka).

Skaitydami pasakas mokiniai pildo savo žodyną, lavina teksto suvokimo įgūdžius, mokosi atpažinti siužeto schemas, apibūdinti veikėjus, skirstyti juos į herojus ir antiherojus, suvokia pasakos paskirtį – ne tik pramoga, bet ir būdas perduoti išmintį ir ugdyti vertybes.

Kalbant apie pasakas, lygiai kaip ir apie smulkiają tautosaką, svarbu akcentuoti variantiškumą ir tęstinumą: kiekvienas iš naujo tą pačią pasaką sekantis yra jos bendraautorius (ką nors prideda nuo savęs, ką nors praleidžia). Tai leistų mokiniams suvokti ir savo dalyvavimą kolektyvinėje žodinėje kūryboje, galbūt didesnę įsitraukimą į ją.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Pasakų sekimas, skaitymas vaidmenimis, inscenizavimas, improvizavimas, iliustravimas, meninis atpasakojimas (išreiškiamas santykis su vaizduojamu pasauliu), skaitymas vaidmenimis, pasakų pratęsimo, užbaigimo žaidimai.

Pasakos sandaros (pradžia, dėstymas ir pabaiga) analizė ir kūrimas. Pasakos kūrimas „grandinė“ (kiekvienas mokinys sako po sakinį iš eilės arba nurodo, kas turi tęsti pasaką) remiantis pasakos sandara ir improvizuojant.

Regionų mokyklų mokiniai gali pasirinkti savo tarpe užrašytą pasaką ir sekti ją tarmiškai, jei klasėje yra skirtingų regionų mokinių (ar mokytojas moka kitą tarmę), galima lyginti tarminius variantus ar bent išklausti, kaip skirtingai skamba įvairiomis tarmėmis sekamos psakos:

https://www.youtube.com/watch?v=IMxe_wR9MNE&list=PLwk_rFn7C9Vvu-1213Eq6cmr7yO7bjRwF,

Lietuviškos pasakos tarmiškai, 4 CD, Vilnius: Vilniaus etninės kultūros centras, 2015.

Literatūrinės pasakos

Mokiniai susipažįsta su liaudies bei literatūrinių pasakų panašumais ir skirtumais (bendra – magiški veiksmai, fizinės tikrovės dėsnų nepaisymas, iš liaudies pasakų pasiskolinti motyvai ir siužetai; skirtinga – autorystė, realūs personažai veikia realiaame pasaulyje, konkrečioje vietoje ir esamuoju laiku). Rekomenduojama skaityti tiek vaikų literatūros klasika tapusias literatūrines pasakas, tiek ir šiuolaikines – lyginti jas tarpusavyje, aiškinantis, kas keičiasi (aplinka, personažai), o kas išlieka panašu (siužeto schema, moralas).

Rekomenduojamos veiklos

Pasirinktos pasakos ištraukos inscenizavimas / radijo spektaklio kūrimas.

Tradicinės ir literatūrinės pasakos (pvz., A. Liobytės „Devyniabolė“ ir lietuvių pasaka „Devyniabolė ir devyniagalvis“ arba Salomėjos Nėries poema ir liaudies pasaka „Eglė žalčių karalienė“) lyginimas pasirinktu aspektu (veikėjai, vaizduojamas pasaulis, struktūra, veikėjų poelgiai, teigiamos vertybės ar kt.). Palyginti pasirinktą brolių Grimų (Grimm) pasaką su jos interpretacija Janošo knygoje „Brolių Grimų pasakos kitaip“. Panašiu principu pamėginti patiems perkurti pasirinktą liaudies ar literatūrinę pasaką. Skaityti Juozo Erlicko eilėraščių „Pasakos sugrižimas“ ir pamėginti atsekti, kurių pasakų motyvais yra žaidžiama šiame kūrinyje.

Daugiau užduočių pavyzdžių šio dokumento skyriuje „Literatūros ir teatro integracija 5 klasėje: Kūrybinės dramos užduotys pagal A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį prinčą“ ir „Literatūros kūrinių interpretacijos kitose medijose (kine ir reklamoje). 5 klasė“

Šaltiniai

Liaudies pasakos:

Bruno Bettelheim. Kodėl mums reikia stebuklo. Pasakų reikšmė ir svarba: psichoanalitinis požiūris. Vilnius: Tyto alba, 2017.

Marija Luiza fon Franc. Pasakų kilmė

http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vertimai/Franc_Budas_2019_4_vertė_Razauskas.pdf

Julius Kaupas. Pasaka ir realybė

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Julius_Kaupas._Pasaka_ir_realyb%C4%97.LH9800.pdf

Ar dar reikalingos liaudies pasakos? (į Kęstučio Urbos klausimus atsako Bronislava Kerbelytė)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2009-nr-2-50/ar-dar-reikalingos-liaudies-pasakos/>

Marija Molicka. Pasakų terapija. Vilnius: Vaga, 2010.

Jurga Sadauskienė, Žmonės ir gyvūnai lietuvių pasakose: didaktiniai ir psichologiniai aspektai

<http://www.lti.lt/failai/TD56-49-73.pdf>

Jūratė Šlekonytė. Apie pasakų sekimo ypatumus

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367152448860/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Vita Džekčioriūtė-Medeišienė. Pasakų sekimas vaikams tradicinėje lietuvių kultūroje: kūrinių su žiaurumo elementais paskirtis

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2021~1648042153731/J.04~2021~1648042153731.pdf>

Bronislava Kerbelytė. Liaudies pasakos prasmė. Vilnius: Presvika, 2005.

Donatas Sauka. Lietuvių tautosaka. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, p. 205–256.

audio knyga „Gražiausios lietuvių liaudies pasakos“: <https://www.youtube.com/watch?v=3ubCrJI6TyM>).

Tarmiškai sekamos lietuvių liaudies pasakos:

https://www.youtube.com/watch?v=IMxe_wR9MNE&list=PLwk_rFn7C9Vvu-1213Eq6cmr7yO7bjRwF

Bronislava Kerbelytė, Lietuvių tautosakos kūrinių prasmės, Kaunas: VDU, 2011.

Literatūrinės pasakos

Vytautė Žilinskaitė, „Robotas ir peteliškė“:

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000068167/vakaro-pasaka-robotas-ir-peteliske>

S. Nėries „Eglės žalčių karalienė“ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/egle_zalciu_karaliene/

Jūratė Šlekonytė. Melų pasakų transformacijos Kazio Borutos „Jurgio Paketurio klajonėse“

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367159785279/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Kazys Boruta „Jurgio Paketurio klajonės“. Teksto suvokimo testas 5 klasei / Skaitome suprasdami. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys 5–6 klasei. Ugdymo plėtotės centras. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 31–33

<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/atsisiusti/4155/3e42e186-67e0-4bae-a3a1-9e007573dd5a>

Muzikinė dėžutė. „Jurgio Paketurio klajonės“ pagal Kazį Borutą

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000064228/muzikine-dezute-jurgio-paketurio-klajones-pagal-kazi-boruta>

Ilona Ežerinytė. Šunojaus diena, 1–2 dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013682304/vakaro-pasaka-sunojaus-diena-i-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013682303/vakaro-pasaka-sunojaus-diena-ii-dalis>

Aurelija Mykolaitytė. Kultūrinė atmintis Juliaus Kaupo literatūrinėse pasakose

<https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/f0c8be15-b9d0-4767-b07a-32ad5ab369dc/content>

Vaikų radijo teatras. A. Liobytės „Kupriukas muzikantas“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102722982/vaiku-radijo-teatras-kupriukas-muzikantas>

Kęstutis Urba. A. Liobytės kūrybinis palikimas

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2005-nr-2-34/a-liobytes-kurybinis-palikimas/>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Aldonos Liobytės folkloriškųjų pasakų bruožai

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2015-nr-3-75/aldonos-liobytes-folkloriskuju-pasaku-bruozai/>

Libertas Klimka. Literatei šmaikštuolei A. Liobytei – 100

<https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/94095/libertas-klimka-literatei-smaikstuolei-a-liobytei-100>

Aldona Liobytė

<https://maironomuziejus.lt/post-t-exhibitions/aldona-liobyte-1915-1985/>

Jolanta Ługovska. Liaudiškos kilmės Oskaro Milašiaus pasakos

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2000-nr-3-15/liaudiskos-kilmes-oskaro-milasiaus-pasakos/>

Asta Gustaitienė. Siužeto modernizacija Oskaro Milašiaus literatūrinėse pasakose

<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6132322/datastreams/MAIN/content>

Sigitas Poškus: „Rašau, kad būtų smagu ir man, ir vaikams“

<https://www.bernardinai.lt/2018-06-12-sigitas-poskus-rasau-kad-butu-smagu-ir-man-ir-vaikams/>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Fantastiškas meniu, arba Sigito Poškaus skaitiniai vaikams, tėvams ir seneliams

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-3-83/fantastiskas-meniu-arba-sigito-poskaus-skaitiniai-vaikams-tevams-ir-seneliams/>

1957 m. rugsėjo 13 d. gimė rašytojas Sigitas Poškus

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/rugsejo-13-d/1957-m-rugsejo-13-d-gime-rasytojas-sigitas-poskus/>

Vakaro pasaka. Darius Rekis. „Kaip kukiai su gruzdziais kovojo“ I–IV dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000182148/vakaro-pasaka-darius-rekis-kaip-kukai-su-gruzdziais-kovojo-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000182262/vakaro-pasaka-darius-rekis-kaip-kukai-su-gruzdziais-kovojo-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000182402/vakaro-pasaka-darius-rekis-kaip-kukai-su-gruzdziais-kovojo-iii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000182596/vakaro-pasaka-darius-rekis-kaip-kukiai-su-gruzdziais-kovojo-iv-d>

Gintarė Adomaitytė. Darius Rekis – apie krantus minčių upėms

<https://www.menobangos.lt/gintare-adomaityte-darius-rekis-apie-krantus-minciu-upems/>

Vaikų radijo teatras. Mykolas Sluckis – „Milžinai nenorėjo karaliais būti“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000152905/vaiku-radijo-teatras-mykolas-sluckis-milzinai-nenorejo-karaliais-buti>

Lionginas Šepkus. Jausmo, fantazijos ir realybės kelias (Mykolui Sluckiui – 70)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1998-nr-3-10/jausmo-fantazijos-ir-realybes-kelias-mykolui-sluckiui-70/>

Vakaro pasaka. Antanas Vaičiulaitis. „Pasaka apie elgetą karalių“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000118997/vakaro-pasaka-antanas-vaiciulaitis-pasaka-apie-elgeta-karaliu>

Dalia Kuizininė. Antano Vaičiulaičio legendų pasakojimo strategija: fantastinio ir realistinio elementų dermė

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367156765526/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Vaikų radijo teatras. Antanas Vaičiulaitis – „Auksinė kurpelė“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000118350/vaiku-radijo-teatras-antanas-vaiciulaitis-auksine-kurpele>

Radijo spektaklis „Auksinė kurpelė“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013678041/radijo-spektaklis-auksine-kurpele>

Kęstutis Urba. M. Vainilaičio eiliuotos pasakos

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2002-nr-4-24/m-vainilaicio-eiliuotos-pasakos/>

Vakaro pasaka. Hans Christian Andersen. „Paskutinis perlas“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000147075/vakaro-pasaka-hans-christian-andersen-paskutinis-perlas>

Muzikinė dėžutė. „Muzikinėje dėžutėje“ – muzikinė Sniego Karalienė

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000088981/muzikine-dezute-muzikineje-dezuteje-muzikine-sniego-karaliene>

Vaikų radijo teatras. Išvermingas alavinis kareivėlis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013666120/vaiku-radijo-teatras-istvermingas-alavinis-kareivelis>

Režisierės Neringos Čereškevičienės TV muzikinis spektaklis. Sukurtas pagal Hanso Christiano Anderseno pasaką „Mergaitė su degtukais“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000190233/tele-bim-bam-muzikinis-spektaklis-mergaite-su-degtukais-pagal-hanso-christiano-anderseno-pasaka>

Hansas Kristijanas Anderseną „Sniego karalienė“. Septynių pasakų istorija. Pasaka pirma „Apie veidrodį ir jo šukes“. Teksto suvokimo testas 5 klasei / Skaityme suprasdami. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys 5–6 klasei. Ugdymo plėtotės centras. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 41–43

<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/atsisiusti/4155/3e42e186-67e0-4bae-a3a1-9e007573dd5a>

Vakaro pasaka. James Matthew Barrie. „Piteris Penas ir Vendė“ I–III dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000158959/vakaro-pasaka-james-matthew-barrie-piteris-penas-ir-vende-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000159053/vakaro-pasaka-james-matthew-barrie-piteris-penas-ir-vende-2-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000159173/vakaro-pasaka-james-matthew-barrie-piteris-penas-ir-vende-iii-d>

Apie Džoną Boiną (John Boyne) ir jo kūrybą

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/balandzio-30-d/1971-m-balandzio-30-d-gime-airiu-rasytojas-johnas-boyneas/>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Neįgalaus vaiko toleravimo aspektai naujausioje verstinėje vaikų literatūroje

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2016-nr-2-78/neigalaus-vaiko-toleravimo-aspektai-naujausioje-verstineje-vaiku-literaturoje/>

Eglė Baliutavičiūtė. Būti kitokiu, arba Terapinė vaikų literatūra

<https://literaturairmenas.lt/literatura/egle-baliutaviciute-buti-kitokiu-arba-terapine-vaiku-literatura>

Inga Mitunevičiūtė: siurrealizmas vaikams ir popmetafizika suaugusiesiems (knygų apžvalga)

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/94793/i-mituneviciute-siurrealizmas-vaikams-ir-popmetafizika-suaugusiesiems-knygu-apzvalga>

Johnas Boyne'as: „Vaikai neturi nuolat laikytis vampyrų ir vilkolakių dietos“. Interviu su rašytoju

<https://www.bernardinai.lt/2014-11-12-johnas-boyne-as-vaikai-neturi-nuolat-laikytis-vampyru-ir-vilkolakiu-dietos/>

Rašytojas Johnas Boyne'as: „Vaikystėje jaučiau neįveikiamą potraukį skaityti“. Rašytojo atsakymai į klausimus

<https://8diena.lt/2017/10/06/rasytojas-johnas-boyneas-vaikysteje-jauciau-neiveikiama-potrauki-skaityti/>

Vakaro pasaka. John Boyne. „Baisus dalykas, nutikęs Barnabiui Broketui“ I–III dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000213989/vakaro-pasaka-john-boyne-baisus-dalykas-nutikes-barnabiui-broketui-i-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000214125/vakaro-pasaka-john-boyne-baisus-dalykas-nutikes-barnabiui-broketui-ii-dalis>

https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000214229/vakaro-pasaka-john-boyne-baisus-dalykas-nutikes-barnabiui-broketui-iii-dalis?gclid=Cj0KCQjwzqSWBhDPARIsAK38LY-RjC67odvgBBexCOoRLJecOVA96At3R3H95T9GE49I656QKKgzZqAaAlgIEALw_wcB

N. Džasteris (N. Juster). Stebuklingoji būdelė, 1–3 dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000219724/stebuklingoji-budele-1-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000143795/vakaro-pasaka-juster-norton-stebuklingoji-budele-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000143918/vakaro-pasaka-justeris-nortonas-stebuklingoji-budele-iii-d>

Džiuljeta Maskuliūnienė. Ką pasakoja vėjas gluosniuose, arba įstabusis Kennet'o Grahame'o knygos pasaulis (Rašytojo 160-osioms gimimo metinėms)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2019-nr-1-89/ka-pasakoja-vejas-gluosniuose-arba-istabusis-kenneto-grahameo-knygos-pasaulis-rasytojo-160-osioms-gimimo-metinems/>

1929 m. lapkričio 12 d. gimė rašytojas Michaelis Endė

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1929-m-lapkricio-12-d-gime-rasytojas-michaelis-ende/>

Džiuljeta Maskuliūnienė. Broliai Grimai – vienaip, o Janošas – tikrai kitaip

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2008-nr-2-46/broliai-grimai-vienaip-o-janosas-tikrai-kitaip/>

1914 m. rugpjūčio 9 d. gimė suomių rašytoja ir dailininkė Tovė Jansson

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/rugpjucio-9-d/5803-2/>

T. Janson kalba, pasakyta jai įteikiant H. Ch. Anderseno medalį

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2004-nr-2-30/t-janson-kalba-pasakyta-jai-iteikiant-h-ch-anderseno-medali/>

I. Mitunevičiūtė. Jūra, su kuria (ne)galima žaisti (Tove's Jansson „Tėtis ir jūra“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/rubinaitis-2014-nr-2-70/jura-su-kuria-negalima-zaisti-toves-jansson-tetis-ir-jura/>

Neringa Mikalauskiene. Vasara su Tove Jansson

<https://literaturairmenas.lt/literatura/neringa-mikalauskiene-vasara-su-tove-jansson>

Aleksandras Baltrūnas. Keistasis Kerolis

<http://web.vu.lt/mif/v.stakenas/a+o/1998-1/1998-1-105-112.pdf>

Vakaro pasaka. Lewis Carroll. „Alisa Stebuklų šalyje“, I–IV dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000171042/vakaro-pasaka-lewis-carroll-alisa-stebuklu-salyje-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000171758/vakaro-pasaka-lewis-carroll-alisa-stebuklu-salyje-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000172497/vakaro-pasaka-lewis-carroll-alisa-stebuklu-salyje-iii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000172616/vakaro-pasaka-lewis-carroll-alisa-stebuklu-salyje-iv-d>

Agnė Zolubienė. Triušio urvu žemyn

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2015-nr-4-76/triusio-urvu-zemyn/>

Matematikas, sukūręs Stebuklų šalį

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/matematikas-sukures-stebuklu-sali/>

Karoline Leach. Išgalvoto vaiko šešėlyje: tikrasis ir pramanytasis Luisas Kerolis. Vilnius: Versus aureus, 2013.

Janušas Korčakas – gydytojas, pasakininkas, pedagogas

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/janusas-korcakas-gydytojas-pasakininkas-pedagogas/>

Januszas Korczakas – vaikų karalius

<https://www.bernardinai.lt/2011-05-28-januszas-korczakas-vaiku-karalius/>

1628 m. sausio 12 d. gimė prancūzų rašytojas Charles Perrault

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/sausio-12/1628-m-sausio-12-d-gime-prancuzu-rasytojas-charles-perrault/>

Lina Satkutė. Literatūrinės pasakos pradininkas (apie Š. Pero)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1997-nr-2-7/literatines-pasakos-pradininkas/>

Liucija Černiuvienė. Iš esmės naujas Šarlis Pero (Charles'io Perrault 380-osioms gimimo metinėms)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2008-nr-1-45/is-esmes-naujas-sarlis-pero-charlesio-perrault-380-osioms-gimimo-metinems/>

Iš skurdo ir depresijos į turtingiausiųjų sąrašus: burtai, pakeitę J. K. Rowling gyvenimą

<https://www.lrt.lt/naujienos/veidai/14/1202140/is-skurdo-ir-depresijos-i-turtingiausiuju-sarasus-burtai-pakeite-j-k-rowling-gyvenima>

1997 m. birželio 26 d. išleista pirmoji knyga „Haris Poteris ir Išminties akmuo“

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1997-m-birzelio-26-d-isleista-pirmoji-knyga-haris-poteris-ir-paslapiu-kambarys/>

Marija Nikolajeva (Švedija). Kaip pasiekti sėkmę, arba Hario Poterio fenomenas

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2001-nr-3-19/kaip-pasiekti-sekme-arba-hario-poterio-fenomenas/>

Colbert David. Magiški Hario Poterio pasauliai: mitai, legendos, įdomūs faktai. Vilnius: Alma littera, 2006.

Smith Sean. J. K. Rowling: Hario Poterio sakmių kūrėja. Kaunas: Dajalita, 2003.

1900 m. birželio 29 d. gimė prancūzų rašytojas Antoine'as de Saint-Exupéry

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/1900-m-birzelio-29-d-gime-prancuzu-rasytojas-antoineas-de-saint-exupery/>

Jurga Macijauskaitė. Mitopoetikos paralelės A. De Sent-Egziuperi „Mažajame prince“ ir V. Žilinskaitės „Kelionėje į Tandadriką“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?66520890>

Gražina Skabeikytė. Knyga apie spinduliuojančias paslaptis

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?4124250852>

Parašyti „Mažąjį prinčą“ įkvėpė avarinis nusileidimas Sacharoje: penkias dienas jis ieškojo pagalbos dykumoje

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1464316/parasyti-mazaji-princa-ikvepe-avarinis-nusileidimas-sacharoje-penkias-dienas-jis-ieskojo-pagalbos-dykumoje>

Ciuriche rasti vieni pirmųjų Antoine'o de Saint-Exupery piešiniai „Mažajam princui“

<https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1088742/ciuriche-rasti-vieni-pirmuju-antoine-o-de-saint-exupery-piesiniai-mazajam-princui>

Režisieriaus Arūno Žebriūno vaidybinis filmas pagal Antuano de Sent Egziuperi „Mažąjį prinčą“, 1966

<https://www.kinofondas.lt/filmas/mazasis-princas/>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/19904/filmas-mazasis-princas>

S. Macaitis pristato LKS, režisieriaus A. Žebriūno filmą „MAŽASIS PRINCAS“ (1966 m.)

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/8668/retrospektyva-s-macaitis-pristato-filma-mazasis-princas>

Radijo teatras. Mažasis princas I–II dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/107766027/radijo-teatras-mazasis-princas-i-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/107766026/radijo-teatras-mazasis-princas-ii-dalis>

Vakaras su knyga „Mažasis princas“ I–V dalis, skaito Doloresa Kazragytė

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013685562/mazasis-princas-1-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013685563/mazasis-princas-2-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013685566/mazasis-princas-3-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013714346/vakaras-su-knyga-mazasis-princas-iv-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013714347/vakaras-su-knyga-mazasis-princas-v-d>

Mažoji studija. Poetiniai skaitymai: Antoine de Saint-Exupery „Mažasis princas“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000070081/mazoji-studija-poetiniai-skaitymai-antoine-de-saint-exupery-mazasis-princas>

J. R. R. Tolkienu kūryba – tikras krikščioniškas mitas

<https://www.bernardinai.lt/2016-08-30-j-r-r-tolkienu-kuryba-tikras-krikscioniskas-mitas/>

J.R.R. Tolkien'as. Giliai esančių šaknų speigas nepaliečia

<https://8diena.lt/2019/01/03/j-r-r-tolkienas-giliai-esanciu-saknu-speigas-nepaliecia/>

Oskaro Vaildo pasaka „Laimingasis princas“. Režisierė Daiva Adamonytė, I–II dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102721854/laimingasis-princas-1-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102721855/laimingasis-princas-2-dalis>

Vakaro pasaka. Oscar Wilde. „Laimingasis princas“. Skaito aktoriai Arvydas Dapšys, Jolanta Dapkūnaitė, Aleksas Kazanavičius, I–II dalis

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000187910/vakaro-pasaka-oscar-wilde-laimingasis-princas-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000188052/vakaro-pasaka-oscaras-wilde-as-laimingasis-princas-ii-d>

Michael White, *Tolkinas. Biografija*, vertė K. Kazijevaitė. Vilnius: Gimtasis žodis, 2008.

Hans Christian Andersen, *Dvylika iš pašto karietos. Žiemos pasakos*, Alumnus, 2015.

Meniška vertingos iliustruotos vaikų ir paauglių literatūros knygos

2016 m. programoje tokios (atskiros) temos nebuvo, bet dėmesys intermedialumui (teksto ir vaizdo) dermei mokyklinėje lituanistikoje buvo ir anksčiau, tik gal menčiau akcentuojamas. Iliustracijos ne tik puošia, bet ir papildo bei interpretuoja žodinį tekstą. Skaitant iliustruotas knygas, rekomenduojama atkreipti dėmesį į teksto ir vaizdo sąsajas: skaitomas siužetas, stebint priežasties ir pasekmės santykius, ieškoma tiesioginių ir užslėptų reikšmių (žodinis lygmuo gali būti paprastesnis nei vaizdinis), stebima veikėjo padėtis paveikslėlyje (smulkus, stambus planas), vieta, laikas, spalva, forma. Remiantis vaizdu, interpretuojami veikėjo jausmai. Kalbant apie iliustruotas knygas svarbu atsižvelgti į knygos visumą, tai yra ne tik į paveikslėlius, bet ir į meninį knygos šriftą, teksto atsklandas, apvadus, vinjetes, viršelį. Kultūriniam mokinių pažinimui plėsti būtų prasminga bent glaustai supažindinti juos su iliustruotų knygų atsiradimo ir raidos istorija (žr. Indrė Saudargienė, Iliustruotos knygos gimimas, <https://www.bernardinai.lt/2016-12-15-iliustruotos-knygos-gimimas/>).

Kitos rekomenduojamos veiklos

Žaidimai su paveikslėlių, nuotraukų rinkiniais (kai dirbant grupėmis ar individualiai kuriamas žodinis pasakojimas pateiktam paveikslėliui / paveikslėlių rinkiniui ar pan.).

Integruojant su dailės pamokomis kuriamos pasirinktos knygos ištraukos iliustracijos arba knygos viršelis.

Šaltiniai

Skaitmeninis sovietmečio knygų vaikams iliustracijų archyvas

<https://mozaika.cc/>

Giedrė Jankevičiūtė. Swinging sixties sovietų Lietuvos vaikų knygų iliustracijose

https://leidykla.vda.lt/Files/file/Acta_83/07_G_Jankeviciute_109_133_p_Acta.pdf

Dalia Karatajienė. Dailininkai – vaikams (2018 m. vaikų knygų iliustracijos)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/rubinaitis-2019-nr-2-90/dailininkai-vaikams-2018-m-vaiku-knygu-iliustracijos/>

Dalia Karatajienė. Ar patiks vaikams? (2017 m. vaikų knygų iliustracijos)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2018-nr-2-86/ar-patiks-vaikams-2017-m-vaiku-knygu-iliustracijos/>

Dalia Karatajienė. Vaikus reikia mylėti: apie blogas vaikų knygų iliustracijas

<http://specialistams.skaitymometai.lt/index.php?1627809323>

Dr. Jolitos Liškevičienės paskaita „Iliustracijos menas: nuo paveikslėlių knygų vaikams iki suaugusiems“

https://www.youtube.com/watch?v=Q7RJnm_9ZHc

Ar knygų iliustracijos skatina vaikus skaityti?

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/ar-knygu-iliustracijos-skatina-vaikus-skaityti-286-1607158?copied>

Erika Grigoravičienė. Vaikų knygų iliustracijos

<http://www.mmcentras.lt/vaiku-knygu-iliustracijos/7156>

Knygų iliustruotojai Lietuvoje 1918–1940 m.

<https://knyga.kvb.lt/lt/parodos/temines-leidiniu-parodos/item/45-knygu-iliustruotojai-lietuvoje-1918-1940-m>

Metų knygos rinkimai 2018 (apie knygą D. Čepauskaitė, I. Babilaitė. „Baisiai gražūs eilėraščiai“)

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/1137/>

Leonardas Gutauskas. Sekmadienio darbai ir rūpesčiai (Kalba, pasakyta gavus geriausios metų knygos premiją) (Apie knygą L. Gutauskas. „Paskutinė Čepkelių ragana“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2003-nr-2-26/sekmadienio-darbai-ir-rupesciai-kalba-pasakyta-gavus-geriausios-metu-knygos-premija/>

Garsiausi lietuvių knygų iliustratoriai (apie knygą K. Jakubėnas, S. Chlebinskaitė. „Kas kiemely daros“)

<https://sc.bns.lt/view/item/397393>

1977 m. spalio 4 d. gimė knygų dailininkė ir iliustruotoja Sigutė Chlebinskaitė

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1977-m-spaliu-4-d-gime-knygu-dailininke-ir-iliustruotoja-sigute-chlebinskaite/>

Asta Skujytė-Razmienė. Akmenėlis atminimui (Apie knygą M. Marcinkevičius, I. Dagilė, „Akmenėlis“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2020-nr-4-96/akmenelis-atminimui/>

Knygos anatomija: „Akmenėlis“

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-anatomija-akmenelis-286-1535994?copied>

Marcinkevičiaus knygoje vaikams „Akmenėlis“ – į Vilniaus getą patekusių Rivkos ir Etano istorija

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1243398/marcinkeviciaus-knygoje-vaikams-akmenelis-i-vilniaus-geta-patekusių-rivkos-ir-etano-istorija>

Vakaro pasaka. „Metų knygos rinkimai 2021“. Marius Marcinkevičius, Inga Dagilė. „Akmenėlis“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000210768/vakaro-pasaka-metu-knygos-rinkimai-2021-marius-marcinkevicius-inga-dagile-akmenelis>

Neringa Mikalauskienė. Vaikų poezijos saulėlydžio žvaigždės (2004 m. lietuvių vaikų poezija) (Apie knygą A. Marčėnas, Š. Leonavičius, „Žmogaus žvaigždė“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2005-nr-1-33/vaiku-poezijos-saulelydzio-zvaigzdes-2004-m-lietuviu-vaiku-poezija/>

Vilniuje pristatoma dailininkės I. Naginskaitės kūrybos retrospektyva „Ką padarė žirklys“

<https://www.bernardinai.lt/vilniuje-pristatoma-dailininkes-i-naginskaites-kurybos-retrospektyva-ka-padare-zirkles/>

Ką padarė Ievos Naginskaitės žirklys? Pokalbis su Justa Petroniene

<https://literaturairmenas.lt/literatura/ka-padare-ievos-naginskaites-zirkles-pokalbis-su-justa-petroniene>

Kūrybos kontekstai. Minime pirmosios Lietuvoje interaktyvios knygos vaikams kūrėjos dailininkės Ievos Naginskaitės (1921–2012) 100-metį

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000153983/kurybos-kontekstai-minime-pirmosios-lietuvoje-interaktyvios-knygos-vaikams-kurejos-dailininkes-ievos-naginskaites-1921-2012-100-meti>

Andrius Grigorjevas. Sakymas vaizdažodiniuose tekstuose (Apie knygą P. Repšys, „Našlaitė Elenytė ir Joniukas aviniukas“)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367174268534/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Kas yra upė? (Apie knygą M. Vaicenavičienė, „Kas yra upė“)

<https://www.ibbylietuva.lt/knygos/kas-yra-upe/>

Knygos anatomija: Monikos Vaicenavičienės „Kas yra upė“

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-anatomija-monikos-vaicnavicienes-kas-yra-upe-286-1432618?copied>

Monika Vaicnavičienė – Kas yra upė

<https://www.youtube.com/watch?v=dnQx2CrnhUg>

Rašytoja ir iliustratorė M.Vaicnavičienė: kurti vaikų knygas yra rimtas darbas

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/rasytoja-ir-iliustratore-m-vaicnaviciene-kurti-vaiku-knygas-yra-rimtas-darbas-286-1343864?copied>

Už geriausią ne grožinę knygą vaikams Monika Vaicnavičienė paskelbta Anderseno premijos laureate

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000112288/uz-geriausia-ne-grozine-knyga-vaikams-monika-vaicnaviciene-paskelbta-anderseno-premijos-laureate>

Prestižinę Italijos vaikų literatūros premiją pelnusi M.Vaicnavičienė: šis įvertinimas – man brangus

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/naujienos/italijos-vaikus-suzavejusi-rasytoja-m-vaicnaviciene-sis-ivertinimas-man-brangus-italijos-vaikus-suzavejusi-rasytoja-m-vaicnaviciene-1104-1335216?copied>

M. Vaicnavičienės knyga šluoja pasaulio iliustruotojų apdovanojimus

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/m-vaicnavicienes-knyga-sluoja-pasaulio-iliustruotoju-apdovanojimus-286-1060548?copied>

Lietuvės knyga užkariauja pasaulį – savo ryšį su gamta atranda ir vaikai, ir suaugusieji

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1224916/lietuves-knyga-uzkariauja-pasauli-savo-rysi-su-gamta-atranda-ir-vaikai-ir-suaugusieji>

Monika Vaicnavičienė – pasaulio iliustracijų apdovanojimo laimėtoja

<https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/monika-vaicnaviciene-pasaulio-iliustraciju-apdovanojimo-laimetoja>

1927 sausio 12 d. gimė grafikas, iliustruotojas, nemažai dirbęs ir su vaikų knygomis Algirdas Eugenijus Steponavičius (Apie knygą B. Žilytė, A. Steponavičius, „Šepetys repetys“)

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/sausio-12/1927-sausio-12-d-gime-grafikas-iliustruotojas-nemazai-dirbes-ir-su-vaiku-knygomis-algirdas-eugenijus-steponavicius/>

2020 m. geriausia pasaulyje išrinkta vaikiška knyga – jau ir lietuvių kalba (Apie knygą Dekur (Decur), „Kai pažvelgsi į viršų“)

<https://www.delfi.lt/kultura/naujienos/2020-m-geriausia-pasaulyje-isrinkta-vaikiska-knyga-jau-ir-lietuviu-kalba.d?id=86343085>

Nobelio premijos laureatė Olga Tokarczuk rašo ir vaikams (Apie knygą O. Tokarčiuk (O. Tokarczuk), J. Concejo „Pamesta siela“)

<https://www.bernardinai.lt/2020-03-06-nobelio-premijos-laureate-olga-tokarczuk-raso-ir-vaikams/>

Su Tokarczuk knygą išleidusi menininkė atvyksta į Lietuvą: noriu, kad skaitytojai pažvelgtų mano akimis

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1531796/su-tokarczuk-knyga-isleidusi-menininke-atvyksta-i-lietuva-noriu-kad-skaitytojai-pazvelgtu-mano-akimis>

Rašymas ir teksto kūrimas

Siekiant atnaujintoje programoje numatytų tikslų svarbu ugdyti teigiamą mokinių požiūrį į rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią saviraiškos, bendravimo galimybių, skatinti noriai dalytis patirtimi, išsakant ją rašytine kalba. Gali būti inicijuojami pokalbiai apie rašymo veiklos prasmingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybių pasidalyti su kitais savo mintimis, jausmais, geriau pažinti vieniems kitus. Numatydamas rašymo užduočių temas mokytojas turėtų išsiaiškinti, ar mokiniai turės pakankamai patirties, kuria galėtų remtis rašydami, ar užduotis nėra pernelyg sunki, ar užduočių įvairovė pakankama, kad atitiktų įvairių polinkių vaikų interesus.

Programoje akcentuojamas mokymosi tęstinumas, aktyvinant pradinėse klasėse įgytas kompetencijas, prisimenamas pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, tačiau vyrauja pasakojamųjų tekstų nagrinėjimas ir kūrimas. Mokiniai skaito daug pasakojimų, mokytojo vadovaujami aptaria jų sandarą, vaizduoja ją schema. Aptardami tekstų raišką išsiaiškina, kaip autoriai siekia vaizdumo, gyvumo: renkami vaizdingus žodžius, vengia tų pačių žodžių kartojimosi, vartoja įvairių rūšių sakinius, kuria dialogus. Mokiniai mokosi kurti pasakojimą įrašydami į tekstus praleistas siejimo priemones, sukurdami trūkstamas teksto dalis (pvz., tęsia pasakojimą pagal pateiktą pradžia). Plėtojant ir gilinant pasakojimo kūrimo gebėjimus, rekomenduojama organizuoti įvairias integruotas veiklas (pvz., to paties teksto sakininės ir rašytinės formų nagrinėjimas ir lyginimas, patirto ar išgalvoto nuotykių pasakojimas žodžiu ir glaustas apibendrinimas raštu, pasakojimai, paremti vaizdu (nuotraukomis, iliustracijomis, karikatūromis ar komiksais ir kt.). Mokomasi kurti pasakojimus apie įvykius ar prisiminimus iš savo arba kito žmogaus gyvenimo, laikantis įvykių nuoseklumo ar reikšmingumo, įterpti į pasakojimą dialogus.

Mokantis kurti aprašymą siūloma nagrinėti dalykinius ir meninius aprašymus ir išsiaiškinti, kaip jie komponuojami, kuo turinio ir raiškos požiūriu skiriasi dalykinis ir meninis aprašymas. Mokytojo vadovaujami mokiniai išsiaiškina, kada dera objektus apibūdinti dalykiškai (pvz., kreipiantis į radinių biurą), kada – meniškai (pvz., rengiant klasės knygą apie augintinius). Mokomasi skirti visumos įspūdį ir detales: nagrinėjamuose tekstuose detales mokiniai pažymi sutartais būdais (pvz., įvairiomis spalvomis). Mokiniai mokosi nusakyti visumos įspūdį. „Minčių lietaus“ ar kitu būdu surašo detales, ieško, kaip jas logiškai išdėstyti. Mokiniai kartu su mokytoju (galima demonstruoti projektoriumi) ar grupe draugų komponuoja aprašymus.

Mokydamiesi reikšti nuomonę mokiniams siūloma eksperimentuoti, pvz., tiesiog parašyti savo nuomonę apie perskaitytą knygą ir parašyti apie knygą taip, kad ir kiti norėtų ją skaityti.

Kalbos pažinimas

Skyriaus *Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškinys* temos praplėstos istoriniu aspektu. Šios temos gali būti tikslingai išskaidomos, jas siejant su literatūros, istorijos temomis. Kitas svarbus aspektas, nagrinėjant šias temas, yra jų sąsaja su leksikos kursu. Mokiniai jau 5 klasėje supažindinami su Dabartinės lietuvių kalbos žodynu, kuriame gali pasitikrinti žodžių reikšmes (tai labai svarbu nagrinėjant daugiareikšmius žodžius). Medžiaga, su kuria susipažįsta nagrinėdami šio skyriaus temas, mokiniai gali panaudoti atlikdami kalbėjimo, rašymo užduotis.

Skyriuje *Leksika* naujos temos yra *daugiareikšmiai žodžiai ir homonimai, žodžio perkeltinė reikšmė*. Šių temų atsiradimas leidžia baigti formuoti supratimą, kas yra ir kokia gali būti žodžio reikšmė.

Skyriuje *Žodžių sandara ir rašyba* ne tik analizuojamos reikšminės žodžio dalys, bet ir toliau mokomasi sudaryti naujus priešdėlinius, priesaginius, sudurtinius žodžius, akcentuojant tinkamą jų vartoseną ir rašybą.

Skyriuje *Morfologija ir rašyba* pirmiausia siūloma nagrinėti veiksmožodį. Veiksmožodis būtinai, kad mokiniai gebėtų mokyti sintaksės. Atkreiptinas dėmesys, kad mokant veiksmožodžio kaitymo (5

klasėje tik tiesioginės nuosakos), mokoma ir visų laikų rašybos bei dalyvių rašybos pagal veiksmažodžio trečiojo asmens rašybos analogiją. Be rašybos, praktiškai mokomasi taisyklingai kirčiuoti tiesioginės nuosakos veiksmažodžius.

Analizuojant daiktavardį, praplečiamos žinios apie konkrečiuosius ir abstrakčiuosius daiktavardžius. Ši tema susijusi su tikrinių ir bendrinių daiktavardžių analize, todėl ir siūloma ją analizuoti 5 klasėje. Aptariant daiktavardžio giminę ir skaičių, mokomasi atpažinti vienaskaitinius ir daugiskaitinius daiktavardžius, juos taisyklingai vartoti.

Nagrinėjant būdvardį, mokomasi tinkamai vartoti būdvardžio bevardę giminę. Taip mokiniams iš karto formuojamas tikslus supratimas apie būdvardžio gimines.

Skyriuje *Sintaksė ir skyryba* daugiau dėmesio skiriama sakinio dalių morfologinei raiškai. Analizuodami sakinio dalių raišką, mokiniai formuojasi supratimą, kad viena sakinio dalis gali būti reiškiamą skirtingomis kalbos dalimis ir kad ta pati kalbos dalis gali būti skirtinga sakinio dalis. Aptardami sakinio dalių morfologinę raišką, mokiniai pasikartoja kalbos dalių (veiksmažodžio laikų, daiktavardžio ir būdvardžio linksnių ir kt.) rašybą ir pratinasi taisyklingai jas kirčiuoti.

Analizuojami ne tik elementarūs, bet ir išplėstiniai kreipiniai, jų skyryba. Nagrinėjama tiesioginė kalba, jos skyryba. Mokomasi atpasakojant tiesioginę kalbą keisti netiesiogine. Šių temų svarbu nenukelti į vyresnes klases, nes jos susijusios su rašymo veiklomis.

Nagrinėjant kalbos dalis tikslinga mokinių dėmesį kreipti ne tik į morfologines kalbos dalių ypatybes, bet ir į jų sintaksines funkcijas. Taikant perimamumo principą ir nuosekliai plėtojant pradinėje mokykloje įgytas žinias, morfologija (ir rašyba) ir sintaksė (ir skyryba) sietinos tarpusavyje ir pagrindinėje mokykloje. Tai padeda mokiniams reikšti mintis žodžiu ir raštu kiek įmanoma taisyklingesne kalba, nors ir ne visi taisyklingos kalbos vartosenos atvejai aptarti ir ne visos rašybos ir skyrybos taisyklės išmoktos. Klaidingų gramatikos apibendrinimų prevencija (kai mokiniui pagal pavyzdį paaiškinama kalbos norma) padeda išvengti klaidų.

6 klasė

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

Skyriuje *Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba* sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Mokomasi suprasti, kad kalbėjimas ir klausymas yra svarbus visų dalykų mokymosi įrankis. Aptariama, kokią reikšmę turi informacijos tikslumas, aiškumas. Mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik įgyti žinių, bet ir ugdyti tinkamus bendravimo gebėjimus. Atliekamos tokios mokymosi užduotys, kurios padėtų mokiniams suvokti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Mokiniai skatinami ugdyti pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, analizuojama, kaip sužadinamas pasitikėjimas, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drąsinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirenkami įvairūs vaidmenys. Mokomasi mandagiai nepritarti. Mokymosi veikla tikslingai planuojama taip, kad mokiniams būtų sudaryta galimybių ugdyti pasitikėjimą savo jėgomis, patirti sėkmę, mokytis bendradarbiaujant.

Programoje detaliau aprašomi klausymosi pasiekimai ir turinys. Siūlomos veiklos, kurių metu mokiniai pasitikrina savo suvokimą nagrinėdami sakytinius tekstus, kartu su kitais aptardami, kaip suprato klausomų tekstų (monologinio kalbėjimo, pokalbių, diskusijų) turinį: informaciją, įvykių seką, temą, pagrindinius dalykus ir detales.

Mokantis suprasti ir kurti konkretaus pobūdžio tekstui (dalykiniam ir meniniam pasakojimui, aprašymui, aiškinimui) būdingos struktūros sakytinius tekstus, mokomoji medžiaga sietina su mokymosi kontekstu, pasirenkama mokiniams aktuali informacija, ieškoma ryšių su kitais mokomaisiais dalykais.

Į atnaujintą programą įtraukti informavimo ir aiškinimo pradžios. Mokiniai atlieka kontekstines praktines užduotis: pateikia nurodymus, kaip ką atlikti, klausinėdami gauna informacijos iš kitų žmonių, ją perduoda. Mokiniai mokosi prisitaikyti prie klausytojų, numatyti, ką klausytojai žino, ką reikia paaiškinti. Atkreipiamas dėmesys į pagrindinius aiškinimo reikalavimus: pirmiausia aptarti temą, bendrus dalykus, paskui nagrinėti juos smulkiau; nuo paprastų dalykų eiti prie sudėtingesnių.

Kuriami programoje siūlomi sakiniai saviraiškos tekstai. Siekdami saviraiškos ir sudominti mokiniai mokosi pasakoti nuotykius, įvykius, grįstus patirtimi bei išmone. Mokiniai aptaria klausomus (tiesiogiai ir iš įrašų) pasakojimus, aiškinasi, kaip siekiama įtaigumo žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis. Mokomasi suvokti gestų ir mimikos reikšmę įtaigumui kurti (gali būti aptariamai nuotraukose užfiksuoti gestai, parenkamos jiems tinkamos frazės, stebimi kalbantys aktoriai, diktoriai, stebimos televizijos laidos be garso, bandant iš gestų ir mimikos numanyti, apie ką kalbama).

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas

Skaitomi pasirinkti kūriniai (ištraukos) iš nurodytų teminių / žanrinių tekstų grupių. Pasirenkant kūrinį svarbu paaisyti šių pagrindinių kriterijų: 1) kūrinys turi būti tinkamas mokinių amžiaus grupei; 2) kūrinys turi būti meniškai vertingas; 3) svarbu paaisyti chronologinės, žanrinės ir kultūrinės įvairovės, t. y. mokiniams turi būti suteikta galimybė skaityti įvairių laikotarpių, įvairių žanrų tiek lietuvių, tiek verstinės literatūros kūrinius; 4) rekomenduojama sieti ir lyginti tarpusavyje perskaitytus vienos tekstų grupės kūrinius; 5) rekomenduojama tradicinės tautosakos ir klasikinės vaikų literatūros kūrinius aktualizuoti siejant juos su šiuolaikiniams mokiniams artimais kultūriniais kontekstais.

Įvairių laikotarpių lietuvių ir verstinė nuotykių literatūra

Tokia pati tema pavadinimu „Nuotykių brandina ir suburia draugus“ buvo ir 2016 m. programoje (5–6 klasių koncentre). Rekomenduojama rinktis įvairių laikotarpių (t. y. tiek XIX–XX a. nuotykių literatūros klasiką, tiek šiuolaikinius) kūrinius (ištraukas). Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų prozos kūrinių personažų sistemą (pagrindiniai ir antraeiliai veikėjai), veikėjų bruožus, poelgius, išgyvenimus ir santykius, aptarti pasakotoją, įvykių seką, laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą.

Nuotykių literatūra išsiskiria intriga, netikėtais siužeto posūkiais, nekasdieniškomis situacijomis, ryškiu veikėjų pasiskirstymu į teigiamus ir neigiamus. Skaitant pasirinktus nuotykių literatūros kūrinius rekomenduojama atkreipti dėmesį į intrigos kūrimo priemones (kaip pasakotojas sugeba prikaustyti skaitančiojo dėmesį), mokyti apibūdinti ir tarpusavyje įvairiais aspektais lyginti personažus, vertinti jų poelgius.

Pasirenkamus skaityti kūrinius galima grupuoti pagal temą. Pavyzdžiui, H. Dž. Velso (H. G. Wells) romane „Nematomas žmogus“ ir G. Morkūno „Grįžimo istorijoje“ vaizdžiai pasakojama apie tai, ką reiškia būti „kitokiam“. Remiantis perskaitytais tekstais galima būtų diskutuoti, kodėl žmonės bijo naujovių ir kitoniškumo.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Skaitomos D. Defo (D. Defoe) „Robinzono Kruzo“ ištraukos, o tada mokiniai sudaro 5 daiktų sąrašą, kurį pasiimtų su savimi į negyvenamą salą, ir pakomentuoja, kuo kiekvienas iš tų daiktų pravers. Defo romano pavyzdžiu rašomas dienoraščio tipo rašinys apie pirmąją dieną, praleistą negyvenamoje saloje.

Skaitoma pasirinkta A. K. Doilio (A. C. Doyle), „Užrašų apie Šerloką Holmsą“ istorija ir lyginama su A. Lindgren „Kalio Bliumkvisto nuotykių“ arba D. Vaitkevičiūtės „Trise prieš mafiją“. Aiškinamasi, kas būdinga detektyvo žanrui. Kaip kuriama intriga skaitytuose kūriniuose? Kuo panašūs ir kuo skiriasi abiejų istorijų veikėjai (tiek teigiami, tiek ir neigiami)?

Šaltiniai:

Algirdas Butkevičius. Gendrutis Morkūnas. Amžinai skolingas vaikams

<https://www.bernardinai.lt/gendrutis-morkunas-amzinai-skolingas-vaikams/>

1960 m. rugpjūčio 4 d. gimė rašytojas Gendrutis Morkūnas

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1960-m-rugpjucio-4-d-gime-rasytojas-gendrutis-morkunas/>

Agnė Kazlauskaitė, Gendručio Morkūno pasakojimai

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2009-nr-3-51/gendrucio-morkuno-pasakojimai/>

Simona Kalvelytė. Gendrutis Morkūnas – autorius, kuris gerbė vaikus

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/gendrutis-morkunas-autorius-kuris-gerbe-vaikus-286-664619>

Gendrutis Morkūnas. Mūsų tikrasis gyvenimas susideda iš tylėjimų

<https://www.bernardinai.lt/musu-tikrasis-gyvenimas-susideda-is-tylejimu/>

Literatūrologas K. Urba pristatė Gendručio Morkūno knygą „Velniskai karštos atostogos“

<https://www.youtube.com/watch?v=l0hZHRlunUM>

Asta Gustaitienė. Gendručio Morkūno kūryba vaikams ir jo „Grįžimo istorija“ literatūros teologijos požiūriu

file:///C:/Users/seina/Downloads/12012-Article%20Text-14617-1-10-20181026.pdf

Agnė Skučaitė-Leonavičienė. Apie Gendručio Morkūno apysaką „Grįžimo istorija“

<https://www.bernardinai.lt/2016-07-06-apie-gendrucio-morkuno-apysaka-grizimo-istorija/>

Loreta Jakonytė. Kvapo gaivalas Gendručio Morkūno kūryboje vaikams

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1401302774188/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Kęstutis Urba. Senatvės motyvas Gendručio Morkūno kūryboje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367181722844/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

D. Steponavičienė. Petras Tarasenka (1892–1962), Vilnius, 1996.

http://lad.lt/data/com_ladlibrary/728/1-160.pdf

Pamoka apie P. Tarasenkos „Užburtus lobius“

<https://www.youtube.com/watch?v=57IVIfFn50>

Vitas Areška. Norėjęs gimti dvidešimčia metų vėliau (apie Kazį Sąją)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367178413826/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Dalia Kuizininė. „Lietuvių rašytojai Didžiojoje Britanijoje (apie R. Giedraitį-Spalį)“, in: Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenė: praeitis, dabartis, ateitis, Versus aureus, 2008, p. 89–97.

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1596207386233/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Romualdas Giedraitis-Spalis (bibliografija)

https://3erdve-my.sharepoint.com/personal/e-leidiniai_inb_lt/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fe%2Dleidiniai%5Flnb%5FIt%2FDocuments%2F%2FC5%BDym%2FC5%ABs%20Lietuvos%20%2FC5%BEmon%2FC4%97s%20%2D%20biobibliografijos%2FGiedraitis%20Spalis%20Romualdas%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fe%2Dleidiniai%5Flnb%5FIt%2FDocuments%2F%2FC5%BDym%2FC5%ABs%20Lietuvos%20%2FC5%BEmon%2FC4%97s%20%2D%20biobibliografijos&ga=1

Asta Gustaitienė. Įvaikinimo tema paauglių literatūroje (apie D. Vaitkevičiūtės „Trise prieš mafiją“)

<https://www.lituanistika.lt/paieska?field=any&query=Gendrutis+Mork%C5%ABnas&mode=all&scope%5B%5D=science>

Knyga „Vaivorykščių arkos“ atveria vartus vaikiškam „fantasy“ Lietuvoje (anotacija, LRT laidos įrašas)

<https://www.youtube.com/watch?v=96cmcCJV7Go>

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knyga-vaivoryksciu-arkos-atveria-vartus-vaikiskam-fantasy-lietuvoje-286-306118>

Aleksandra Strelcova, „Vaivorykščių arkos“ – kalbantys gyvūnai, skraidantys laivai ir lašelis magijos“

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2013-nr-2-66/vaivoryksciu-arkos-kalbantys-gyvunai-skraidantys-laivai-ir-laselis-magijos/>

Neringa Mikalauskienė, Socialinės dramos realybė ir mitinio pasaulio fantazijos (apie V. Žilinskaitės „Kintą“, D. Vaitkevičiūtės „Trise prieš mafiją“, J. Žilinsko „Gugis – girių kaukas ir žmonių draugas“)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1377178134256/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Radijo vaidinimas „Kintas“ pagal V. Žilinskaitės to paties pavadinimo apysaką

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013692852/kintas>

Elzė Gerdvilienė, Vytautė Žilinskaitė: kuriu protu ir širdimi

<https://www.bernardinai.lt/2018-11-13-vytaute-zilinskaite-kuriu-protu-ir-sirdimi/>

Aldona Žemaitytė, Vytautės Žilinskaitės kūrybos paslaptis

<https://www.bernardinai.lt/2011-02-20-aldona-zemaityte-vytautes-zilinskaite-kurybos-paslaptis/>

1930 m. gruodžio 13 d. gimė vaikų literatūros rašytoja Vytautė Žilinskaitė

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/gruodzio-13-d/1930-m-gruodzio-13-d-gime-vaiku-literaturos-rasytoja-vytaute-zilinskaite/>

Lietuvių kalbos užduočių komplektai 5–8 klasėms: Vytautė Žilinskaitė „Kintas“, p. 38.

<https://sodas.ugdome.lt>

Rita Gudė, Peritekstai kaip skaitymo potraukio priemonė V. Žilinskaitės, K. Sajos, V. Račicko, G. Adomaitytės knygoje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1542114712902/J.04~2015~1542114712902.pdf>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, „Supažindinimas su lietuvių mitologija Norberto Vėliaus, Gintaro Beresnevičiaus ir Justino Žilinsko prozoje vaikams“, in: *Vaikų literatūra: laisvė ir kontrolė*, sudarė Kęstutis Urba, Vilnius: VU, 2013, p. 13–21.

Danguolė Šakavičiūtė, „Pelkės semantika angažuotuose tekstuose“ (apie J. Žilinsko „Gugis – girių kaukas ir žmonių draugas“)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367165488233/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Brajanas Fildžeraldas, *Defo*, vertė E. Kuosaitė-Jašinskienė, Vilnius: Vyturys, 1987.

J. Flanagan, „Žvalgo mokinys. Gorlando griuvėsiai“

<http://paaugliams.skaitymometai.lt/index.php?-2123871780>

Mėgstamiausias Australijos autorius Johnas Flanaganas atsako į Lietuvos vaikų klausimus

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/megstamiausias-australijos-autorius-johnas-flanaganas-atsako-i-lietuvos-vaiku-klausimus-286-499903>

J. Flanagan „Žvalgo mokinys. Gorlando griuvėsiai – fantasy knyga paaugliams“

<https://www.bernardinai.lt/2014-02-15-j-flanagan-zvalgo-mokinys-gorlano-griuvesiai-fantasy-knyga-paaugliams/>

Seklio Kalio nuotyčiai, 1 serija, rež. Arūnas Žebriūnas, 1976

<https://www.kinofondas.lt/filmas/seklio-kalio-nuotyčiai-1-serija/>

Milda Kunskaite, Neprilygstamas jūrų vilkas Džekas Londonas

<https://ve.lt/naujienos/kultura/kultura/neprilygstamas-juru-vilkas-dzekas-londonas-1700179>

Venantas Butkus, Jūros suviliotas Džekas Londonas

<http://www.albatrosas.lt/Juros-suviliotas-Dzekas-Londonas-p1717.html#.YtE8lnZBy3A>

Kęstutis Urba, Romano „Be šeimos“ autorius (Hectoro Malot 190-osioms gimimo metinėms)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-1-93-2/romano-be-seimos-autorius-hectoro-malot-190-osioms-gimimo-metinems/>

1853 m. kovo 5 d. gimė Hovardas Pailas

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1853-m-kovo-5-d-gime-hovardas-pailas/>

Pamoka apie T. M. Rido romaną „Raitelis be galvos“. Siužeto sąranga.

<https://www.youtube.com/watch?v=msbFnVglHes>

Kęstutis Urba, Literatūros švyturių inžinierius (apie R. L. Stivensoną)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2000-nr-3-15/literaturos-svyturiu-inzinierius/>

Kęstutis Urba, Antididaktiškasis Markas Tvenas (160-osioms gimimo metinėms)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1995-nr-2-3/antididaktiskasis-markas-tvenas-160-osioms-gimimo-metinems/>

Vitalij Binevič, Nematomas žmogus, arba mokslinės fantastikos folklore beiškant

<http://www.satenai.lt/2017/11/03/nematomas-zmogus-arba-mokslines-fantastikos-folkloro-beieskant/>

Ž. Vernas (J. Verne), „Penkiolikos metų kapitonas“

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Mitai, sakmės, liaudies ir literatūriniai padavimai bei legendos:

Šios teminės grupės pamokų tikslas išmokyti atpažinti ir įvardyti mito, sakmės, liaudies ir literatūrinio padavimo, legendos požymius ir prasmę. Tokia tema pavadinimu „Sakmės ir mitai apie pasaulio ir tėvynės kilmę“ buvo ir 2016 m. programoje (5–6 klasių koncentre). Skirtumas tik tas, kad pastarojoje programoje minimi tik Antikos mitai, o naujoje – siūloma mokinius supažindinti su įvairių tautų mitais (pasirinktinai). Su senovės graikų mitais mokiniai išsamiau susipažins 10 klasėje. O 6 klasėje svarbu būtų mokiniams suvokti, kad bet kurios tautos mitai, arba kolektyviniai pasakojimai apie pasaulio, dievų, žmogaus ir gamtos reiškinių kilmę, atspindi pirmąją žmonijos tikrovės sampratą. Įvykių, laiko ir erdvės nekasdieniškumu mitai primena tautosaką (pasakas, padavimus). Lietuvių mitų fragmentų išliko tautosakoje. Kosmogoninio mito elementų yra sakmėse. Sakmės aiškina pasaulio, jo objektų ir ypatybių kilmę, vaizduoja žmogaus santykius su mitinio pasaulio būtybėmis. Sakmėse neįtikėtini, fantastiniai įvykiai patiriami kasdieniškai, buitiniams aplinkybėms. Viena iš sakmių rūšių – padavimai. Juose aiškinama konkrečių gamtos ar istorinių objektų kilmė, vaizduojami praeities įvykiai, siejami su ypatingomis vietomis ar žmonėmis bei mitiniais personažais.

Skaitant su mokiniais mitus, sakmes ir padavimus, rekomenduojama svarstyti apie patį šių kūrinių santykį su tikrove, kuo jis skiriasi nuo mokslinio požiūrio į pasaulį ir įvairius jo objektus bei reiškinius. Kita veikla galėtų būti įvairių tautų mitų lyginimas: kaip įvairios tautos savitai aiškino pasaulio ir įvairių reiškinių kilmę. Galima būtų pasvarstyti, kodėl būta skirtumų.

Siekdami tradicinę tautosaką priartinti prie šiuolaikinių vaikų siūlytume greta sakmių skaityti ir šurpes. Tai vienas iš šiuolaikinės pasakojamosios tautosakos žanrų, kurį plėtoja būtent vaikai (6–12 m.). Šiurpė yra baisaus, destruktivaus turinio pasakojimas, dažniausiai užsibaigiantis mirtimi. Įspūdžiui sustiprinti, pasakojimo pabaigoje garsiai sušunkama kokia nors su juo susijusi frazė ir čiumpamas istorijos besiklausantis. Kolektyviniu šurpės pasakojimu siekiama sužadinti baimę; sekadami šurpes vaikai atsikrato kamuojančių baimių. Tikėtina, kad kai kuriems vaikams šurpės bus nepriimtinos, todėl programoje jos nėra privalomos, tik rekomenduojamos aptarti greta kitų pasakojamosios tautosakos žanrų.

Literatūrinė legenda yra epinis fantastinis religinio ar mitologinio siužeto pasakojimas apie konkrečią vietą, asmenį, dievų, šventuosius. Jai būdinga fantastiniai, antgamtiniai elementai, poetinis stilius, pakili intonacija, tikroviškas vaizdavimo būdas. Legenda yra artima tautosakiniam sakmės ir padavimo žanrams. Šiuolaikinėje vaikų ir paauglių literatūroje daugėja maginės fantastikos kūrinių, kuriuose neretai veikia iš tradicinių sakmių pasiskolintos (modifikuotos) mitinės būtybės (kaukai, laumės,

milžinai ir pan.) Todėl norint aktualizuoti tradicinį folklorą, rekomenduojama gretinti mitinių būtybių vaizdavimą lietuvių liaudies sakmėse ir šiuolaikinėje vaikų literatūroje, aptarti jų panašumus ir skirtumus. Galima išsirinkti konkrečią mitinę būtybę, išsiaiškinti, kokios savybės jai priskiriamos tradicinėse sakmėse, o tada atlikti kūrybinę užduotį – sukurti pasakojimą apie tos mitinės būtybės gyvenimą šių dienų sąlygomis.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Mokiniai skatinami domėtis savo krašto sakmėmis ir padavimais, ieškoti sakmių ir padavimų apie savo kraštą, vietovę, juos užrašo, pristato klasėje.

Maršruto po gimtąjį kraštą kūrimas remiantis sukurtais ar perskaitytais, papasakotais padavimais apie pastatus, akmenis, medžius, bažnyčias, mokyklą. Improvizuota ekskursija su gidu (kai mokiniai iš anksto pasiruošia pasakoti, sekti) padavimus.

Individualiai ar grupėje kuriama originali šiuolaikinė legenda apie reiškinių ar objekto iš artimos aplinkos atsiradimo kilmę.

Pastaba. Daugiau užduočių pavyzdžių šio dokumento skyriuje „Kalbos ir literatūros integravimas su gamta, etika, daile: Teksto skaitymo ir supratimo užduotis „Kaip atsirado akmenys“ ir „Sakmės kūrimas“

Šaltiniai

Ežeras ant milžino delno. Lietuvių liaudies padavimai, sudarė N. Vėlius, Vilnius, 1986.

Žemės atmintis: lietuvių liaudies padavimai, parengė B. Kerbelytė, Vilnius, 1999.

Gražiausieji Mažosios Lietuvos padavimai, sudarė J. Bicka, F. Tumosas, Marijampolė, 1999.

B. Kerbelytė, Lietuvių liaudies padavimai, Vilnius, 1970.

Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogas, t. 3: Etiologinės sakmės. Mitologinės sakmės. Padavimai. Legendos, Vilnius, 2002.

Kai milžinai gyveno, parengė B. Kerbelytė, Vilnius, 1969.

Laumių dovanos: lietuvių mitologinės sakmės, Vilnius, 1979.

Šiaurės Lietuvos sakmės ir pasakos, parengė N. Vėlius, Vilnius, 1985.

Kaip atsirado žemė: lietuvių etiologinės sakmės, Vilnius, 1986.

N. Vėlius, Mitinės lietuvių sakmių būtybės, Vilnius, 1977.

N. Vėlius, Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis, Vilnius, 1987.

Eurazijos tautų mitai ir sakmės, parengė B. Kerbelytė, Kaunas: VDU, 2016.

Maorių mitai ir legendos, sudarė A. W. Reed, vertė V. Irbytė-Koženiausienė, Vilnius: Mintis, 2009.

Korėjos mitai, vertė D. Seo, Vilnius: Mintis, 2007.

N. Kunas, Senovės Graikijos legendos ir mitai, vertė B. Saulis, Vilnius: Alma littera, 2003.

A. T. Veličkienė, Ariadnės siūlas: Antikos mitai ir legendos, Vilnius: LRS, 1999.

Japonijos mitai ir legendos, parengė Vaclovas Mikailionis, Vilnius: Mintis, 1998.

Senovės Kinijos mitai, parengė Juan Kè, Vilnius: Mintis, 1998.

Senovės Indijos mitai, parengė E. Tiomkinas, V. Ermanas, Vilnius: Mintis, 1998.

Mitas ir tautosaka

<https://alkas.lt/2015/04/28/mitas-ir-tautosaka/>

Laima Anglickienė, „Atiduok širdį!“: šiurpės ir jų parodijos

http://www.lti.lt/failai/17_Anglickienes.pdf

Šiurpės

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/C5%A0iurp%C4%97s.LA1204.pdf>

Laima Anglickienė ir kt., *Šiuolaikinis moksleivių folkloras*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2013.

Laima Anglickienė, Šiurpės ir jų parodijos

http://www.lti.lt/failai/06_Anglickienes.pdf

Lietuvių sakmės. „Kaip atsirado žemė“, „Saulė, mėnulis ir žemė“, „Žmogaus sukūrimas“

[http://www.xn--altiniai-](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_I.LA1200.pdf)

[4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_I.LA1200.pdf](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_I.LA1200.pdf)

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/kaip_atsirado_zeme/

Graikų mitai „Gaja ir Kronas“, „Heraklio žygiai“

https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/graiku_mitai/

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LB00/Graik%C5%B3_mitai.LB1801.pdf

Biblinis pasakojimas (Pr 1, 1–31; Pr 2, 1–4)

http://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_Pr_1,1-2,2

Padavimai apie Lietuvos, Vilniaus ir artimiausios gyvenamosios vietovės įkūrimą

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_liaudies_padavimai.LA1203.pdf

Roko opera „Jūratė ir Kastytis“, kompozitorius Rokas Radzevičius, libreto autorius Rimvydas Stankevičius

<https://www.youtube.com/watch?v=utr-fbR5p4U>

Domininkas Burba, „Jūratė ir Kastytis“ – legenda vaikams?

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2018-nr-2-86/jurate-ir-kastytis-legenda-vaikams/>

V. Krėvė, „Dainavos šalies senų žmonių padavimai“

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Lina Buividavičiūtė, „Pūgos duris“ atvėrus

<http://www.tekstai.lt/tekstu-naujienos/8170-lina-buividaviciute-pugos-duris-atverus>

Asta Skujytė-Razmienė, Kitapus pūgos durų

<http://metuknygosrinkimai.skaitymometai.lt/index.php?717032311>

Dalia Kuizininė, Antano Vaičiulaičio legendų pasakojimo strategija: fantastinio ir realistinio elementų dermė

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367156765526/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Sekas2020: Biografinis pasakojimas vaikams „Klampynių kronikos“

https://www.youtube.com/watch?v=mTpF4K2T2_I

„Klampynių kronikos“, 1 dalis. Skaito aktorė Edita Zizaitė.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013710379/klampyniu-kronikos-1-dalis>

„Klampynių kronikų“ anatomija

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/klampyniu-kroniku-anatomija-286-1153838>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, Intriguojančių paslapčių knyga

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2021-nr-4-100/intriguojanciu-paslapciu-knyga/>

Pokalbis su vaikų literatūros autoriais „Bijoti nereikia pažinti: lietuvių mitologija vaikų literatūroje“

<https://www.youtube.com/watch?v=CpMECn57W38>

Nuo baltų mitologijos iki „The Rolling Stones“: rašytojos Ilona Ežerinytė ir Neringa Vaitkutė

<https://www.ibbylietuva.lt/pokalbiai-apie-vaiku-literatura/>

Įvairių laikotarpių lietuvių poezija vaikams

Vaikų poezija visada buvo sudėtinė literatūros programos dalis, 2016 m. programos 5–6 klasių koncentre lietuvių poezija vaikams buvo skaitoma potėmėje „Vaikystės patirtys“. Kaip ir minėtoje programoje, siūloma laisvai pasirinkti kelis lietuvių poetų eilėraščius vaikams ir aptarti jų nuotaiką bei prasmę. Kreipiamas dėmesys į raiškų eilėraščio skaitymą, aptarimas poezijos kūrinio rimas ir skambesys. Interpretuojant eilėrašį klausinama, kas mokiniui yra svarbu, kas daro įspūdį, kelia minčių.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Išmokti pasirinktą eilėrašį atmintinai arba raiškiai skaityti, argumentuoti savo pasirinkimą, pasidomėti ir keliais sakiniais pristatyti autorių.

Palyginti eilėraščio ir buitinės kalbos pavyzdžius ta pačia tema, eilėrašį paversti prozine kalba, prozinę kalbą versti eilėraščiu atkreipiant dėmesį į meninę raišką ir kt.

Palyginti du pasirinktus eilėraščius turinio ir / ar raiškos aspektu.

Šaltiniai

Rita Tūtlytė, Eilėraščio skaitymas, Vilnius: Gimtasis žodis, 2001

Loreta Žvironaitė-Udrienė, Žaidimas erdve Juditos Vaičiūnaitės poezijoje vaikams

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367163457320/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, Magiški alogizmai: tautosakiškumas Sigito Gedos eilėraštyje vaikams

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367180873961/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Džiuljeta Maskuliūnienė, Semantikos ir poetikos vienovė Janinos Degutytės eilėraščių cikle „Piemenaitė karalaitė“

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154696027/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, Dzūkų dainos Sigito Gedos vaikų poezijoje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367157165288/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, Medis Sigito Gedos lyrikoje vaikams: grįžinėjimai prie archetipų

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367182324553/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

„Ką manė kamanė“ Metų knygos vaikams rinkimai 2020

<https://www.youtube.com/watch?v=fHcW1r7rdMU>

Vilkaviškio viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriaus šešėlių teatro vaidinimas pagal Vainiaus Bako eilėraščių knygą „Ką manė kamanė“

<https://www.facebook.com/watch/?v=2705193689833883>

Lietuva skaito: Vainiaus Bako knygos „Ką manė kamanė“ pristatymas

https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=310685243767056

Neringa Dangvydė Macaitė, Kamanė jazminų sūpuoklėse

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2019-nr-4-92/kamane-jazminu-supuoklese/>

Modesta Jurgaitytė, Tikrai baisiai gražūs eilėraščiai... (Apie D. Čepauskaitės poeziją vaikams)

<https://www.bernardinai.lt/2018-06-09-renkuosiskaityti-tikrai-baisiai-grazu-eilerasciai/>

V. Daujotytė, *Janina Degutytė*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 244–259.

Džiuljeta Maskuliūnienė, Regina Kvašytė, Gėlių pavadinimų semantika Janinos Degutytės ir Arturo Guobos poezijoje vaikams

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367173486848/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, Kęstutis Urba, *Šimtas knygų vaikams ir Lietuvai*, Vilnius: LNMMB, 2017, 44–45. (apie Janinos Degutytės poeziją vaikams)

Gintarė Adomaitytė, *Už sidabro kalnų*, Vilnius: Edukologija, 2012, p. 77–93. (apie Janinos Degutytės poeziją vaikams)

1928 m. liepos 6 dieną gimė poetė Janina Degutytė

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1928-m-liepos-6-diena-gime-poete-janina-degutyte/>

Gražina Skabeikytė, Juozo Erlicko eilėraščiai

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2001-nr-3-19/juozo-erlicko-eilerasciai/>

Loreta Žvironaitė, Pasaulio darną S. Gedos poezijoje vaikams

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367185483677/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Loreta Žvironaitė, H. K. Anderseno pasakų atspindžiai lietuvių vaikų poezijoje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367152314422/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Prano Mašiotų premijos laureatas Dainius Gintalas „Knygos vaikams beveik visada yra skirtos ir suaugusiesiems“

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/prano-masioto-premijos-laureatas-dainius-gintalas-knygos-vaikams-beveik-visada-yra-skirtos-ir-suaugusiesiems/>

Antanas Šimkus, Ne tik vaikams, arba Ant literatūros vaisių stalo - ir ajerų kisielius

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2021-nr-4-100/ne-tik-vaikams-arba-ant-literaturos-vaisiu-stalo-ir-ajeru-kisielius/>

1959 m. vasario 7 d. gimė Valdemaras Kukulas

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/1959-m-vasario-7-d-gime-valdemaras-kukulas/>

Susitikimas su poete Violeta Palčinskaite

<https://www.youtube.com/watch?v=0-KLwTPhyuI>

Literatūros pamoka su Violeta Palčinskaite

https://www.youtube.com/watch?v=NC_Eer106JE

Loreta Žvironaitė, Violetos Palčinskaitės poezija

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2003-nr-4-28/violetos-palcinskaites-poezija/>

1957 m. rugsėjo 13 d. gimė rašytojas Sigitas Poškus

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/rugsejo-13-d/1957-m-rugsejo-13-d-gime-rasytojas-sigitas-poskus/>

Sigitas Poškus: „Rašau, kad būtų smagu ir man, ir vaikams“

<https://www.bernardinai.lt/2018-06-12-sigitas-poskus-rasau-kad-butu-smagu-ir-man-ir-vaikams/>

Džiuljeta Maskuliūnienė, Grožio pajauta vaikų literatūroje (apie R. Skučaitės eiles)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2021~1649451649864/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Literatūros pamoka su poete Ramute Skučaite

https://www.youtube.com/watch?v=_0pFpijElQU

1931 m. spalio 27 d. gimė poetė dramaturgė vertėja Ramutė Skučaitė

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1931-m-spalio-27-d-gime-poete-dramaturge-verteja-ramute-skucaite/>

Daina Opolskaitė, Poetei Ramutei Skučaitei – 90: „Poezijos takuėjau palengva ir tylomis“

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/poetei-ramutei-skucaitei-90-poezijos-taku-ejau-palengva-ir-tylomis-286-1585882>

Lietuvių ir verstinė komiškoji (humoristinė) literatūra

Ši tema pavadinimu „Juoko prasmė“ buvo ir 2016 m. programoje (7–8 klasių koncentre). Humoristinei literatūrai priskiriami nuotaikingi, žaismingi ir juoką keliantys grožinės literatūros kūriniai. Mokomasi atpažinti ironiją, suvokti jos veikimo principą (netiesioginė pajuoka, kai reiškiamas nuomonė neatitinka tikrosios padėties). Literatūros kūrinys ironija nuodijama veikėjo nuostatų raiškai. Kita komizmo literatūroje raiškos priemonė – humoras – suprantamas kaip nepiktas juokas, linksnumo išraiška. Humoras literatūros kūrinys reiškiasi per situacijų nesuderinamumą, kontrastus, neatitikimus.

Skaitant komiškąją literatūrą su mokiniais aiškinamasi, kokios ydos ir silpnybės pašiepiamos kūrinuose, kuo pasižymi komiški personažai, kaip jie charakterizuojami (išvaizda, būdo savybės ir poelgiai), kokie vardai jiems parinkti, kuo išsiskiria jų kalbos maniera ir pan.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Sekant Janošo (Janosch) „Brolių Grimų pasakų kitaip“ pavyzdžiu galima būtų naudoti kontrastą, neatitikimą, nesuderinamumą pamėginti juokingai ir šmaikščiai perkurti žinomą pasaką.

F. Mova (F. Mowat) romano „Šuo, kuris nenorėjo būti šunimi“ pavyzdžiu galima paprašyti mokinius šmaikščiai aprašyti savo ar senelių, kitų giminaičių laikomų augintinių (naminių gyvūnų) elgesį, kokį nors jiems nutikusį juokingą atsitikimą.

Juokingo pasakojimo / istorijos kūrimas, pasakojimas. Atkreipti dėmesį, kaip pasakojimo komiškumą lemia pasakotojo / skaitančiojo intonacija, mimika, gestai.

Šaltiniai:

K. Urbos paskaita „Juokas - tai laisvė?“

<https://www.youtube.com/watch?v=r-1tCOPAgFE&list=ULJg-BD7tTkDc&index=1264>

Juozas Erlickas. Eilėraščiai iš knygos „Bobutė iš Paryžiaus, arba Lakštingala Zarasuose“

<http://www.tekstai.lt/buvo/tekstai/erlickas/bobute.htm>

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Gražina Skabeikytė, Juozo Erlicko eilėraščiai

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2001-nr-3-19/juozo-erlicko-eilerasciai/>

Vakaras su knyga. Pypas ir jo nutikimai.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013710317/pypas-ir-jo-nutikimai>

Mama, tu iš juoko apsiverkei, arba kodėl būtina paskaityti „Pypą“

<https://www.bernardinai.lt/2018-03-24-mama-tu-is-juoko-apsiverkei-arba-kodel-butina-paskaityti-pypa/>

E. Baliutavičiūtės knygų apžvalga: odė žaidimui ir literatūrai, taigi žaiskime

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/e-baliutaviciutes-knygu-apzvalga-ode-zaidimui-ir-literaturai-taigi-zaiskime-286-1078290>

Eglė Gudonytė skaito Aido Jurašiaus knygos „Pypas ir jo nutikimai“ ištraukas

<https://www.youtube.com/watch?v=KkwvyzrLXKw>

LRT Vakaro pasaka: V. V. Landsbergis, „Obuolių pasakos“, skaito Giedrius Arbačiauskas

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013675026/vakaro-pasaka-obuoliu-pasakos-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013675023/vakaro-pasaka-obuoliu-pasakos-ii-d>

Vilma Kaladytė, Obeliuose smagu (apie V. V. Landsbergio, „Obuolių pasakas“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/1999-nr-2-12/obeliuose-smagu/>

V. V. Landsbergis apie „Rudnosiuko istorijas“

<https://www.youtube.com/watch?v=XWWTnYAiWE4>

V. V. Landsbergis seka pasakas apie Rudnosiuką

<https://www.youtube.com/watch?v=UMcf5ztkfc8>

Kęstutis Urba, Senatvės motyvas Gendručio Morkūno kūryboje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367181722844/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

G. Morkūnas, „Vasara su Katšuniu“

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Andrius Navickas, „Vasara su Katšuniu“ – knyga apie tikrą gyvenimą

<https://www.bernardinai.lt/2015-02-24-vasara-su-katsuniu-knyga-apie-tikra-gyvenima/>

Kotryna Zylė, Knygos anatomija: „Paštininkas ir serbentai“ (apie D. Zavedskaitės knygą „Paštininkas ir serbentai“)

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-anatomija-pastininkas-ir-serbentai-286-1586384>

Elzė Gerdvilienė, Vytautė Žilinskaitė: kuriu protu ir širdimi

<https://www.bernardinai.lt/2018-11-13-vytaute-zilinskaite-kuriu-protu-ir-sirdimi/>

Liūdesio svoris. Vytautės Žilinskaitės jubiliejus.

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/liudesio-svoris-vytautes-zilinskaites-jubiliejus/>

Žilinskaitė

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1434>

Džiuljeta Maskuliūnienė, Broliai Grimai – vienaip, o Janošas – tikrai kitaip

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2008-nr-2-46/broliai-grimai-vienaip-o-janosas-tikrai-kitaip/>

Kristina Mačiulytė, Klasika šiuolaikiniams skaitytojams (apie K. Makušynskio (K. Makuszyński) „Šėtonas iš septintos klasės“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2006-nr-3-39/klasika-siuolaikiniams-skaitytojams/>

Komiksai

Atskiros temos, skirtos komiksams, iki šiol mokyklinėje literatūros programoje nebuvo, bet tai populiarūs šių dienų medija, mokiniai skaito ir domisi šia kūryba, todėl verta ir pamokose kalbėti apie jos ypatumus. Bendriausia prasme komiksas apibūdinamas kaip organizuota seka sujungti vaizdai. Tikslus apibrėžimas: komiksas – apgalvota sugretintų grafinių ir kitokių vaizdų seka, kurios tikslas yra perteikti informaciją ir (arba) sukelti žiūrovui estetinių potyrių. Šia medija gali būti reiškiamas bet kurio žanro pasakojimas: detektyvas, mokslinė fantastika, trileris, istorinis romanas, biografinis, mokslo populiarinimo ar kt. kūrinys. Komiksas gali funkcionuoti tiek spausdintu pavidalu, tiek skaitmeninėje platformoje ir turi būti sudarytas mažiausiai iš dviejų atskirų kadru, kuriuose nebūtinai turi būti teksto.

Pristatant mokiniams komiksą prasminga būtų kalbėti apie jo ištakas ir istoriją. Taip pat apie grafinio pasakojimo specifiką, kadru kompoziciją ir erdvinį laiko perteikimą, žodžių ir vaizdų derinio tipus. Pasirinktas komiksas nagrinėtinas turinio ir formos aspektu. Kalbant apie komikso turinį dėmesys kreipiamas į pasakojimo struktūrą ir veikėjų sistemą. Nagrinėjant komikso formą aptartinas vizualus jausmo ir atmosferos perteikimas bei spalvų funkcijos (jei pasirinktas komiksas spalvotas), taip pat emocijas išreiškiantys grafiniai elementai, grafinė judesio raiška, garso perteikimas teksto burbulais ir garso efektais.

Kita rekomenduojama veikla

Skaityto literatūros kūrinio arba ištraukos pagrindu kuriamas komikso scenarijus ir integruojant su dailės ir / ar informacinių technologijų pamokomis kuriami grafiniai pasirinktų scenų sprendimai. Arba atvirkščiai – perrašyti skaitytą komiksą tekstiniu pasakojimu, bandant žodžiais perteikti visus grafinais elementais komikse perteiktus nuotaikos, emocijų niuansus.

Šaltiniai

Scott McCloud, *Kas yra komiksai? Istorija, struktūra, poveikis*, vertė Gerda Jord, Vilnius: Modernaus meno muziejus, 2018.

Tomas Mitkus, Vaida Nedzinskaitė-Mitkė, *Komiksai. Pažink ir kurk*, Vilnius: VGTU leidykla technika, 2017.

Giedrė Steikūnaitė, „Kaip komiksais perteikti tragediją“

<https://literaturairmenas.lt/literatura/giedre-steikunaite-kaip-komiksais-perteikti-tragedija>

Mažvydas Karalius, Knygos recenzija. Komiksas „Grybo auksas“ – kaip XX a. pradžioje V. Grybas puošė Lietuvą

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-recenzija-grybo-auksas-kaip-xx-amziaus-pradzioje-vincas-grybas-puose-lietuva-286-1576854>

LRT: R. Grybaitės ir L. Itagaki knygos „Grybo auksas“ anotacija

<https://www.facebook.com/watch/?v=494765885162022>

Apdovanoto komikso vaikams „Grybo auksas“ autorės knygoje supažindina su išskirtiniu menininku

<https://www.lrytas.lt/tevamams/seimos-gidas/2022/05/18/news/apdovanoto-komikso-vaikams-grybo-auksas-autores-knygoje-supazindina-su-isskirtiniu-menininku-23393162>

„Gatvių susitikimai“: seserys kūrėjos pristato knygą apie Vilnių ir jo gatves

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/gatviu-susitikimai-seserys-kurejos-pristato-knyga-apie-vilniu-ir-jo-gatves-286-1288722>

LRT Klasika. Ryto allegro. Apie A. Ulytės ir M. Vaicenavičienės knygą „Gatvių susitikimai“ (nuo 01:16:30)

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000151022/ryto-allegro-geriausia-verstine-knyga-knyga-apie-gatviu-susitikimus-ir-naujos-knygos>

Donatas Puslys, Per balas link aušros

<https://www.bernardinai.lt/2018-03-29-per-balas-link-ausros/>

Lina Gabriolavičienė, Knygos vaikams apie tremtį iliustruotoja: kad istorija nesikartotų, iš jos reikia mokytis

<https://www.bernardinai.lt/2018-01-18-knygos-vaikams-apie-tremti-iliustruotoja-kad-istorija-nesikartotu-is-jos-reikia-mokytis/>

Vytautas Raškauskas, Vaikams apie Sibirą parašiusi Jurga Vilė: knygoje niekas nenutylėta

<https://www.bernardinai.lt/2017-12-14-vaikams-apie-sibira-parasiusi-jurga-vile-knygoje-niekas-nenutyleta/>

Inga Mitunevičiūtė, Knygos recenzija. „Sibiro haiku“ – Algiukas ir jo dvaselės

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-recenzija-sibiro-haiku-algiukas-ir-jo-dvaseses-286-1002598>

Žinių radijas. „Sibiro haiku“ autorė: knygoje – svarbios istorinės pamokos, kurios neišmoktos atsikartoja

<https://www.ziniuradijas.lt/laidos/visi-savi/sibiro-haiku-autore-knygoje-svarbios-istorines-pamokos-kurios-neismoktos-atsikartoja?video=1>

Rašymas ir teksto kūrimas

Atnaujintoje programoje rašymo turinys papildytas rašymo (ranka ir klaviatūra) svarba ir nauda žmogui, visuomenei įvairiose aplinkose (realiose ir skaitmeninėse). Ugdant rašymo svarbos

supratimą ir mokinių motyvaciją kurti tekstus, svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar parinktos temos atitinka ir mergaičių, ir berniukų interesus. Mokiniam suteikiama galimybė rašyti pačių pasirinktomis temomis, skaityti kitiems ir įvairiais būdais skelbti (pvz., sudaryti knygas) savo darbus. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, didesnė adresatų įvairovė didina motyvaciją kurti, autorystės, atsakomybės jausmą. Kad paskatintų tobulinti savo rašytinės kalbos gebėjimus, priimti konstruktyvią grįžtamąją informaciją, mokytojas, teikdamas grįžtamąją informaciją, pabrėžia dalykus, kurie atlikti gerai, ir paaiškina, kad pastabos, klausimai, patarimai pateikiami kaip parama ir pagalba rašančiajam.

6 klaseje toliau tobulinami pasakojimo, aprašymo, nesudėtingo aiškinimo gebėjimai, Mokiniai mokytojo pasiūlytais būdais planuoja savo pasakojimus, rašo ir redaguoja juos raiškos ir struktūros požiūriu: neutralius žodžius pakeičia vaizdingesniais, ieško kuo taiklesnių žodžių, sinonimų, įterpia dialogų, išryškinančių veikėjų būdą ir nuotaikas, išryškina kulminaciją. Mokomasi rašyti pasakojimą pirmuoju ir trečiuoju asmeniu.

Mokantis kurti aprašymus organizuojamos veiklos, kurios padeda mokiniams išmokyti skirti visumos įspūdį ir detales: nagrinėjamuose tekstuose detales pažymi sutartais būdais (pvz., įvairiomis spalvomis). Mokiniai mokosi nusakyti visumos įspūdį. „Minčių lietaus“ ar kitu būdu surašo detales, ieško, kaip jas logiškai išdėstyti. Mokiniai kartu su mokytoju (galima demonstruoti projektoriumi) ar grupe draugų komponuoja aprašymus.

Mokytojo vadovaujami mokiniai mokosi skirti atvejus, kai nuomonė reiškiamą neutraliai ir siekiant paveikti skaitytoją, atkreipdami dėmesį į kalbinės raiškos skirtumus (pvz., emociinę leksiką, veiksmožodžio nuosakas).

Atnaujintoje programoje daug dėmesio skiriama rašymo strategijų mokymui. Prisimenamos žinomos rašymo strategijos ir mokomasi taikyti naujas strategijas (pvz., klausinėjimas, prisiminimai ar asociacijos, paieška spausdintuose leidiniuose ir internete, užrašai, kaupiant medžiagą; žodžių grandinė, reikšminiai žodžiai, minčių žemėlapis, pasakojimo schema planuojant; atidusis skaitymas, pabraukimas, pasižymėjimas redaguojant; pateikimo būdo pasirinkimas iš pasiūlytųjų).

Kalbos pažinimas

Šeštoje klasėje toliau mokomasi *leksikos* temų. Pagrindinis dėmesys skiriamas palyginimų ir frazeologizmų analizei. Atkreipiamas dėmesys į tikslingą jų vartojimą, gebėjimą atpažinti skaitomuose tekstuose ir vartoti savo sakomuose ir rašomuose tekstuose.

Susipažįstama su tarptautiniais žodžiais, mokomasi juos taisyklingai vartoti. Su tarptautiniais žodžiais (dažniausiai terminais) mokiniai susiduria ir per kitų dalykų pamokas, todėl labai svarbu mokyti jus taisyklingai tarti, rašyti ir vartoti.

Skyriuje *Žodžių sandara, daryba ir rašyba* dėmesys kreipiamas į žodžių sandaros ir darybos sąsajas su rašyba. Daug dėmesio skiriama nosinių raidžių rašybai žodžių šaknyje, ypač atkreipiant dėmesį į giminiškus žodžius, taip pat priešdėlių *sq-*, *san-*, *sam-*, *į-*, *in-*, *im-* rašybai.

Išplečiamas skyrius *Morfologija ir rašyba, kirčiavimas*. Praktiškai susipažįstama su daiktavardžio, būdvardžio, skaitvardžio ir įvardžio kirčiavimu. Svarbu šiame etape mokyti kirčiavimo pagal pavyzdį.

Daugiau dėmesio skiriama daiktavardžių linksnių sintaksinėms funkcijoms, veiksmožodžių valdomiems linksniams. Tai svarbu plėtojant mokinių rašymo ir kalbėjimo gebėjimus.

Nagrinėjamas skaitvardis ir įvardis. Supažindinama su svarbiausiais šių kalbos dalių skyriais, akcentuojama turėtų būti šių kalbos dalių taisyklingas kirčiavimas, rašyba ir vartojimas.

Skyriuje *Sintaksė ir skyryba* daugiau dėmesio skiriama žodžių junginiams (tai labai svarbu sąsajoms su morfologija), vienuosų sakinių dalių skyrybos įtvirtinimui ir vientisinio ir sudėtinio sakinių atpažinimui. Nagrinėjami būdingiausi sudėtinų sujungiamųjų ir sudėtinų prijungiamųjų sakinių skyrybos atvejai. Svarbu atkreipti dėmesį, kad sudėtinų sakinių skyrybos nagrinėjimui labai svarbu gerai mokėti

vienarūšių sakinių dalių skyrybą. Stiprinant vientisinio sakinio sintaksinio nagrinėjimo įgūdžius mokomasi atpažinti ir sudėtinį sakinį ir jo skyrybos.

7 klasė

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

Skyriuje *Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba* aptariama mokymosi kalbėti ir klausytis prasmingumas ir nauda kiekvienam asmeniškai ir bendruomenei. Aiškinamasi, kaip technologijos veikia bendravimo formas. Mokomasi suprasti tekstų (pvz., reklamos) daromą poveikį. Ugdytis atsakomybę už savo pasakymų tikrumą ir tikslumą ypač skatina mokymosi bendradarbiaujant metodų taikymas, pokalbiai apie (ne)gebėjimo kalbėti tiksliai ir aiškiai pasekmes.

Toliau plėtojant klausymo gebėjimus, aptariami pasyvaus ir aktyvaus klausymo skirtumai. Mokiniai turėtų būti skatinami aiškintis sakytinių tekstų nesupratimo priežastis ir pasekmes. Mokiniai mokosi kritiškai vertinti savo gebėjimą suvokti sakytinių tekstą: aptaria jiems žinomus aktyvaus klausymosi būdus, juos išbando, patys ieško būdų, padedančių geriau suprasti sakytinių tekstą. Mokytojas skatina mokinius įsivertinti savo ir vertinti kitų klausymosi gebėjimus. Skatinama klausytis aktyviai (pvz., klausydami mokiniai pasižymi pagrindinius teiginius, argumentus, reikšminius žodžius, vartoja santrumpas).

Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo kūrimo gebėjimai, daugiausiai dėmesio skiriant aiškinimui. Mokiniai mokosi naudotis priemonėmis, padedančiomis adresatui geriau suprasti informaciją: svarbiausius dalykus užrašo lentoje, rodo plakata, demonstruoja modelį, naudojami garso ir vaizdo medžiaga ir pan. Mokiniai skatinami naudotis skaitmeninėmis technologijomis: kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakytiniai tekstai, naudojamos įvairiomis komunikavimo situacijomis ar jos imituojamos (pvz., tinklalaidės, vaizdo konferencijos, radijo ar televizijos laidos).

Diskusijoms pasirenkamos aktualios jaunimo ir visuomenės gyvenimo temos. Atliekamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, siūlyti kompromisus, mandagiai nepritarti. Mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausyti kitą, parodyti, kad jo nuomonė vertinama, kaip klausantysis savo elgesiu rodys pašnekovo pripažinimą. Nagrinėjant įvairių pokalbių, interviu argumentus, mokomasi tinkamai argumentuoti, remtis kitų mintimis, citatomis.

Į programą įtrauktos kalbėjimo ir klausymo strategijos. Mokomasi pasirinkti tinkamas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas. Remiantis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija aiškinamai, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numatoma kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikeliami mokymosi tikslai.

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas

Liaudies dainos, liaudies dainų stilizacija, dainomis virtusios eilės, dainuojamoji poezija

Panaši tema (apie tradicinę dainuojamąją tautosaką ir šiuolaikines jos formas) buvo ir 2016 m. 7–8 klasių koncentro programoje (pavadinimu „Tautosakos ir tradicijų tęstinumas“). Šioje programoje siūloma liaudies dainuojamąją tradiciją ir šiuolaikines jos interpretacijas sieti su liaudies dainos stilizacija poezijoje, autorinėmis dainomis ir dainuojamąja poezija.

Literatūros pamokose nėra tikslo detalai dėstyti lietuvių liaudies dainų klasifikaciją, pakanka glaustai pristatyti kelis pagrindinius žanrus (kalendorinės, šeimos, karinės-istorinės ar kt. dainos) ir pateikti jų pavyzdžių. Daina yra sinkretinis – muzikos ir poezijos – kūrinys, todėl nepakanka skaityti ir nagrinėti dainų tekstus, mokiniai turėtų bent jau klausytis, o geriausia patys dainuoti liaudies bei autorines dainas, idant ne tik teoriškai susipažintų, bet ir patys jas atliktų. Būtų puiku, jei mokiniai suvoktų, kad daina ne tik anksčiau lydėjo žmogų jo darbuose, karo žygiuose, nelaimėse tapo jam paguoda, tą pačią funkciją ji atlieka ir šiandien. Tik liaudies dainų repertuarą palaipsniui papildė ir vis labiau gožia autorinė daina. Kita vertus, liaudies daina gyvuoja ligi šiol, tik jau nauja, šiuolaikine savo forma.

Liaudies daina perėjo į poeziją (folkloro stilizacija), lygiagrečiai vyko ir atvirkščias procesas – poetų eilės perėjo į dainuojamąją tautosaką. Poetų eilėms muziką kuria ir profesionalūs kompozitoriai, o kartais tas pats asmuo yra ir poetas, ir muzikos autorius (autorinė daina, dainuojamoji poezija). Ilgametį liaudies

dainos ir poezijos tarpusavio ryšį galima atskleisti to paties žanro transformacijų grandine. Pavyzdžiui, mokiniai galėtų susipažinti su lietuvių liaudies karo daina (pvz. Aušta aušrelė, šviesi pazarėlė), tada skaityti liaudies dainos stiliumi sukurtą Maironio eilėrašį „Oi, neverk, motušėlė“ ir šiais žodžiais sukurtą J. Naujalio dainą, o tada susipažinti su partizanų dainomis ir šiuolaikinėmis dainomis partizaninio karo tema (Ievos Narkutės „Raudoni vakarai“, grupės „Skylė“ albumas „Broliai“).

Liaudies dainą savo eilėse stilizavo Maironis, Salomėja Nėris, Paulius Širvys, Sigitas Geda ir kt. Dainomis yra virtę Antano Strazdo, Antano Vienažindžio, Antano Baranausko, Maironio, Prano Vaičiūčio, Salomėjos Nėries, Marcelijaus Martinaičio ir kt. poetų eilių. Šiuolaikinių dainuojamojo folkloro interpretacijų gausu grupių „Žalvarinis“ (folkrokas), „Atalyja“ (folkrokas, postfolkas), „Skylė“ (rokas, neofolkas, dainuojamoji poezija) ir kt. repertuare. Dainuojamosios poezijos kūrėjai ir atlikėjai: Vytautas Kernagis, Saulius Mykolaitis, Aidas Giniotis, Domantas Razauskas, Ieva Narkutė, Gediminas Storpirstis, Kostas Smoriginas, „Keistuolių teatras“, „Liūdni slibiniai“ ir kt.

Šaltiniai

Lietuvių tautosaka, t. 1: Dainos, parengė V. Barauskienė, B. Kazlauskienė, B. Uginčius, Vilnius, 1964.

Dainos, raudos, parengė V. Barauskienė, B. Kazlauskienė, B. Uginčius, Vilnius, 1964.

Lietuvių liaudies dainynas, 23 t., Vilnius: LLTI, 1980–2011.

D. Krištopaitytė, Lietuvių karinės-istorinės dainos, Vilnius, 1956.

P. Jokimaitienė, Lietuvių liaudies vaikų dainos, Vilnius, 1970.

N. Laurinkienė, Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse dainose, Vilnius, 1990.

Romualdas Apanavičius ir kt., Etninės muzikos gaivinimo judėjimas Lietuvoje, Versus aureus, 2015, p. 194–217.

Saulė Matulevičienė, Kaip daina virsta eilėraščiu

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2003-nr-1-25/kaip-daina-virsta-eilerasciu/>

Austė Nakienė, Tradicinės kultūros poslinkiai. Dainos XX–XXI a. didmiestyje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2015~1502261265974/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Eglė Gelažiūtė-Pranevičienė, Autentiškumo slinkty: elektroninė šokių muzika kaip terpė šiuolaikinei folkloro raiškai

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2021~1647631486736/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Rūta Žarskienė, Iš populiariosios muzikos į folklorą: vienos dainos istorija

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367172292699/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Vita Ivanauskaitė, Daina amžių sandūroje. Tradicija ir naujovės

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367159783164/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Živilė Ramoškaitė, Maironio poezija liaudies ir kompozitorių kūryboje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1407944936276/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Rima Malickaitė, Kazio Bradūno *tatato*

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367160267741/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Živilė Ramoškaitė, Dainos tapatybė ir kaita moderniojoje kultūroje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367185246200/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Aušra Žičkienė, *Savaiminė daina: nežymus būvis, tradicinės struktūros, vietinės reikšmės, globali raiška*, Vilnius: LLTI, 2019.

Romualdas Apanavičius ir kt., *Etninės muzikos gaivinimo judėjimas Lietuvoje*, Versus aureus, 2015.

<https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/c1733953-85e1-494e-a953-b953a7ce9076/content>

Austė Nakienė, Bardų kūryba ir tradicijų tąsa: aš ir gyvenusieji praeityje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367176971292/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Jūratė Petrikaitė, Prisiminus dainuojamuosius Jono Aisčio eilėraščius, in: *Jonas Aistis: „Praregėjęs ilgesio akim“*, sudarė R. Brūzgienė, Vilnius: LLTI, 2004, p. 141–146.

Modernaus folklore muzika ir jos atlikėjai Lietuvoje

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai_2/Vadovelis_1/I_dalis/10.Modernaus_folkloro_muzika/index10.htm

Rasa Stoškuvienė ir kt., Muzikinis folkloras kaip šiuolaikinės kaimiškosios kultūros dalis

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367170558250/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Gediminas Storpirstis, *Bardai: žodžiai ir natos*. Vilnius: Baltos lankos, 2020.

Socialinius klausimus keliantys įvairių laikotarpių lietuvių ir verstiniai vaikų ir paauglių literatūros kūriniai

2016 m. 7–8 klasių koncentro programoje buvo panaši tema, pavadinta „Jaunas žmogus ieško gyvenimo prasmės“. Prie temos aspektų vardyti jaunystės idealai ir siekiai, draugystė, meilė, pasitikėjimas, šeimos, draugų, mokyklos įtakos, savo vietos tarp žmonių ieškojimas, žmonių santykiai, savivertė ir orumas, įsipareigojimai ir ištikimybė, gyvenimo vertė. Visus išvardytus aspektus apima ir socialinių klausimų paauglių literatūroje tema. Skirtumas tik tas, kad ankstesnėje programoje buvo nurodyti trys privalomi skaityti šios temos kūriniai, o naujoje programoje leidžiama pasirinkti pačiam mokytojui (paisant aukščiau išvardytų kriterijų: skaitytojo amžiaus grupės paaiskinimas; meninė vertė; lietuvių ir verstinių literatūros pusiausvyra).

Kadangi kūrinių paaugliams aktualiomis temomis atsiranda nuolat (tiek originalių kūrinių, tiek naujų vertimų), mokytojai skatinami reaguoti į problemas, su kuriomis susiduria jų mokiniai, pasirenkant

atitinkamus kūrinius. Ne visada mokiniai turi galimybę ir noro apie savo problemas kalbėti viešai, todėl literatūros kūrinio aptarimas suteikia galimybę aptarti paaugliams svarbius klausimus neišviešinant savo paties patiriamų iššūkių ar nerimo. Renkantis kūrinius (ištraukas), galima lyginti tėvų palikto, iš namų pabėgusio ar neįgalaus vaiko žvilgsnį į supantį pasaulį, save ir gyvenimą V. Juknaitės pokalbių knygoje „Tariamas iš tamsos“ ir K. B. Bredli (K. B. Bradley) romane „Karas, išgelbėjęs mano gyvenimą“. Čia pat galima prijungti ir V. Juknaitės knygos pagrindu G. Beinoriūtės sukurtą filmą „Pokalbiai rimtomis temomis“ peržiūrą ir aptarimą. Kitas galimas pasirinkimo variantas – gretinti holokausto temos plėtotę M. Marcinkevičiaus, I. Dagilės knygoje „Akmenėlis“ ir L. Lauri romane „Suskaičiuotos žvaigždės“.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Jei pasirenkama skaityti kūrinius (ištraukas) apie istorinius įvykius (Antrasis pasaulinis karas, holokaustas), verta integruoti literatūros ir istorijos pamokas, parengti pranešimus apie konkretų istorinį įvykį, kad taptų aiškesnė, suprantamesnė skaitomo grožinio kūrinio prasmė bei istorinis kontekstas.

Šaltiniai

„Blogos mergaitės dienoraščio“ autorė: žiūrint pagal tavo romaną sukurtą serialą apima keistas jausmas.

<https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1113576/blogos-mergaites-dienorascio-autore-ziurint-pagal-tavo-romana-sukurta-seriala-apima-keistas-jausmas>

Kristina Gudonytė: paaugliams labai reikia literatūros apie jų pasaulį

<https://www.lrytas.lt/kultura/literatura/2019/11/06/news/kristina-gudonyte-paaugliams-labai-reikia-literaturos-apie-ju-pasauli--12457590>

Literatūros pamoka su Kristina Gudonyte

<https://www.youtube.com/watch?v=CyWZFPt0gB4>

Kristina Gudonytė, Aš ir kitas mano aš: ir menininkas gali būti laimingas

<https://www.bernardinai.lt/2010-05-10-kristina-gudonyte-as-ir-kitas-mano-as-ir-menininkas-gali-buti-laimingas/>

Kęstutis Urba, Ir visai artima, ir gana tolima tikrovė (2009 m. realistinė proza) (apie K. Gudonytės, „Blogos mergaitės dienoraštį“ ir O. Jautakės „Kai aš buvau Kleo.“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2010-nr-1-53/ir-visai-artima-ir-gana-tolima-tikrove-2009-m-realistine-proza/>

Ona Jautakė: Nešuos gyvenimą kaip šiltą duonos gabaliuką

<https://www.menobangos.lt/ona-jautake-nesuos-gyvenima-kaip-silta-duonos-kepaliuka/>

Gitana Vanagaitė, Pasakojimas paie negirdimą gyvybės širdį (apie V. Juknaitės „Tariamas iš tamsos“)

<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=18590>

Gitana Vanagaitė, *Prasmių raiška Vandos Juknaitės kūryboje*, Vilnius: LEU, 2015.

Renata Šerelytė, Pasaulis vaikų balsais (Vanda Juknaitė, „Tariamas iš tamsos“)

<http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/101-j/3810-renata-serelyte-pasaulis-vaiku-balsais-vanda-juknaite-tariamas-is-tamsos-2007>

Asta Skujytė-Razmienė, Akmenėlis atminimui (apie M. Marcinkevičiaus „Akmenėlį“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-4-96/akmenelis-atminimui/>

Kotryna Zylė, Vainius Bakas. Knygos anatomija: Akmenėlis

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-anatomija-akmenelis-286-1535994>

Marius Marcinkevičius, Kad vaikai nekartotų klaidų (apie M. Marcinkevičiaus „Akmenėlį“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2021-nr-2-98/marius-marcinkevicius-kad-vaikai-nekartotu-klaidu/>

Vakaro pasaka: Iš nuomšiko gyvenimo, 1–3 d.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681029/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681030/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681028/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-iii-dalis>

Eglė Baliutavičiūtė, Žaismingas ir išmintingas vaikų advokatas, arba vaikai ir suaugusieji Gendručio Morkūno kūryboje

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-3-95/zaismingas-ir-ismirtingas-vaiku-advokatas-arba-vaikai-ir-suaugusieji-gendrucio-morkuno-kuryboje-60-osioms-rasytojo-gimimo-metinems/>

Loreta Jakonytė, Kvapo gaivalas Gendručio Morkūno kūryboje vaikams

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1401302774188/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Kristina Buidovaitė, Violeta Palčinskaitė. Po kabančių pasakos tiltu

<https://www.bernardinai.lt/2010-01-15-violeta-palcinskaite-po-kabanciu-pasakos-tiltu/>

Loreta Žvironaitė, Violetos Palčinskaitės poezija

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2003-nr-4-28/violetos-palcinskaites-poezija/>

Džiuljeta Maskuliūnienė, Verbalinė ir neverbalinė komunikacija Bitės Vilimaitės novelėse

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1377521077047/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Tautvydė Daujotytė, Bitės Vilimaitės teksto poetika

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367185702254/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Vilimaitė

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1428>

LRT. Pirmas sakinyš: Bitė Vilimaitė. Lietuvių novelės idealas

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000144727/pirmas-sakinyš-bite-vilimaite-lietuviu-noveles-idealas>

Bitė Vilimaitė atsako į Elonos Varnauskienės klausimus: Vaikystėje užprogramuojamas žmogaus gyvenimas

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2003-nr-4-28/vaikysteje-uzprogramuojamas-zmogaus-gyvenimas/>

Viktorija Daujotytė, *Parašyta moterų*, Vilnius: Alma littera, 2001, p. 85–126. (Apie Žemaitę)

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LG00/Viktorija_Daujotyt%C4%97.%C5%BDemait%C4%97.LG8702A.pdf

Dalia Čiočytė, *Žemaitės feminizmas*

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169279156/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Džiuljeta Maskuliūnienė, *Žemaitės brangenybės, arba pasakojimai apie Žemaičių kaimo vaikus*

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2015-nr-2-74/zemaites-brangenybes-arba-pasakojimai-apie-zemaičiu-kaimo-vaikus-170-osioms-zemaites-gimimo-metinems/>

Donatas Sauka, *Žemaitės stebuklas*, Vilnius, 1988.

Janina Žėkaitė, *Žemaitės kūryba*, Vilnius, 1991.

Shermano Alexie poezijos vertimai (romano „Absoliučiai tikras pusės etato indėno dienoraštis“ autorius)

<https://literaturairmenas.lt/proza/sherman-alexie>

Kęstutis Urba, Natalie Babbitt „Amžinieji Takiai“ pamokoje

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2019-nr-4-92/natalie-babbitt-amzinieji-takiai-pamokoje/>

LRT. Vaikų radijo teatras. Natalie Babbitt „Amžinieji Takiai“ (rež. G. Storpirstis)

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000115376/vaiku-radijo-teatras-natalie-babbitt-amzinieji-takiai>

Gustė Žilinskaitė, *Kaip paprastam žmogui sektųsi gyventi amžinai* (apie N. Bebit (N. Babit), „Amžinieji Takiai“)

<https://www.bernardinai.lt/2015-05-27-kaip-paprastam-zmogui-sektusi-gyventi-amzinai/>

Natalie Babbitt, *Manau, kad mirtis domina įvairių amžiaus grupių skaitytojus*

<https://8diena.lt/2017/04/04/natalie-babbitt-manau-kad-mirtis-domina-ivairiu-amziaus-grupiu-skaitytojus/>

Knygų apžvalga: „Karas išgelbėjęs mano gyvenimą“ ir „Bičių istorija“

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygu-apzvalga-karas-isingelbejes-mano-gyvenima-ir-biciu-istorija-286-842284>

Išskirtinis interviu su knygos vaikams „Karas išgelbėjęs mano gyvenimą“ autore: Aš rašau apie viltį

<https://www.lrytas.lt/tevams/seimos-gidas/2022/06/23/news/isskirtinis-interviu-su-knygos-vaikams-karas-isingelbejes-mano-gyvenima-autore-as-rasau-apie-vilti-23754551>

Rašytoja Kimberly Brubaker Bradley: Esu rašytoja, kuriai svarbiausi – veikėjai

<https://8diena.lt/2018/02/23/rasytoja-kimberly-brubaker-bradley-esu-rasytoja-kuriai-svarbiausi-veikejai/>

1929 m. lapkričio 12 d. gimė rašytojas Michaelis Ende

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/1929-m-lapkricio-12-d-gime-rasytojas-michaelis-ende/>

Knygose vaikams drąsiai apie sudėtingus dalykus (apie S. Hartnet (S. Hartnett), „Sidabrinis asiliukas“)

<https://www.bernardinai.lt/2014-03-18-knygose-vaikams-drasiai-apie-sudetingus-dalykus/>

LRT. Vakaro pasaka. S. Harnett „Sidabrinis asiliukas“ (1–4 d.)

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1011862116/sidabrinis-asiliukas-1-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1011862117/sidabrinis-asiliukas-2-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1011862118/sidabrinis-asiliukas-3-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1011862123/sidabrinis-asiliukas-4-dalis>

Kęstutis Urba, Pakalbėkime apie karą (apie S. Hartnet (S. Hartnett), „Sidabrinis asiliukas“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/rubinaitis-2014-nr-2-70/pakalbekime-apie-kara/>

Reikšmingiausias metų vertimas vaikams Sonyos Harnett knyga apie karą ir asiliukus

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/reiksmingiausias-metu-vertimas-vaikams-sonyos-hartnett-knyga-apie-kara-ir-asiliukus-286-494729>

„Sidabrinio asiliuko“ autorė Sonya Hartnett: Rašau protingiems skaitytojams, sumaniausiems iš sumaniųjų

<https://8diena.lt/2017/11/15/sidabrinio-asiliuko-autore-sonya-hartnett-rasau-protingiems-skaitytojams-sumaniausiems-is-sumaniuju/>

Penkios jautrios ir įžvalgios knygos apie negalią (apie A. Maršalo (A. Marshall), „Aš moku šokinėti per balas“)

<https://www.lrytas.lt/kultura/literatura/2018/07/30/news/penkios-jautrios-ir-izvalgios-knygos-apie-negalia-7109895>

Laura Vilkaitė, Ar tikrai miško vaikai gyveno ne mūsų planetoje?

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2012-nr-4-64/ar-tikrai-misko-vaikai-gyveno-ne-musu-planetoje/>

Marija Nikolajeva, Tiltas iš vaikystės į gyvenimą (apie K. Paterson, „Tiltas į Terabitiją“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1998-nr-2-9/tiltas-is-vaikystes-i-gyvenima/>

1968 m. spalio 30 d. gimė austrų rašytoja Ursula Poznanski

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/1968-m-spalio-30-d-gime-austru-rasytoja-ursula-poznanski/>

Ulfo Starko jubiliejui atminti

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/ulfo-starko-jubiliejui-atminti/>

1968 m. sausio 16 d. gimė amerikiečių rašytoja Rebecca Stead

<https://www.ibbylietuva.lt/kalendorius/sausio-16-d/1968-m-sausio-16-d-gime-amerikieciu-rasytoja-rebecca-stead/>

Lietuvių ir verstinė istorinė literatūra

2016 m. programoje buvo panaši tema pavadinimu „Gyvoji atmintis“. Šios temos aspektai (Atminties ir istorinio pasakojimo svarba asmens ir bendruomenės savimonei. Bendruomenės vertybės ir idealai. Pasakojimų herojai, jų apsisprendimai ir laikysenos.) kreipė link istorinės atminties svarbos konkrečiai bendruomenei. Toks aspektas galimas ir vykdant šią programą, bet šalia jo verta būtų kalbėti ir apie istorinę literatūrą kaip specifinį literatūros žanrą.

Istorinėje literatūroje vaizduojami istoriniai įvykiai ir asmenys arba išgalvoti veikėjai tikroviškame istoriniame fone. Geriausias būdas atskleisti mokiniams istorinės grožinės literatūros specifiką, pateikti lyginimui istorijos vadovėlio ištrauką apie konkretų istorinį įvykį (procesą ar herojų) ir grožinį kurį apie jį. Pavyzdžiui, apie prūsų kovas su kryžiuočiais ir J. Grušo dramą „Herkus Mantas“ arba istorijos vadovėlio ištrauką apie kardinolą Rišeljė ir A. Diuma (A. Dumas) romano „Trys muškietininkai“ ištrauką. Galima būtų tarpusavyje lyginti A. Mickevičiaus (A. Mickiewicz) „Gražiną“ bei Grušo „Herku Mantą“. Kaip juose vaizduojamos baltų (lietuvių ir prūsų) kovos su kryžiuočiais, traktuojama išdavystės tema, kuo panašūs ir kuo skiriasi pagrindiniai veikėjai?

Šaltiniai

Reda Pabarčienė, Lietuvių tragedijos tipologiniai tyrinėjimai. Juozo Grušo „Herkus Mantas“

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367151501473/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Aurelija Mykolaitytė, Baltų genčių drama V. Mykolaičio-Putino ir J. Grušo kūryboje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1484233144117/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Andrė Morua, *Trys Diuma*, Vilnius: Vaga, 1965.

Emilija Visockaitė, Apie hipsterius, maištininkus ir gelbėtojus (knygų apžvalga) (apie L. Leizono (L. Leyson) „Berniukas ant medinės dėžės“)

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/93491/e-visockaite-apie-hipsterius-maistininkus-ir-gelbetojus-knygu-apzvalga>

Eglė Baliutavičiūtė, 2014 m. vertimai: atradimai ir stebuklai (apie L. Leizono (L. Leyson) „Berniukas ant medinės dėžės“)

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2015-nr-2-74/2014-m-vertimai-atradimai-ir-stebuklai/>

Eglė Baliutavičiūtė, Būti kitokiu (apie L. Leizono (L. Leyson) „Berniukas ant medinės dėžės“)

<https://literaturairmenas.lt/literatura/egle-baliutaviciute-buti-kitokiu-arba-terapine-vaiku-literatura>

Audio knyga. Adomas Mickevičius. Gražina.

https://www.youtube.com/watch?v=3r2PoF5M_1I

Adomas Mickevičius. Gražina.

[http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LG00/Adomas_Mickevi%C4%8Dius_Poemos_\(Gra%C5%BEina_Ponas_Tadas_Konradas_Valenrodas\).LG4803.pdf](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LG00/Adomas_Mickevi%C4%8Dius_Poemos_(Gra%C5%BEina_Ponas_Tadas_Konradas_Valenrodas).LG4803.pdf)

Adomo Mickevičiaus poemos „Gražina“ interpretacijos XXI amžiuje, sudarė Marija Prokopčik ir kt., Vilnius: BMK leidykla, 2013.

Adomas Mickevičius lietuvių literatūroje

https://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=6004:pa&catid=365:10-gruodis&Itemid=414

Lietuvos kultūra: romantizmo variantai: mokslinės konferencijos, skirtos Adomo Mickevičiaus 200-osioms gimimo metinėms medžiaga, sudarė Aušra Jurgutienė, Vilnius: LLTI, 2001.

Valteris Skotas

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1143>

G. V. Mencilis, *Šileris. Žvaigždė žino savo kelią: romanas apie Šilerio jaunystę*, Vilnius, 1985.4

R. Gamziukaitė-Mažiulienė, „Idealo nušviestas gyvenimas“, in: F. Šileris, Eilėraščiai. Dramos, Vilnius, 1989.

A. Andrijauskas, *Frydrichas Šileris ir lietuvių drama*, Vilnius, 1990.

A. Andrijauskas, *Frydrichas Šileris*, Vilnius, 1997.

Lietuvių ir verstinė fantastinė literatūra

Panaši tema pavadinimu „Vaizduotės galia“ buvo ir 2016 m. 5–6 klasių koncentro programoje. Fantastinės literatūros dėstymas 7 klasėje suteikia galimybes įtraukti į programą sudėtingesnius, penktokams šeštokams sunkiau paskaitomus mokslinės fantastikos arba distopijos žanro kūrinius. Fantastinė literatūra naujoje programoje suprantama labai plačiai – kaip grožinės literatūros kūriniai, kuriuose neegzistuojantys arba dar neatrasti, neišaiškinti reiškiniai, objektai ir ištisi pasauliai aprašomi tarsi tikrai egzistuoju. Esama trejeto teminės fantastinės literatūros atmainų: kelionių, utopinė ir mokslinė fantastika. Dar fantastinė literatūra skirstoma į mokslinę (*science fiction*) ir maginę fantastiką (*fantasy*). Mokslinėje fantastikoje įvairius fantastinius reiškinius mėginama paaiškinti racionaliai, o maginėje – susipina realūs ir magiškas pasaulis.

Nors fantastinės literatūros pradininku laikomas H. Dž. Velsas (H. G. Wells), fantasinių elementų gausūs Ž. Verno (J. Verne) ir Dž. Svipto (J. Swift) kelionių aprašymai prisidėjo prie fantastinės literatūros susiformavimo. Todėl jie taip pat galėtų būti skaitomi kaip ankstyvieji fantastikos žanro kūriniai. Fantastinė literatūra labiausiai paplito XX a. JAV. Lietuvių literatūroje ligi šiol šis žanras gana menkai plėtotas, bet su kiekvienais metais tokių kūrinių daugėja.

Galima būtų lyginti J. Žilinsko sukurtą kauko personažą su lietuvių tautosakoje minima mitologine būtybe. Ką autorius perėmė iš tautosakos ir senųjų raštų, o ką pridėjo nuo savęs? Tarpusavyje lyginant du maginės fantastikos kūrinius – Dž. R. R. Tolkinio (J. R. R. Tolkien) „Hobitą“ ir J. Žilinsko „Kauką Gugį ir kerų karą“ – galima diskutuoti, kuo panašios ir kuo skiriasi šių kūrinių fantastinės būtybės; su kokiais sunkumais jos susiduria ir kaip juos sprendžia.

Kitos rekomenduojamos veiklos

Paskaitę A. Tapino romano „Vilko valanda“ ištrauką mokiniai grupėje galėtų sukurti pasirinkto Lietuvos istorijos laikotarpio alternatyvų scenarijų su fantastikos elementais. *Kas būtų, jei...*

Daugiau užduočių pavyzdžių šio dokumento skyriuje „Dž. R. Tolkinio „Hobitas“ analizė“

Šaltiniai

Audrius Ožalas. J. Žilinskas apie fantastinę literatūrą: „Kartais žmonės fantastikos tiesiog bijo – spėju, kad gąsdina neaprepiamumas“

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/j-zilinskas-apie-fantastine-literatura-kartais-zmones-fantastikos-tiesiog-bijo-speju-kad-gasdina-neaprepiamumas-286-768484>

Justinas Žilinskas: apie kūrybą, geriausias skaitytas knygas ir fantastinę literatūrą

<https://www.youtube.com/watch?v=wPtx8o-BO3E>

Neringa Mikalauskienė, Lietuviškos fantastikos raida ir perspektyvos

<https://literaturairmenas.lt/literatura/neringa-mikalauskiene-lietuviskos-fantastikos-raida-ir-perspektyvos>

Neringa Mikalauskienė, Į istoriją nueinanti modernioji lietuvių mokslinė fantastika ir paauglių galimybės ją skaityti

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-3-83/i-istorija-nueinanti-modernioji-lietuviu-moksline-fantastika-ir-paaugliu-galimybes-ja-skaityti/>

LRT. Studija 50: Fantastinė literatūra ir žmogaus gabumo ugdymas

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000065636/studija-50-fantastine-literatura-ir-zmogaus-gabumo-ugdymas>

Gabrielė Gailiūtė, Proveržis lietuvių (fantastinėje) literatūroje (apie A. Tapino „Vilko valandą“)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1403098009926/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Andrius Tapinas pristato savo debiutinį romaną „Vilko valanda“ – apie nutrūktgalvišką Vilnių

<https://www.youtube.com/watch?v=zd-LP4qRLKA>

Andrius Tapinas, Vilko valanda (ištrauka)

<https://www.ziniuradijas.lt/laidos/savaitgalio-skaitiniai/a-tapino-vilko-valanda?soundtrack=1>

Rūta Lazauskaitė, Tapino valanda (apie A. Tapino romaną „Vilko valanda“)

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1403098022062/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

LRT Vakaras su knyga: Kaukas Gugis ir kerų karas

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013710316/kaukas-gugis-ir-keru-karas>

„Narnijos kronikų“ stebuklai vaikams ir suaugusiesiems atveria kelius į gėrio ir taikos pasaulį

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1568996/narnijos-kroniku-stebuklai-vaikams-ir-suaugusiesiems-atveria-kelius-i-gerio-ir-taikos-pasauli>

Kas sukūrė Narnijos pasaulį (apie K. S. Lujį (C. S. Lewis))

https://www.7md.lt/archyvas.php?leid_id=689&str_id=5354

Jūratė Petronienė, Kas slypi už spintos durų: krikščionybės pėdsakai C. S. Lewis'o „Narnijos kronikose“

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2021-nr-3-99/kas-slypi-uz-spintos-duru-krikscionybes-pedsakai-c-s-lewiso-narnijos-kronikose/>

Gabija Kiaušaitė, „Hobitas“: pasaka, netikėtai peraugusi į didingą epopėją

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-4-84/hobitas-pasaka-netiketai-peraugusi-i-didinga-epopeja/>

Kęstutis Urba, Paslauga mėnesiui, arba Kaip atpažinti eidą

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2016-nr-4-80/paslauga-menesiui-arba-kaip-atpazinti-eida/>

Neringa Mikalauskienė, Rebekos Unos “Atjunk” - lietuviškos distopijos pradžia?

<https://www.menobangos.lt/rebekos-unos-atjunk---lietuviskos-distopijos-pradzia/>

Literatūros ekranizacija (literatūros kūrinio ir jo inspiruoto kino filmo lyginimas)

Literatūros ekranizacijos kaip atskiros temos ligi šiol mokyklinėje literatūros programoje nebuvo. Ekranizacija (adaptacija) dažniausiai laikome tuos filmus, kuriuose interpretuojamas literatūros kūrinys. Filme dažniausiai panaudojama literatūros kūrinio fabula, epochos ir personažų bruožai. Dažnai literatūros kūrinys laisvai interpretuojamas – sumažinama arba pagausinama veikėjų, keičiama kompozicija, veiksmo vieta ar laikas. Ekranizacijos rekomenduojama laikyti savarankiškais kūriniais, kurie savitai interpretuoja literatūros kūrinį, praplečia ar susiaurina jo suvokimą, persvarsto jį, steigia naujas to kūrinio reikšmes.

Filmų (ar jų ištraukų) analizė padeda gilinti bendrą supratimą apie vaizdo ir žodžio santykius, aptarti meninį įtaigumą kuriančias kino kalbos priemones. Analizuojant skaityto literatūros kūrinio ekranizaciją rekomenduojama aptarti santykį tarp literatūros kūrinio ir scenarijaus, režisūrinių bei operatorinių sprendimų. Verta diskutuoti apie ekranizacijos suteikiamas papildomas galimybes bei ribas (lyginant su literatūros kūriniumi). Ekranizacija yra literatūros kūrinio interpretacija, todėl galima būtų lyginti ją su savo ankstesne (iki filmo peržiūros) susikurta knygos interpretacija.

Nors programoje literatūros ekranizacija nurodoma atskira temine kūrinų grupe, ugdymo procese konkretaus literatūros ekranizacijos nagrinėjimą reikėtų šlieti prie to kūrinio skaitymo (ar tai būtų socialinės tematikos filmas, fantastinis ar istorinis). Kaip antai, M. Giedrio režisuotą filmą „Herkus Mantas“ racionalu žiūrėti iš karto po to, kai perskaitoma ir išnagrinėjama J. Grušo to paties pavadinimo drama.

Filmus rekomenduojama analizuoti panašiai kaip literatūros tekstus: aptariama struktūra, pasakojimas, pasakotojas, veiksmas, erdvė, laikas, veikėjai, dialogai, temos, problemos, idėjos ir pan. Kine svarbus ir plastinis lygmuo (spalvos, formos, kontrastai); taip pat aptariama vaidyba (gestai, mimikos, intonacijos), kameros darbas (planai, judėjimas, žvilgsnio perspektyva), montažas, garso takelis ir kt.

Kitos rekomenduojamos veiklos

G. Beinoriūtės filmo „Pokalbiai rimtomis temomis“ (inspiruoto V. Juknaitės pokalbių knygos „Tariamasis iš tamsos“) peržiūra ir analizė. Siūloma diskusija apie kiną kaip priemonę spręsti socialinius klausimus.

Pasirinkto skaityto literatūros kūrinio scenos ekranizacijos kūrimas (scenarijus, režisūra, vaidyba, filmavimas, montažas, garso takelis).

Šaltiniai

Saulius Keturakis, Herkus Mantas sovietinės Lietuvos kine ir literatūroje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161317518/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Irina Melnikova, Adaptacijos studijos: literatūra vs kinas – vertimas ar dialogas?

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367185226553/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

„Herkus Mantas“, rež. M. Giedrys

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000155170/filmas-herkus-mantas-restauruotas>

Aurimas Švedas, Filmo „Herkus Mantas“ istorija

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1408123994721/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Saulius Keturakis, Herkus Mantas sovietinės Lietuvos kine ir literatūroje

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161317518/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Jolanta Baranauskaitė, Ramunė Kasperavičiūtė, Viduramžių istorija šių dienų kultūroje (meninių filmų „Herkus Mantas“ ir „Narsioji širdis“ analizės pavyzdžiu), in: *Istoriko atsakomybės*, sudarė Nelė Asadauskienė ir kt., Vilnius: VPU, 2002, p. 25–36.

Lina Kaminskaitė, (Ne)autentiškas istorinis kinas: Lietuvos SSR 1956–1972

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367154212058/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Jūratė Visockaitė. Restauracija: „Herkus Mantas“, 1972

<https://literaturairmenas.lt/kinas/jurate-visockaite-restauracija-herkus-mantas-1972>

Rūta Birštonaitė. Pokalbiai rimtomis temomis: herojai bando patarti režisieriui

<https://www.zurnalaskinas.lt/musu-kinas/2012-12-01/Pokalbiai-rimtomis-temomis>

Po premjeros. Pasaulis iš vaikų perspektyvos. Aptarimas dviese (apie filmą „Pokalbiai rimtomis temomis“)

<http://www.lfc.lt/lt/Page=ArticleList&ID=9658>

Živilė Pipinytė, Vaikai kalba (apie filmą „Pokalbiai rimtomis temomis“)

<https://www.7md.lt/kinas/2012-10-19/Vaikai-kalba>

Giedrė Beinoriūtė: „Labai mėgstu prisiliesti prie tikro gyvenimo...“

<http://www.uvb.lt/lt/naujienos/1523-giedre-beinoriute-labai-megstu-prisiliesti-prie-tikro-gyvenimoq>

Rašymas ir teksto kūrimas

Atnaujintos programos rašymo turinys papildytas rašymo svarbos ir prasmės supratimu. Dalyvaudami pokalbiuose apie rašymo veiklos prasmingumą, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybę keistis mintimis, idėjomis, būti geriau pažintiems ir pažinti kitus. Mokiniai įsitikina, kad rašymas yra geras būdas mokytis, nes rašant greitai paaiškėja, ko dar nežinai, ką reikia išsiaiškinti, pasitikslinti. Mokytojas paragina mokinius stebėti, kaip rašymas padeda ugdytis mąstymo gebėjimus. Kuriam bendradarbiavimu grįsta aplinka, mokiniai skatinami vieni kitiems padėti mokytis: skaityti vieni kitų darbus, teikti pastabų, klausimų, pasiūlymų. Mokytojas stebi, ar mokiniai adekvačiai vertina savo rašymo gebėjimus, apmąsto, ar jiems gerai suprantami rašymui keliami reikalavimai.

Toliau tobulinami pasakojimo kūrimo gebėjimai, ryškinamas skirtumas tarp siužeto perpasakojimo ir vaizdavimo. Kurdami tekstus mokiniai taiko iš nagrinėtų tekstų išsiaiškintus skaitytojų sudominimo būdus. Daug dėmesio skiriama veiksmo aplinkybėms ir veikėjams vaizduoti. Mokiniai mokosi kurti įtaigius aprašymus parinkdami tinkamas įvairiarūšes (pvz., suvokiamas regėjimu, klausa, uosle) detales vyraujančiam įspūdžiui sukurti. Mokiniai eksperimentuoja keisdami pasakotoją (pvz., pasakoja tą pačią istoriją kito veikėjo vardu), pasakojimo atmosferą, perkurdami žinomus siužetus.

Šiame ugdymo konkurencijoje ypač daug dėmesio skiriama įvairių modelių aiškinamiesiems tekstams rašyti. Nagrinėdami kitų sukurtus dalykinius aiškinamuosius tekstus (pvz., kitų mokomųjų dalykų vadovėlių tekstus), mokiniai išsiaiškina įvairius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia ir kt. Aptariama, kaip aiškinimo modelio pažinimu galima remtis norint geriau suprasti skaitomą tekstą. Mokiniai mokosi komponuoti savo tekstus pagal aptartus

modelius. Mokant rašyti aiškinamuosius tekstus naudinga bendradarbiauti su kitų dalykų mokytojais, skirti bendras užduotis.

Plėtojant mokinių argumentavimo gebėjimus pradedami kurti nesudėtingi (tezė, argumentai, išvada) argumentuojamojo pobūdžio tekstai. Mokiniai, nagrinėdami ,argumentuojamojo pobūdžio tekstus, išsiaiškina jų komponavimo principus, argumentų ir kontrargumentų išdėstymo tvarką. Mokiniai lygina tekstus, kuriais siekiama paaiškinti ir tekstus, kuriais siekiama įrodyti, įtikinti, kad išsiaiškintų, kuo skiriasi jų raiška ir argumentavimo pobūdis. Mokomasi kaupti reikiamą medžiagą (išnagrinėję mokytojo nurodytus šaltinius, mokiniai patys suranda ir pasiūlo šaltinių, aptaria juos su mokytoju, mokiniais, bibliotekininku ar kt.). Nagrinėdami pavyzdžius mokiniai išsiaiškina įžangos ir pabaigos rašymo strategijas ir taiko jas kurdami savo tekstą.

Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo proceso etapų patirties. Mokiniai: įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu ir pan.); planuoja tekstus, taikydami tinkamas planavimo strategijas; rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu ir su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, formuluoja kylančius rašymo sunkumus, mokytojo padedami randa sprendimus, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją, redaguoja juodraščius kalbos taisyklingumo požiūriu; mokosi teikti konstruktyvios grįžtamosios informacijos kitiems; mokosi įvertinti savo darbus pagal pateiktus kriterijus; įvairiais būdais skelbia parašytus tekstus: parengia knygas, standus ir kt.

Kalbos pažinimas

Skyriuje *Fonetika ir kirčiavimas* siūloma susipažinti su priegaidėmis ir pagrindinėmis kirčiavimo taisyklėmis. Kaip viena iš svarbesnių veiklų yra rekomendacija mokytis raiškiai skaityti kirčiuotą tekstą ir savarankiškai naudotis kirčiavimo žodynais ir skaitmeninėmis kirčiavimo priemonėmis.

Skyriuje *Sintaksė ir skyryba* analizuojamos visos sakinio dalys ir jų raiška, mokomasi skyrybos. Kadangi septintoje klasėje nagrinėjamos išvestinės veiksmažodžio formos, o linksniuojamosios kalbos dalys ir veiksmažodis nagrinėtas 5-6 klasėse, sakinio dalių morfologinę raišką tikslinga nagrinėti siejant morfologiją ir sintaksę. Taip pat daug dėmesio skiriama taisyklingam linksnių vartojimui (su veiksmažodžiais *atitikti, atstovauti, aukotis* ir kt.), būdvardžių (*sotus, atsparus, dosnus, gabus* ir kt.) vartojimui.

8 klasė

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

Skyriuje *Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba* aptariama mokymosi kalbėti ir klausytis prasmingumas ir nauda kiekvienam asmeniškai, bendruomenei, visuomenei, tautai. Mokytojas siekia, kad mokiniui būtų aiškūs mokymosi uždaviniai, kad jie atitiktų komunikacinius mokinio poreikius. Mokomasi komunikuoti atsižvelgiant į tikslą: informuoti, paaiškinti, įtikinti. Mokymosi procese reguliariai skiriama laiko kalbėjimo ir klausymo veikloms, modeliuojamos įvairios kalbėjimo situacijos sudarant sąlygas kalbėti kuo įvairesniems adresatams: mokiniai kalba vieni kitiems mažose grupėse, visai klasei, kitiems adresatams (jaunesniems už save, mokytojui, tėvams). Atliekant įvairias veiklas mokomasi aptarti kalbėtojų, jų intencijų, klausytojų ir konteksto įtaką sakinio teksto prasmės suvokimui. Mokiniai svarsto, kaip jų pačių kalbėjimas ir klausymas turėtų būti pritaikytas įvairioms situacijoms, mokosi pasirinkti kalbėjimo turinį ir raišką atsižvelgiant į adresatą ir situaciją.

Plėtojant klausymo gebėjimus mokomasi vertinti klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: remiantis nurodytais kriterijais, išsakyti savo požiūrį, jį argumentuoti. Mokantis vertinti svarbu išsiaiškinti, kas bus vertinimo objektas (kalbėtojas, kalbos turinys, kalbėjimas, klausytojai) ir kokiais kriterijais bus remiamasi. Tai aptariama ir nusprendžiama kartu su mokiniais. Galima pasiskirstyti, kas į ką kreips daugiau dėmesio. Aptariamas ir vertinamas gali būti įvairus kalbėjimas: tiesioginis (draugų, artimųjų) ir garso, vaizdo įrašų. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti įvairiais būdais (nuotraukose, televizijos laidose, dainovaizdžiuose) užfiksuotas kalbėtojų naudojamas nežodines priemones. Mokiniai

skatinami stebėti ir aptarti ne tik klausomų tekstų turinį, bet ir raišką. Pateikiama užduočių, kurios padėtų mokiniams skirti neutralią leksiką ir žodžius bei posakius, turinčius teigiamą, neigiamą vertinamąjį atspalvį ir nuteikiančius klausytoją atitinkamai reaguoti.

Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo kūrimo gebėjimai. Daugiausia dėmesio skiriama argumentavimui. Sudaroma galimybė klausytis įtikinimo kalbų (pvz., kreipimasis, agitacija, reklama), aptarti, kaip siekiama įtaigumo žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis. Mokomasi pasirengti ir sakyti įtikinimo kalbas, tinkamai remtis ne tik savo patirtimi, bet ir perskaitytomis knygomis, žinytais, informacija iš interneto, žiniasklaidos ir pan. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakytiniai tekstai.

Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose mokomasi efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, prieštarauti, argumentuoti. Organizuojamos veiklos, kurių metu mokiniai pratinasi išskirti diskusijos objektą, argumentus, apibendrinimą, ieško būdų, kaip išsiaiškinti nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai).

Mokantis kalbėjimo ir klausymo strategijų siekiama, kad mokiniai suprastų, kad norint geriau atlikti įvairias kalbėjimo užduotis verta naudotis tinkamomis strategijomis. Mokomasi prasmingai naudotis adresato sudominimo priemonėmis (spausdintais, vaizdiniais ir garso elementais), pasirinkti pasirinkti tinkamą raišką, kuri atitiktų adresato poreikius, išmanyti strategijas, kaip elgtis suklydus. Mokiniai kartu su mokytoju aptaria vertinimo kriterijus, parengia vertinimo formas, stebėdami draugų kalbėjimą, žymisi pastabas, jas kartu aptaria. Mokiniai skatinami įsivertinti savo kalbėjimą pagal pateiktus kriterijus ir numatyti, ką ir kaip reikia tobulinti.

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas

Lyginant su 2016 m. programa, 8 klasės literatūros programa keičiasi pirmiausia tuo, kad joje nebėra privalomų skaitinių, kurių pasirinkimas paliekamas mokytojui iš pateiktųjų penkių teminių skaitinių grupių. Šių grupių tematika 2016 m. programoje buvo paskirstyta per 7–8 klases, – taigi, temų požiūriu, senoji ir naujoji programos persidengia, ir mokytojai galės pasinaudoti savo įdirbiu ruošiantis pamokoms. Mokytojai savo nuožiūra pasirenka kūrinius, susiplanuoja pamokas bei pasiūlo knygas savarankiškam skaitymui, atsižvelgdami į klasės pasiekimus, pajėgumus ir interesus, taip pat vadovaudamiesi programos tikslu ir uždaviniais, 7–8 klasės koncentrai numatytais dalyko pasiekimais, ugdydami numatytas kompetencijas. Renkantis skaitomus kūrinius išlaikoma pusiausvyra tarp lietuvių ir verstinės, klasikinės (lietuvių klasika laikomos) ir šiuolaikinės įvairių žanrų literatūros.

Šiuo amžiaus tarpsniu vaikai atsiskiria nuo tėvų, identifikuojasi su bendraamžiais, siekia didinti nepriklausomybę nuo visų suaugusiųjų, yra kritiški sau ir aplinkiniams, rūpinasi socialiniu statusu, priklausančiu nuo dalyvavimo vienoje ar kitoje bendraamžių grupėje, formuoja savo tapatumą, išbandydami skirtingus vaidmenis, sekdami įvairiais tapatumo modeliais; konstruoja savo etines, religines sampratas, nuostatas, ketinimus, įsitikinimus, vertybes, rūpinasi globaliomis problemomis. Kartu siekia intensyvaus emocinio patyrimo, draugystę paremia ištikimybe, pasitikėjimu, rūpesčiu vienas kito emociniams poreikiams. Savo patirtis suvokia kaip unikalias, pradeda kritiškai vertinti savo interesus, gebėjimus, asmenines savybes. Literatūros pamokose analizuojamų kūrinių problematika, keliami klausimai, atspindėtos (paauglių) patirtys, personažų gyvenimo istorijos gali prisidėti prie sąmoningesnio šio amžiaus lūžio išgyvenimo ir padėti kuriantis asmens tapatybę – pilietinę, tautinę, kultūrinę, regioninę, kalbinę.

Kita vertus, literatūros pamokos neapsiriboja tik asmenybės raidos siekais, bet siekia stiprinti mokinių skaitymo poreikį, literatūros estetinės vertės suvokimą, tekstų analizės keliu gilinamą literatūros kaip meno rūšies išmanymą bei sąmoningą santykį su skaitomais kūriniais. Mokytojo užduotis – suteikti mokiniams įrankius literatūros tekstų analizei bei sąvokas, kurios leistų kalbėti tiek apie jų formą, tiek apie turinį (temas, idėjas, idealus).

Penkias skaitinių grupes, iš kurių mokytojai renkasi tekstus 8 klasėje, sieja orientacija į savęs pažinimą ir savikūrą, savo tapatybės (pilietinės, tautinės, kultūrinės, regioninės, kalbinės) formavimą ir stiprinimą bei savo santykio su kitu / kitais / kitokiais kūrimą.

1. Jauno žmogaus savivoką ir jausmų pasaulį atskleidžiantys įvairių laikotarpių lietuvių ir verstiniai literatūros kūriniai.
2. Grožinės ir negrožinės literatūros kūriniai, kuriuose reiškama pilietinė, tautinė, kultūrinė, regioninė ar kalbinė tapatybė.
3. Literatūros kūriniai, kuriuose svarstomi moraliniai klausimai, laikysena ribinėse situacijose.
4. Lietuvių ir verstinė egodokumentika (dienoraščiai, atsiminimai, autobiografijos, laišakai).
5. Avangardo meno ir literatūros kūriniai.

Į šį sąrašą nebūtina ir nereikia žiūrėti kaip į temų seką – tarsi jos eitų viena paskui kitą. Parankiau traktuoti temas kaip priklausančias vienai paradigmai, kurios branduolį sudaro jauno žmogaus asmenybė ir jos santykis su savimi, pasauliu / tauta / kultūra / valstybe bei šio santykio refleksija ir raiška skirtingų žanrų priemonėmis (per pasakojimą prozoje ir egodokumentikoje, išsiskyimą lyrikoje, veiksmą dramoje).

Kartu turi būti nepamesta iš akių literatūros kaip meno rūšies esmė ir prasmė. Būtina pabrėžti sau ir mokiniams, kad literatūra nėra tik tam tikrų temų ar problemų raiškos vieta ar priemonė. Kūryba kyla iš saviraiškos ir poreikio suprasti save ir pasaulį, ji tiesos ieškojimo ir pažinimo kelias, o ne priemonė išsakyti jau žinomai tiesai. Einant šiuo keliu, kuriant, rašant tekstą, pažinimas vyksta specifinis būdu – per kūrinio formą, be kurios šis pažinimas negali būti pasiektas. Būtent dėl formos pasiekama didžiulė prasmės koncentracija, kokios negali suteikti kiti – nemeniniai – raiškos būdai. Tai reiškia, kad kiekvienas teksto elementas yra reikšmingas. Kuo mažesnės apimties kūrinys (tarkim, ketureilis), tuo didesnės reikšmės turi jo kiekvienas žodis, garsai, iš kurių jis sudarytas, kaip ir jo bendra struktūra, kompozicija, vizualus apipavidalinimas. Tik išsiaiškinę kūrinio formalius bruožus, galime žengti kitą žingsnį – suprasti minčių ir idėjų naujumą / netikėtumą / originalumą, kurį forma savyje talpina. Be to, svarbu neprimesti kūriniumums reikalingų prasmų, nepaversti jo iliustracija, o aiškintis, ką vienas ar kitas kūrinys mums sako, ir kalbėti apie tai.

Literatūros kursą galima pradėti nuo mokiniams aktualaus didesnio prozos kūrinio, kuriame kalbama apie paauglių savijautą, santykius su draugais, vidines ir socialines problemas. Su mokiniams galima pasirinkti, kurią knygą skaitysite klasėje, o kurias pasiliksite savarankiškam skaitymui. Pasirinkimą galima organizuoti kaip balsavimą ne dėl knygos pavadinimo, o dėl jos herojų, problemų, siužeto, paslapčių, ir pan., kurias mokytojas trumpai pristato. Rinktis būtų galima, tarkim, iš:

- G. Adomaitytė, „Laumžirgių namai“ – paslaptis, dorojimasis su sunkiomis gyvenimo sąlygomis;

- A. Cicėnaitė „Niujorko respublika“, „Kad mane pamatytum“ – sudėtingi santykiai su tėvais:
<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2021-nr-1-97/spingsules-tamsos-karalysteje-arba-itaigiu-bet-negatyviu-knygu-metai-2020-m-realistine-lietuviu-vaiku-ir-paaugliu-proza/>

- D. Ganc, „Lota“ – bandymas dorotis su trauma netekus mamoms:

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-4-96/didziosios-l-paslaptis/>;

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2021-nr-1-97/spingsules-tamsos-karalysteje-arba-itaigiu-bet-negatyviu-knygu-metai-2020-m-realistine-lietuviu-vaiku-ir-paaugliu-proza/>

- I. Ežerinytė, „Verksnių klubas“ – paauglių tarpusavio santykiai:
<https://literaturairmenas.lt/literatura/egle-baliutaviciute-verkti-negalima-veikti>

- D. Opolskaitė, „Ir vieną kartą, Riči“ – paauglių tarpusavio santykiai;

- S. Šaltenis, „Riešutų duona“ – bene smagiausias, komiškas ir tragiškas, pasakojimas apie paauglius lietuvių literatūroje:

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Juratė_Sprindytė._Apysaka.LHM200A.pdf

- L. Varšlauskaitė, „Mano didelis mažas Aš“ – paauglio su dauno sindromu pasakojimas:
<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2016-nr-4-80/kam-reikia-sauletekiu/>

- M. Hadon (M. Haddon), „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“ – apie paauglį, turintį Aspergerio sindromą:

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2004-nr-4-32/neigalaus-penkiolikmecio-nutikimai/>

- S. Taunsend (S. Townsend), „Slaptas Adriano Moulo dienoraštis“ – paauglio gyvenimas komplikuotoje šeimoje: <https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1997-nr-2-7/kodel-linksma-knyga-apie-adriana-liudna-knyga/>

- ar kiti pasirinkti kūriniai (ištraukos).

Pateiktos elektroninės nuorodos – į profesionalias kūrinų recenzijas ar analizes.

Visi šie tekstai didesnės apimties, kelia aktualias ir skaudžias problemas. Pasirinkus, su kuriuo dirbama klasėje, galima pradėti nuo pasakojimo dalijimo į reikšminius gabalus (užuomazga, konfliktas, kulminacija etc.) ir jo atpasakojimo / aptarimo. Tam naudojamos prozos analizei parankios sąvokos (tos, kurių prisireikia): atomazga, autorius, dialogas, dramatismas, erdvė, heroizmas, herojus, humoras, intriga, ironija, komizmas, konfliktas, kulminacija, laikas, monologas, pagrindinė mintis, pasakotojas, personažas (veikėjas), siužetas, tema, tragizmas, užuomazga, veikėjas, veiksmas. Taip pat galima pritaikyti teksto analizei grafines schemas – veiksmo, veikėjų ryšių / santykių, priežasčių – pasekmių. Po to pereiti prie temos, problematikos apibendrinimo, kalbėti apie patirtį, perduodamą herojų paveikslais, aptarti jų santykius, įvertinti herojų poelgius, tarsi jie būtų žmonės. Diskusinius teksto klausimus galima perkelti į kalbos pamoką, pvz., pasiūlant „diskusijos studijoje“ formatą socialinių problemų aptarimui, trumpą straipsnelį – argumentuotos nuomonės vienu ar kitu klausimu išsakymui. Klausimai galėtų būti tokie: kada socialinės tarnybos turėtų įsikišti sprendžiant tėvų ir vaikų problemines situacijas; ar vaikams geriau, jei juos atskiria nuo tėvų; ar vaikai turi spręsti tėvų problemas ir pan.

Pasirinkus skaityti Šaltenio „Riešutų duona“, galima kartu peržiūrėti ir to paties pavadinimo Arūno Žebriūno filmą, [kurio įrašą galima rasti:](https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/19736/vaidybinis-filmas-riesutu-duona?gclid=CjwKCAjwiJqWBhBdEiwAtESPaK7ioaLAhERTNTZZXWustst74DhL34h6dF6RNpePAgPdg54-AIF1xoCMeAQAvD_BwE)

https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/19736/vaidybinis-filmas-riesutu-duona?gclid=CjwKCAjwiJqWBhBdEiwAtESPaK7ioaLAhERTNTZZXWustst74DhL34h6dF6RNpePAgPdg54-AIF1xoCMeAQAvD_BwE

Rengdamas filmo aptarimo užduotis, mokytojas gali pasinaudoti vidurinio ugdymo modulyje „Literatūra ir kitos medijos“ pateiktu šio filmo analizės pavyzdžiu ir jį adaptuoti 8 klasės mokiniams.

Literatūros ir kinematografinį kūrinius galima analizuoti palyginant to paties siužeto plėtotės (ar visi apysakos epizodai, veikėjai perkelti į filmo scenarijų), koku būdu pasirenkama perteikti literatūros kūrinio prasmės, kurios kuriasi iš paties pasakojimo, skaitytojo vaizduotėje, ar galima joms rasti kinematografinius atitikmenis. Aptarti su mokiniais literatūros ir kino medijos panašumus / skirtumus, ekranizacijos (ne)sėkmę.

Pradėti nuo paauglių prozos siūloma dėl to, kad ji savo kalba, mąstymu priartėja prie mokinių tikrovės, kreipiasi į juos suprantama kalba. Kitas žingsnis galėtų būti meniškai sudėtingesnio teksto skaitymas, pvz., B. Vilimaitės novelės „Kliedesys“, B. Radzevičiaus novelės „Žmogus sniege“, S. Šaltenio apsakymo „Amžinai žaliuojantis klevas“ ar kitų mokytojo(s) pasirinktų trumpos prozos kūrinų analizė, kuriai reikėtų didesnio įsigilinto tekstinį kūrinio audinį, pasitelkti atidaus ir tikslingo skaitymo strategijas. Tokių tekstų atveju proza pradeda artėti prie poezijos – kuriasi ne tik sintagminiai (kai elementai eina iš eilės ir jungiasi, pvz., prozoje), bet ir paradigminiai (kai elementai išsidėsto tokiu būdu, kad prasmė formuojasi tarsi variant elementus ant vienos ašies, kai jie papildo vienas kitą taip, kaip tai vyksta skaitant eilėraščių; prozos atveju apie paradigminį santykį galima kalbėti, tarkim, stebint kaip per visą tekstą varijuojamas vienas ar kitas motyvas, įvaizdis ir pan.) jos ryšiai, įvaizdžiai įgyja simbolių statusą, yra metaforizuojami. Tokių teksto analizės pavyzdžių yra „Šaltinių“ duomenų bazėje. Jeigu skaitomi du apsakymai, būtų galima juos palyginti teksto struktūros, intonacijų, meninių priemonių, temos plėtotės aspektais.

Kalbėjimui apie vidinius žmogaus išgyvenimus, tarpasmeninius santykius, konfliktus su aplinka renkantis lyriką, galima kelti klausimą apie lyrinio subjekto istoriškumą, pasiūlyti mokiniams palyginti tarpukario Lietuvos (S. Nėris, V. Mačernis), XX a. antros pusės (N. Miliauskaitė, A. Marčėnas) ir XXI a.

poetus (pvz., I. Toleikytę, G. Ambrazaitę, M. Nastaravičių, D. Grajauską), pažiūrėti, kaip kinta eilėraščio lyrinis subjektas, jo raiška, poetinės priemonės, kuo skiriasi vyrų ir moterų poezija.

Lyginimo galimybių yra labai daug. Tarkim, galima palyginti J. Degutytės „Aš nenoriu drungno vandens“ ir N. Miliauskaitės „dar vienas nubudimas, laimingas...“, išreiškiančius dvi laimės idėjas: didelės laimės siekis ir akimirkos laimė. Pažiūrėti, kuo panašus ir kuo skiriasi lyrinis išgyvenimas, santykis su aplinka, vidinės būsenos kaita šiuose eilėraščiuose (žr. šiose rekomendacijų šių eilėraščių skaitymo veiklas, p. 117-120).

Lyrikoje siužetai redukuojami, numanomi, bet neeksplikuojami, dominuoja išsakydas pirmuoju asmeniu, ne tiek rišlūs aiškinimai, kiek užuominos, nutylėjimai, svarbiausia – žodžiai ir vaizdiniai naudojami perkeltinėmis reikšmėmis: metaforiškai, alegoriškai, simboliškai etc. Tai galima pateikti ir kaip vieną iš priežasčių, kodėl įdomu skaityti ir analizuoti poeziją: geroje poezijoje visada yra paslaptis, kurią analizė gali padėti atskleisti. Svarbu akcentuoti mokiniams, kad nėra vienintelių teisingų analizų: jeigu analizė rišli ir jos žingsniai argumentuoti, ji yra teisinga. Poezijos tekstų potekstes galima palyginti su žiniasklaidos kuriamų poteksčių, slapto poveikio, manipuliacijos atvejais.

Jauno žmogaus maištingą santykį su pasauliu literatūroje atitinka avangardiniai reiškiniai, paprastai kuriami jaunų menininkų. Turint omeny šią paralelę, paskaityti su mokiniais lietuvių avangardinės poezijos autorių (K. Binkis, J. Žlabys-Žengė, S. Gedos rinkinį „Pėdos“), pasidomėti slemu ir kitais eksperimentiniais meno reiškiniais. Jei klasė stipri, galima ją supažindinti su J. Mačiūno „Fluxus“ judėjimu, J. Meko eksperimentiniu kinu, pasvarstyti, kokią įtaką nacionalinei tradicijai turi susitikimas su svetima, jų atveju amerikietiška kultūra.

Moralinių klausimų, ribinių situacijų, sprendimų ir atsakomybės klausimai pratęsia jauno žmogaus asmenybės formavimosi temą, kreipia ją kritinio santykio su visuomene link. Keliant šiuos klausimus galima rinktis skaityti J. Biliūno „Ubagą“, kartu aptariant (vienių) senų žmonių, benamių ir pabėgėlių temą, sieti literatūrą su kalbos pamokomis, žiniasklaidos straipsnių skaitymu ir komentavimu. Galima pasirinkti V. Goldingo „Musių valdovą“, jei prieš tai skaityti mažesnės apimties kūriniai. Galima skaityti I. Mero „Geltoną lopą“ ir R. Spalio „Mergaitę iš geto“ (ištrauka) ir kalbėti apie holokausto temos raišką – pasakotojus, herojus, jų santykį su istoriniu siaubu.

Moralinio pasirinkimo klausimus galima aptarti ir skaitant ir analizuojant K. Binkio „Atžalyną“, su kuriuo dirbti mokytojai turi patirties. Patartina pjesę paskaityti vaidmenimis, mažus dialogus išmokti mintinai, inscenizuoti pasirinktą sceną. Kad būtų smagiau, pasirinkti neigiamų personažų – paprastai spalvingesnių ir komiškesnių – scenas.

Pilietinę, tautinę, kultūrinę, regioninę ir kalbinę tapatybę verta sieti su bendra asmens pasirinkimu ir vertybių problematika, pabrėžti ją ne tik kaip prigimtine, bet sąmoningai asmeniškai pasirenkamą. Literatūroje šie tapatybės klausimai skleidžiasi per tarpusavy susijusius istorijos ir geografijos (gimtinės kraštovaizdžio) bei kalbos aspektus, kaip tai Europos tradicijoje buvo užprogramuota romantikų. S. Daukantas, A. Baranauskas, Maironis susiejo Lietuvos istoriją su gimtosios žemės gamta / peizažu, kuriame kaip paveiksle įrašytos ir dvasinės vertės. Skaitant romantikų tekstus reikėtų atkreipti dėmesį, kurie lietuviško peizažo vaizdiniai yra svarbūs (Daukanto miškai, Maironio upės ir kalnai), kaip jie susiejami su istoriniu Lietuvos pasakojimu, pažiūrėti, kaip šią tradiciją pratęsė neoromantikai ir sekančios poetų kartos, kaip transformavo šiuolaikinė poezija: tai būtų galima parodyti analizuojant B. Brazdžionio, J. Aisčio, S. Gedos, J. Degutytės, Just. Marcinkevičiaus ir kt. eilėraščius.

Lietuvių tautinei tapatybei ne mažiau svarbus ir kalbos sandas. Lietuvių kalba, drausta, bet išlikusi valstiečių pirkiose, tapusi tautinio demokratinio atgimimo ramsčiu, turi išpūdingą modernią istoriją: knygnešių fenomenas (įtrauktas į UNESCO nematerialaus paveldo sąrašą), J. Basanavičiaus „Aušra“, V. Kudirkos, S. Kymantaitės-Čiurlionienės, M. K. Čiurlionio, Šatrijos Raganos ir kitų kultūrininkų ir menininkų pasirinkimas rašyti / kurti lietuvių kalba, dėl kurio kalba tapo ne tik kasdienės komunikacijos, bet ir kultūros, literatūros, galiausiai – valstybės kalba. Ši tautos / kalbos atgimimo istorija įpareigoja ir dabarties žmogų kalbą vartoti ir puoselėti – ja bendrauti, rašyti, veikti visuomenėje, nepaisant globalizacijos ir vakarietiškos kultūros vienodėjimo procesų. Šiuo metu atgyjanti tarmiškos poezijos tradicija, regioninės tapatybės stiprėjimas, gali aktualiai nuskambėti tarmes vartojančių mokinių klasėse.

Kalbos ir tautinio atgimimo istoriją atskleidžia V. Kudirkos „Iš mano atsiminimų keletas žodelių“. Šiuolaikinio autoriaus santykio su kalba pavyzdys – Paryžiuje gyvenančio rašytojo V. Papičio pokalbis su

skaitytojais Vilniaus universitete „Mano namai – lietuvių kalba“: <https://naujienos.vu.lt/valdas-papievis-mano-namai-lietuviu-kalba/>. Lietuvių kalbos kaip kalbinės tapatybės klausimai leidžia integruoti literatūros ir kalbos pažinimo pamokas: tarkim, susipažįstant su tarmėmis, galima skaityti tarmiškai parašytą poeziją, aptariant bendrinę kalbą – atskleisti jos susiformavimo aplinkybes bendrame kultūros ir tautinio atgimimo kontekste.

Pilietinės tapatybės kontekste svarbu susipažinti su Lietuvos kitakalbės literatūros tekstais. Juos galima skaityti kaip savarankiškus arba lyginti su lietuviškos tradicijos tekstais: žiūrėti, kokie tautinės tapatybės aspektai yra atskleidžiami, kaip jie įsirašo į Lietuvos istorinį pasakojimą, ar skiriasi lyriniai subjektai poezijoje ir pan.

Kad tautinės / kultūrinės / pilietinės tapatybės tema nebūtų istoriškai nutolusi, skambėtų šiuolaikiškai ir žaismingai, praverstų šmaikštus „Šventinio bankučeno“ „Lietuvos istorijos repas“, apžaidžiantis visus esminius romantinio kanono sandus, kuriuos galima surasti ir literatūroje. Kurio nors šiuolaikinio lietuvių autoriaus esė (pasirinktinai D. Staponkutė, G. Beresnevičius, S. Parulskis ar kt.) skaitymas leistų aptarti klausimus, kurie problemina lietuviškos tapatybės raišką globaliame pasaulyje. Tokių klausimų svarstymas labiau pasitarnauja sąmoningam tapatybės konstravimui, nei deklaratyvūs pamokymai, pamokslai ar pan.

Egodokumentikos skaitymą galima palikti mokslo metų pabaigai, prieš vasarą paskatinant mokinius rašyti dienoraštį, vaikystės prisiminimus ar pabandyti su draugais susirašinėti laiškais, įsivaizduojant save tam tikrais personažais. Kalbant apie egodokumentiką, reikia pabrėžti, kad tai žanras, kuris derina savyje dokumentą ir fikciją, todėl negalima žiūrėti į juos kaip į objektyvią gyvenimo tiesą. Pati teksto struktūra daro įtaką minčiai, deformuoja tikrovę, nekalbant apie aspektus, susijusius su autoriaus intencijomis, norais, slaptais arba nesąmoningais ketinimais.

8 klasės prozos ir poezijos tekstų analizės aspektai ir kryptys bei literatūros sąvokos išdėstyti „Programos“ 29.2.5 punkte.

Naudingą literatūrą pagal skaitomus autorius mokytojas gali pasižiūrėti vidurinės mokyklos programos rekomendacijose.

Iš kitų medijų, integruojant kalbos ir literatūros pamokų siekinius, patartina:

- LRT laidos „Pirmasis sakiny“ (ved. M. Nastaravičius ir T. Vaiseta) įrašai mediatekoje: <https://www.lrt.lt/mediateka/audio/pirmas-sakinys>. Pagal juos galima rengti literatūros klausimus, klausymo užduotis ir pan.
- Pasižvalgykite po virtualų Maironio literatūros muziejų: <http://mairioniomuziejus.lt/lt/parodos/virtuali-paroda-1>
- Lietuvos nacionalinis muziejus. Edukaciniai užsiėmimai: Vincas Kudirka ir knygnešių epocha (7-12 kl.)
- Dr. Vinco Kudirkos muziejus - <https://www.sakiaitic.lt/lankytinos-vietos/dr-vinco-kudirkos-muziejus/>
- Jono Trukano filmo „Knygnešys“ (<https://www.youtube.com/watch?v=G8byTZ60pjQ>) peržiūra ir aptarimas. Darbas „tyrėjų grupėmis“ stebint skirtingus filmo aspektus (istorinį laikmetį, veikėjus, keliamas problemas (knygnešystė ir girtuokliavimas), dekoracijas ir vaizduojamą erdvę, kalbą ar kt.).
- Apie Joną Meką: <https://www.youtube.com/watch?v=5Co0wi8x8WU>
- Klausymo užduotis: kompaktinės plokštelės įrašas. Skaitome tarmiškai. Ieva Simonaitytė. Aukštųjų Šimonių likimas (skaito Aušra Pukelytė). <https://kostonayturist.com/skaitome-tarmiskai-cd-pdf-epub-mobi/>
- Z. Kelmickaitės laida „Ryto suktinis“ apie Klaipėdos krašto lietuvininkus ir I. Simonaitytę: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013683923/ryto-suktinis-su-zita-kelmickaite-2018-01-28-simonaityte-ir-lietuvininkai-taip-ir-bus-buve>.

- Dokumentinė apybraiža „Èvè. Mažosios Lietuvos rašytoja“, skirta rašytojos Ievos Simonaitytės 120-osioms gimimo metinėms, 2017 m.:
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013680872/dokumentinis-filmas-eve-mazosios-lietuvos-rasytoja>.
- Skaitymo ir klausymo užduotys nagrinėjant „Aukštųjų Šimonių likimas“: radijo teatras (1966): I d.: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102728714/radijo-teatras-aukstuju-simoniu-likimas-i-d>; II d.: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102728715/radijo-teatras-aukstuju-simoniu-likimas-ii-d>.
- Dokumentiniai filmai apie Ievą Simonaitytę:
<https://www.youtube.com/watch?v=aJU030T212k&t=549s>
<https://www.youtube.com/watch?v=v2cMPaXudrA>

Rašymas ir teksto kūrimas

Atnaujintoje programoje akcentuojama rašymo gebėjimų svarba mokantis, tiesiogiai ir virtualiai bendraujant ir bendradarbiaujant. Atliekant įvairias veiklas turėtų būti skiriama laiko aptarti, kada ir kokie tekstai rašomi kitų dalykų pamokose, kaip padeda mokytis gebėjimas sklandžiai reikšti mintis raštu. Nagrinėjant ir kuriant žinutes, skelbimus, kvietimus, pranešimus socialiniuose tinkluose, el. laiškus, mokomasi suprasti, kokią reikšmę teksto supratimui turi tikslumas, adresato ir komunikavimo situacijos paisymas, kalbos etiketo laikymasis.

Mokymosi procese kuriamos rašymo situacijos, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą (informuoti, motyvuotai paprašyti, paaiškinti (pvz., sąvokas, reiškinių priežastis), įtikinti, sudominti), yra skirtas tam tikram adresatui (jaunesniam mokiniui, draugams, kitiems bendraamžiams, vyresniems pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms). Nagrinėjami tekstai, parašyti ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams, ir aptariami kalbinės raiškos ir turinio skirtumus. Mokiniai rašo ta pačia tema, siekdami to paties tikslo, bet skirtingiems adresatams. Pvz., skiriama užduotis parašyti tekstą ta pačia tema skirtingų klasių mokiniams. Atlikdami tokias užduotis mokiniai mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką, numatyti, ką žino ir ko gali nežinoti skaitytojai, ir atitinkamai reaguoti (pvz., papildomai kai ką paaiškinti, paieškoti iliustracijų, pasirinkti adresatui suprantamų žodžius).

Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo, argumentavimo kūrimo gebėjimai. Daugiausia dėmesio skiriama aiškinamojo ir argumentuojamojo pobūdžio tekstų nagrinėjimui ir rašymui. Nagrinėjama įvairių tekstų, tarp jų ir parašytų mokinių, struktūra, argumentų, citatų, sudominimo būdų tinkamumas ir veiksmingumas. Mokiniai dirba su mokslo populiariaisiais tekstais, publicistiniais straipsniais: rašo santraukas, išrašo patikusias frazes ir stengiasi jas vartoti savo tekstuose. Reguliariai mokomasi redaguoti parašytus tekstus, taikyti žinomas rašybos bei skyrybos taisykles. Mokiniai pratinami naudotis įvairiais žodynais, žinytais.

Siekiant ugdyti kūrybinius ir saviraiškos gebėjimus, mokiniai skatinami kurti įvairių žanrų (pvz., apysaka, dienoraštis, eilėraštis) ir įvairių tipų (pvz., nuotykių, siaubo, komiški) tekstus, pagrįstus vaizduote.

Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą, tobulinti gebėjimus. Jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip jaučiausi? Kaip man sekėsi? / Ką supratau? Ko išmokau?). Mokiniai sudaro aplanką darbų, kurie rodo jų rašymo pažangą, ir paaiškina, kodėl atsirinko kaip tik šiuos tekstus. Mokytojo padedami mokiniai sudaro planą ar numato, kaip sieks išsikelti tikslų

Kalbos pažinimas

Skyriuje *Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny*s siūloma analizuoti tarmes ir susipažinti su kalbos atmainomis (sociolektu, žargonu, medialektu). Manytina, kad tai svarbu, nes aštuntoje klasėje susipažįstama su bendrinės kalbos funkcijomis. Kalba yra gyva, be bendrinės kalbos, mokiniai vartoja daug įvairesnę leksiką, todėl kalbos atmainų analizė bendrinės kalbos kontekste, lyginant ir aptariant jų santykį su bendrine kalba padeda suvokti ir bendrinės kalbos funkcijas ir vartojimo ypatumus.

Skyriuje *Leksika ir stilistika* mokomasi skirti norminę ir nenorminę leksiką. Šios temos siejamos su skaitomais ir klausomais tekstais, mokomasi juose atpažinti archaizmus, naujadarus, suprasti iš konteksto jų reikšmę, analizuoti, koku tikslu jie vartojami.

Aštuntoje klasėje susipažįstama su funkciniais stiliais. Tai nėra išsamus stilistikos kursas. Analizė orientuota į skaitomus tekstus (grožinius), todėl aptariamas meninis stilius. Per kitų dalykų pamokas mokiniai skaito nemažai dalykinių tekstų, todėl pristatomas ir dalykinis stilius, pabrėžiant esminius skirtumus nuo meninio. Publicistinio ir buitinio stiliaus tekstų aptarimas susijęs su klausymo ir kalbėjimo veiklomis.

Skyriuje *Morfologija, rašyba ir kirčiavimas* kartojamos ir įtvirtinamos visos kalbos dalys, akcentuojant visų kalbos dalių taisyklingą kirčiavimą ir rašybą.

9 klasė

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

Skyriuje *Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba* aptariama, kaip kalbėjimas ir klausymas padeda suprasti ir paaiškinti socialinius, kultūrinius ir mokslo dalykus, mokyti ir apmąstyti savo mokymąsi. Organizuojamos tokios mokymosi veiklos, kurios padeda mokiniams suprasti, kokį poveikį bendravimo sėkmei turi klausytojų socialinis ir kultūrinis kontekstas ir patirtis. Analizuojami asmeninius ir grupinius interesus išreiškiantys pranešimai, mokomasi kritiškai vertinti. Mokomasi suprasti tekstų daromą poveikį, atpažinti netiesiogiai išreiškiamas vertybes ir stereotipus, atpažinti manipuliacijas, skirti adresato ir adresanto interesus.

Kalbėjimo ir klausymo veiklos šiame konkreste grindžiamos sąmoningu pažinimu (žiniomis apie komunikacijos procesus), komunikacinio proceso logikos supratimu. Mokytojas siekia, kad mokiniui būtų aiškūs mokymosi uždaviniai, kad jie atitiktų komunikacinius mokinio poreikius. Mokomasi kalbėti atsižvelgiant į tikslą: informuoti, paaiškinti, įtikinti, spręsti problemas. Mokiniai aptaria, kokį poveikį bendravimo sėkmei turi klausytojų socialinis ir kultūrinis kontekstas ir patirtis. Mokymosi procese reguliariai skiriama laiko kalbėjimo ir klausymo veikloms, modeliuojamos įvairios kalbėjimo situacijos sudarant sąlygas kalbėti kuo įvairesniems adresatams: mokiniai kalba vieni kitiems mažose grupėse, visai klasei, kitiems adresatams (jaunesniems už save, mokytojui, tėvams).

Mokantis suvokti sakininius tekstus parenkamos mokymosi veiklos, padedančios mokiniams suprasti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokyti. Mokiniai skatinami diskutuoti, kaip klausomas tekstas veikia klausytojus ir kokiais būdais autorius siekia savo tikslų, mokomasi atpažinti ironiją, sarkazmą, paslėptas užuominas. Siekiant suvokti tekstų prasmę klausomasi informacinių, įtikinimo, sudominimo tekstų, aptariami medžiagos pateikimo, teksto nuoseklumo, raiškos ypatumai. Mokiniai kartu aptaria, kaip suprato nagrinėjamų šaltinių informaciją, idėjas ir autoriaus tikslus.

Mokomoji veikla organizuojama taip, kad padėtų įtvirtinti sakininio teksto suvokimo gebėjimus: aptarti tekstų turinį, išvelgti pagrindinę mintį bei jos ir kitų turinio detalių santykį, nustatyti teksto loginius ir prasminius ryšius (skirti priežastis ir pasekmes, faktus ir nuomones, požiūrius ir kt.), daryti išvadas ir pagrįsti jas tekstu; išsakyti savo požiūrį ir palyginti jį su kitų; keistis nuomonėmis; kritiškai vertinti sakininio teksto turinį ir kalbą, teksto daromą poveikį klausytojui.

9 ir 10 klasėse daugiausia dėmesio skiriama viešajam kalbėjimui. Mokomasi išsakyti savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuojant remtis įvairiais šaltiniais, laikytis samprotaujamojo teksto struktūros reikalavimų: tezė, argumentai, kontrargumentai, išvada. Pratinamasi skirti teiginius, argumentus, kontrargumentus, pavyzdžius. Siekiant įtikinti mokomasi vartoti įvairias retorines figūras (klausimus, sušukimus, pakartojimus, laipsniavimą, inversiją), ironiją, įsmeninimus, emociškai nuspalvintus žodžius.

Monologinis kalbėjimas natūraliai siejamas su dialoginiu. Mokiniai įvairiomis formomis individualiai ir/ar grupėmis pristato savo pasirinktus objektus (pvz., skaitomas knygas). Tada organizuojama diskusija, o po jos mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklausė diskusijos sėkmė, kuo ji vertinga. Svarbu, kad mokiniai suprastų, jog pranešėjų ir kitų aktyvius dalyvavimas diskusijoje ir

pateikiamos įžvalgos gali padėti geriau suprasti pristatymą, ugdytis gebėjimą kritiškai mąstyti, pažinti save, kad įgyta patirtis jiems padeda tapti bendruomene, siejama tam tikros bendros patirties.

Mokomasi tikslingai naudotis tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis, pasirinkti balso efektus, pvz., tonas, garsumas, aukštis ir tempas, numatant, kaip reaguos klausytojai ir kaip jie priims sakomas idėjas. Remiantis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškintamasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numatyti kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis, išsikelti mokymosi tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas

Lyginant su 2016 m. programa, 9 klasės literatūros programa keičiasi, pirmiausia, tuo, kad joje nelieta privalomų temų ir privalomų skaitinių, išskyrus vienintelį – D. Grinkevičiūtės dokumentinės prozos „Lietuviai prie Laptevų jūros“ ištraukas. Naujoje programos redakcijoje šios klasės literatūros mokymasis kreipiamas literatūros teorinių žinių ir sąvokų, kurių jau nemažai prikaupta nuo 5 klasės, sisteminimo bei naujų įgijimo link. Kartu stiprinamos visos programoje numatytos kompetencijos, vadovaujamosi 9–10 klasių koncentruoti numatytais dalyko pasiekimais.

Mokytojui / -ai rekomenduojama pasirinkti skaitymui kūrinį tokiu būdu, kad jų pagrindu būtų galima atskleisti skirtingų rūšių ir žanrų savitumą. Pasirenkant kūrinius atsižvelgiama į klasės pajėgumus, pasiekimus ir interesus. Renkantis kūrinius išlaikoma pusiausvyra tarp lietuvių ir verstinės, klasikinės (lietuvių klasika laikomos) ir šiuolaikinės skirtingų žanrų literatūros. Kūriniai skaitymui pasiūlyti „Programos“ 30.2.4. punkte arba pasirenkami mokytojo savo nuožiūra. Analizės pagal rūšis pradmenys nurodyti „Programos“ 30.2.5. punkte.

Mokytojui pravartu pasiremti šiais leidiniais:

S. Žukas. Literatūros teorija. Atidus skaitymas, Vilnius: Baltos lankos, 2001;

Teksto analizė mokykloje. Vilnius: Alma littera, 1998;

R. Tūtlytė. Eilėraščių skaitymas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2001.

Literatūros rūšių klausimas nėra paprastas. Aristotelio išskirtos trys literatūros rūšys (epas, lyrika, drama) modernioje tradicijoje traktuojamos laisviau. Pagrindinė skirtis atsiranda tarp prozos ir poezijos su jai būdinga eiliuota kalba. Atkreiptinas dėmesys, kad poezijos viduje reikia atskirti epinę (pasakojamąją) poeziją nuo lyrikos. Mokyklinėje programoje šis klausimas nekomplikuojamas: siūloma analizuoti pasakojamosios prozos žanrus (romaną, apysaką, apsakymą) atskirai nuo poezijos, kuriai priskiriama ir K. Donelaičio epinė poema „Metai“, ir A. Baranausko romantinė poema „Anykščių šilelis“, ir lyrika. Epinė poema labiau sietina su romanu (kuris iš jos atsirado), o romantinė – su lyrika, nors išsaugo ir epo elementų (pvz., Baranausko atveju tai būtų pasakojimas apie lietuviško miško vertę kaip bendrą visai lietuvių bendruomenei bendros vertybės statusas). Tuo tarpu lyrika jau yra individualus išsiskyrimas, kalbėjimas apie tai, kas svarbu paskiram asmeniui. Toks aktualumas gali sietis ir su tautos interesais, kurie tačiau bus išgyventi kaip savi, asmeniškai. Vienos ar kitos literatūros rūšies žanrų pasirinkimas kartu yra autoriaus / pasakotojo santykio su pasakojimo objektu pasirinkimas: lyrikoje jie bus labai artimi – kalbantysis paprastai pasakoja apie save, epikoje – nutolę (klasikiniame XIX a. romane visada pasakojama trečiuoju asmeniu), dramoje – atskirti rampos (autoriaus idėją įkūnija personažai ir jų veiksmų seka).

Skirtis tarp literatūros rūšių gali būti paaiškinta kiekvienai būdinga laiko samprata: epas susijęs su praeitimi, pasakoja laike nutolusius įvykius; lyrika – su dabartimi, šiuo metu išgyvenama emocija, prisiminimu, impresija; drama – su ateitimi, nes veiksmas nukreiptas į ateitį, kur turi atsirasti tai, ko šituo veiksmu siekiama, arba kas iš jo išplaukia, nepriklausomai nuo mūsų / herojų norų. Taigi, kai Baranauskas aprašo sinestetinį gamtinį ir dvasinį Anykščių šilelio patyrimą, tarsi išgyventų jį čia ir dabar, jo poema artėja prie lyrikos, o kai kalba apie Anykščių šilelio būtąjį grožį, – prie epikos.

Istoriškai poezija atsirado anksčiau už prozą. Taip pat ir lietuvių literatūroje – pirmasis ir garsiausias autorius, K. Donelaitis, rašė poeziją. Tai galėtų būti argumentas 9 klasės literatūros kursą pradėti nuo poezijos – Donelaičio „Metų“ ir A. Baranausko „Anykščių šilelio“ ištraukų: raiškiai skaityti, (mintinai) deklamuoti, lyginti gamtos vaizdavimo savitumus, žvilgsnį, kuriuo ji yra stebima, žmogaus ryšio su gamta

pobūdį. Prie abiejų poemų bus sugrįžta 11 klasėje, todėl ilgai prie jų apsistoti nereikėtų, tačiau mokiniai (ypač jeigu jie nebesimokys gimnazijoje) turėtų suvokti, kad jos yra pamatiniai lietuvių literatūros kūriniai.

Renkantis lyrikos tekstus analizei verta atsižvelgti į tai, kurie autoriai jau žinomi mokiniams (organizuoti, pvz., rungtį tarp kelių komandų, kuri iš jų daugiausiai atsimena skaitytų eilėraščių ir kokie jie buvo), ir rinktis tuos, kurie žinomi mažiau. Lietuvių poezijoje dominuojančiai rimuotai poezijai kaip atsvarą galima pateikti užsienio autorių baltomis eilėmis rašytų eilėraščių, arba, tarkim, tradicinių japoniškų haiku (paaiškint jų savitumą). Galimybės lyginti didžiulės. Į užsienio poetų sąrašą įtraukti poetai, kurių vertimai į lietuvių kalbą yra kokybiški, estetiškai vertingi. Galima rinktis lietuvių ir užsienio autorių eilėraščius siejant juos temiška, pagal naudojamus vaizdinius, pagal laikotarpį ar geografinę padėtį (artimus, tolimus geografiškai). Skaityti poeziją kaip specifinius informacijos perteikimo būdus (koncentruotus pranešimus), kuriuos turime suprasti analizuodami eilėraščių struktūrą. Žinoma, tai labiau tinka skaitant lietuvių poeziją, nes turime originalią (neverstinę) kūrinių versiją. Reikėtų laikytis nuostatos, kad kiekvienas geras eilėraštinis turi paslaptį, koduojamą kūrinių formos, mūsų tikslas – prie jos priartėti / atskleisti, taikant analizės įrankius. Dabartiniai mokiniai gerai moka anglų kalbą, todėl galima su jais palyginti anglakalbės poezijos tekstus ir jų vertimus į lietuvių kalbą, pasvarstyti, kodėl pasirenkami vieni, o ne kiti atitikmenys, ar keičiami vaizdiniai, ar galime kalbėti apie poezijos universalijas. Analizuojant antikinę ar senovės Rytų poeziją, galima ją lyginti su šiuolaikine, bandant nustatyti lyrinio subjekto raiškos, meninio pasaulio erdvės ir laiko skirtumus.

Šiuolaikiniai romanas ir mažieji prozos žanrai genetiškai yra kilę iš herojinio epo, pasakojančio apie tautai svarbius praeities didvyrius. Jie susiformavo tuomet, kai nunyko epinė distancija – vaizdavimas herojų, kurie yra nepalyginamai iškilesni už mus, priklauso mitui ar padavimui, nutolę praeityje. Romane herojus yra iš mūsų tarpo ir įvairiais ryšiais yra susijęs su dabarties pasauliu. Herojaus ir visuomenės sąveika – pagrindinė romano problematika (apysakoje ar apsakyme šiems ryšiams išplėtoti yra mažiau vietos, tačiau be jų suprasti herojų būtų neįmanoma). Netgi jei romane pasakojama apie istorinius įvykius, iš tikrųjų, kalbama apie autoriui aktualią dabartį. Kita vertus, netgi XIX a. rašyti kūriniai gali mums skambėti aktualiai, jeigu juose keliami universalūs žmogaus ir pasaulio klausimai.

Renkantis prozos kūrinius, gerai būtų, kad vienas būtų stambesnės formos (bent jau apysaka), kitas – mažesnės (apsakymas). Analizuojant stambesnę formą tiriančiojo žvilgsnis atsitolina, kad galėtų apimti kūrinių visumą. Tuo tarpu analizuojant apsakymus ir noveles galima skirti daugiau dėmesio aprašymo detalėms, intonacijų niuansams, žodžių, vaizdinių pasikartojimui ir pan.

Kalbant apie dramą reikėtų pabrėžti, kad modernaus dramos žanro šaknys glūdi Antikoje, kur drama buvo dviejų pagrindinių rūšių – tragedija ir komedija (pirmoji baigdavosi blogai – herojaus mirtimi, antroji – gerai, paprastai, vestuvėmis, puotomis ar pan.). Pagal geros pabaigos požymį, pvz., baroko epochos mokyklinė (kunigų seminaruose ar akademijose rašoma ir statoma) drama apie Kristaus kančias vadinosi komedija, nes baigėsi „gerai“ – Kristaus prisikėlimu. Antikinė tragedija, kuri pasakojo apie išrinktuosius aukai herojus, nunyko gan greitai, iš karto, kai herojų vietą užėmė paprasti žmonės. Tragediją dar buvo bandoma atkurti XVII a.: operos žanras buvo išrastas pagal antikinės tragedijos taisykles, kaip jas suprato to meto intelektualai menininkai, (atkreipkite dėmesį, kad visos gyno žanro operos baigiasi herojaus / -ės mirtimi). Galiausiai tragedijos dingo iš Europos teatro, o jų vietą užėmė dramos – mirtis nebebuvo privalomas elementas, dramatinio pradėta ieškoti kitur – socialiniuose santykiuose, kasdienybėje ir pan. Komedijos likimas buvo visai kitoks – ji išliko iki šių dienų ir yra vienas iš populiariausių žanrų. Komedija turi daugybę atmainų: teatro, kino, *stand-up*’o. Komedijos gali būti romantinės (išimylėjusios poros santykiai / nuotyčiai), papročių, idėjų, juodojo humoro, mokumentikos (netikros dokumentikos) ir t.t. Kai kurios jų labai primityvios, kitos – labai šmaikščios. Pvz., *stand-up* komedija, jeigu ją kuria gerą humoro jausmą ir atidų kritinį žvilgsnį turinti(s) artistas / -ė, gali funkcionuoti kaip sąmojinga ir rimta socialinė kritika.

Renkantis dramos skaitinius, kaip ir kiekvienu atveju, reikėtų atsižvelgti į mokinių, su kuriais skaitysite, charakterį, galimybes, žinias. Jei klasėje daug „artistų“, skaitykite komediją, pvz., Žemaitės „Tris mylimas“, P. Vaičiūno „Patriotas“, pasiūlykite mokiniams suvaidinti atskiras scenas, įgarsinti dialogus, arba palyginti dramos ir jos pastatymą (yra vaizdo ir garso įrašai LRT mediatekoje). Verstinę dramą, tokiu atveju, galima pasirinkti „rimtą“ – A. Čechovo, H. Ibseno, T. Viljamso. Kita vertus, galimas ir kitas kontrastingas derinys – klasikinė ir absurdo dramos. Pastaroji galėtų būti A. Ambraso ir R. Midvikio

„Duobė“, netikėta ir svarbi lietuviškos dramaturgijos kontekste. Dramos pasirinkimą, beje, galima derinti ir su prozos skaitymu. Pvz., skaityti Žemaitės „Marčią“ ir lyginti jos temas plėtotę su H. Ibseno „Lėliu namais“.

Pastaruoju metu išpopuliarėjusi eseistika žaidžia su skaitytojo suvokimu, balansuodama ant egodokumentikos, filosofinio samprotavimo, fikcijos (pvz., sukurtas pasakotojo paveikslas) ribos. Visais atvejais labai svarbi autoriaus asmenybė – nuo jos priklauso esė temos, mąstymo pobūdis, kalbėjimo intonacijos. Lietuvių literatūroje labai daug aukščiausios prabos eseistikos (iš dalies tai susiję su stipria lyrikos, kuri taip pat remiasi individualia patirtimi, tradicija), mokytoja(s) gali rinktis savo nuožiūra, atsižvelgdama(s) į klasės interesus ir galimybes. Esė taip pat galėtų būti derinama su kitais skaitiniais – temos ar kitais aspektais.

Remiantis Dalios Grinkevičiūtės dokumentine proza „Lietuviai prie Laptevų jūros“ analizuojamas meniškumo ir dokumentiškumo santykis dokumentiniame tekste, analizės pagrindai pateikiami programos 30.2.5. punkte, kūrybinės veiklos – 30.2.6. Grinkevičiūtės dokumentinės prozos ir R. Šepetys romano palyginimas (romaną skaitant kaip pasirenkamą prozos tekstą) taip pat gali atskleisti dokumentinės ir fikcinės literatūros savitumą, parodyti susiliečiančius ir išsiskiriančius jų bruožus. Kelti klausimus: Ko siekia autorės rašydamos apie tremtį? Kuris pasakojimas paveikesnis? Kaip mokiniai vertina romaną?

Veiklos su kitomis medijomis, literatūros ir kalbos pamokų integracija

Peržiūrėjus įrašus, virtualias parodas, muziejų turus, spektaklių įrašus, dirbti su jais kartojant kultūros pažinimą, klausymą, kalbėjimą, gilinant medijų lyginamosios analizės įgūdžius.

- <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000133103/donelaiacio-metu-misle-ar-rasytojas-buvo-mates-drambli-kuri-mini-poemoje>
- Antano Baranausko klėtelė - pirmasis Anykščių muziejų eksponatas, jauno XIX a. poeto Antano Baranausko kūrybos erdvė, ir šiandien aktualios poemos " Anykščių šilelis" kūrimo vieta. <https://www.youtube.com/watch?v=qcYHYcMCAUI>
- Virtuali ekskursija, turas po A. Baranausko muziejų: <http://baranauskas.lt/turas/>.
- Kristijonui Donelaičiui skirtas tinklapis su Tolminkiemio ir apylinkių nuotraukomis bei vaizdo įrašais: <http://donelaitis.weebly.com/>
- R. Kazlas skaito Donelaičių: <https://www.youtube.com/watch?v=bol0X7jZ6J0>
- „Pavasario linksmybės“, dainuoja „Liūdni slibinai“: <https://www.youtube.com/watch?v=C13z4lzV1Lc&list=RDC13z4lzV1Lc&index=1>
- P. Vaičiūno „Patriotai“, rež. J. Vaitkus: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000071551/spektaklis-petras-vaiciunas-patriotai-i-d>
- <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013667856/spektaklis-petras-vaiciunas-patriotai-ii-d>
- Radijo spektaklis Žemaitės „Trys mylimos“: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1012386724/radijo-spektaklis-trys-mylimos>
- Dok. filmas „Ledo vaikai“ ("Children of The Ice") atskleidžia totalitarinių režimų aukų istorijoje rečiau nagrinėjamą temą – tremtinių vaikus, jų identiteto sampratą: <https://www.youtube.com/watch?v=gF7ZkdYEOpE>
- Maironio lietuvių literatūros muziejaus parodos „Dalia Grinkevičiūtė (1927–1987). Kambariai / Įveikti atstumai“ katalogas (dar neišleistas). Parodoje „iš naujo permąstoma ir interpretuojama D. Grinkevičiūtės gyvenimo istorija ir memuarų knyga „Lietuviai prie Laptevų jūros“. Rašytojos tekstai skatina kurti naujus kūrinius: ne tik prisiminti, įsigilinti, bet ir jautimiškai patirti. Tik pirmiausia – įveikti atstumus nuo Kauno iki Sibiro ir vėl atgal, nuo Kauno iki Sibiro – dar kartą...“ (iš parodos aprašo).
- D. Grinkevičiūtės parodos recenzija: N. Arlauskaitė, „Viskas didinga“: žiūrėti ir matyti“:

https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2022-06-24/-Viskas-didinga-ziureti-ir-matyti?fbclid=IwAR1BZjJ-QunZ4mSn9bN5dD5QAMQNcI6MqaeulsXRPxGQHBOB4t2uUrVY31w

Vanda Juknaitė. „Išsiduosi. Balsu“. Audio knyga; kūrinių skaito autorė Vanda Juknaitė. – <https://www.youtube.com/watch?v=AYq0WKg28HQ>

- Dokumentinis filmas apie rašytojos patirtį dirbant su gatvės vaikais. Atliekama lyginamoji knygos ir dokumentinio filmo analizė. Aiškinamasi, kas yra kontekstas, kokie tekstų tarpusavio ryšiai. Siūloma susipažinti su adaptacijos sąvoka, teorijomis. – <https://www.youtube.com/watch?v=n0fhDg017po>
- Interviu su rašytoja Vanda Juknaite. Dalijamasi patirtimi apie kūrinio parašymo aplinkybes. – <https://www.youtube.com/watch?v=RRwKXdzssp4>

Rašymas ir teksto kūrimas

Aptariant rašymo gebėjimų svarbą, turėtų būti organizuojamos veiklos, kurios padėtų mokiniams suprasti rašymo veiklos prasmingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybių keistis mintimis, idėjomis, būti geriau pažintiems ir pažinti kitus. Mokiniai skatinami stebėti, kaip rašymas padeda ugdytis mąstymo gebėjimus. Mokydamiesi bendradarbiaujant jie gali padėti vieni kitiems mokytis: skaityti vieni kitų darbus, teikti pastabų, klausimų, pasiūlymų. Svarbu stebėti, ar mokiniai adekvačiai vertina savo rašymo gebėjimus, ar jiems gerai suprantami rašymui keliami reikalavimai.

Svarbu sudaryti mokiniams sąlygas rašyti siekiant įvairių tikslų (sudominti, aprašyti, informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti kitiems procesus, reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įvertinti dalykus, įtikinti) įvairaus amžiaus ir patirties adresatams (asmenims ir visuomenės grupėms). Galimybė pasirinkti, ką rašyti, didesnė adresatų įvairovė motyvuoja, stiprina autorystės ir atsakomybės jausmą.

9 klasėje toliau plėtojami įvairių tekstų kūrimo gebėjimai, bet daugiausia laiko skiriama mokymuisi kurti aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus. Pravartu panagrinti kitų sukurtus aiškinamuosius tekstus (pvz., kitų mokomųjų dalykų vadovėlių), prisiminti jau žinomus ir išsiaiškinti naujus aiškinimo modelius. Atkreipiamas mokinių dėmesys, kaip aiškinimo modelio pažinimu galima remtis norint geriau suprasti skaitomą tekstą. Mokomasi komponuoti savo tekstus pagal aptartus modelius.

Kuriant argumentuojamuosius tekstus mokomasi formuluoti teksto tezę, pagrindinius teiginius, parinkti tinkamus argumentus, padaryti logišką išvadą. Ypač daug dėmesio skiriama tekstui kaip visumai komponuoti. Nagrinėjant kitų parašytus argumentuojamuosius tekstus, išsiaiškinama jų komponavimo principai, argumentų ir kontrargumentų išdėstymo tvarką, siejimo priemonės.

Mokomasi naudotis visų rašymo proceso etapų strategijų: įvairiais būdais rengiantis rašymui; planuojant; rašant tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu; aptariant ir tobulinant savo tekstus.

Įgydami visų rašymo proceso etapų patirties mokiniai turėtų įprasti veikti lanksčiai, pvz., komponuojant tekstą, rašančiajam gali prireikti koreguoti turimą planą, o redaguojant tekstą gali tekti ieškoti papildomos informacijos, taiklesnio pavyzdžio ar pan.

Palapsniui siekiama rašymo autentiškumo, kad mokiniai galėtų pasirinkti sau tinkamiausias strategijas, būdus, priemones, taip siekiant, kad rašymo mokymosi procesas būtų įdomus ir malonus saviraiškos būdas, o ne tik privalomai atliekama užduotis. Mokiniai skatinami stebėti ir apmąstyti savo rašymo veiklą.

Kalbos pažinimas

Skyriuje *Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškinys* dėmesys skiriamas lietuvių kalbai kaip nacionalinei ir valstybinei. Kadangi septintoje klasėje mokiniai jau susipažino su dalykiniu stiliumi, siūloma susipažinti su valstybiniu lietuvių kalbos įstatymu. Aptiriamas globalizacijos poveikis kalbai, dvikalbystė ir daugiakalbystė. Šios temos siejamos ir kalbėjimo ir klausymo veiklomis. Rekomenduojama analizuoti kalbos ir informacinių technologijų ryšius.

Skyriuje *Fonetika ir kirčiavimas* pristatomos kirčiuotės, mokomasi jas atpažinti žodynuose. Svarbiausias šio skyriaus aspektas – mokymasis kirčiuoti visus žodžius pagal kirčiuotės pavyzdį (esantį žodyne arba kirčiuoklėse). Mokymasis kirčiuoti pagal pavyzdį formuoja įgūdžius. Toliau kartojamas ir gilinamas praktinių kirčiavimo taisyklių taikymas.

10 klasė

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

Skyriuje *Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba* plėtojama ir gilinama 9 klasės tematika Aptariama kalbėjimo ir klausymo, bendravimo gebėjimų įtaka įvairioms žmogaus gyvenimo sritims (pvz., karjera, pomėgiams). Klausyti ir analizuoti parenkami mokiniams aktualios tematikos asmeninius ir grupinius interesus išreiškiantys pranešimai. Toliau mokomasi suprasti tekstų daromą poveikį, atpažinti netiesiogiai išreiškiamą šališkumą, atvirus ir paslėptus kalbėtojo tikslus, atpažinti ir vertinti manipuliacijas ir propagandą, skirti adresato ir adresanto interesus.

Siekiant suvokti tekstų prasmę klausomasi informacinių, įtikinimo, sudominimo tekstų, aptariami medžiagos pateikimo, teksto nuoseklumo, raiškos ypatumai. Mokiniai kartu aptaria, kaip suprato nagrinėjamų šaltinių informaciją, idėjas ir autoriaus tikslus. Mokomoji veikla organizuojama taip, kad padėtų įtvirtinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus: aptarti tekstų turinį, išvelgti pagrindinę mintį bei jos ir kitų turinio detalių santykį, nustatyti teksto loginius ir prasminius ryšius (skirti priežastis ir pasekmes, faktus ir nuomones, požiūrius ir kt.), daryti išvadas ir pagrįsti jas tekstu; išsakyti savo požiūrį ir palyginti jį su kitų; keistis nuomonėmis; kritiškai vertinti sakinio teksto turinį ir kalbą, teksto daromą poveikį klausytojui. Gali būti pateikiama užduočių, kurios padėtų mokiniams skirti neutralią leksiką ir žodžius bei posakius, turinčius teigiamą, neigiamą vertinamąjį atspalvį ir nuteikiančius klausytoją atitinkamai reaguoti. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti įvairiais būdais – nuotraukose, televizijos laidoose, dainovaizdžiuose, reklamose – užfiksuotas kalbėtojų naudojamas nežodines priemones.

Mokiniai toliau tobulina savo gebėjimus kurti argumentuojamuosius tekstus. Į programą įtrauktas mokymasis parengti ir pristatyti įgytą patirtį, atliktą veiklą, tiriamąjį darbą. Tai gera galimybė bendradarbiauti skirtingų dalkų mokytojams, planuoti integruotas veiklas, susitarti dėl vienodų pristatymo kriterijų, aktualizuoti tematiką. Mokomasi kalbėti ne tik apie reiškinius ir faktus, bet ir apie vertybes, apeliuojant į žmogaus požiūrį ar įsitikinimus (pvz., gerai ar blogai, etiška ar neetiška, teisinga ar neteisinga, gražu ar negražu ir pan). Pasirenkama mokiniams aktuali tematika. Mokomasi parengti ir sakyti įtikinimo kalbas, tinkamai remtis savo patirtimi, kitais šaltiniais (pvz., perskaitytomis knygomis, žinytais, informacija iš interneto, žiniasklaidos ir pan.).

Mokantis veiksmingai naudoti dialogo ir diskusijų strategijas įvairiuose formaliuose ir neformaliuose kontekstuose, verta skatinti ilgesnius pasisakymus, kad galėtume įvertinti kalbėtojo teiginių patikimumą, gebėjimą apibendrinti alternatyvius požiūrius į problemą, minties plėtojimo aiškumą, nuoseklumą. Mokymosi procese organizuojamos veiklos, kurios mokiniams suteiktų galimybę dalyvauja porų, grupių, klasės, mokyklos ir vietos bendruomenės oficialiuose pristatymuose, diskusijose, debatuose, neformaliuose pokalbiuose, pateikti požiūrį, išklausti kitų požiūrius, susitarti dėl pozicijos vienu ar kitu klausimu.

Kalbėjimo ir klausymo veikla planuojama taip, kad mokiniai toliau plėtotų gebėjimus, plėstų kalbėjimo ir klausymo strategijų arsenalą ir apmąstytų savo patirtį. Mokiniai turėtų būti skatinami pasirinkti tinkamas kalbėjimo ir klausymo strategijas ir jas taikyti (įvertinti klausymosi situaciją, atsižvelgti į tikslus, naują informaciją sieti su pažįstamu buitiniu, socialiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu, naudotis įvairiais pasižymėjimo būdais: užrašais, temos ir minčių schemomis, įvairiais sutartiniais žymėjimais ir pan., klausti, tartis su klasės draugais, mokytoju, kitais žmonėmis, nesuprastas sąvokas aiškintis žinyuose, žodynuose ir pan.). Mokymosi strategijos turėtų padėti siekti mokymosi tikslų, pratinti mokinius aktyviai kalbėti ir klausyti, kryptingai mąstyti ir savarankiškai mokyti.

Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas

Lyginant su 2016 m. programos 9–10 klasių centru, atnaujinta literatūros programa jau nuo 10 klasės siūlo nuoseklų literatūros epochų studijavimą, kurį pratęsia iki Baroko (pagal 2016 m. programą 10 klasėje buvo mokomasi Antikos, Viduramžių ir Renesanso epochų). Nuo 10 klasės atsiranda privalomų kūrinių sąrašai (žr. Programos 31.2.4.), keliose vietose yra privalomo skaitinio pasirinkimas (vienas kūrinys iš kelių). Tokiu atveju mokytoja(s) renkasi, atsižvelgdamas į klasės interesus, galimybes, pasiekimus. Palyginus su 2016 m. programa privalomų autorių (tekstų) skaičius sumažintas iki 10. Kita vertus, 2016 m. programoje buvo Antikos Viduramžių temos bei su Renesanso ir Baroko epochomis susiję autoriai (Radvila Našlaitėlis, Servantesas), tad šiuo požiūriu, senoji ir naujoji programos redakcijos iš dalies persidengia, ir mokytojai galės pasinaudoti savo įdirbiu ruošiantis pamokoms. Atnaujintoje programoje nėra nurodomi šiuolaikinės literatūros tekstai, kurių pagrindu galima suaktualinti nutolusius istorinius tekstus (tokie tekstai pateikiami čia, rekomendacijose), taip pat nėra privalomų analizės aspektų. Pamokų tikslas – perskaityti privalomus kūrinius ir mokėti juos analizuoti ir suprasti kultūrinės epochos kontekste. Vadovaujamosi „Programos“ tikslu ir uždaviniais (6 ir 8 punktai), 9–10 klasės centrui numatytais dalyko pasiekimais (22 punktas), ugdomų kompetencijų aprašais (11–17 punktai).

Mokantis literatūros pagal kultūros epochas, svarbu, kad kultūros epocha nenustelbtų literatūros kūrinio, literatūra nėra tik epochos iliustracija. Neretas atvejis, kai kūrinys priklauso dviem epochoms, yra pereinamo pobūdžio. Paprastai, būtent epochų sandūros gimdo genialiausius reiškinius – Šekspyro teatrą, „Don Kichotą“, „Dieviškąją komediją“, „Faustą“ ir kt. Taigi, literatūra yra vienas iš kultūrinės epochos sandų, priemonė jai pažinti, ir atvirkščiai – epochos išmanymas pagilina literatūros kūrinio supratimą. Kita vertus, kūrinio reikšmė neapsiriboja šią sąsaja, ką rodo ir nuolat sugrįžtantys klasikos motyvai modernioje ir šiuolaikinėje literatūroje. Skaityti literatūrą vieno ar kito laikotarpio kultūros kontekste reiškia literatūros kuriamas reikšmes susieti su tuo pat metu gyvavusiais kitų menų reiškiniais, estetikos sistemomis, filosofija, politikos teorijomis, asmens ir visuomenės, asmens ir valstybės santykiais. Matyti tai kaip istorinį kultūros pjūvį.

Šios klasės rekomendacijose yra pateikiama literatūra mokytojams; sąrašai modernių literatūros tekstų, interpretuojančių garsius praeities kūrinius; bei nuorodas į kitų medijų tekstus – spektaklius, skaitymus, pokalbius, laidas, dailės kūrinius ir pan., kurie vienaip ar kitaip siejasi su skaitomais tekstais ar kalbamomis epochomis. Šiuos medijų tekstus galima panaudoti klausymo, rašymo ar kūrybinėms (recenzijos, diskusijos klausimų, analizės ir pan.) užduotims.

ANTIKA

Mokytojui naudinga literatūra

- D. Dilytė, „Antikinė literatūra“ (Vilnius: Jošara, 1998) ir kitos šios autorės knygos apie antikinę kultūrą.
- D. Dilytė, „Heladės šviesa“, Vilnius: Metodika, 2012.
- D. Dilytė, „Senovės Graikijos kultūra“, Vilnius: Bonus Animus, 2007.
- D. Dilytė, „Kristijonas Donelaitis ir Antika“, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
- E. Ulčinaitytė, „Ovidijaus herojės: tarp dramos, lyrikos ir epo“:
<file:///C:/Users/User/Downloads/7829-Article%20Text-6743-1-10-20150604.pdf>.
- I. Vidugirytė, „Juoko kultūra“, Vilnius: VU leidykla, 2012: <http://eia.libis.lt> > show
- V. Zaborskaitės interpretacija: S. Parulsko „vapantis orfėjas“:
http://www.saltiniai.info/files/literatura/LI00/Vanda_Zaborskaitė._Eilėraščio_menas.LI3600C.pdf
- <http://www.saltiniai.info>

Graikų mitologija: Prometėjo, Sizifo, Narcizo, Orfėjaus ir Euridikės, Dedalo ir Ikaro arba kt. mitai.

Mitus interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai:

- Prometėjas ir V. Mykolaičio-Putino „Prometėjas“,

- Sizifas ir A. Baltakio „Sizifo akmuo“ ar K. Sajos „Sizifo akmuo“,
- Afroditė ir Narcizas ir H. Radausko „Afroditė ir Narcizas“,
- Orfėjas ir Euridikė ir J. Vaičiūnaitės „Orfėjas ir Euridikė“, S. Parulsko "vapantis orfėjas";
- Dedalas ir Ikaras ir M. Martinaičio „Ikaras ir artojas“ ar kt.

Kitų medijų tekstai

- Antikos mitai vaizduojamame mene: virtuali ekskursija Lietuvos dailės muziejaus paroda „Dievai ir žmonės. Antikos mitų ir legendų pasaulis“:
- http://old.ldm.lt/VPG/Virt_antika.htm
- [MO muziejaus edukaciją pasiūlyti https://mo.lt/edukacija-mitai-daileje-ir-literaturoje-9-12kl/](https://mo.lt/edukacija-mitai-daileje-ir-literaturoje-9-12kl/)
- Vakarų tapybos kūriniai graikų ir romėnų mitologijos temomis (medžiaga internete).

***

Homeras

„Iliada“ (I. 1–445, 488–530; VI. 238–529; XVI. 257–868; XVIII. 468–617; XXIV. 322–804), „Odiseja“ (I. 1–95; V. 92–224, 366–493; VI. 110–250; IX. 82–115; X. 210 – 309; XII. 166–259; XIII. 352–411; XXI. 51–433) – ar kitos pasirinktos giesmės.

Homero „Iliadą“ ir „Odiseją“ interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai:

- K. Bradūnas „Odisejas buvo nekantrus“,
- J. Vaičiūnaitė „Keturi portretai“,
- A. Nyka-Niliūnas „Odisejo kareivis Hado karalystėje pasakoja“,
- H. Radauskas „Garbė Homerui“, „Homero jaunystė“, „Lotofagų šalis“, „Tėvynės vėjas“,
- T. Venclova „Atokvėpis užtruko neilgai...“,
- M. Toločka, „Achilo skydas“: <https://nzidinys.lt/mantas-tolocka-achilo-skydas-nz-a-nr-5/>
- Alvydas Valenta. „Priešai neegzistuojančioms „Iliados“ ir „Odisejos“ iliustracijoms“ ar kt.

Apie Sofoklio „Antigonę“

Solo teatras pristato dokumentinį filmą apie spektaklį „Antigonė“

<https://www.youtube.com/watch?v=Vb4tPEEI0I4>

VIDURAMŽIAI

Literatūra mokytojui

- U. Eco, „Menas ir grožis viduramžių estetikoje“, Vilnius: Baltos lankos, 1997.
- J. Huizinga, Viduramžių ruduo, Vilnius: Aukso žuvis, 2019.
- A. Gurevič, Viduramžių kultūros kategorijos, Vilnius: Mintis, 1989.
- <http://www.saltiniai.info>
- [Senosios Lietuvos literatūra 1253–1759. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.](#)
- I. Vidugirytė, „Juoko kultūra“, Vilnius: VU leidykla, 2012: <http://eia.libis.lt > show>

BIBLIJA, siūlomos ištraukos

Senasis ir Naujasis Testamentai: Pirmasis pasakojimas apie Kūrimą (Pr 1,1–31; 2, 1–4), Kainas ir Abelis (Pr 4, 1–16), Abraomo auka ir bandymas (Pr 22, 1–19), pasakojimas apie Babelio bokštą (Pr 11), Ekleziastas, Giesmių giesmė (ištraukos), Dovydo psalmės: Kūrėjo didybė ir žmogaus orumas Ps

8, Tremtinio malda Ps 42; Kalno pamokslas (Mt 5, 38-48), Palyginimas apie talentus (Mt 25, 14–30), Sūnaus palaidūno palyginimas (Lk 15, 11–32), Himnas meilei (1 Kor 13).

Modernios Biblijos interpretacijos

- A. Vaičiulaitis, „Šiaurietė“ (Abraomo istorija), „Apaštalų iškeliavimas“,
- I. Meras, „Lygiosios trunka akimirką“ (Abraomo istorija), „Kaip užaugo alyvmedis“, „Kartus rūgštynių skonis“
- Partizanų maldos.
- A. Miškinis „Psalmės“ („Pasaulis be Dievo“, „Rūpintojėlis“ ir kt.).
- B. Brazdžionis „Iš Tavo rankos“;
- B. Krivickas „Dovydas prieš Galijotą“;
- K. Bradūnas, iš ciklo „Krikšto vanduo Joninių naktį“, „Malimo malda“.
- S. Geda „Iš Testamento I“, „Iš Testamento II“.
- Vytautas Mačernis „Susigalvojimas“, „Laiškas Kristui“,
- Justinas Marcinkevičius „Liepsnojantis krūmas“, Donaldas Kajokas „Apie palaidūną ir paklydėlį“, Sigitas Parulskis „Aukojimas“, „Oda kailiadirbiui“.
- Giedrė Kazlauskaitė "Naujojo Babelio mūrininkams", "Dukterys ir palaidūnės" (iš knygos Julius Sasnauskas, Giedrė Kazlauskaitė "Postilės")

Kitų medijų tekstai

Bibliisto kun. Algirdo Akelaičio komentarai:

Biblija kaip literatūra #01 - Įvadiniai klausimai -

<https://www.youtube.com/watch?v=Y2PoP3IY0sE&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO>

Biblija kaip literatūra #02 – Grožinė, ar mokslinė? - <https://www.youtube.com/watch?v=h1mM7vEYyg&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=2>

Biblija kaip literatūra #03 – Biblijos specifika -

[https://www.youtube.com/watch?v=QRI7m9IVGxo&list=PLd1cNGwbIvMP-](https://www.youtube.com/watch?v=QRI7m9IVGxo&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=3)

[3EekVILGg1n433MnEtZO&index=3](https://www.youtube.com/watch?v=QRI7m9IVGxo&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=3)

Biblija kaip literatūra #04 - Pradžios knyga, 1 skyrius

[įvadas] - [https://www.youtube.com/watch?v=sZps7mVhCvM&list=PLd1cNGwbIvMP-](https://www.youtube.com/watch?v=sZps7mVhCvM&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=4)

[3EekVILGg1n433MnEtZO&index=4](https://www.youtube.com/watch?v=sZps7mVhCvM&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=4)

Biblija kaip literatūra #05 - Pr 1:1-5 [Sukūrimo pasakojimo

įžanga ir pirmoji diena] - [https://www.youtube.com/watch?v=E7WN4nCUc88&list=PLd1cNGwbIvMP-](https://www.youtube.com/watch?v=E7WN4nCUc88&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=5)

[3EekVILGg1n433MnEtZO&index=5](https://www.youtube.com/watch?v=E7WN4nCUc88&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=5)

Biblija kaip literatūra #06 - Pr 1:6-8 [antroji diena] –

[https://www.youtube.com/watch?v=qAcB96Q55Q8&list=PLd1cNGwbIvMP-](https://www.youtube.com/watch?v=qAcB96Q55Q8&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=6)

[3EekVILGg1n433MnEtZO&index=6](https://www.youtube.com/watch?v=qAcB96Q55Q8&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=6)

Biblija kaip literatūra #07 - Pr 1:9-13 [trečioji diena] –

[https://www.youtube.com/watch?v=lQv3kGQTx84&list=PLd1cNGwbIvMP-](https://www.youtube.com/watch?v=lQv3kGQTx84&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=7)

[3EekVILGg1n433MnEtZO&index=7](https://www.youtube.com/watch?v=lQv3kGQTx84&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=7)

Kun. Algirdas Akelaitis. Apie išvermę panašaus akivaizdoje – Kainas

ir Abelis. - [https://www.bernardinai.lt/2012-02-13-kun-algirdas-akelaitis-apie-istverme-panasaus-](https://www.bernardinai.lt/2012-02-13-kun-algirdas-akelaitis-apie-istverme-panasaus-akivaizdoje-kainas-ir-abelis/)

[akivaizdoje-kainas-ir-abelis/](https://www.bernardinai.lt/2012-02-13-kun-algirdas-akelaitis-apie-istverme-panasaus-akivaizdoje-kainas-ir-abelis/)

Animuota Abraomo istorija: <https://www.youtube.com/watch?v=lddiLrLlv8I>

Sūnaus palaidūno istorijos aptarimas remiantis Šv. Jono Pauliaus II interpretacija:

<https://www.bernardinai.lt/2009-04-19-jonas-paulius-ii-kas-yra-gailestingumas/>

Animuota moderni sūnaus palaidūno istorijos interpretacija:

<https://www.youtube.com/watch?v=9Syt79AjOs4>

Sūnaus palaidūno pasakojimo interpretacija:

<https://www.magnificat.lt/gvercino-sunaus-palaiduno-sugrizimas/>

M. Giedrio filmas (1984 m.) „Sūnus palaidūnas“. Pasakojimo universalumo klausimas: „Klysti – žmogiška. Atleisti – dieviška“: kada skleidžiasi dieviška žmogaus prigimtis?

Dokumentinis filmas apie Bernardo Brazdžionio grįžimą į Lietuvą:

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/10591/dokumentinis-filmas-bernardas-brazdzionis-sugrizimas>

Mokslinis straipsnis: Silvija Rakutienė, Tradicinio ir modernaus tikėjimo sandūra ikiegzilinėje Bernardo Brazdžionio kūryboje. - <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15322/4882-10951-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Paveikslų bibliiniais motyvais paieška Web Gallery of Art: <https://www.wga.hu/index.html>

Dantė „Dieviškoji Komedija“ (ištraukos)

Kitų medijų tekstai

Gustave Dore iliustracijos: <https://historylists.org/art/10-gustave-dore-illustrations-for-dantes-inferno.html> ar kitas šaltinis.

Kompiuterinis žaidimas *Dante's Inferno*.

E. Nekrošiaus spektaklio pagal Dantės „Dieviškąją komediją“ ištrauka:

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000068025/rolandas-kazlas-spektaklyje-alighieri-dante-dieviskoji-komedija>

V. Gedgaudo recenzija apie E. Nekrošiaus spektaklį pagal Dantę:

<http://www.menufaktura.lt/?m=1025&s=60804>

Spaudos pranešimas apie E. Nekrošiaus spektaklį Italijoje:

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/487/e-nekrosiaus-dieviskoji-komedija-pristatyta-italijoje>

Straipsnis apie Dantę LRT tinklapyje:

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1365578/gyvenimo-nuejes-puse-kelio-dievisku-eiluciu-autoriui-dantei-700-mirties-ir-nemarumo-metu>

G. Patacko eilėraščių rinkinio „Mažoji Dieviškoji Co-5. Kabalos“ (2017) recenzija:

<http://www.satnai.lt/2018/01/19/sveikas-ir-sudie-dante/>

***

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškas Vakarų Europos krikščionims, rašytas Vilniuje 1323-ųjų sausio 25 dieną.

Kitų medijų tekstai

- Animuota Gedimino laiškų istorija: https://mokytojtv.emokykla.lt/2021/01/vilniaus-universitetas-vilniaus_27.html.
- Publicistinis tekstas apie Gedimino laiškų reikšmę.
<https://www.diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/gedimino-laiskams-pirmajai-lietuvos-komunikacijos-kampanijai-696-metai-898429>
- A. Vilimės straipsnis apie Kazio Bradūno „Pokalbius su karaliumi“:
<http://www.satnai.lt/2017/08/18/musu-istorija-kazio-braduno-rinkinyje-pokalbiai-su-karalium/>
- M. Jučo straipsnis „Literatūroje ir mene“ apie istorines laiškų rašymo aplinkybes:

<https://alkas.lt/2013/01/29/m-jucas-gedimino-laiskai/>

Komunikacija, kaip ji veikia šiuolaikinė visuomenėje. Ryšiai su visuomene, propaganda, melagienos – kaip nepasiklysti komunikacijos lauke? Lietuvos įvaizdžio kūrimo principai.

- Žiūrimas lietuvių sukurtas filmukas apie Lietuvą.

https://www.youtube.com/watch?v=WH9mTk1mxkI&feature=emb_title

Lyginamoji Lietuvos įvaizdžio kūrimo analizė: kaip pasikeitė kontekstas, kokius stereotipus mėginama įveikti; kokie propagandos veikimo principai, kas yra hibridinis karas.

RENEŠANSAS

Mokytojams naudinga literatūra

- E. Ulčinaite. Mikalojus Daukša. Lietuvių kalba, tauta ir tikėjimas – <https://literaturairmenas.lt/atmintis/eugenija-ulcinaite-mikalojus-dauksa-lietuvi-kalba-tauta-ir-tikejimas>
- P. Burke, „Renesansas“, Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1992.
- I. Vidugiryte, „Juoko kultūra“, Vilnius: VU leidykla, 2012: <http://eia.libis.lt> > show
- <http://www.saltiniai.info>
- Apie „Radviliadą“: <http://www.saltiniai.info/index/details/867>
- E. Ulčinaite. Lietuvos Renesanso ir Baroko literatūra. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla,

2001.

Senosios Lietuvos literatūra 1253–1759. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

V. Šekspyras, pasirinkti sonetai ir drama (pasirinktinai: „Hamletas“, „Karalius Lyras“, „Romeo ir Džiuljeta“ arba „Otelas“).

Kitų medijų tekstai:

- Viljamo Šekspyro eiles skaito Rimantas Bagdzevičius: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/105243553/vidurnakcio-lyrika-viljamas-sekspyras>; <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013714509/vidurnakcio-lyrika-viljamas-sekspyras>
  - Spaudos pranešimas apie E. Nekrošiaus „Hamletą“ Londone: <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/832/e-nekrošiaus-hamletas-pakerejo-londono-ziurovus>
  - O. Koršunovo spektaklis: V. Šekspyro „Ištabioji ir graudžioji Romeo ir Džiuljetos istorija“ I-II d.: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1660/spektaklis-williamas-shakespeare-istabioji-ir-graudzioji-romeo-ir-dziuljetos-istorija-i-d> ; <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1641/spektaklis-williamas-shakespeare-istabioji-ir-graudzioji-romeo-ir-dziuljetos-istorija-ii-d>
- Spektaklio „Ištabioji ir graudžioji Romeo ir Džiuljetos istorija“ palyginamosios analizės su Šekspyro tragedija gaires žr. Vidurinio ugdymo modulyje „Literatūra ir kitos medijos“

M. de Servantesas „Don Kichotas“ (ištraukos).

„Don Kichotą“ interpretuojantys lietuvių autorių kūriniai:

- V. Mačernis „Don Quijote“, „Zancho Panza“, „Don Kichoto ir Sančo Pansa pokalbis“,
- J. Vaičiūnaitė „Lyg pėsčias karžygys“,
- T. Venclova „Hidalgo“,
- J. Degutyte „Don Kichotai“,
- Algirdas Julius Greimas „Servantesas ir jo Don Kichotas“ (ištraukos).

Kitų medijų tekstai

- Filosofo L. Donskio straipsnis „Naujojo geležies amžiaus nejautra“:
<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/l-donskis-naujojo-gelezies-amziaus-nejautra.d?id=15926037>
- Filosofo L. Donskio straipsnis „Don Kichotas, arba Pereinamosios epochos žmogus“:
<https://www.tv3.lt/naujiena/projektai/leonidas-donskis-don-kichotas-arba-pereinamosios-epochos-zmogus-n268235>
- Filosofo L. Donskio laida „Be pykčio“: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/31503/be-pykcio>
- Filosofas L. Donskis, „Knygos ir žmonės. L. Donskis apie Romeo, Džiuljetą ir Don Kichotą“:
<https://www.bernardinai.lt/2017-06-12-knygos-ir-zmones-l-donskis-apie-moderniaja-politine-minti-literaturoje/>
- L. Donskio paskaitą apie Servantesą ir Šekspyrą
https://www.youtube.com/watch?v=_dYZRObK9qg&t=1944s
- Straipsnis apie Terry Gilliamo filmą „Žmogus, kuris nužudė Don Kichotą“:
https://kaunozinios.lt/titulinis/don-kichoto-gyvenimas-ir-mirtis-pagal-terry-gilliama_123548.html
- Apie Jaunimo teatro spektaklį: <http://www.jaunimoteatras.lt/uncategorized/don-kichoto-dvasia-grizta-i-mada/>

***

BAROKAS

Mokytojams naudinga literatūra

- E. Ulčinaitė, „Lietuvos Baroko literatūra“, Vilnius: Baltos lankos, 1997.
- B Speičytė, „Baroko augintiniai (XIX a. vidurio lietuvių literatūros romantizmas)“, str. iš knygos „Sambalsiai: studijos, esė, pokalbis“, Vilnius: VDA, 2005.
- <http://www.saltiniai.info>
- E. Ulčinaitė. Lietuvos Renesanso ir Baroko literatūra. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2001.
- Senosios Lietuvos literatūra 1253–1759. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

E. Buožytė. „Kaip atvaizduoti (ne)matoma? Vaizdas ankstyvuosiuose jėzuitų spaudiniuose“ (NŽA nr. 7): <https://nzidinys.lt/eleonora-buozyte-kaip-atvaizduoti-nematoma-vaizdas-ankstyvuosiuose-jezuitu-spaudiniuose-nza-nr-7/> (straipsnyje kelios vaizdo ir teksto santykio klausimai)

Radvilos Našlaitėlis, „Kelionė į Jeruzalę“

Kitų medijų tekstai

- 1601 m. leidimo nuotraukos: <https://www.valdovurumai.lt/lankytojams/savaites-eksponatas/knyga-kelione-i-jeruzale#gallery-5>
- R. Baškienė, „Jeruzalės žemė, kai kunigaikštis Radvila ją lankė“:
<https://www.bernardinai.lt/2019-12-04-jeruzales-zeme-kai-kunigaikstis-radvila-ja-lanke/>
- Animacinis filmas apie Radvilą Našlaitėlį: <https://www.youtube.com/watch?v=7nlhvi6tKBc>
- Mildos Kvizikevičiūtės paskaita apie Radvilos Našlaitėlio kelionę į Jeruzalę:
https://www.youtube.com/watch?v=bmbrU_2xpc
- R. Rakauskaitės filmas „Radviliada“, <https://sodas.ugdome.lt/mokymo-priemones/5450>
- J. Mičiulienė. „Lietuvos žinios“: „Karingos tautos turi savo epus. Kuo mes prastesni?“ (pokalbis su Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos, kurioje saugomas vienintelis Lietuvoje XVI a. „Radviliados“ egzempliorius, direktoriumi Sigitu Narbutu)

<https://www.valdovurumai.lt/aktualijos/karingos-tautos-turi-savo-epus-kuo-mes-prastesni>

M. K. Sarbievijus, pasirinkti eilėraščiai.

Kitų medijų tekstai

- Prof. E. Ulčinaitė apie Sarbievijų: <https://www.delfi.lt/video/laidos/dokumentika/sarbievijus-poetas-ivardijes-baroko-esme.d?id=66752582>
- Mokinių prezentacija apie baroką: https://www.youtube.com/watch?v=0tP_KL6J1Rw
- Dr. M. Šidlauskas apie Sarbievijų baroko kontekstuose: <https://www.youtube.com/watch?v=mi1mOvg9qIE>

Lietuvos barokinis menas

- J. Bielinienė, „Barokas Jano Bulhako nuotraukose“: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367161883223/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- I. Vaišvilaitė, „Vilniaus šventųjų apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios dekoro programa“: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367161830962/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- Vilniaus architektas J.K. Glaubicas: <https://8diena.lt/2018/03/30/vilniaus-architektas-j-k-glaubicas/>

Rašymas ir teksto kūrimas

Aptariant gerų rašymo gebėjimų svarbą mokymuisi ir karjerai, organizuojamos veiklos, kurios padėtų mokiniams įsitikinti, kad rašymas yra geras būdas mokytis, nes rašant greitai paaiškėja, ko dar nežinai, ką reikia išsiaiškinti ir pasitikslinti. Atkreipiamas dėmesys į rašymo patirties pritaikymą per visų dalykų pamokas, pvz., gamtos mokslų pamokoje mokiniai gali rašyti informacinį tekstą apie savo eksperimentus; istorijos pamokoje mokiniai gali rašyti argumentuojamuosius tekstus ir pan.

Rašymo tematika gana abstrakti: rašoma apie visuomenės gyvenimo problemas, įvairaus požiūrius, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus, grožinės literatūros tekstus. Kuriami įvairūs tekstai, tačiau daugiausia dėmesio skiriama argumentuojamiesiems tekstams rašyti, mokytis logiškai, išsamiai, svariai argumentuoti remiantis įvairaus pobūdžio šaltiniais. Atsižvelgiant į rašymo tikslą, mokomasi pagrįsti savo teiginius pateikiant įvairių tipų – faktologinių ir vertinamųjų (pavyzdžių, autoritetų minčių, analogijų) – argumentų. Integruojant temą apie intelektinę nuosavybę, mokomasi tinkamai cituoti ir perfrazuoti kitų mintis įkomponuoti jas į savo sakinius, pasirinkti tinkamus įterpinius šaltiniui nurodyti.

Mokantis kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, bandoma numatyti adresato įsitikinimus, galimus prieštaravimus, logiškai argumentuoti, pasitelkti emocinės estetinės įtaigos priemones. Aptariant įvairius įtikinamuosius tekstus atkreiptinas dėmesys į atvejus, kai apeliuojama į skaitytojų vertybių sistemą, kai emocinėmis ekspresinėmis kalbos priemonėmis bandoma pridengti silpnus argumentus.

Po kiekvieno didesnio mokymosi veiklos ciklo (pvz., po to, kai parašytas rašinys taikant visus rašymo proceso etapus) mokiniai turėtų būti skatinami apmąstyti, kas jiems pasisekė, kokias rašymo problemas pavyko išspėsti, kokias strategijas jie taikė; kas nepavyko, ką reikėtų tobulinti, kaip galima būtų tai padaryti.

Kalbos pažinimas

Skyriuje *Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny*s analizuojamos kalbos sąsajos su tautos istorija. Asmenybių, kultūros reiškinių ir kalbos pristatymas suteikia integracijos galimybių su istorijos kursu. Temos siejamos ir su literatūros kursu.

Be istorinio aspekto, analizuojama ir dabartinė kalbos padėtis.

Skyriuje *Leksika ir stilistika* toliau analizuojami leksikos sluoksniai (norminiai ir nenorminiai skoliniai, naujadarai, semantizmai ir kt.). Apibūdinami moksliniai ir administraciniai tekstai, akcentuojant jų sandarą ir kalbos ypatybes.

Skyrius *Žodžių daryba ir rašyba* skirtas probleminių atvejų vartojimo ir rašybos įtvirtinimui.

Skyriuje *Morfologija ir rašyba* dėmesys skiriamas sudėtingesnių vartojimo ir rašybos atvejų įtvirtinimui.

Rekomendacijos pereinamajam laikotarpiui

Lyginant su 2016 m. programa, skaitymo, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimo turinio sritis keičiasi pirmiausia tuo, kad joje nebėra privalomų skaitinių, kurių pasirinkimas paliekamas mokytojui iš pateikiamų pateiktų teminių skaitinių grupių. Mokytojai savo nuožiūra pasirenka kūrinius, susiplanuoja pamokas bei pasiūlo knygas savarankiškam skaitymui, atsižvelgdami į klasės pasiekimus, pajėgumus ir interesus, taip pat vadovaudamiesi programos tikslu ir uždaviniais, koncentruoti numatytais dalyko pasiekimais. Renkantis skaitomus kūrinius išlaikoma pusiausvyra tarp lietuvių ir verstinės, klasikinės (lietuvių klasika laikomos) ir šiuolaikinės įvairių žanrų literatūros. Pereinamojo laikotarpio 5 – 10 klasėms nereikia.

Atnaujintoje programoje kalbos pažinimo turinys išlieka iš esmės nepakitęs. Kadangi atnaujintoje programoje kalbos vartojimas suprantamas kaip kalbos pažinimo dalis, prie kalbos pažinimo temų pateikiamas ir kalbos elementų (kalbos, sakinio dalių, sakinių, leksikos normų ir kt.) vartojimas. Pradinių klasių kurso (ir visų kitų klasių) kartojimas pateikiamas ne atskirai, o prie konkrečių temų. Tokiu būdu mokytojas gali efektyviau kartoti tai, kas reikalinga jo mokiniams.

Pateikiant ugdymo turinį keitėsi siūlymai, nuo ko pradėti mokymąsi. Pavyzdžiui, 5 klasėje mokant morfologijos siūloma pradėti nuo veiksmažodžio, tačiau mokytojas gali rinktis ir kitą variantą.

Atkreiptinas dėmesys į skyrių *Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny*s. Kadangi šių temų analizė baigiama 10 klasėje, mokytojas turėtų peržiūrėti, kada ir kokias temas aptarti, kad moksleiviai susipažintų su visais svarbiausiais šios skyriaus aspektais.

Kalbos pažinimo kurso temos, pateiktos 5-10 klasėse, yra kiekvienoje klasėje kartojamos ir plėtojamos, jos siejamos (morfologija su sintakse, leksika su stilistika, žodžių sandara, daryba ir rašyba, kirčiavimas ir kt.), todėl programoje esantys atskirų temų ar jų aspektų perkėlimai iš vienos klasės į kitą neturėtų sukelti didesnių problemų: prie jų nuolat yra sugrįžtama, jei laikomasi rekomendacijos kalbos pažinimo temas sieti tarpusavyje ir su kitomis veiklomis (kalbėjimu, rašymu, skaitymu).

Aukštesnių pasiekimų ugdymas

Siekiant aukštesnių mokymosi rezultatų (iš slenkstinio lygio į patenkinamą, iš patenkinamo į pagrindinį, iš pagrindinio į aukštesnįjį) svarbu:

- kontekstualus ugdymo/si turinys (aktualizuotas, integruotas, susietas su mokinių kasdieniu gyvenimu);
- mokinio gebėjimus atitinkantis turinys (ne per lengvas, bet ir ne per sunkus: mokinys turi suprasti užduoties formuluotę, būti pajėgus atlikti pateiktas užduotis);
- siekiant pagerinti slenkstinio lygio mokinių pasiekimus, svarbu individualizuota sisteminga mokytojo pagalba; mokytojo atsakas turėtų būti aiškus, nurodomi mokiniui konkretūs žingsniai, kaip galėtų pasiekti geresnių rezultatų;

- siekiant pagerinti patenkinamo lygio mokinių pasiekimus, be individualizuotos mokytojo pagalbos, svarbu darbas poromis, gebėjimas kontroliuoti savo mokymąsi, reflektuoti rezultatus;
- kognityvinių gebėjimų ugdymas (integruoti, interpretuoti, lyginti) svarbus siekiant pagerinti visų lygių gebėjimus, bet dominuoja siekiant aukštesniojo pasiekimų lygmens gebėjimų;
- metakognityvinių gebėjimų ugdymas (vertinti, reflektuoti), mokinių gebėjimų įvardyti kilusius mokymosi sunkumus, pasirinkti tinkamus jų sprendimo būdus, mokymosi strategijas ugdymas. Šių gebėjimų ugdymas svarbus siekiant pagerinti visų lygių gebėjimus, bet dominuoja siekiant aukštesniojo pasiekimų lygmens gebėjimų;
- individualios mokinio pažangos stebėseną, jos fiksavimas, aptarimas drauge su mokiniu, tolesnės pažangos žingsnių planavimas;
- Siekiant pagerinti mokinių pasiekimus, mokiniams pateikiamų užduočių pobūdis gali būti vienodas, bet skirtis jų sudėtingumas.

Užduočių tipai

- o analizės ir interpretacijos užduotys;
- o tiriamojo pobūdžio užduotys;
- o užduotys, siejančios perskaitytų kūrinių ir kultūros patirtį, istorijos ir literatūros teorijos žinias;
- o užduotys, lavinančios vaizduotę ir skatinančios integruoti žinias, kurti idėjas;
- o kalbos ir kultūros tiriamieji darbai;
- o projektai, skatinantys kalbinės veiklos įvairovę, mokymąsi per problemų sprendimą, gausinantys mokinio kalbinių išteklių lygį ir pan.;
- o lyginimo ir priešinio užduotys.

Lyginimas ir priešinimas skatina mokinius galvoti apie tai, ką sužinojo, perskaitė, įgyti gilesnį supratimą, išvelgti tarpusavio ryšius, išskirti, kas svarbiausia, tiksliai formuluoti išvadas.

Lyginimo pavyzdžiai:

priešdėlis ir priesaga,

daiktavardis ir veiksmažodis, daiktavardis ir būdvardis; dalyvis ir veiksmažodis ir kt.

kalbos ir sakinio dalys;

vientisinis ir sudėtinis sakiniai;

kūrinio (kūrinių) veikėjai,

ta pati tema keliuose kūriniuose,

istorinis laikas kelių autorių kūryboje,

kelios recenzijos apie tą patį kūrinį,

dvi poetų lyrika,

autoriaus autobiografija ir biografija,

Antika ir Viduramžiai,

dvi idėjos arba teorijos...

žodinis ir vaizdinis / multimodalus tekstas.

Galima pasinaudoti Specialiaisiais moduliais aukštesniųjų gebėjimų turintiems vaikams (parengė mokytojos ekspertės Nida Poderienė ir dr. Sonata Vaičiakauskienė) <https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/psichologijos-skyrius/istekliu-bankas/specialieji-moduliai-aukstesniuju-gebėjimu-turintiems-vaikams-mokinio-aplankas/>

Lietuvių Nr 1 Kalbos situacija 7-8 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 2 Indoeuropiečių kalbų šeima 7-8 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 3 Kalba socialinis reiškinys I dalis 5-6 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 4 Kalba socialinis reiškinys II dalis 5-6 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 5 Jausmų galia 8 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 8 K Binkis I dalis 7 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 9 K Binkis II dalis 7 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 10 Kaip gimsta istorijos 5-6 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 13 Akademinis rašymas 7-8 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 14 Auginti idėjas 5-6 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 15 Žodžių sandara I dalis 5-6 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 16 Žodžių sandara II dalis 5-6 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 17 Žodžių istorija Adaptavimas 7-8 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 20 Erdvė 7-8 kl Mokiniai

Lietuvių Nr 21 Praeitis veikianti dabartį 8 kl Mokiniai

Kaip pabrėžia modulių autorės, šie moduliai yra orientuoti į analitinio ir kūrybinio mąstymo ugdymą sudėtingesne medžiaga ir užduotimis. Mokytojai, kurių klasėse aukštesniųjų pasiekimų mokiniai išbandė pateiktą medžiagą, išskyrė šiuos aspektus:

- 1) mokinius sudomino ir įtraukė kūrybinės užduotys – būtent jas atlikdami mokiniai geriausiai parodė savo gebėjimus;
- 2) pasiteisino skaityto ir klausyto teksto lyginamosios analizės užduotys, tiriamieji darbai;
- 3) užduotys, kurioms atlikti prašoma naudotis elektroniniais šaltiniais, – tai atitinka šiuolaikinių mokinių poreikius mokytis elektroninėje erdvėje;
- 4) užduotys, kuriose literatūros ir kalbos mokoma siejant su platesniais kontekstais.

Programos pritaikymas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams

Nacionalinė švietimo agentūra parengė atnaujinamų bendrųjų programų pritaikymo specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams rekomendacijų projektus. Jie paskelbti Švietimo portale emokykla.lt.

Rekomendacijose aprašoma mokinių poreikių įvairovė, pagalbos strategijos, rekomenduojami darbo būdai, metodai, aplinkos pritaikymo ypatumai, naudojamos specialiosios mokymo bei techninės pagalbos priemonės, iliustruojantys praktiniai pavyzdžiai, literatūra ir kiti šaltiniai.

Susipažinti su atnaujintų bendrųjų programų pritaikymo specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams rekomendacijų projektais galima čia: <https://www.emokykla.lt/bendrasis/bendrosios-programos/bendrojo-ugdymo-programu-projektai-tarpiniai>

Tarpdalykinių temų integravimas. Dalykų dermė

Tarpdalykinių temų integravimas

Integruotos literatūros ir dailės MO muziejaus pamokos (virtualiai ir gyvai; su kultūros pasu):
Kaip kuriamas charakteris tekste ir paveiksle. <https://mo.lt/educacija-kaip-kuriamas-charakteris-7-8kl/>
Spalva dailėje ir literatūroje

<https://mo.lt/educacija-spalva-daileje-ir-literaturoje-5-6kl/>

Kūrybinio rašymo pamoka muziejuje

<https://mo.lt/educacija-spalva-daileje-ir-literaturoje-5-6kl/>

Senųjų ir naujųjų mitų atspindžiai dailėje ir literatūroje

<https://mo.lt/educacija-mitai-daileje-ir-literaturoje-9-12kl/>

Poezija ir dailė: ieškome lyrinio subjekto

<https://mo.lt/educacija-poezija-ir-daile-9-12kl/>

Ryšiai su kitais dalykais

5 klasė

TRUMPALAIKIS INTEGRUOTAS LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS, TECHNOLOGIJŲ IR INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ PROJEKTAS

ŠEIMOS RECEPTAS

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Mokiniai taiko žinias apie informacinių ir aiškinamųjų tekstų kūrimą analizuodami tam tikro žanro tekstų (interviu, receptų) pavyzdžius, patys kurdami šio žanro tekstus; mokėjimo mokytis gebėjimus taiko tobulindami sukurtų tekstų juodraščius, planuodami savo mokymąsi.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo savo bendraamžiams kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo kurdami informacinio ir aiškinamojo pobūdžio tekstus, taisyklingai rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką, taikydami rašymo strategijas. Dirbdami poromis, mokiniai ugdo pranešimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. rūpinimosi savo sveikata įgūdžius mokiniai ugdo per technologijų pamokas: gamindami pasirinktą patiekalą taiko žinias apie sveikus ir kenksmingus žmogaus sveikatai produktus, maisto priedus; lietuvių kalbos pamokose kurdami tekstą apie šeimos receptą, skaitytojui paaiškina, kokių jame yra žmogaus sveikatai naudingų ar kenksmingų produktų.

Skaitmeninė kompetencija. Informacinių technologijų raštingumą mokiniai ugdo kurdami klasės šeimos receptų elektroninę knygą. Mokiniai mokosi kurti skaitmeninį turinį, perrašydami ranka užrašytą tekstą tekstų rengykle, įkeldami į skaitmeninį dokumentą recepto nuotrauką.

Projekto programa

Projekto tikslas – skatinti mokinius domėtis šeimos tradicijomis, taikyti dalykų žinias, sprendžiant realaus gyvenimo problemas – rengiant klasės receptų knygą.

Uždaviniai

1. Renkant projektui reikalingą informaciją ir pristatant rezultatus įtraukti šeimos narius.
2. Tobulinti informacinius ir komunikavimo gebėjimus: kryptingai ieškoti informacijos, perteikti ją kitiems; rašyti taisyklinga kalba: tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles.
3. Lavinti mokinių gebėjimą kūrybiškai pateikti įvairaus pobūdžio informaciją.
4. Sudaryti galimybes mokiniams taikyti įgytas žinias kuriant elektroninę receptų knygą.
5. Veiksmingai taikyti tekstų rengyklės galimybes rašant tekstus.
6. Gaminant patiekalą, taikyti žinias apie maisto medžiagos ir maisto priedus, žalingus ir naudingus žmogui maisto produktus.
7. Pagaminti vieną patiekalą iš klasės sukurtos receptų knygos.

Projekto trukmė – 1–1,5 mėnuo.

Projekto organizatoriai ir vykdytojai: lietuvių kalbos ir literatūros, technologijų ir informacinių technologijų mokytojai.

Projekto vykdymo etapai

I etapas: lietuvių kalbos ir literatūros pamokose mokiniai aptars darbo reikalavimus, siekiamus rezultatus ir vertinimo kriterijus. Pristatys tradicinį šeimos patiekalą ir parengs apie jį interviu su šeimos nariu, užrašys patiekalo receptą.

II etapas: technologijų pamokose mokiniai susipažins su darbo reikalavimais, siekiamu rezultatu, vertinimo kriterijais. Remdamiesi įgytomis žiniomis, pagamins vieną iš patiekalų ir jį nufotografuos.

III etapas: informacinių technologijų pamokose mokiniai susipažins su darbo reikalavimais, siekiamu rezultatu, vertinimo kriterijais. Per pamoką mokiniai perkels iš kitų laikmenų (telefono, fotoaparato ir t.t.) patiekalų nuotraukas į kompiuterį ir pradės rengti interviu ir recepto aprašymą teksto rengyklėje pagal pateiktus reikalavimus. Savo darbus sudės į vieną klasės šeimos receptų knygą.

IV etapas: mokiniai pristatys sukurtą elektroninę šeimos receptų knygą, geriausi mokinių darbai skelbiami internete.

Projekto programą parengė Vilniaus Simono Daukanto progimnazijos mokytojai: lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Roma Petrauskienė, informacinių technologijų mokytoja Natalija Švaibovič, technologijų mokytoja Aušra Petravičienė. Projektą įgyvendinantys šių dalykų mokytojai programą pritaiko pagal savo mokinių mokymosi galimybes ir interesus.

Projekto įgyvendinimo pavyzdys lietuvių kalbos ir literatūros pamokose

I. Darbo tikslų ir uždavinių aptarimas, vertinimo kriterijų pristatymas

Darbo pradžioje su mokiniais pasikalbama apie tai, kodėl svarbu šeimos nariams susėsti prie bendro stalo, valgyti ne parduotuvėje nupirktą, o artimų žmonių paruoštą maistą, o gal net kartu jį gaminti.

Vertėtų akcentuoti, kad tai puiki galimybė pabendrauti, stiprinti tarpusavio ryšius, geriau vieniems kitus pažinti, išmokti geriau bendrauti – kitus girdėti, išklaudyti, patirti gerų emocijų, pasidalinti savo dienos įspūdžiais, patirtomis istorijomis, prisiminimais. O šeimos narių pagamintas maistas kur kas skanesnis, labiau gerbiamas, vertinamas.

Mokiniai supažindinami su projekto tikslu ir uždaviniais (lietuvių kalbos ir literatūros)

Tikslas – parengti klasės šeimos receptų knygą.

Uždaviniai

- pristatyti tradicinį savo šeimos patiekalą;
- parengti ir užrašyti interviu su jį gaminančiu savo šeimos nariu;
- užrašyti savo šeimos patiekalo receptą.

Aptariami pagrindiniai mokymosi žingsniai

Pristatomi darbo vertinimo kriterijai

Kriterijai	Kriterijaus aprašymas	Taškai
Pavadinimas	Patraukiantis skaitytojo dėmesį, susijęs su interviu apie patiekalą.	2
Patiekalo pristatymas	Paaškinama, kodėl rašoma apie šį patiekalą, kuo jis svarbus rašančiajam, kokia proga gaminamas jo šeimoje, kuo jis naudingas žmogaus sveikatai.	3
Interviu	Aiškiai, savarankiškai suformuluoti klausimai, jų pakankamai (5–6), klausinėjama gerbiant pašnekovą.	3

	Atsakymai išsamūs, informatyvūs, pateikta įdomios informacijos, svarbių detalių, kurios pasakojimą apie patiekalą daro savitą, išskirtinį.	6
Receptas	Ingredientai.	2
	Išsamus, nuoseklus, aiškus, tikslus gaminimo proceso aprašymas.	4
Kalbos stilingumas, žodingumas	Rašinio autorius puikiai jaučia vartojamų žodžių reikšmes, jo kalba aiški ir žodinga.	4
Kalbos taisyklingumas	Rašinio autorius taiko žinomas rašybos ir skyrybos taisykles.	4
Iš viso taškų		28

II. Patiekalo pristatymas

Aiškinamasi, ką svarbu akcentuoti, pristatant savo šeimos patiekalą, drauge formuluojami galimi klausimai:

- Kodėl apie jį norėčiau rašyti?
- Kuo jis ypatingas?
- Kodėl jis laikomas mano šeimos tradiciniu patiekalu?
- Kokius jis man sukelia prisiminimus?
- Kas jį gamina?
- Kokia proga jis gaminamas?
- Ar jį sveika valgyti?
- Ką svarbu žinoti apie šio patiekalo atsiradimą mūsų šalyje / šeimoje (rašoma, jei pavyksta rasti tokios informacijos).

Pateikiamas pavyzdys, kaip galima papasakoti kokios nors patiekalo istoriją. Iš pradžių, rodant šiuos du paveikslėlius, galima mokinių paklausti: koks čia patiekalas, o gal tai du skirtingi patiekalai, ar jie mėgsta šį patiekalą, kodėl, ką žino apie jo atsiradimo istoriją.

Kruasanas

Kipferl

Perskaicius toliau pateiktą pasakojimą arba pažiūrėjus LRT TV laidos Gustavo enciklopedija fragmentą (21.43–23.36 min. <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/40054/gustavo-enciklopedija>), galima su mokiniais padiskutuoti, ar svarbu žinoti patiekalo atsiradimo istoriją, ką tos žinios mums suteikia.

Nors daugelis galvojame, kad kruasanų tėvynė Prancūzija, tikroji jų kilmės šalis – Austrija. Legenda pasakoja, kad 1683 m. Vieną, Austrijos sostinę, norėjo užgrobti Osmanų imperijos kariuomenė. Patekti į miestą turkai bandė net kelis kartus, tačiau jiems vis nesisekė, todėl užkariautojai nusprendė miestą pasiekti išsikasę požeminį tunelį. Tačiau Vienos kepėjai, dirbę rūsio sandėliuose, išgirdo triukšmą ir perspėjo vietos kariuomenę. Už miesto išsaugojimą Vienos kepėjams buvo suteikta didelė garbė, o norėdami pažymėti savo pergalę jie pagamino pusmėnulio, kuris yra islamo simbolis, sviestinius raguolius, kuriuos vokiškai pavadino „kipferl“.

Tačiau po 1770 metų, kai Austrijos princesė Marija Antuanetė ištekėjo už Prancūzijos Karaliaus Liudviko XVI, šie raguoliai gavo naują – kruasanų (croissant – pranc. pusmėnulis) – pavadinimą. Marija Antuanetė be galo ilgėjosi šių sviestinių raguolių, tad prancūzams teko išmokti kepti šiuos pyragaičius karalienei. Ilgainiui prancūzai receptą gerokai ištobulino ir iš ankstesniojo recepto liko tik forma, o raguolius ėmė vadinti kruasanais. Per keletą šimtmečių

kruasanas tapo Prancūzijos nacionaliniu produktu ir buvo įtrauktas į Prancūzijos saugomo geografinio statuso produktų sąrašą.

Sausio 30 dieną kruasanas švenčia tarptautinę savo dieną.

Parengta pagal

<https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1332179/tarptautine-kruasano-diena-pasitinkant-pusryciu-klasika-isgyvenusi-net-sviesto-krize>

<https://www.ziniuradijas.lt/laidos/kas-skanesnio-sefe/aistringos-kovos-del-sviestinio-ragelio-arba-prancuzu-atsakas-amerikieciams>

Mokiniai, remdamiesi klasėje suformuluotais klausimais, savo žiniomis ir internete rasta informacija, kuria patiekalo pristatymą (5–8 sakinių tekstą).

II. Interviu apie receptą pavyzdžiai

Iš pradžių su mokiniais prisimenama, kaip turi būti imamas interviu. Jei mokiniai dar nesimokė imti interviu, reikėtų tam skirti keletą pamokų (aptarti pavyzdžius, pasimokyti formuluoti klausimus). Šiame projekte mokiniai jau įtvirtina interviu ėmimo įgūdžius, todėl jam ruošdamiesi gali remtis vadovėlyje pateikta medžiaga arba LRT vaizdo pamokėle:

LRT pamokėlės. Kaip parengti interviu ir kokie klausimai tinkami, o kokie – ne?

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000116666/lrt-pamokeles-kaip-parengti-interviu-ir-kokie-klausimai-tinkami-o-kokie-ne>

· Kad mokiniai prisimintų, kas yra interviu ir kaip jį reikia imti, prisimenami žodžiai, kuriais turėtų būti pradedami klausimai, aptariami įvairių klausimų pavyzdžiai, klausinėjimo etiketas, galimi pašnekovai: mama / tėtis / močiutė / senelis / brolis / sesuo.

· Mokiniam skiriama užduotis imti ir duoti interviu kalbantis apie jų pačių gaminamus patiekalus, juos suskirstant poromis: iš pradžių abu galvoja vienas kitam klausimus, o po to į juos atsakinėja; vienas kito atsakymus įrašo telefono diktofonu, perklauso, aptaria ir įsivertina.

III. Interviu apie patiekalą užrašymas ir tobulinimas

Mokiniai, remdamiesi netiesiogine pagalba ar konsultuodamiesi su mokytoju, formuluoja interviu klausimus (ne daugiau kaip 5–6). Atkreipiamas dėmesys, kad svarbu kalbinamam žmogui pateikti įdomius klausimus, kurie skatintų jį noriai pasakoti:

- Iš kur išmokai / išmokote šį patiekalą gaminti?
- Kaip jis tapo tradiciniu, šventiniu mūsų šeimos patiekalu?
- Ar Tau / Jums patinka jį gaminti, kodėl?
- Ką svarbu žinoti, kad patiekalas būtų skanus?
- Gal turi / turite kokių jo gaminimo paslapčių?
- Ar prisimeni, kaip Tau sekėsi jį pagaminti pirmą kartą?
- Gal atsimeni / atsimenate kokį nors su šiuo patiekalu susijusį juokingą ar dramatišką nutikimą?
- Kas Tau / Jums svarbu, kai jį gamini savo šeimai ar svečiams?
- Koks tavo darbo įvertinimas suteikė daugiausia džiaugsmo?
- Ar patiekalą gamini / gaminata iš naudingų žmogaus sveikatai produktų?

Interviu su šeimos nariu įrašomas į diktofoną. Sutariama, kad mokiniai turi tiksliai užrašyti klausimus ir atsakymus, nieko nekeisdami, tačiau laikydamiesi kalbos taisyklingumo reikalavimų.

Užrašyti interviu pateikiami mokytojui, kuris konsultuoja, kaip juos reikėtų tobulinti, teikia mokiniams atsaką žodžiu ar raštu.

Interviu tekstai tobulinami pagal mokytojo pastabas ir parengiamas galutinis variantas.

IV. Receptų pavyzdžių aptarimas ir juodraščių rengimas

Mokiniam parašius šeimos patiekalo pristatymą ir pateikus užrašytą interviu, mokomasi užrašyti receptą.

Aptariami receptų pavyzdžiai, aiškinamasi, kokia yra šio žanro teksto struktūra (2 dalys: ingredientai ir nuoseklus gaminimo proceso aprašymas), kas būdinga kalbai (tikslumas, aiškumas, detalumas).

Su mokiniais aptariama, kaip turėtų būti užrašytas receptas, kad norinčiam jį pasigaminti žmogui būtų aišku, kaip tai padaryti. Remiantis pateiktais pavyzdžiais, aptariama, kas bendra visiems receptams ir kuo jie skiriasi.

Analizuojamų receptų pavyzdžiai pagal aptartą struktūrą. Užrašytus receptus galima palyginti su vaizdingais Gustavo receptais (pvz., kruasano gaminimu, 17.36–21.42 min., prieiga per internetą <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/40054/gustavo-enciklopedija>), atkreipiant dėmesį į šiuos aspektus:

- Kuo jie išskirtiniai?
- Kaip sugeba sudominti klausytojus?
- Kokius jo pasakymus labiausiai įsiminėte?
- Kokius vartoja vaizdingus posakius (palyginimus, epitetus)?

Virtinukai su uogomis

Ingredientai 3 stiklinės miltų, 100 ml vandens ar pieno, 2 kiaušiniai, druskos, cukraus.

Įdarui: 500 g uogų, 30 g cukraus, vanilinio cukraus, 10 g krakmolo.

Kaip ir kiek laiko gaminti

1. Pirmiausia pagaminkite tešlą. Į dubenį įmuškite kiaušinius ir išplakite. Miltus suberkite ant stalo ir jų viduryje padarykite duobutę. Atsargiai į duobutę pilkite vandenį ar pieną, kiaušinius, įberkite druskos, cukraus ir lėtai maišykite.
2. Turite gauti elastingą ir vientisą tešlą. Jeigu tešla atrodo per skysta, įberkite dar truputį miltų. Paruoštą tešlą uždenkite medžiagine servetėle ir palikite valandą. Paruoškite įdarą.
3. Po to nuplaukite uogas. Jeigu pasirinkote vyšnias, išimkite kauliukus. Tuomet uogas dėkite į puodą, suberkite cukrų, vanilinį cukrų ir pakaitinkite, kol uogos išskirs sulčių. Kad įdaras būtų tirštesnis, įberkite krakmolo.
4. Tada iškočiokite tešlą, nedidele apskrita formele išspauskite apskritimus. Ant kiekvieno dėkite po šaukštelį įdaro, krašteliu užspauskite.
5. Tuomet virtinukus dėkite į verdantį pasūdytą vandenį. Palaukite, kol iškilis, ir virkite 4-5 minutes. Patiekite su grietine.

Receptas iš <https://www.skanus.lt/receptai/receptas-11688>

Nuotrauka iš <http://www.forellesreceptai.lt/virtiniai-su-uogomis>

Mokiniai užrašo pirminius šeimos receptų variantus, kad juos galėtų įvertinti klasės draugai ir mokytojas. Taikomas formuojamasis vertinimas.

V. Receptų juodraščių vertinimas, tobulinimas, galutinio varianto rengimas

Mokiniai skaito vieni kitų receptų juodraščius ir juos vertina pagal pateiktus kriterijus:

I. Ar yra visos receptui būtinos dalys:

- nurodyti reikalingi ingredientai;
- aiškiai, nuosekliai aprašytas gaminimo procesas?

II. Ar parašytas aiškia, sklandžia, taisyklinga kalba?

III. Ar tvarkingai pateiktas (įskaitomas raštas, tinkamas popierius)?

Savo darbo įsivertinimo kriterijai:

I. Ką savo darbe tobulinsiu?

II. Kurie draugo pastebėjimai, pasiūlymai buvo naudingi?

III. Dėl kurių pastabų norėčiau pasiginčyti?

Vėliau darbus peržiūri mokytojas, teikia mokiniams atsaką raštu ar žodžiu.

Mokiniai tobulina savo darbą, atsižvelgdami į pastabas. Rengia galutinį variantą. Pateikia visus tekstus, rašytus ranka pagal struktūrinę schemą (žr. toliau). Įsivertina savo darbą pagal lentelėje (žr. aukščiau) pateiktus kriterijus. Darbas vertinamas pažymiu.

Šeimos receptas ir jo istorija

PAVADINIMAS

Recepto pristatymas. Kodėl nusprendėte pasakoti būtent apie šį patiekalą, kuo jis ypatingas, išskirtinis, kuo svarbus jūsų šeimai, kokia proga gaminamas, ar jį sveika valgyti ir pan.

Receptas:

- a) ingredientai;
- b) gaminimo proceso aprašymas.

Interviu su patiekalo gamintoju.

LITERATŪROS IR TEATRO INTEGRACIJA 5 KLASĖJE (2–3 pamokos)

Kūrybinės dramos užduotys pagal A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį prinčą“

5–6 klasės mokiniai teatro pamokose mokosi naudotis savo kūno ir balso raiška, supranta ir gali išbandyti tam tikrus verbalinės ir neverbalinės raiškos būdus ir priemones (muziką, garsus, rekvizitą), kurti etiudus, improvizuoti tam tikra tema, kurti grupėje ar komandoje, todėl kūrybiškai taiko įgytas žinias ir gebėjimus atlikdami vaidybines užduotis ir literatūros pamokose.

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė. Mokiniai nagrinėja literatūros kūrinį, rinkdami medžiagą vaidinamai situacijai, mokosi ją kūrybiškai pritaikyti kuriamai improvizacijai.

Komunikavimo. Vaidindami su literatūros kūriniumi susijusias situacijas, mokiniai ugdomi bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, turtina savo sakinę ir rašytinę kalbą, mokosi teikti konstruktyvų atsaką kitiems.

Kūrybiškumo. Improvizuodami vaidinamas situacijas, mokiniai lavinasi vaizduotę; siekdami įtaigumo taiko įvairias žodines ir vaizdines raiškos priemones.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Mokiniai mokosi suprasti vaidinamų veikėjų emocijas, problemas, jų elgesio priežastis ir pasekmes, spręsti problemas.

Toliau pateiktuose pavyzdžiuose siūlomi taikyti ugdomosios (procesų) dramos metodus, kurie gali būti naudojami mokant įvairių dalykų. Jie pažadina mokinio kūrybiškumą, padeda jam atsipalaiduoti, žodžiu ir kūno kalba išreikšti tai, kas jį jaudina; šis metodas stiprina socialinius santykius, padeda mokiniui ruošti gyvenimui, spręsti jam kylančias problemas. Dramos mokymo(si) metodų taikymas yra orientuotas į patį procesą, o ne rezultatą, čia nėra žiūrovų, visi yra dalyviai, nors mokinių grupės stebi ir aptaria viena kitos vaidinamas situacijas, tačiau visi yra to paties proceso dalyviai, mokinių darbai nėra vertinami vaidybos kokybės požiūriu.

Kūrybinės užduotys

Pateikiamos užduotys, kaip dramos metodus galima taikyti baigus analizuoti A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį prinčą“, norint jį aktualizuoti, sudaryti galimybę mokiniams kalbėti apie jiems rūpimus dalykus:

1 užduotis

Gėrio ir blogio sėklos. Mokiniai suskirstomi į grupes, kiekviena grupė pasirenka kūno kalba be žodžių pavaizduoti du sustingusius paveikslus: blogio sėklą ir jos priešingybę – gėrio sėklą arba nebylų filmą: naikinamas blogio sėklas ir jų vietoje dygstančias gėrio. Klasės draugai turi atspėti, kokios blogio ir gėrio sėklos vaizduojamos. Po visų grupių vaidinimų diskutuojama, kas yra svarbu, kad tos blogio sėklos mūsų gyvenime nesuvešėtų, o jei taip atsitinka, kaip jos turėtų būti naikinamos. Mokytojas, stebėdamas grupių pasiruošimus, turėtų sekti, kad grupės rinktųsi vaizduoti skirtingas gėrio ir blogio sėklas.

2 užduotis

Problemos sprendimas. Mokiniai suskirstomi į penkias grupes pagal tai, kokios mažojo princo aplankytos planetos pavadinimą išsitraukė (I grupė. Karaliaus planeta; II grupė. Garbėtroškos planeta; III grupė. Verslininko planeta; IV grupė. Žibintininko planeta; V grupė. Geografo planeta). Neįtraukta girtuoklio planeta, nes jai kūrinyje skirtas tik nedidelis epizodas, mokiniams būtų sudėtinga jį interpretuoti ir dėl medžiagos trūkumo, ir dėl pačios temos. Mokiniai turi išsirinkti iš kūrinio citatas (planetos gyventojų) žodžius, kurie jį taikliausiai apibūdina ir atskleidžia keliamą problemą. Mokiniai turi suvaidinti, kaip į šią planetą atvykęs mažasis princas paskatina jos gyventoją pakeisti savo gyvenimą. Po vaidinimo aptariami kiekvienos grupės pasiūlyti problemos sprendimai, siūlomos jų galimos alternatyvos.

3 užduotis

Prisijaukinimas. Lentoje užrašyti lapės žodžiai: „Jei nori draugo, prisijaukink mane.“ Mokiniai suskirstomi į grupes. Kiekviena grupė diskutuoja, kokią jų aplinkoje matomą vaikų tarpusavio bendravimo problemą jie norėtų spręsti, t. y. ją vaidindami pasiūlyti galimą jos sprendimą. Vaidindami pasirinktą situaciją, mokiniai turėtų pavaizduoti, kokie buvo veikėjų santykiai iki prisijaukinimo, ką veikėjai darė, kad vienas kitą prisijaukintų, ir kaip pasikeitė jų santykiai ir kiekvieno gyvenimas, kai vienas kitą prisijaukino. Po vaidinimo aptariami kiekvienos grupės pasiūlyti problemos sprendimai, siūlomos jų galimos alternatyvos.

6 klasė

Kalbos ir literatūros integravimas su gamta, etika, daile

Teksto skaitymo ir supratimo užduotis „Kaip atsirado akmenys“

Užduotis sietina su 6 klasėje nagrinėjama padavimais ir gali būti integruojama su:

- **geografija** (Geografijos BP, 2021: 2.1. *Gamtinių sistemų (sferų) nagrinėjimas, B1 Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas*),
- **gamta** (Gamtamokslinio ugdymo BP: D.1 *Gamtos objektų ir reiškinių pažinimas*),
- **etika** (Etikos BP: 6.6.2 *Dialoginio bendravimo mokymasis, 6.6.3 Socialinių santykių mokymasis*),
- **tikyba** (Romos katalikų BP: 6.6.5 *Moralės ir etikos mokymasis*),
- **daile** (Dailės BP: A. *Dailės raiška: A3. Kūrybos procese geba naudotis meninės išraiškos priemonėmis*).

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Skaitydami tekstą, jį aptardami ir diskutuodami, atlikdami kitas užduotis mokiniai plečia savo kultūrinį išprusimą, kultūrinę raišką ir kultūrinį sąmoningumą, kiek leidžia amžiaus tarpsnis. Kultūrinę raišką mokiniai ugdo reikšdami mintis taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdo mokymdamiesi taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami siūlomos temos kūrinį. Kritinį mąstymą mokiniai ugdo, kai analizuoja teksto turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, objektų, daro išvadas; ieško jungčių tarp kultūros reiškinių, kūrinų, idėjų ir raiškos. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai analizuoja kūrinio problemas, vertina idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekstais. Mokėjimo mokyti gebėjimus mokiniai ugdo taikydami aktyvaus klausymosi, kalbėjimo, rašymo būdus.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas; apibūdindami teksto temą, turinį ir paskirtį; samprotaudami apie reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę; atlikdami kūrybinius darbus; taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdomi kalbėdami apie pažintas vertybes.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami, interpretuodami šios temos siūlomą kūrinį. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdomi keldami originalias idėjas, atlikdami kūrybinius darbus, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, dalydamiesi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi kurdami, tobulindami ir pristatydami savo darbus, susijusius su analizuojamu kūriniu.

Pilietiškumo kompetencija. Gebėjimą sugyventi bendruomenėje mokiniai ugdomi: kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose; kultūringai keldami problemas, atsakingai priimdami sprendimus. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdomi pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias problemas; tinkamai dalindamiesi patirtimi, nuomone ir informacija.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvartos įgūdžius mokiniai ugdomi, kai nagrinėdami siūlomą kūrinį analizuoja įvairias situacijas ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes; geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus; reflektuoja sėkmę ir klaidas. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones; pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius; mokosi išlikti objektyvūs ir argumentuoti savo nuomonę.

Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi kurdami su temos užduotimis susijusį tarpdalykinį skaitmeninį turinį. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus ugdomi, kai kūrybiškai naudojami interneto galimybės, socialiniais tinklais. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą (atsakingai pasirenka internetinius informacinius šaltinius, saugo intelektualinę nuosavybę, rūpinasi komentarų kultūra).

Patarimai mokytojui:

Skaitymo (kaip ir klausymo, rašymo, kalbėjimo) užduotys apima 3 etapus – *prieštekstinį, tekstinį ir potekstinį* (daugiau žr. Joanos Pribušauskaitės straipsnyje „Klausymo ir skaitymo gebėjimų ugdymas: užduotys“: http://www.mig.uki.vu.lt/file/Klausymo_ir_skaitymo_gebejimu_ugdymas_Uzduotys.pdf), todėl, atsižvelgiant į integruojamus dalykus ir ugdymosi tikslus, rekomenduojama numatyti atitinkamų prieštekstinių ir potekstinių užduočių.

Ruošiantis skaityti padavimą, galima pateikti vaizdinių užuominų, mįslių ir minklių (pvz.: *Be rankų, be kojų namelius turi? Kas auga be šaknų? Dieną naktį guli, niekad nesupūva (Akmuo)* (daugiau žr.: <http://lkiis.lki.lt/misliu-kartoteka>), užrašyti svarbiausius padavimo žodžius (*broliai, miškas, senelis, akmuo*) ir pasiūlyti mokiniams sukurti pasakojimą, kurį vėliau galės palyginti su skaitomu padavimu, aptarti *vienybės* sąvoką ar kt.

Perskaičius padavimą grupėse, su visa klase, mokiniams galima pasiūlyti atlikti bendradarbiavimo užduočių, susijusių su teksto žanru, siužetu, žodynu (sinonimų paieška), tik tada į teksto supratimo klausimus atsakyti individualiai. Veiklos pabaigoje, įsivertinant, pravartu palyginti darbo grupėje ir individualiai privalumus ir trūkumus.

Atsižvelgiant į pasiekimų lygmenį, galima aktualizuoti žodžių *persiskirti, persidalyti*, sąvokų *sinonimas, pagrindinė mintis* reikšmes, prisiminti citavimo, pavadinimų rašymo taisykles.

Šio padavimo žanrą ir pavadinimą turėtų atrasti patys mokiniai, todėl atlikus užduotį aptartini jų pasiūlyti pavadinimai ir tikrasis padavimo pavadinimas „Suakmenėję broliai“, atkreiptinas dėmesys į tiesioginę ir perkeltinę žodžio *suakmenėti* reikšmę, mokiniai skatintini savarankiškai perskaityti knygą „Ežeras ant milžino delno“ (1995).

Užduotį integruojant su daile, mokiniams gali būti skiriama kūrybinių potekstinių užduočių: individualiai ar dirbant grupėmis iliustruoti padavimą, sukurti koliažą pvz., „Vienybė – galybė“, komiksą,

naudojant „Karuselės“ metodą, kurti bendrą klasės piešinį, nufotografuoti įdomesnius gyvenamosios aplinkos akmenis ir sukurti nuotraukų montažą, surengti nuotraukų ar piešinių parodą ar pan.

Užduotį integruojant su gamta, geografija, mokiniams gali būti skiriama tiriamųjų potekstinių užduočių: dirbant „tyrėjų grupėmis“ pasidomėti mokyklos ar gyvenamosios aplinkos rieduliais, patyrinti uolienu kolekciją, pasitelkus informacines technologijas rasti ir pristatyti akmenų, riedulių kilmę, naudojimo pavyzdžius įvairiais istorijos laikotarpiais (akmens amžiuje, viduramžiuose ir XXI amžiuje), virtualiai apsilankyti Akmenų muziejuje (<https://www.akmenumuziejus.lt/galerija/>) ir parengti pranešimą „Ką apie senovę pasakoja rieduliai“ ar kt.

Užduotį integruojant su etika, tikyba, siūloma diskutuoti apie brolišką, artimo meilę; vieningų, darnių, pasitikėjimu grįstų santykių su šeimos nariais svarbą, teisingumą; aptarti šeimos konfliktų sprendimo būdus, virtualiai apsilankyti Orvidų sodybos akmentašystės muziejuje (<https://www.orvidusodyba.lt/muziejus/>) ir parengti pranešimą „Išgelbėti akmenys“ / „Žmogaus ir akmens ryšys“ ar pan.

Skiriant potekstinių kūrybinių kalbos vartojimo užduočių, mokiniams galima pasiūlyti sukurti padavimą apie gyvenamosios aplinkos gamtos objektų atsiradimą. Pvz.: *Perskaitėte padavimą apie akmenų atsiradimą. Kokias paslaptis slepia Jūsų gyvenamoji vieta ir jos kraštovaizdis? Atidžiai apsidairykite ir sukurkite 7–10 sakinių padavimą apie savo vietovės ar jos gamtos, istorijos objektų (pvz., ežero, upelio, pilies, akmens) atsiradimą.*

Atlikus užduotį mokiniams gali būti pasiūloma įsivertinti atsakant į klausimus, pvz.: *Ką išmokau, atlikau? Kas man buvo svarbu? Kokių sunkumų kilo? Kaip labiau patiko dirbti – grupėje ar individualiai? Kodėl?* Daugiau apie įsivertinimo ir refleksijos būdus žr. Agnė Lastauskienė „Apmąstyk ir veik“ (2015): [file:///C:/Users/ProBook/OneDrive%20-%20Nacionalin%C4%97%20%C5%A1vietimo%20agentura/Downloads/Mokomoji%20med%C5%BEia%20ga%20Pamokos%20Valstyb%C4%97s%20pa%C5%BEinimo%20centre%202017%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ProBook/OneDrive%20-%20Nacionalin%C4%97%20%C5%A1vietimo%20agentura/Downloads/Mokomoji%20med%C5%BEia%20ga%20Pamokos%20Valstyb%C4%97s%20pa%C5%BEinimo%20centre%202017%20(1).pdf) ar kt.

Taikomas ugdomasis vertinimas. Žemiau pateikta individualaus darbo vertinimo lentelės.

Teksto skaitymo ir supratimo užduotis. Perskaitykite tekstą, atsakykite į klausimus ir atlikite pateiktas užduotis.

Tekstas

Labai seniai gyveno du broliai. Nusibodo jiems kartu gyventi, todėl sumanė persiskirti. Jie buvo medžiotojai. Todėl sumanė persidalinti mišką, kuriame medžiodavo. Vieną kartą nuėjo abu į mišką. Bet kaip jiems persidalinti – giria didelė ir tanki, jos viduriu eina bala. Vienas sako:

– Einam prie tos balos, vienas paimkim į rytus, o antras į vakarus nuo tos balos, ši bala skirs mus.

Antrasis brolis pritarė.

Nuėjo prie tos balos, palaužė keletą šakelių ir buvo perdalintas miškas. Bet kuriam dabar paimti į vakarus ir kuriam į rytus, taip jie ir negalėjo nuspręsti. Į rytus buvo tankesnis miškas, jame buvo daugiau ir žvėrelių, todėl abu norėjo paimti.

Taip jiems besiderant, iš kažkur atsirado senelis su žila ilga barzda. Priėjęs prie brolių, užklausė jų, kokių reikalų jie taip garsiai derasi. Broliai visą reikalą ir sumanymą išdėstė seneliui. Senelis tarė:

– Mieli vaikučiai, mums Dievas liepė būti vienybėje, vienas nuo kito niekur nesiskirti, o kartu gyventi, nes vienybė yra galybė.

Broliams tai baisiai nepatiko, norėjo senelį primušti. Vienas užsimojo lazda ir buvo bešeriąs seneliui, o antras griebė strėlę. Bet senelis atsitraukęs tarė:

– Jei jau norit perskirti, tai šekit – dabar iki pasaulio pabaigos nesusieisite!

Taip tarus, broliai pavirto akmenimis, o tarp jų virto gilus griovys. Tie du akmenys ir tas griovys ir dabar dar tebėra Suodžių kaimo miške, vidury balos.

Iš kn. „Ežeras ant milžino delno“, parengė N. Vėlius, Vilnius, 1995

Galimos bendradarbiavimo užduotys:

1. Perskaitykite lentelės įrašus ir nuspręskite, ar šis pasakojimas yra padavimas ar sakmė. Atsakymą pagrįskite 2–3 argumentais.

Padavimas	Sakmė
Vaizduojami įvykiai, kai pasaulis jau sukurtas.	Vaizduojama pati pradžių pradžia, kai visa dar kuriama.
Veiksmas vyksta Lietuvoje.	Veiksmas vyksta Visatoje, Žemėje.
Svarbiausi veikėjai – žmonės, velniai, milžinai.	Svarbiausi veikėjai – Dievas, velnias, žmogus, namų ir gamtos dvasios, gyvūnai ir kt.
Pasakojama, kaip atsirado Lietuvos ežerai, kalnai, svarbūs akmenys, kaimai, miestai, pilys ir kt.	Pasakojama, aiškinama, kaip atsirado Žemė, gamta ir žmogus.

Tai yra ....., nes...

2 t.

2. Remdamiesi lentele pratęskite padavimo apibrėžimą.

Padavimai – tai trumpi pasakojimai apie ...

1 t.

3. Remdamiesi tekstu glaustai paaiškinkite, kaip Suodžių kaimo miške atsirado tie du akmenys?

2 t.

4. Įsivaizduokite, kad apie akmenis, t. y. riedulius, kalbate per gamtos pamoką. Kaip moksliskai paaiškintumėte jų atsiradimą?

2 t.

5. Raskite tekste ir išrašykite paryškintų žodžių sinonimus.

Sugalvojo gyventi atskirai – _____ ,
Taip besiginčijant – _____ ,
Išaiškinti sumanymą – _____ ,
Gyventi darniai – _____ ,
Labai nepatiko – _____ ,
Buvo besuduodas – _____ ,
Atsirado gili duobė – _____ .

3 t.

B. Galimos individualios užduotys:

Užduotis. Remdamiesi padavimu atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis.

1. Kur ir kada vyksta pasakojimo veiksmas?

Veiksmo vieta (kur?): .....

Veiksmo laikas (kada?): .....

2 t.

2. Užbaigdami sakinius užrašykite padavimo veiksmų seką.

Iš pradžių ...

Po to ...

Vėliau ...

Tada ...

Galop ...

Dabar ...

3 t.

3. Kodėl broliai sumanė gyventi atskirai?

1 t.

4. Kodėl broliai negalėjo pasidalyti miško?

1 t.

5. Apibūdinkite brolių sutiktą senelį. Nurodykite 2–3 jo bruožus.

2 t.

6. Kaip Jūs vertinate brolių elgesį su seneliu? Kodėl?

2 t.

7. Kaip manote, ar teisingai pasielgė senelis, brolius pavertęs akmenimis?

1 t.

8. Kodėl broliai buvo paversti akmenimis? Užrašykite 2–3 priežastis (pvz., nepaisė draudimo ir pan.)

1.

2.

3.

3 t.

9. Kaip manote, kuris sakinyš šiame tekste yra svarbiausias? Nurašykite jį laikydamiesi citavimo reikalavimų.

1 t.

10. Kokia pagrindinė šio padavimo mintis?

2 t.

12. Sugalvokite pavadinimą. Paaiškinkite, kodėl padavimą pavadinote būtent taip.

Pavadinimas:

2 t.

Vertinimo lentelė

Taškai   20–19   18–17   16–15   14–13   12–11   10–9   8–7   6–5   4–3   2–1

Vertinimas 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

7 klasė

Dalyvio apibendrinimas. Integruota užduotis. 7 klasė0

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Mokiniai ugdomi lietuvių kalbos dalyko žinias ir gebėjimus analizuodami dalyvius, mokydami taisyklingai rašyti, kurdami laišką, vartodami kalbotyros sąvokas ir terminus. Sistemindami žinomą informaciją apie dalyvį ir pateikdami ją naujame kontekste, įsivertindami savo veiklą ugdomi mokėjimo mokytis gebėjimus.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Mokiniai ugdomi empatiškumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius nuspėdami kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose, lygindami savo ir kitų požiūrius, naudojasi pokalbio užmezgimo ir palaikymo strategijomis.

Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi generavimo gebėjimus rašydami laišką, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi; kūrimo gebėjimus savarankiškai raštu kurdami laišką, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, tobulindami savo darbus.

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi gebėjimą sugyventi bendruomenėje kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose.

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai ugdomi kultūrinę raišką pažindami lietuvių kalbos kūrybines galias, reikšdami mintis, kurdami laišką taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką.

Komunikavimo kompetencija. Mokiniai ugdomi pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus realiai ir virtualiai bendraudami poromis, pasirinkdami taisyklingą ir tinkamą kalbinę raišką.

Nagrinėjimo aspektai

Dalyvio reikšmė, gramatiniai požymiai, rūšys.

Sangražiniai ir įvardžiuotiniai dalyviai.

Dalyvis sakinyje. Išplėstinių dalyvinių pažyminių skyryba.

Asmeninis laiškas. Laiško struktūra.

Integravimo galimybės

Dalykinė integracija: taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai rašo asmeninį laišką, nagrinėja asmeninio ir dalykinio laiško skirtumus ir panašumus.

Geografija: mokiniai susipažįsta su Europos šalių teritorija ir kultūra; aiškinasi migracijos reiškinių, nagrinėja Lietuvos gyventojų emigracijos priežastis ir paplitimą (pvz., <https://123.emn.lt>), remdamiesi savo patirtimi ir interneto informacija gretina švietimo sistemas.

Informacinės technologijos: mokiniai domisi elektroninio laiško ypatumais ir etiketu elektroninėje erdvėje, rašo elektroninį laišką tinkamai nurodydami temą (angl. *Subject*); mokiniai renka, sistemina informaciją ir parengia pristatymus su diagramomis apie lituanistinį švietimą užsienyje.

Etika: mokiniai svarsto, kodėl svarbu padėti kitam, ką reiškia būti empatiškam; diskutuoja, kaip etiškai bendrauti su bendraamžiais formalioje ir neformalioje aplinkoje, kaip reaguoti, kai prašoma nusirašyti.

Mokinių veikla

Užduotis. Parašyti laišką bendraamžiui ir apibendrinti dalyvius.

Bendra mokinių veikla klasėje:

Susipažįstama su užduotimi, aptariami vertinimo ir įsivertinimo kriterijai.

Su mokiniais aptarti vertinimo kriterijai:

- laikomasi laiško struktūros;
- apibendrinami dalyviai (aiškinama teorija ir pavyzdžiai);
- atsižvelgiama į komunikacinę situaciją, kūrybiškai remiamasi dalykine informacija;

- mandagiai bendraujama;
- paisoma kalbos taisyklingumo.

Su mokiniais aptarti vertinimo kriterijai:

- Ar laikaisi laiško struktūros (pateikiu datą, vietą, rašau kreipinį, pasirašau)?
- Ar domiuosi adresatu, rašau mandagiai?
- Ar taikau žinias apie dalyvį, nurodau pavyzdžių?
- Ar kūrybiškai taikau dalykinės žinias rašydamas laišką bendraamžiui?
- Ar paisau kalbos taisyklingumo reikalavimų?

Individuali mokinių veikla klasėje:

- Rašomas laiškas bendraamžiui.
- Laiškas tobulinamas (tikrinamas, papildomas, redaguojamas).
- Veikla įsivertinama.

Savarankiška mokinių veikla namuose:

Mokiniai susipažįsta su elektroninio laiško reikalavimais ir rašo elektroninį laišką mokytojui atlikdami struktūruotą veiklos refleksiją (pvz., Kaip buvo vykdoma veikla? Kaip sekėsi atlikti užduotį? Kas buvo sunkiausia, o kas lengviausia? Kaip jautėsi atlikdamas šią užduotį? Kas padėjo atlikti užduotį, o kas trukdė? Ką kitą kartą darytum kitaip? Ko atliekant šią užduotį buvo išmokta?).

Literatūra (nuorodos mokytojui)

Ruošiantis rašyti laišką klasėje rekomenduojama mokinius paskatinti aiškintis, kuo skiriasi asmeninis ir dalykinis laiškas, prisiminti laiško struktūrą, būdingas turinio ypatybes (pvz., http://lietuvius-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_laiskas/; http://lietuvius-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_laiskas_oficialus/; <https://eunet.lt/kaip-rasyti-laiska/>).

Veiklos refleksija gali būti atliekama rašant elektroninį laišką mokytojui: mokiniai savarankiškai susipažįsta su elektroninio laiško ypatumais bei etiketu ir rašo elektroninį laišką (pvz., <https://www.smaizys.lt/informacines-technologijos/etiketas-rasant-elektroninius-laiskus/>; <https://eunet.lt/kaip-rasyti-laiska/>).

Daugiau apie struktūruotą refleksiją: Žibėnienė, G. ir Indrašienė, V. (2017). *Šiuolaikinė didaktika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 263 p.: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16217/30_Siuolaikine%20didaktika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Užduotis. Parašykite laišką Saulei ir padėkite jai atlikti užduotis.

Milanas, 2021 m. birželio 1 d.

Sveika(s), miela(s) drauge!

Aš esu Saulė. Man 14 metų. Rašau Tau, nes labai pasiilgau bendravimo. Man labai smagu rašyti Tau, dar kol kas visai nepažįstamam žmogui. Kaip Tau sekasi? Ką veiki visą dieną būdama(s) namuose? Kaip Tau sekasi mokytis nuotoliniu būdu? Ką svajoji nuveikti vasarą?

Mes su šeima gyvename Italijoje. Mano tėvai iš Lietuvos išvyko 2002 metais, tad aš gimiau jau Italijoje. Nors lankau italų mokyklą ir įvairių dalykų mokausi italų kalba, šeimoje mes kalbame lietuviškai, o šeštadieniais dar lankau ir lituanistinę mokyklą. Ateityje ketinu laikyti lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą ir studijuoti Lietuvoje, todėl labai noriu gerai mokėti lietuvių kalbą. Iš pradžių man sekėsi labai gerai, viskas buvo aišku, bet per nuotolinį, kai reikia mokytis dalyvių, jau neišsiverčiu be pagalbos. Gal Tu galėtum man padėti? Mokytoja mums uždavė savarankiškai išsiaiškinti, 1) kas yra dalyvis, 2) ką jis reiškia, 3) kaip jis kaitomas, 4) kuo

eina sakinyje. Iš karto sakau – *emokykloje* jau žiūrėjau, tad gal gali savais žodžiais, paprasčiau man paaiškinti šiuos sudėtingus dalykus. Dar reikia 5) rasti ir užrašyti po 1–3 pavyzdžius: veikiamųjų, neveikiamųjų, įvardžiuotinių, sangražinių, dar kažkokių reikiamybės dalyvių. Nespėjau atlikti šių užduočių, o vakar jau gavau naują – 6) paaiškinti, kaip skiriamas išplėstinis dalyvinis pažymins ir užrašyti vieną pavyzdį, kada jis skiriamas kableliu ir kada ne.

Nežinau, gal Lietuvoje neužduoda tiek daug užduočių, bet čia, Italijoje, kai reikia derinti abiejų mokyklų darbus, jų daugoka, todėl turiu per savaitę tik vieną laisvą dieną – sekmadienį. Visomis kitomis dienomis dalyvauju pamokose virtualiai, darau trumpas pertraukėles ir vis atlieku italų ir lietuvių kalbos užduotis. Gerai, kad mano mamos draugė, Tavo mokytoja, pasiūlė kreiptis pagalbos į Tave. Ji sakė, kad jos septintokai labai išradingi ir sumanūs ir ras būdą, kaip man padėti.

Iš anksto ačiū Tau už pagalbą. Tikiuosi, ir aš galėsiu Tau kuo nors padėti. Lik sveika(s)!

Saulė

Mokinių darbų pavyzdžiai

Rūdiškės, 2021 m. birželio 1 d.

Miela Saule!

Labas! Kaip malonu pagaliau iš ko nors gauti laišką! Aš esu Ula, man 13 metų. Labai seniai esu gavusi laišką, tad nekantrauju atsakyti į visus Tavo klausimus! Man sekasi labai gerai, visą dieną mokausi, o po pamokų skubu į kiemą susitikti su draugais. Nuotoliniu būdu mokytis man labai patinka, bet jau pasiilgau mokyklos atmosferos.

Labai smagu su Tavimi susipažinti ir šį tą sužinoti apie Tavo šeimą. Aš gyvenu Lietuvoje. Man čia gyventi labai patinka, nes mus čia supa stulbinanti gamta. Labai mėgstu keliauti Lietuvoje, bet Tavo laiškas mane taip sudomino, kad ėmiau svarstyti apie kelionę į Italiją. Po tiek lietuvių kalbos pamokų, kuriose nagrinėjome dalyvius, tikrai sugebėsiu Tau padėti atlikti užduotis, tik nežinia, ar laiku gausi mano laišką.

Pirmiausia reikia įsidėmėti, kad dalyvis yra viena iš trijų neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų (padalyvį ir pusdalyvį dar nagrinėsi). Jis reiškia iš veiksmo kylančią asmens arba daikto ypatybę. Palygink: *Aš rašau laišką Saulei, kuri šoka* (tai veiksmažodis), bet galima pasakyti trumpiau: *Aš rašau laišką šokančiai Saulei* (tai jau dalyvis). Dalyviai, kaip ir būdvardžiai, kaitomi giminėmis (*bėgsias – bėgsianti*) ir skaičiais (*mačiusi – mačiusios*), yra linksniuojami (*matąs, mačiusio, mačiusiam...*). Be to, kaip ir veiksmažodis, dalyvis turi laikus (*matąs, matęs, matydavęs, matysias*). Taigi į pirmuosius Tavo klausimus jau atsakiau. Norėdama parašyti įvairių dalyvių pavyzdžių pirma turėtum žinoti, kad dalyviai yra dviejų rūšių: veikiamieji ir neveikiamieji dalyviai. Veikiamieji dalyviai reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš jo paties veiksmo. Štai keli pavyzdžiai: *rašanti Saulė* (tai yra *Saulė, kuri pati rašo*), *šokantis katinas* (tai yra *katinas, kuris pats šoka*). O neveikiamieji dalyviai reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš kito veikėjo veiksmo: *prajuokintas berniukas* (*berniukas, kurį kitas prajuokino*), *nutildyta mergaitė* (*mergaitė, kurią kiti nutildė*). Dar, Saule, turėtum žinoti, kad dalyviai gali būti įvardžiuotiniai. Jie daromi ir rašomi taip, kaip ir įvardžiuotiniai būdvardžiai. Palygink: *baltoji (būdvardis) – einančioji (dalyvis)*. Jau tikriausiai pastebėjai, kad dalyvis panašus į būdvardį ir veiksmažodį. Kaip ir veiksmažodžiai, dalyviai gali būti sangražiniai, kai daromi iš sangražinių veiksmažodžių: *šukuodavęsis* (nes *šukuodavosi*), *prausdavęsis* (nes *prausdavosi*), bet *užsirašydavęs* (nes *užsirašydavo*). Kaip matai, žodyje su priešdėliu sangražos dalelė jau yra ne gale, o po priešdėlio.

Tu rašai „kažkokių reikiamybės dalyvius“. Iš tiesų tai reikiamybės dalyviai, aš juos susiejau su žodžiu „reikia“ ir lengvai įsidėmėjau. Jei dalyvis rodo daikto ypatybę, kylančią iš veiksmo, kurį dar reikia atlikti, toks dalyvis ir yra reikiamybės dalyvis. Iš savo vadovėlio išimčiau tokius pavyzdžius, gal ir Tau padės: *šienas, kurį reikia grėbti – grėbtinas šienas; darbas, kurį reikia gerbti – gerbtinas darbas*. Tikriausiai jau atkreipei dėmesį, kad šiuos dalyvius padeda atpažinti ir priesaga *-tin-*. O dabar

atsakysiu į 4 klausimą ir paaiškinsiu, kuo dalyvis eina sakinyje. Iš pradžių maniau, kad dalyvis gali eiti visomis sakinio dalimis: veiksmu – *Kalbantysis nutilo* (kas nutilo?); tariniu – *Broliai priėję namą* (ką veikę broliai?); papildiniu – *Pamačiau kalbantįjį* (ką pamačiau?); pažyminiu – *Rašanti Saulė pavargo* (kokia Saulė?); aplinkybe – *Priėję namą broliai sustojo* (kada broliai sustojo?). Bet vėliau išsiaiškinau, kad veiksmu ir papildiniu eina sudaiktavardėjęs dalyvis, tai ir Tu atkreipk dėmesį.

Išplėstinis dalyvinis pažyminys skiriamas kableliais, kai eina po pažymimojo žodžio, tai yra žodžio, kurį apibūdina: *Mokiniai, laukiantys atostogų, rašė laišką Saulei* (kokie mokiniai? laukiantys atostogų). O jei toks dalyvis yra prieš pažymimąjį žodį, tada kablelio nereikia: *Laukiantys atostogų mokiniai rašė laišką Saulei*.

Kaip matai, Saule, Lietuvoje irgi daug užduočių reikia atlikti! Labai džiaugiuosi, kad mūsų mokytoja pasiūlė kreiptis į mane pagalbos ir aš galiu Tau padėti. Lauksiu kito Tavo laiško! Iki!

Ula

2021 m. birželio 1 d., Rūdiškės

Miela Saule!

Aš esu Gintarė. Man taip pat 14 metų. Aš taip pat pasiilgau bendravimo, todėl su malonumu su Tavimi susipažinsiu, pabendrausiu ir Tau padėsiu. Man sekasi gerai. Didelę dienos dalį mokausi, ruoši namų darbus, bet vakarais išeinu į lauką pasivaikščioti arba važinėjuosi dviračiu. Nuotoliniu būdu mokytis man sekasi tikrai neblogai, bet jau norėčiau grįžti į mokyklą ir susitikti su klasės draugais, su savo klase vykti į keliones. Vasarą planuoju praleisti su šeima ir draugais. Ketinu kartu su jais važiuoti prie ežero, linksintis ir kartu turiningai leisti laiką. Labai džiaugiuosi, kad Tu man parašei! Kaip Tau sekasi gyventi Italijoje? Ar norėtum aplankyti Lietuvą? Ar Italijoje sunku mokytis lietuvių kalbos? Kaip Tau sekasi mokytis nuotoliniu būdu?

Manau, kad aš galėčiau Tau padėti, nes per lietuvių kalbos pamokas daug mokėmės apie dalyvius. 1) Dalyvis – neasmenuojamosi veiksmažodžio forma, turinti veiksmažodžio ir būdvardžio ypatybių. 2) Dalyvis reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš veiksmo, pvz.: *šviečiantis langas* (koks langas?). 3) Dalyviai kaitomi giminėmis, skaičiais, laikais, yra linksniuojami. Gali turėti įvardžiuotinę formą. 4) Dalyvis sakinyje dažniausiai eina pažyminiu, gana dažnai tariniu, rečiau – aplinkybe. 5) Veikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *kalbas, mylįs, šaukiąs*. Neveikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *skaityta, mylėtas, matyta*. Įvardžiuotinių dalyvių pavyzdžiai: *rašantysis, skaitantysis, valgomasis*. Sangražinių dalyvių pavyzdžiai: *rašęsis, pasirašiusi, pasirašytas*. Reikiamybės dalyvių pavyzdžiai: *vežtinas, sakytini, sudarytinas*. 6) Išplėstinis dalyvinis pažyminys skiriamas kableliais, kai eina po pažymimojo žodžio, pvz.: *Knyga, skaityta vasarą, man labai patiko*. Gali palyginti su sakiniu: *Vasarą skaityta knyga man labai patiko*.

Tikiuosi, kad Tau padėjau ir neprivėliau klaidų. Lietuvoje taip pat reikia nemažai laiko praleisti prie užduočių. Buvo smagu Tau padėti!

Ačiū už Tavo laišką. Lik sveika!

Gintarė

2021 m. birželio 2 d., Rūdiškės

Labas, Saule!

Tau rašo Nojus. Man taip pat neseniai sukako 14 metų. Man sekasi gerai, būdamas namuose mokausi, skaitau, žaidžiu kompiuterinius žaidimus, išeinu į lauką pasivaikščioti, pasportuoti.

Mokytiis nuotoliniu būdu man sekasi puikiai, bet jau laikiu atostogų ir svajoju nuvažiuoti prie jūros.

Nemanyk, kad giriuosi, bet dalyvius aš moku puikiai. Dalyvis – tai linksniuojamoji veiksmažodžio forma, turinti veiksmažodžio ir būdvardžio ypatybių. Dalyviai kaitomi giminėmis, skaičiais, yra linksniuojami, turi laikus. Veikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *rašqs mokinys, plaukianti gulbė, eisiqs vaikas*. Neveikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *rašomas darbas, plukdoma valtis, matytas vaikas*. Įvardžiuotinių dalyvių pavyzdžiai: *rašomasis darbas, valgomasis kambarys, žaidžiantysis vaikas*. Sangrąžinių dalyvių pavyzdžiai: *kalbėjęsi, pasikalbėję*. Nagrinėdamas pavyzdžius pastebėjau, kad dalyvis gali eiti pažyminiu: *Tai rašomas laiškas* (koks?) ir tariniu: *Vaikai rašę laišką* (ką veikę?). Būčiau pamiršęs – dalyviai dar eina aplinkybėmis: *Parašę laišką mokiniai pasijuto geriau* (kada?). Mokytoja minėjo, kad tokias aplinkybes mokysimės aštuntoje klasėje, todėl nelabai jas išmanau. Siūlau apie tai drąsiai paklausti savo mokytojos. Dar apie išplėstinius pažyminius: išplėstinis dalyvinis pažyminis tik po pažymimojo žodžio skiriamas kableliais: *Laišką, rašomą Saulei, reikia baigti*.

Taigi, aš baigiu savo laišką. Smagu buvo padėti. Linkiu gerai baigti mokslo metus ir turiningai praleisti vasarą.

Pagarbiai Nojus

8 klasė

J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių lyginimas, integravimo su muzika, daile, etika, tikyba galimybės

Laimės ir gyvenimo prasmės tema literatūroje

Eilėraščių aptarimas ir lyginimas: J. Degutytė „Aš nenoriu drungno vandens“ ir N. Miliauskaitė „dar vienas nubudimas, laimingas“.

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Skaitydami tekstus, juos aptardami ir diskutuodami, atlikdami kitas užduotis mokiniai plečia savo kultūrinį išprusimą, kultūrinę raišką ir kultūrinį sąmoningumą, kiek leidžia amžiaus tarpsnis, atpažįsta kultūrinius simbolius ir stereotipus; lygina siūlomos temos tekstus, įžvelgdami jų tarpusavio sąsajas. Kultūrinę raišką mokiniai ugdomi reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdomi mokydami taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami siūlomos temos literatūros kūrinius, kurdami įvairių žanrų kūrinius. Kritinį mąstymą mokiniai ugdomi, kai analizuoja teksto turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, objektų, daro išvadas; geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą, vertybes; apibūdina rašymo stilių, ieško jungčių tarp kultūros reiškinių, kūrinių, idėjų ir raiškos, kritiškai vertina alternatyvius požiūrius. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai įvairiuose pokalbiuose, diskusijose siūloma tema kelia aktualias problemas, svarsto, pritaria ar prieštarauja pateikdami argumentų, analizuoja kūrinių problemas, vertina idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekštais, savo patirtimi ir nuostatomis. Mokėjimo mokytiis gebėjimus mokiniai ugdomi taikydami aktyvaus klausymosi, kalbėjimo, rašymo būdus.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas; apibūdindami teksto temą,

turinį ir paskirtį; samprotaudami apie reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę; atlikdami kūrybinius darbus; taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdo kalbėdami apie patirtus jausmus ir pažintas vertybes.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdo analizuodami, interpretuodami ir lygindami šios temos siūlomus kūrinius. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdo keldami originalias idėjas, atlikdami kūrybinius darbus, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, dalydamiesi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas

kalbinės ir nekalbinės raiškos priemones ir būdus, taikydami pagrindines akademinio ir kūrybinio rašymo strategijas, tobulindami ir pristatydami savo darbus, susijusius su analizuojamais kūriniiais. Kurdami asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, pristatydami savo idėjas, mokiniai atsižvelgia į etikos normas. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdo vertindami savo ir kitų kūrybinių darbų išbaigtumą, aptardami kūrybos rezultatų vertingumą ar sprendimą pagal pateiktus kriterijus, apmąstydami ir vertindami savo ir kitų kūrybos procesą, įvardindami savo sėkmes ir nesėkmes, planuodami mokymosi veiklą, grindžiamą patirtimi, žiniomis ir gebėjimais.

Pilietiškumo kompetencija. Gebėjimą sugyventi bendruomenėje mokiniai ugdo: kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose; kultūringai keldami problemas, atsakingai priimdami sprendimus. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdo pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias problemas; tinkamai dalindamiesi patirtimi, nuomone ir informacija.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvartos įgūdžius mokiniai ugdo, kai nagrinėdami siūlomus kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti amžiaus tarpšniui būdingas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes; geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus; reflektuoja sėkmę ir klaidas. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdo, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones; pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius, naudojasi pokalbio užmezgimo ir palaikymo strategijomis, kad suprastų kitų emocijas ir savijautą; mokosi išlikti objektyvūs ir argumentuoti savo nuomonę. Rūpinimosi sveikata įgūdžius mokiniai ugdo, kai nagrinėdami įvairius tekstus mokosi apibūdinti asmens gyvenimo būdo ir aplinkos veiksmų įtaką fizinei ir psichinei sveikatai.

Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo kurdami su temos užduotimis susijusį tarpdalykinį skaitmeninį turinį, pavyzdžiui, įgarsindami tekstą, skelbdami savo kūrybą. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus ugdo, kai kūrybiškai naudojami interneto galimybės, socialiniais tinklais. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą (atsakingai pasirenka internetinius informacinius šaltinius, saugo intelektinę nuosavybę, rūpinasi komentarų kultūra).

Nagrinėjimo aspektai.

Aptariant ir lyginant abu eilėraščius rekomenduojamas dvejetainis eilėraščių perskaitymas ir aptarimas:

- 1) skaityti eilėraščius, kai jame mokinys ieško savęs, galvoja apie save ir ieško sau artimų dalykų, norėdamas geriau suprasti ir pažinti savo jausmus, emocijas, būseną ir nuotaikas (ieškoma panašumų su savo patirtimi);
- 2) skaityti eilėraščius siekiant pažinti ne save, o atrasti eilėraščio pasaulį, nesusitapatinti, o įsiklausyti, ką sako eilėraštinis: koks išorinis pasaulis vaizduojamas eilėraštyje, ką perduoda eilėraštinis kalbantysis, lyrinis aš, koks ir kaip lyrinis išgyvenimas atskleidžiamas eilėraštyje.

Eilėraščių lyginimas: dvi laimės idėjos.

Kaip laimės tema atskleidžiama skirtinguose kūriniuose?

(Didelės laimės siekis ir akimirkos laimė.)

Kuo panašus ir kuo skiriasi lyrinis išgyvenimas eilėraščiuose?

(Koks eilėraščio

kalbančiojo santykis su aplinka, kaip kinta

vidinė būseną, kaip išsakomas lyrinis išgyvenimas).

Mokinių veikla

Diskusija, pokalbis: kodėl žmogui reikia turėti idealų, aukštų gyvenimo siekių? (Minčių žemėlapis)

Argumentų „už“ ir „prieš“ rašymas: *Kokios laimės samprata man artimesnė?*

Pasakojimo kūrimas: *Laiminga diena.*

Anketos, interviu kūrimas: *Koks žmogus yra laimingas?*

Miniatiūros kūrimas: *Laimės akimirka...*, *Laimingas nubudimas...*, *„Nereikia laimės mažos...*

Laisvasis rašymas: *Laimė - tai...*

Mąstymo žemėlapis („dvigubas burbulas“): dviejų eilėraščių laimės samprata (panašumai ir skirtumai).

Įspūdžių rašinėlis: *Laimę suprantame skirtingai.*

Samprotavimo rašinys (pastraipa): *Laimė poezijoje ir gyvenime, Kokios aš trokštu laimės, Kaip aš suprantu laimę?*

Integravimo galimybės:

1. Kūrybiniai darbai, integruoti su muzika: <https://www.youtube.com/watch?v=ILDFLYCATQg>

Janinos Degutytės žodžiai *Garsų žaismė (muzika) per mane.* Dainuoja TŪTA

(Vadovė Lina Navikauskienė) *Aš nenoriu drungno vandens Ir takų, smėliu pabarstyty.*

Ką atskleidžia eilėraštis ir daina?

Dainuojamoji poezija: eilėraščiai apie laimę, virtę dainomis.

2. Darbai, integruoti su daile:

Mėgstamiausios eilėraščio eilutės iliustracija (J.

Degutytės „Aš nenoriu drungno vandens“ ir N. Miliauskaitės „dar vienas nubudimas, laimingas“).

Eilėraščio posmo iliustracija.

J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių koliažas.

Laimės medis (laimės paukštė): medyje arba paukštėje

eilėraščių apie laimę gražiausios citatos.

3. Darbai,

integruoti su etika, tikyba:

Laimės samprata poezijoje ir Biblijoje.

Laimės samprata skirtingose epochose.

Ar visada žmogus norėjo būti laimingas?

Kaip keitėsi laimės samprata?

KŪRYBINĖS IR TIRIAMOSIOS UŽDUOTYS APIE HOLOKAUSTĄ

8 KLASĖJE (6 pamokos)

Planuojant pamokų ciklą holokausto tema, mokiniams galima skirti tiriamąsias ir kūrybines užduotis, kurios skatintų daugiau sužinoti apie Lietuvos (savo krašto) ir kitų šalių žydų likimą Antrojo pasaulinio karo metais, apmąstyti surinktą medžiagą pasirinkus tiriamojo ar kūrybinio darbo formą. Į šį ciklą galima įtraukti pasirinktus egodokumentikos tekstus ir grožinės literatūros kūrinius iš programoje siūlomų (I. Rudaševskio „Vilniaus geto dienoraštis“, A. Frank „Dienoraštis“, R. Spalio „Mergaitė iš geto“, I. Mero „Geltonas lopas“, Dž. Boino „Berniukas dryžuota pižama“, M. Zusak „Knygų vagilė“) ar paties mokytojo drauge su mokiniais pasirinktų. Vienus jų mokytojas gali detaliau nagrinėti klasėje, kitus siūlyti skaityti savarankiškai ir analizuoti kaip tyrimo ar kūrybinio darbo medžiagą.

Kūrybines ir tiriamąsias užduotis mokytojas skiria ciklo pradžioje, kad mokiniai galėtų planuoti savo veiklą, nuosekliai rinkti ir analizuoti darbui reikalingą medžiagą, o atlikti darbai pristatomi ciklo pabaigoje, baigus su visa klase nagrinėti numatytus kūrinius (pvz., I. Rudaševskio „Vilniaus geto dienoraščio“ ištraukas ir I. Mero „Geltoną lopą“), išsiaiškinus grožinės literatūros ir egodokumentikos panašumus ir skirtumus.

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Mokiniai tikslingai ir atsakingai atsirenka informaciją apie holokaustą Antrojo pasaulinio karo metais, tyrinėdami įvairių šaltinių medžiagą, ją sistemindami, analizuodami, vertindami, susiedami su jau žinoma informacija.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Mokiniai aptaria bendražmogiškųjų vertybių (pagarbos sau ir kitiems, geranoriškumo, atsakomybės, pagalbos, sąžiningumo, drąsos, solidarumo, atjautos, pasiaukojimo) reikšmę ribinėse situacijose; geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus, ugdomi empatiškumą.

Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi tyrinėjimo gebėjimus ieškodami reikiamos informacijos, pagrindžia savo požiūrį į holokaustą patyrusių liudininkų asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tekstais, istorijos žiniomis. Kūrybinius gebėjimus ugdomi savarankiškai kurdami įvairių žanrų ir tipų žodinius, vaizdinius ir multimodalius tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės ir vizualinės raiškos priemones ir būdus.

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi pilietinį tapatumą ir pilietinę galią kritiškai vertindami įvairių šaltinių informaciją ir tinkamai ją panaudodami;

reikšdami argumentuotą asmeninį požiūrį į įvykius, reiškinius ar tekstus. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdomi laikydamiesi bendrinės lietuvių kalbos normų, tinkamai dalydamiesi patirtimi, nuomone ir informacija.

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai ugdomi kultūrinę raišką reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo gebėjimus.

Komunikavimo kompetencija. Mokiniai ugdomi pranešimo kūrimo gebėjimus samprotaudami apie įvykius ir reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais, rašydami kūrybinius darbus, taikydami tinkamas skaitymo ir rašymo strategijas.

Skaitmeninė kompetencija. Mokiniai ugdomi informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus kūrybiškai naudodamiesi interneto galimybėmis.

Integravimo galimybės

Dorinis ugdymas. Etika: mokiniai svarsto, kas yra moralinė asmenybė, rūpestis; kas lemia vienokius ar kitokius asmens pasirinkimus ir laikyseną grėsmės akivaizdoje; kaip ir kodėl bendruomenė suteikia jėgų atskiram individui; kokių galių asmenybei suteikia tauta; kodėl pagarba kitoms tautoms praplečia asmens galių spektrą; ką reiškia meilė vietai, kurioje gyvena. *Tikyba:* mokiniai sprendžia kančios problemą, aiškinasi žmogaus pasirinkimo grėsmės akivaizdoje dilemą, ugdomi supratimą apie beatodairišką pagalbą, tarnystę kitam, artimo meilę.

Istorija. Mokiniai įtvirtina 5 kl. įgytas istorijos žinias apie holokaustą, Antrojo pasaulinio karo aplinkybes, nagrinėja, remdamiesi grožiniais kūrinių ir egodokumentikos tekstais, holokausto reiškinį nacių okupuotoje Europoje ir Lietuvoje, etninių ir religinių grupių naikinimą.

Pilietiškumo pagrindai. Mokiniai ieško orientyrų moralinių ir pilietinių vertybių hierarchijoje, ugdomi supratimą apie socialinių ryšių kūrimą ir palaikymą, aktyvią pilietinę laikyseną, asmeninę ir bendruomeninę pareigą ir atsakomybę, tautinių kultūrų santykio ir sąveikos svarbą.

Menai (dailė ir teatras). Mokiniai tyrinėja įvairias vizualinės, teatrinės meninės raiškos formas kaip holokaustą išgyvenusius žmonių patirčių, dvasinio pasipriešinimo ir jų stiprybės raišką.

Mokymo(si) veiklos

Ciklo pradžioje mokiniams paaiškinama užduotis, rekomenduojami grožiniai kūriniai ir egodokumentikos tekstai savarankiškam skaitymui, aptariama, kur ir kaip bus ieškoma reikalingos darbu medžiagos.

Užduotis

Remdamiesi rasta dokumentiniais šaltiniais ar savarankiškai skaitytais literatūros kūriniais, parenkite kūrybinį arba tiriamąjį darbą apie žydų tautos genocidą Antrojo pasaulinio karo metais, atskleiskite savo požiūrį.

I. Su mokiniais aptariami vertinimo kriterijai:

- temos suvokimas;
- originalumas, kūrybiškumas (kūrybiniam darbui);
- teiginių pagrindimas tyrimo medžiaga (tiriamajam darbui);
- asmeninio santykio atskleidimas;
- kalbos taisyklumas.

II. Su mokiniais aptariami įsivertinimo kriterijai:

- Ar pavyko atskleisti temą?
- Ar remiamasi 1–2 pasirinktais tyrimo šaltiniais (tiriamajam darbui)?
- Ar tema atskleidžiama originaliai, kūrybiškai (kūrybiniam darbui)?
- Ar pavyko atskleisti asmeninį požiūrį?
- Ar laikomasi kalbos taisyklumo reikalavimų?

III. Aptariamoms galimoms tiriamųjų ir kūrybinių darbų kryptys (jas mokiniai gali siūlyti patys arba rinktis iš mokytojo pasiūlytų):

- Kaip išlikti žmogumi nežmoniškoms sąlygoms
- Knygos reikšmė prievartos pasaulyje
- Atjautos ir pasiaukojimo pavyzdžiai
- Svarbiausios vertybės
- Menas ir jo reikšmė prievartos pasaulyje
- Atminties išsaugojimas ir perdavimas
- Pasipriešinimo istorijos
- Žydų gelbėtojai ir jų likimai

IV. Aptariami galimi tiriamųjų ir kūrybinių darbų žanrai:

- tiriamieji: straipsnis mokyklos laikraščiu, reportažas, virtuali ekskursija, virtuali paroda, pranešimas, tiriamosios žurnalistikos TV laida, skaitytų knygų recenzijos ir pan.;
- kūrybiniai: poezijos, prozos ar dramos tekstai, inscencijos, instaliacijos, vaizdo projekcijos, koliažai, skaitytų knygų iliustracijos, kino scenarijai, filmai ir pan.

V. Mokinių veikla:

- Paskelbus užduotį individualiai / poromis pildomos lentelės „Žinau– noriu žinoti–sužinojau“ dvi pirmosios skiltys. Mokiniai surašo, ką žino šia tema iš istorijos, šio ciklo literatūros pamokų, išsikelia tolesnius šios temos nagrinėjimo tikslus.
- Dirbant individualiai / poromis ieškoma informacijos pasirinktuose šaltiniuose: tyrinėjami pasirinkti istoriniai leidiniai, kraštotyrinė bibliotekos archyvų medžiaga, internete skelbiama dokumentinė medžiaga, remiamasi savarankiškai skaitytais literatūros kūrinių apie holokaustą, jį patyrusių liudininkų atsiminimais.
- Pasirenkamas kūrybinis ar tiriamasis darbas, planuojamos veiklos.
- Konsultuojantis su mokytoju, analizuojama, sisteminama, apmąstoma surasta medžiaga, rašoma, kuriama, redaguojama, vizualizuojama (mokiniai gali dirbti individualiai, poromis, grupėmis).
- Pristatoma klasei ar mokyklos bendruomenei.
- Vertinama ir įsivertinama pagal numatytus kriterijus.
- Atlikus užduotį ir išklausius klasės draugų darbų pristatymus, individualiai / poromis pildoma trečioji lentelės „Žinau–noriu žinoti–sužinojau“ skiltis.
- Veikla apibendrinama, reflektuojama: Ko atliekant užduotį išmokta? Kas pavyko? Kas atliekant užduotį buvo sudėtinga? Ar ir kuo kūrybinė ar tiriamoji veikla buvo naudinga?

Siūlomi šaltiniai tyrimo ar kūrybiniam darbams

Mokinius konsultuojant, galima pasiūlyti šiuos internetinius šaltinius:

1. Išsigelbėjęs žydų vaikas pasakoja apie ŠOA: <https://www.jmuseum.lt/lt/ekspozicijos-2/i/185/>
2. Vilniaus getas: <https://www.jmuseum.lt/lt/virtualios-parodos/i/1109/vilniaus-getas/>
Virtuali paroda „Vilniaus getas“ https://www.archyvai.lt/lt/lya_parodos/vilniaus-getas.html
3. Tūkstančių dėmesį pritraukęs Vilniaus geto teatras: „ar galima daryti teatrą kapuose?“
<https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1097304/tukstanciu-demesi-pritraukes-vilniaus-geto-teatras-ar-galima-daryti-teatra-kapuose>
4. Šiurpi Vilniaus geto teatro kasdienybė: „Vaidindavome pagal išgales, kokie aktoriai buvo like gyvi“
<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1597051/siurpi-vilniaus-geto-teatro-kasdienybe-vaidindavome-pagal-isingales-kokie-aktoriai-buvo-like-gyvi>
5. Vilniaus geto teatras <https://www.vilniusgo.lt/2016/11/04/atminimo-lenta-buvusioje-vilniaus-zydu-geto-teritorijoje/>
6. Samuelis Bakas. Kam reikalingas menas? Interaktyvi paskaita apie meną pagal Samuelio Bako kūrybą <https://menas.samuelisbakas.lt/>
7. Apie Samuelį Baką <https://www.jmuseum.lt/lt/leveledvilniaus-getas/i/1142/apie-samueli-baka/>
8. Vaikiškos geto istorijos – išgyventi ir pasakoti
<https://manoteises.lt/straipsnis/vaikiskos-geto-istorijos-isyventi-ir-pasakoti/>
9. Vilniaus getas – kai žmonės bandė įsivaizduoti gyvenimą <https://www.bernardinai.lt/2013-09-20-vilniaus-getas-kai-zmones-bande-isivaizduoti-gyvenima/>
10. Nė akimirkos neleisti sau palūžti. Vilniaus gete gyvenusio S. Bahato istorija:
<https://www.bernardinai.lt/2019-06-13-ne-akimirkos-neleisti-sau-paluzti-vilniaus-gete-gyvenusio-s-bahato-istorija/>

9 klasė

PASAKA „EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ“ IR JOS INTERPRETACIJOS KITOSE MEDIJOSE

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai plečia savo kultūrinį akiratį analizuodami, interpretuodami šiuolaikines modernias tradicinio teksto interpretacijas, jas vertindami.

Pažinimo kompetencija. Analizuodami, interpretuodami multimodalų tekstą, lygina jį su žodiniu, tradiciniu tekstu, aptaria žodines, garsines, vaizdines raiškos formas, remdamiesi literatūros teorijos žiniomis.

Komunikavimo kompetencija. Siekdami suprasti multimodalų tekstą, mokiniai taiko skaitymo strategijas; kuria pranešimą, pristato savo interpretacijas.

Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose apie analizuojamų multimodalų tekstų kūrimo procesą, jų ypatybes, kūrybiškai taiko rastą informaciją, pateikdami savas interpretacijas.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Aptardami tekstus, mokiniai atpažįsta įvairiais raiškos būdais juose perteikiamas veikėjų emocijas, jas analizuoja, vertina raiškos įtaigumą.

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai prisideda prie valstybės kūrimo ir valstybingumo stiprinimo aptardami Lietuvos kultūros reiškinius, juos analizuodami, interpretuodami, vertindami, aptardami įvairias tradicinės ir modernios kultūros sąsajas.

Skaitmeninė kompetencija. Ieškodami žodinės ir vaizdinės informacijos įvairiuose interneto šaltiniuose, mokiniai ugdomi informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus.

Integravimo galimybės

Dailė: žiūrėdami animacinį filmą, miuziklo fragmentus ir gretindami pasakos tekstą, mokiniai mokosi lyginti teksto ir vaizdo panašumus bei skirtumus, aiškinasi terminus.

Muzika: žiūrėdami animacinį filmą, klausydami miuziklo, mokiniai gretina vaizdo ir garso galimybes, mokosi jas įvardyti, aptarti.

Mokinių veikla

Atliekamos užduotys, vėliau jos aptariamoms.

1 užduotis

Analizuojami tekstai

„Eglė žalčių karalienė“ (lietuvių liaudies pasaka), prieiga per internetą: http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Pasaka._Egl%C4%97_%C5%BEal%C4%8Di%C5%B3_karalien%C4%97.LA0901.pdf

„Eglė žalčių karalienė“ (animacinis filmas), prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=7TbM-pevIXE>

Klausimai

Kokia kūrinio tema? Apie ką kalbama?

Kokia kūrinyje atskleidžiama problema, t. y. negerovė, trūkumas?

Kokia kūrinio pagrindinė mintis? Kokia perduodama žinutė?

Kas man patiko? Kodėl?

Kas man nepatiko? Kodėl?

2 užduotis	
Tekstai	Klausimai
<p>„Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Laikas dugne“, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=zah377NUa1U</p> <p>„Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Meilė bedugnė“, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=w-Io-9V-6YU</p> <p>„Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Duodu žodį tau“, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=wSZ0xcUm6Kw&list=RDw-Io-9V-6YU&index=3</p>	<p>Charakterizuokite laiką jūros dugne. Kaip šį laiką padeda kurti scenografija ir muzika?</p> <p>Kodėl Žalčio vaidmenį atlieka net trys aktoriai-dainininkai?</p> <p>Kas kam duoda priesaiką? Kokia tos priesaikos esmė? Ką ji atskleidžia?</p>

10 klasė

NUOTOLINĖ LITERATŪROS IR TEATRO PAMOKA: ANTIKINĖS DRAMOS IR SPEKTAKLIO ANALIZĖ (4–5 pamokos)

SOFOKLIO TRAGEDIJA „ANTIGONĖ“

Birutės Mar spektaklis „Antigonė“, pastatytas SOLO teatre, yra labai dėkingas kalbėti apie literatūros kūrinio interpretaciją teatre, antikinio ir modernaus teatro sąsajas. Jei nėra galimybės pasižiūrėti šio spektaklio, įtraukto į Kultūros paso programą, teatre, galima užsisakyti nuotolinę pamoką arba pasižiūrėti SOLO teatro sukurtą dokumentinį filmą apie šį spektaklį, prieiga per internetą:
<https://www.youtube.com/watch?v=Vb4tPEEI0I4&t=752s>

Toliau pateikiamos spektaklio ištraukų aptarimo veiklos po nuotolinės literatūros ir teatro pamokos, kurią vedė pati jo režisierė Birutė Mar.

Rež. Birutės Mar spektaklio „Antigonė“ nuotrauka (fotografas D. Matvejevas)

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Aptardami literatūros kūrinio interpretaciją teatre, mokiniai plečia savo kultūrinį akiratį, supranta antikinės kultūros tradicijos tęstinumą šiuolaikinėje Lietuvos kultūroje, mokosi suprasti ne tik žodžiu, bet ir vaizdu, garsu kuriamas reikšmes meno kūrinuose.

Pažinimo kompetencija. Mokiniai ugdomi dalyko žinias ir gebėjimus, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami pasaulio klasikos kūrinius, juos lygindami su interpretacijomis kituose menuose (teatre), tinkamai vartodami literatūros teorijos, teksto analizės ir teatro sąvokas ir terminus. Mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai ugdomi, atrinkdami analizei reikalingą medžiagą, ją sistemindami, struktūruodami.

Komunikavimo kompetencija. Teksto analizės ir interpretavimo, pranešimo kūrimo, perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdomi nagrinėdami siūlomais aspektais spektaklio ištraukas, pristatydami savo interpretacijas, apie jas diskutuodami, taikydami įvairias skaitymo strategijas, laikydamiesi taisyklingos kalbos reikalavimų.

Pilietiškumo kompetencija. Samprotaudami apie spektaklyje keliamas gyvenimo visuomenėje problemas, autoriteto, valdžios galią, vaizduojamą individo ir visuomenės santykį, vertindami veikėjų pasirinktą laikyseną mokiniai ugdomi pilietinį tapatumą ir pilietinę galią, pagarbą asmens teisėms ir laisvėms.

Integravimo galimybės

Atnaujintoje teatro, kaip mokomojo dalyko, programoje nurodoma, kad šį dalyką pasirinkę 9–10 kl. mokiniai jau turi gebėti *interpretuoti spektaklį kaip meninę visumą – įvardyti formą, turinį, raiškos priemones, vaidybos ir režisūrinio sumanymo dermę, apibūdinti spektaklio originalumą, bandyti įvertinti privalumus ir trūkumus. Apie kolektyviai žiūrėtą spektaklį (ar spektaklio vaizdo įrašą) galima diskutuoti žodžiu, galima parašyti apie jį esė* (https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/PDF/Meninis/Teatro_BP_projektas%202021%20KOVO%2031.pdf).

Kadangi teatro dalyką renkasi tik dalis mokinių, suprantama, kad kitai jų daliai apie spektaklį kalbėti ir rašyti gana sudėtinga, todėl ir per literatūros pamokas iš pradžių svarbu su visa klase žiūrėti ir aptarti spektaklį, kad mokiniai jį išmoktų matyti kaip kolektyvinės kūrybos (režisieriaus, scenografo, kompozitoriaus, aktorių) rezultatą, atkreiptų dėmesį ne tik į turinį, bet ir į režisūrinius, scenografinius, muzikinius ir vaidybinius sprendimus, pastebėtų jų jungtis, išmoktų vartoti analizei reikalingas sąvokas. Esant galimybei, tokias spektaklio aptarimo pamokas prasminga vesti bendradarbiaujant su teatro mokytoju.

Siūlomos veiklos

I. Parengiamieji darbai prieš nuotolinę pamoką.

Prieš nuotolinę pamoką pristatomas spektaklis ir jo kūrėjai, pateikiamos gairės, į ką vertėtų atkreipti dėmesį žiūrint spektaklio ištraukas ir klausantis režisierės komentarų.

Užduotis

Žiūrėdami Birutės Mar spektaklio „Antigonė“ fragmentus ir klausydamiesi komentarų, atkreipkite dėmesį į šiuos aspektus:

- Kuo šis spektaklis primena antikinį teatrą ir kas jame modernu?
- Kuo neįprastas šios tragedijos pastatymas (scenografija, aktoriai, kostiumai)?
- Kaip aktorei pavyko perteikti skirtingų veikėjų charakterius?
- Ką buvo siekiama perteikti vaizdo projekcijomis? Ar tai pavykęs sprendimas?
- Koks spektaklyje muzikos vaidmuo?
- Kokia pagrindinė tema jame akcentuojama?
- Kas buvo nauja ir įdomu klausantis komentarų?

II. Spektaklio ištraukų aptarimas ir vertinimas.

Mokiniamis skiriama užduotis pasiruošti aptarti spektaklio ištraukas žodžiu arba raštu pagal pateiktus klausimus. Taikomas formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas.

III. Mokinių interpretacijų pavyzdžiai.

Birutės Mar spektaklio „Antigonė“ interpretacijų pavyzdžiai (ištraukos)

1 pavyzdys

Šis pastatymas neįprastas, nes visus vaidmenis, išskyrus Haimono, kurio nėra, įkūnija ta pati aktorė, o jai už nugaros matomos choro projekcijos sukuria nejaukią ir įtemptą atmosferą. Didžiausi įspūdį paliko labai gerai išryškinti skirtingų veikėjų charakteriai, į kuriuos aktorė persikūnydavo labai greitai ir tiksliai. <...>

Viso spektaklio metu už aktorės nugaros matomos choro projekcijos. Jos papildo tuo metu įkūnijamą personažą. Be to, girdimi žmonių balsai, slopi muzika, kuriai skambant ore tvyro įtampa. Projekcijos vaizduoja tai, kaip su skirtingais žmonėmis elgiasi visuomenė. Pavyzdžiui, kalbant Kreontui labai aiškiai matomi žmonių veidai, bet iš jų veido išraiškos atrodo, kad jie yra bevaliai, savo nuomonės neturintys, o tik tarsi užhipnotizuotai kartojantys valdovo žodžius numirėliai. O scenoje esant Antigonei siluetai neaiškūs, choras prieštarauja, tačiau nedrįsta rodyti savo veido, slepiasi. Labiausiai man įsiminė tai, kaip ji suvaidino sargybinių. <...>

Šiuo spektakliu norėta parodyti šiuolaikiniam pasauliui aktualią problemą, kaip kartais visuomenė gali užgniaužti žmogų, bandyti nutildyti jo balsą arba, atvirkščiai, kad kartais jis yra kaip aidas, kartojantis viršesnių žmonių žodžius. Jai vaizduoti buvo pasirinktos choro projekcijos ir kartu su jomis girdima kraupią atmosferą kurianti muzika, sudarkyti žmonių balsai.

***

2 pavyzdys

Manau, kad šis spektaklis iš kitų išsiskiria tuo, jog visus keturis veikėjus įkūnija viena aktorė. Man tai pasirodė labai įdomu. Iš pradžių netikėjau, kad vienas žmogus gali taip pat gerai suvaidinti keturis skirtingus personažus, tačiau žiūrėdama ištraukas iš spektaklio pakeičiau nuomonę. Mane aktorės vaidyba labai sužavėjo, nors ir per ekraną, bet buvo labai įtikinama.

Pristatydama savo kūrinį aktorė užsiminė, kad joje tūno visi keturi tragedijos personažai. Kreonto savyje ji išvelgia mažiau, o panašiausia yra į nuolankiąją Ismenę, bet vaidindama atpažino savyje visus dramos veikėjus. Todėl manau, kad spektaklis yra apie daugialypį žmogų, kuriame gali slypėti daug skirtingų personažų.

Mane labiausiai sužavėjo Ismenės ir Antigonės dialogas. Aktorė vienu skraistės mostu apversdavo viską aukštyn kojom. Iš narsiosios, drąsiosios Antigonės staiga pavirsdavo į švelniąją, nuolankiąją Ismenę. Taip pat atmintyje įstrigo ir artistės kūno kalba. Ji labai tiksliai perteikė kiekvieno personažo charakterio savybes. Ismenę ji įkūnijo švelniai trypčiodama, tarsi banguodama, grakščiai, švelniai gestikuliuodama rankomis, o Kreontą – staigiais, plačiais judesiais. <...>

BIBLIJOS INTERPRETACIJOS LIETUVIŲ LIAUDIES MENE. INTEGRACIJA SU DAILE IR ISTORIJA. 10 KLASĖ

Klausymo užduotis „Tautodailininkas Lionginas Šepka“

Užduotis gali būti skiriama baigus analizuoti Biblijos temą 10 klasėje ir aptariant įvairias bibliinių siužetų, vaizdinių interpretacijas ne tik lietuvių literatūroje, dailėje, bet ir etninėje kultūroje, skatinant mokinius

prisiminti žinias apie lietuvių tautodailę (senosios skulptūros tradiciją), žymiausius savo krašto dievdirbius ir kryždirbius, išskirtinį dėmesį skiriant Lionginui Šepkai, jo skulptūroms bibrine tematika, baltų mitologijos ir krikščioniškojo pasaulėvaizdžio sampynoms jo darbuose.

Ugdomos kompetencijos

Komunikavimo kompetencija. Klausydamiesi sakinio teksto, mokiniai ugdomi atidaus klausymosi, pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus, aptaria teksto turinį, formuluoja temą, išsako savo argumentuotą požiūrį į perteikiamą informaciją; po klausymosi diskutuoja apie tekste keliamas problemas.

Pažinimo kompetencija. Taiko sakinio tekstą suprasti padedančias klausymosi strategijas, analizuoja tekstą, vartodamas tinkamas sąvokas, kritiškai mąsto, vertindami tekste aptariamus dalykus, diskutuoja apie galimus problemų sprendimus.

Kultūrinė kompetencija. Klausydamiesi sakinio teksto, taikydami dailės ir istorijos žinias, mokiniai plečia ir gilina savo supratimą apie Biblijos tradiciją lietuvių kultūroje, etninę kultūrą sovietmečiu ir šiais laikais.

Pilietiškumo kompetencija. Vertindami tekste aptariamus dalykus, mokiniai lygina žmogaus teises ir laisves demokratinėje ir sovietinėje visuomenėje, supranta jų vertę.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Aptardami liaudies menininko gyvenimą sovietmečiu, mokiniai ugdomi empatiją ir socialinį sąmoningumą.

Integravimo galimybės

Užduotis gali būti integruojama su šiais mokomaisiais dalykais:

- daile (9–10 kl. mokiniai per dailės pamokas analizuoja ir įvardija tautodailės ir skirtingų šalių paveldo įtaką šiuolaikiniams dailės reiškiniams, todėl, klausydamiesi teksto ir aptardami L. Šepkos skulptūras, mokiniai gali remtis dailės istorijos žiniomis);
- istorija (9–10 kl. mokiniai per istorijos pamokas aptaria Šaltojo karo laikotarpį, todėl gali atpažinti ir suprasti klausomame tekste minimą istorinį kontekstą, išsamiau komentuoti ir vertinti tekste aptariamus Liongino Šepkos gyvenimo įvykius).

Mokymo(si) veiklos

Klausymo (kaip ir skaitymo, rašymo, kalbėjimo) užduotys apima 3 etapus – *prieštekstinę, tekstinę ir potekstinę* (daugiau žr. Joanos Pribušauskaitės straipsnyje „Klausymo ir skaitymo gebėjimų ugdymas: užduotys“): http://www.mig.uki.vu.lt/file/Klausymo_ir_skaitymo_gebejimu_ugdymas_Uzduotys.pdf

I. Prieštekstinės veiklos

Rengiantis atlikti klausymo užduotį, rekomenduojama glaustai pristatyti tautodailininką L. Šepką žodžiu (žr. sk. *Tekstas, užduotis ir atsakymai*) ar vizualiai, parodant mokiniams įvairių L. Šepkos skulptūrų pavyzdžių ir pasiūlant atrinkti tas, kurios vaizduoja bibrinius siužetus ar veikėjus. Siūloma remtis šiomis nuorodomis:

Liongino Šepkos (1907-1985) drožinių ekspozicija:

<https://www.muziejusrokiskyje.lt/ekspozicijos/liongino-sepkos-droziniai>

virtuali L. Šepkos darbų paroda „Sakralinė tematika Liongino Šepkos kūryboje“: LIMIS, <https://www.limis.lt>

Lionginas Šepka. „Šv. Šeima bėga į Egiptą“ (Rokiškio krašto muziejaus fondai)

· Po pristatymo prieš teksto klausymą mokiniai skatinami atidžiai perskaityti klausimus ir užduotis (žr. sk. *Tekstas, užduotis ir atsakymai*). Paaškinama, kad pirmieji dešimt klausimų tiesiogiai susiję su konkrečiais tekste pateikiamais faktais, todėl klausant praverstų pasižymėti reikšminius žodžius, svarbias detales. 11–15 užduotys susijusios su teksto visuma, vertinimu, todėl jas atlikti rekomenduojama išklausus tekstą.

II. Teksto klausymas ir atsakymai į klausimus

- Tekstas skaitomas arba įrašomas ir pateikiamas kaip garso įrašas.
- Mokiniai teksto klauso du kartus. Atsižvelgiant į konkrečią klasės situaciją, ugdymosi tikslus, teksto gali būti klausoma tris kartus.

Klausymo tekstas parengtas pagal Jūratės Samušytės 2007 m. lapkričio 5 d. „Žinių radijo“ laidą „Radijo enciklopedija“ (žr. sk. *Tekstas, užduotis ir atsakymai*).

III. Potekstinės užduotys

Potekstinės užduotys formuluojamos atsižvelgiant į tarpdalykinio integravimo tikslus ir pamokos uždavinius.

· Užduotį integruojant su dailė, patartina bendradarbiauti su dailės mokytoju, susitarti, kaip mokiniai bus supažindinti su „Lietuvių liaudies dailės ir pasaulio kultūros paveldu“ pabrėžiant, kad 2001 m. Lietuvos kryždirbystė ir kryžių simbolika įtraukta į UNESCO žmonijos žodinio ir nematerialaus paveldo šedevrų sąrašą, liaudies meno atspindžiais XX a. dailėje (<https://sodas.ugdome.lt/grotuvus/1178cbaa-1443-4bef-9353-3a0122ac06ea?showLocaleChangeLinks=true>). Mokiniai skatinami diskutuoti apie tai, kaip sovietmečiu buvo vertinamas Liongino Šepkos menas, kokią jo vertę šiais laikais.

· Siejant užduotį su Biblijos tematika, atskleidžiant sakralumo raišką tautodailėje, aplankytina virtuali L. Šepkos darbų paroda „Sakralinė tematika Liongino Šepkos kūryboje“ (žr. LIMIS, <https://www.limis.lt>)

arba peržiūrimas Rokiškio krašto muziejaus filmas „Pažįstamas ir nepažįstamas Lionginas Šepka“ (<https://www.youtube.com/watch?v=kb0ASdxe2Xk>) ir detaliau aptariamos jo skulptūrose vaizduojamų bibliinių siužetų ir veikėjų paveikslų interpretacijos, lyginant su Biblijos tekstais, bibliinių ir baltiškosios mitologijos motyvų, vaizdinių sampynos.

Užduotį integruojant su istorija, po klausymosi veiklos gali būti aptariamos detalės, žyminčios sovietmetį, diskutuojama apie sovietmečio politinės sistemos poveikį asmenybei, apie to meto valdžios institucijų ir žmonių požiūrį į liaudies menininko kūrybą, lyginama su požiūriu į liaudies meną šiais laikais, siūlomi galimi problemų sprendimai.

- Veiklos pabaigoje mokiniams galima pasiūlyti užbaigti sakinius raštu arba žodžiu:

Trys svarbūs dalykai, kuriuos sužinojau:...

Mane sudomino ...

Man pavyko...

Norėčiau prisiminti...

Arba, naudojant „Akvariumo“ metodą, mokiniai kviečiami apibendrinti, išsakyti savo nuomonę, iškelti problemas.

Tekstas, užduotis ir atsakymai

Glaustas asmenybės pristatymas

Lionginas Šepka (1907–1985) – vienas iškiliausių lietuvių liaudies senosios skulptūros meistrų, kilęs iš Rokiškio rajono, Šiaudynės kaimo. Savamokslis, motinos skaityti ir rašyti mokytas Šepka tapo garsiausiu lietuvių dievdirbiu, skulptoriumi. Sukūrė apie 1500 medinių skulptūrų: apvalių žmogaus ūgio statulų, žvėrių ir paukščių figūrėlių, bareljefų ir kitų darbų. Kūryboje vyravo religinė tematika, legendų, dainų, gamtos motyvai. Menininko drožiniai, eksponuojami Rokiškio krašto muziejuje nuo 1971 m., užima 253 m².

Klausomas tekstas

Apie tautodailininką Lionginą Šepką

1985 m. lapkričio 4 d. mirė garsiausias XX a. dievdirbys, senosios lietuvių skulptūros meistras Lionginas Šepka. Drožinėti didysis menininkas pradėjo tik įkopus į penktą dešimtį, mirus broliui Petriui. Jam L. Šepka sumanė pastatyti paminklą, kurį drožinėjo dešimt metų. Iš viso per tris savo kaip skulptoriaus gyvenimo dešimtmečius Šepka sukūrė daugiau nei pusantro tūkstančio įvairaus dydžio darbų: vieni telpa delne, kiti – kelių metrų aukščio. Neretai žmonės, pamatę jo darbus, prilygina juos aštuntajam pasaulio stebuklui.

O paties kūrėjo asmenybė apipinta legendomis: vieni jį vadino keistuoliu dievdirbiu, kiti – Pandėlio durniumi, tretį titulavo genijumi. Keturiolikos metų būsimasis menininkas tapo visišku našlaičiu. Dirbo įvairiausius darbus: tiesė kelius, kirto mišką, bernavo. Mirus broliui Petriui, pas kurį tuo metu gyveno, jis persikėlė į sodyboje stovėjusią pirtį. Kai ši sunyko, dievdirbys išsirausė žeminę – čia ir dirbo, ir gyveno.

Nuo žmonių atsiribojęs menininkas neliko nepastebėtas. Pirmieji Šepką atrado po Rokiškio rajoną keliavę Vilniaus dailės akademijos studentai. Išgirdę apie originalų menininką, jį ėmė lankyti žurnalistai, menotyrininkai. 1965 m. Pandėlio valdžia, susirūpinusi menininko gerove, iš žeminės tuomet jau penkiasdešimt aštuonerių Šepką išgabeno į Vilkaviškio psichiškai neįgalių senelių prieglaudą. Šepkai tai buvo juodžiausios gyvenimo dienos. Tuo metu Pandėlio valdžios nurodymu Šepkos skulptūros buvo sukrautos į sunkvežimį ir atgabentos į Rokiškio krašto muziejų. Tačiau didieji darbai, kurių darbininkai nepajėgė iškelti į sunkvežimį, buvo sustumti į netoliese buvusį tvenkinį. Visgi po kelerių metų šviesuomenės rūpesčiu Šepka iš prieglaudos buvo grąžintas į gimtąsias vietas. Įsikūręs tarybinės valdžios jam skirtame

namelyje, tautodailininkas atgavo ramybę ir vėl ėmėsi drožybos. Šepkos troba Aukštaitijoje sovietmečiu buvo tapusi panašiu traukos centru kaip ir Orvidų sodyba Žemaitijoje. Pasakojama, kad Šepka lankytojus į kiemą įsileisdavo, tačiau su jais nebendraudavo.

Testamente dievdirbys rašė: „Architektūros (taip jis vadino savo kūrinius) svoris siekia iki 1 tonos, o kūriniai – tai saulė, knygos, paukšteliai, „lenciūgai“*, žvaigždės, atvaizdai, ornamentai ir dar tekstų arba žodžių iki tūkstančio“. Nuolatinė Šepkos darbų ekspozicija įrengta Rokiškio kraštotyros muziejuje.

* *lenciūgai - grandinės*

Pagal Jūratės Samušytės 2007 m. lapkričio 5 d. „Žinių radijo“ laidą „Radijo enciklopedija“.

Perskaitykite klausimus ir užduotis. Klausydamiesi pranešimo apie Lionginą Šepką, atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis. Tekstą girdėsite du kartus.

1. Kuo žymus Lionginas Šepka? (1 t.)
2. Kada menininkas pradėjo drožinėti? (1 t.)
3. Su kuo lyginami Šepkos darbai? (1 t.)
4. Kuo neįprasta kūrėjo asmenybė? Įvardykite bent du bruožus. (1 t.)
5. Kuo sudėtingas buvo menininko gyvenimas? (2 t.)
6. Kas atrado Lionginą Šepką? (1 t.)
7. Kaip Pandėlio valdžia rūpinosi menininko gerove? Ką Šepkai reiškė toks „rūpestis“? (2 t.)
8. Kaip jautėsi jautėsi menininkas, grąžintas į gimtąsias vietas? (1 t.)
9. Kodėl Šepkos troba Aukštaitijoje siejama su Orvidų sodyba Žemaitijoje? (1 t.)
10. Kaip menininkas matuoja savo palikimą? Kaip jūs manote, ar šie matai nusako jo kūrybos vertę? (2 t.)
11. Suformuluokite šio pranešimo tikslą. (1 t.)
12. Įvardykite šio pranešimo temą. (1 t.)
13. Nurodykite šio teksto adresatą. (1 t.)
14. Savais žodžiais apibūdinkite pristatytą asmenybę. Nurodykite bent tris L. Šepkos būdo bruožus. (3 t.)
15. Kuo šis tekstas Jus sudomino? / Kaip šis tekstas praplėtė Jūsų kultūrinį akiratį? (1 t.)

Atsakymai

Nr.	Klausimai	Taškai	Galimi atsakymai
-----	-----------	--------	------------------

1.	Kuo žymus Lionginas Šepka?	1	Garsiausias XX a. dievdirbys, senosios lietuvių skulptūros meistras.
2.	Kada menininkas pradėjo drožinėti?	1	Sulaukęs penktos dešimties, kai mirė brolis Petras.
3.	Su kuo lyginami Šepkos darbai?	1	Su aštuntuoju pasaulio stebuklu / su pasaulio stebuklais.
4.	Kuo neįprasta kūrėjo asmenybė? Įvardykite bent du bruožus.	1	Apipinta legendomis / Buvo laikomas keistuoliu, kvailiu, genijumi.
5.	Kuo sudėtingas menininko gyvenimas?	2	Keturiolikos metų tapo našlaitis, dirbo įvairius darbus, neturėjo savo šeimos / namų / Gyveno atsiribojęs nuo žmonių.
6.	Kas atrado Šepką?	1	Vilniaus dailės akademijos studentai.
7.	Kaip Pandėlio valdžia rūpinosi menininko gerove? Ką Šepkai reiškė toks „rūpestis“?	2	Menininką išgabeno į psichiškai neįgalių senelių prieglaudą. Šepkai tai buvo juodžiausias gyvenimo dienos / sunkiausias gyvenimo tarpsnis.
8.	Kaip jautėsi menininkas, grąžintas į gimtąsias vietas?	1	Atgavo ramybę, vėl ėmėsi drožybos / drožinėjimo.
9.	Kodėl Šepkos troba Aukštaitijoje siejama su Orvidų sodyba Žemaitijoje?	1	Sovietmečiu ji taip pat tapo traukos centru.
10.	Kaip menininkas matuoja savo palikimą? Kaip jūs manote, ar šie matai nusako jo kūrybos vertę?	2	Svorio ir kiekio matais. Išsako nuomonę apie tai, jog kūrybos vertė neišmatuojama / matuojama dvasiniais matais.

11.	Suformuluokite šio pranešimo tikslą.	1	Informuoti (pristatyti / supažindinti) apie menininką Lionginą Šepką.
12.	Įvardykite šio pranešimo temą.	1	Sudėtingas menininko Liongino Šepkos gyvenimas ir kūryba / darbai.
13.	Nurodykite šio teksto adresatą.	1	Visuomenė / „Žinių radijo“ klausytojai / Kultūra besidomintys žmonės ar pan.
14.	Savais žodžiais apibūdinkite pristatytą asmenybę. Nurodykite bent tris L. Šepkos būdo bruožus.	3	Nurodomi 3 asmenybės bruožai.
15.	Kuo šis tekstas Jus sudomino? / Kaip šis tekstas praplėtė Jūsų kultūrinį akiratį?	1	Išreiškiama asmeninė nuomonė, tekste pateiktos informacijos vertinimas. / Paaiškinama, kaip tekstas praplėtė kultūrinį akiratį.

Vertinimas

Gali būti taikomas formuojamasis vertinimas aptariant mokinio pasiektą lygį arba vertinimas pažymiu.

Aktyviai klausosi sakinio teksto (A.1).

Pasiekimų lygiai

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
-----------------	-------------------	-------------------	-------------------

<p>Atsako į klausimus apie įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų tiesiogiai pasakytus turinio dalykus (esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus) (A.1.1.1.).</p>	<p>Aptaria įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį (esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), naudodamasis pagalba paaikškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A.1.1.2.).</p>	<p>Aptaria įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį (esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), paaikškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A.1.1.3.).</p>	<p>Analizuoja ir interpretuoja įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį (esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), paaikškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A.1.1.4.).</p>
--	---	--	--

Taškai	20–19	18–17	16–15	14–13	12–11	10–9	8–7	6–5	4–3	2–1
Vertinimas	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Siūlymai mokytojų nuožiūra skirstomų 30 procentų pamokų

Bendrojoje programoje aprašytas privalomas mokymosi turinys, skirtas apie 70 proc. pamokų laiko, numatomo lietuvių kalbos ir literatūros mokymuisi pagal bendruosius ugdymo planus. Kaip panaudoti kitą mokymuisi skirtą laiką (apie 30 proc.), sprendžia mokytojas, atsižvelgęs į mokyklos, klasės kontekstą, mokinių pasiekimus ir poreikius. Visas lietuvių kalbos ir literatūros mokymasis, tiek 70 % mokymosi turinio dalyje reglamentuojamo, tiek 30 % laisvai pasirenkamo turinio, skiriamas programoje apibrėžtiems pasiekimams ugdyti.

Pasirenkant turinį turėtų būti atsižvelgiama į siekiamus tikslus konkrečioje mokymosi situacijoje, pvz.:

- pagilinti tam tikros srities gebėjimus siekiant aukštesnio pasiekimų lygio, užpildyti tam tikras spragas,
- skirti daugiau laiko skaitymo skatinimo veikloms (pvz., stambesnio kūrinio skaitymui klasėje, gilesniam susipažinimui su vieno ar kito autoriaus kūryba, kūriniais konkrečia tema ir kt.),
- tyrinėjant pažinti gyvenamosios vietovės literatūrą ir kultūrą, dalyvauti kultūriniuose renginiuose,
- plėtoti pasirinktą kompetenciją mokantis lietuvių kalbos ir literatūros.

Pasirenkamo turinio realizavimo formos gali būti įvairios (siekiama sudominti, pajvairinti ugdymo procesą), pvz.:

- projektinė veikla (ilgalaikiai ir trumpalaikiai projektai, integruoti kelių dalykų projektai),
- mokymasis tyrinėjant (pvz., grupinio tyrimo metodas),
- mokymosi bendradarbiaujant būdai, integruotai ugdant dalyko ir socialinius gebėjimus,
- moduliai konkretiems gebėjimams plėtoti ir gilinti,

- mokymasis netradicinėse aplinkose (pvz., bibliotekoje, muziejuje, teatre, gamtoje), mokymuisi skirtos išvykos, kelionė,
- pažintinė, kultūrinė, meninė, kūrybinė veikla.

5 klasė

PAMOKŲ CIKLAS

APIE BATUS IR TEKSTUS: KELIOS IDĖJOS PAMOKOMS

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Skaitydami tekstus, juos aptardami ir diskutuodami, atlikdami kitas šio ciklo užduotis mokiniai plečia savo kultūrinį išprusimą, kultūrinę raišką ir kultūrinį sąmoningumą, kiek leidžia amžiaus tarpsnis, atpažįsta kultūrinius simbolius ir stereotipus; lygina siūlomą temą literatūrinius ir kultūrinius reiškinius, išvelgdami jų tarpusavio sąsajas. Kultūrinę raišką mokiniai ugdo reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus. Kultūrinį sąmoningumą mokiniai ugdo atpažindami ir kritiškai vertindami manipuliavimą žodžiais ir vaizdais, diskutuodami apie medijų kultūrą.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdo mokydami taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami siūlomą temą literatūros ir kitų sričių kūrinius, kultūros tekstus, kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus. Kritinį mąstymą mokiniai ugdo, kai analizuoja teksto turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, objektų, daro išvadas; geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą, vertybes; vertina kūrinių herojų charakterius ir paaiškina, kodėl rašytojas kuria konkretų charakterį, apibūdina rašymo stilių, ieško jungčių tarp kultūros reiškinių, kūrinių, idėjų ir raiškos, kritiškai vertina alternatyvius požiūrius ir medijų informacijos patikimumą. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai įvairiuose pokalbiuose, diskusijose siūloma tema, rašiniuose kelia aktualias problemas, svarsto, pritaria ar prieštarauja pateikdami argumentų, analizuoja kūrinių problemas, vertina teksto idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekstais, savo patirtimi ir nuostatomis. Mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai ugdo taikydami aktyvaus klausymosi, kalbėjimo, grožinio ir negrožinio teksto skaitymo, rašymo ir pristatymo būdus; savarankiškai planuodami savo mokymąsi.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas; apibūdindami verbalinio ir neverbalinio teksto temą, turinį ir paskirtį; samprotaudami apie reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais; rašydami kūrybinius darbus; taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdo bendraudami poromis ar grupėje, pasirinkdami taisyklingą ir tinkamą kalbinę raišką; kalbėdami apie patirtus jausmus ir pažintas vertybes, pristatydami savarankiškai atliktus tyrimus. Pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus mokiniai ugdo lygindami skirtingų tekstų, įvairialypių komunikacinių pranešimų sandarą, raišką, iliustravimo priemones; taikydami tinkamas pagal situaciją kalbėjimo ir rašymo strategijas; analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą remdamasis įvairiais šaltiniais.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdo ieškodami reikiamos informacijos įvairiuose šaltiniuose, kritiškai vertindami surastą informaciją ir jos patikimumą; analizuodami, interpretuodami ir lygindami šios temos siūlomus kūrinius, rinkdami, siedami ir kritiškai vertindami kūrybai reikalingą informaciją, kurdami įvairias istorijas, pasakojimus. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdo keldami originalias idėjas, rašydami kūrybinius darbus, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tekstais, dalydamiesi kūrybinėmis

idėjomis ar sprendimais. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi žodžiu ir raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, taikydami pagrindines akademinio ir kūrybinio rašymo strategijas, tobulindami ir pristatydami savo darbus, susijusius su analizuojamais kūriniais, samprotaujamojo pobūdžio darbais. Kurdami asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, pristatydami savo idėjas, mokiniai atsižvelgia į etikos normas. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdomi vertindami savo ir kitų kūrybinių darbų išbaigtumą, aptardami kūrybos rezultatų vertingumą ar sprendimą pagal pateiktus kriterijus, apmąstydami ir vertindami savo ir kitų kūrybos procesą, įvardindami savo sėkmes ir nesėkmes, planuodami mokymosi veiklą, grindžiamą patirtimi, žiniomis ir gebėjimais.

Pilietiškumo kompetencija. Gebėjimą sugyventi bendruomenėje mokiniai ugdomi: kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose; kultūringai keldami problemas, atsakingai priimdami sprendimus; apibūdindami įvykius ir reiškinius, apie juos pasakodami ir samprotaudami. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdomi pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias problemas; tinkamai dalindamiesi patirtimi, nuomone ir informacija.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvardos įgūdžius mokiniai ugdomi, kai nagrinėdami siūlomus kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti amžiaus tarpsniui būdingas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą; šeimą); geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus; reflektuoja sėkmę ir klaidas. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius, supranta, kad vertybinės nuostatos skirtingose kultūrose gali būti skirtingos; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones; pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius, naudojami pokalbio užmezgimo ir palaikymo strategijomis, kad suprastų kitų emocijas ir savijautą; mokosi išlikti objektyvūs ir argumentuoti savo nuomonę. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinimą pasekmes gebėjimus mokiniai ugdomi, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis užduočių atlikimui ir planuoja jas įveikti; apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis; geba apmąstyti, įvertinti savo ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes ir panaudoti jas bendruomenės gerovei. Rūpinimosi sveikata įgūdžius mokiniai ugdomi, kai nagrinėdami įvairius tekstus mokosi apibūdinti asmens gyvenimo būdo ir aplinkos veiksnių įtaką sveikatai, žmogaus sveikatą priimti kaip vertybę.

Skaitmeninė kompetencija. Bendravimo ir bendradarbiavimo virtualioje erdvėje gebėjimus mokiniai ugdomi, kai atlikdami siūlomas užduotis saugiai ir etiškai bendrauja ir bendradarbiauja virtualiose socialinėse grupėse, mokosi, ugdydami skaitmeninę kompetenciją, rašo asmeninius ir dalykinius elektroninius laiškus, dalijasi informacija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi kurdami su temos užduotimis susijusį tarpdalykinį skaitmeninį turinį, pavyzdžiui, įgarsindami tekstą, skelbdami savo kūrybą, kitus projekto darbus. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus ugdomi, kai kūrybiškai naudojami interneto galimybės, socialiniais tinklais. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą (atsakingai pasirenka internetinius informacinius šaltinius, saugo intelektinę nuosavybę, rūpinasi komentarų kultūra).

Užklasinio skaitymo literatūros pamokoms siūloma labai universali ir plati tema apie batus. Tekstai per batų temą ar motyvą tarsi skatina žvelgti plačiau ne tik į literatūrą ir kitus menus (dailę, kiną), bet ir į įvairias socialinio gyvenimo apraiškas (reklamą, antraštes, viešųjų erdvių pavadinimus) bei ugdyti gebėjimą charakterizuoti, dėmesį detalėms – atidžiau apžiūrėti savas batų dėžes, pasidomėti, kuo apsiavę bičiuliai, pažįstami ar atsitiktiniai gatvės praeiviai. Šiame pamokų cikle siūloma apie batus skaityti, į batus įsižiūrėti, apie juos pasišnekėti, nes, kaip turėtų aiškėti, batai nėra tik paprastas daiktas ant kojų, reikalingas tik apsaugoti pėdas. Batai – tai charakteris, tapatybė, saviraiška, socialinės padėties atspindys, komunikavimo priemonė, pagaliau dizaino pavyzdys ir net meno kūrinys ar objektas.

1 pamoka. (Toks siūlomas pamokų skirstymas yra sąlyginis, reikėtų atsižvelgti į klasės poreikius, nusiteikimą dirbti šia tema). Pokalbis, vaikiškų eilėraščių citavimas, komentavimas, diskusija.

Pasirinkus šį pamokų ciklą su penktokais (arba šeštokais) iš pradžių galima pasikalbėti, jog batai (ar kažkas į juos panašaus) dažnai užmaunami dar net nevaikštančiam kūdikiui ir jau tampa privalomi pirmuosius žingsnius žengiančiam vaikui. Pakomentuoti/ pacituoti, kokie dar mažesniems už šio amžiaus tarpsnio mokinius vaikams apie batus dėliojami eilėrašukai, dainuojamos dainelės, kuriami animaciniai filmukai – pirmieji į mažo vaiko sąmonę giliai įsivėžiantys ne buitiniai tekstai bei vaizdai. Pavyzdžiui:

*Ak, pūkuotas švelnus šimtakoji,
Kur per vasarą sveikas bėgioji,
Kiek tu batų porų nunešioji,
Šimtakoji vikrus, greitakoji.*

*Kiek tau batų kas rytą valyti,
Jie sušlampa, kai pradeda lyti,
Kaip sunku tau batus nusiauti,
Kaip keblu juos prie durų sukrauti.*

Taip nuoširdžiai susidomėjęs Liutauro Degėsio eilėraščio „Šimtakojis“ lyrinis subjektas vaikiškai klausinėja lyg užjausdamas šimtakojį, kuris, kalbintojo akimis žiūrint, turi tiek daug reikalų su batais, nes juk kojų net šimtas. Taigi iš kojų ir batų jau mažametis ima suprasti, kas yra kas jį supančiame pasaulyje ir kas, koks yra jis pats. Vaikystė – žmogaus gyvenimo tarpsnis, dažnai siejamas ir su basumu. Štai „[r]ašė raidės basos kojos / Ant visų baltų takelių“ Juozo Erlicko eilėraštyje „Vaikystės dienos“, bet tos dienos bėga labai greitai ir vaiko kojų vis dažniau apaunamos vis kitais batais. „Kaip greitai auga greitos mano kojos – / Batukai verkia jų nebepaviję...“ – ir apgailestauja dėl išaugtų batukų, ir džiaugiasi savo augimu J. Erlicko eilėraščio „Aš moku augti“ vaikas. Augdamas to paties poeto poezijos vaikas tampa sąmoningesnis ir štai eilėraštyje „Mano batai“ kalbama ne tik apie draugiškai sutariančius ir visada vienas kitą palaikančius vienos poros batus, bet ir apie tai, kaip pamažu išmokstama būti su savimi, priimti nesėkmes, susitarti ir suderinti kartais kylančias prieštaras ir galų gale paleisti nuo kojų sudėvėtus batus:

*Kai kairysis, menu aš, – kelionėj
Susidūrė su akmeniu sykį
Ir mustebęs plačiai išsižiojo, –
Dešinys jį lydėjo taisyklon.*

*Kai iš šokių liūdnai vieną dieną,
Dešinys grįš be kulno, man rodos,
Ir Kairys nepaliks draugo vieno –
Šoks abu ant šiukšlyno fokstrotą...*

Todėl gal ir nekeista, kad būtent batai, ypač suaugusiųjų, pradeda dominti jau kūdikius, o vos išmokę vaikščioti vaikas pamėgsta matuoti mamos ar tėčio batus, nors ir griuvinėdamas, bet išdidžiai šlepsi su jais po kambarį, o norėdamas išeiti į lauką neįgudusiais judesiais bando autis savuosius batukus (dažnai ne ant tos kojos), jau suprasdamas, kad iš namų į pasaulį negali išeiti basas – reikia apsiauti. O specialistai, kalbėdami apie vaiko raidą, pabrėžia, kad štai apie šeštuosius gyvenimo metus vaikas jau turi mokėti pats apsiauti ir užsirišti batų raištelius, arba diskutuoti apie šių laikų problemas nerimauja, ar modernūs vaikai mokės užsirišti batų raištelius, nes tai labai svarbus smulkiosios motorikos įgūdis.

Taigi batų ar batukų tema, svarbi vaiko ir tėvų aplinkoje, persikelia ir į literatūrą, kitus menus (Vilniaus mažojo teatro spektaklis vaikams „Mano batai buvo du“) ir pereina į vis aukštesnius lygmenis. Dainuoti daineles, skaityti eilėrašukus, žiūrėti paveikslukus ar filmukus, spektaklius, kuriuose vienaip ar kitaip veikia batai, yra ne tik smagu, bet ir svarbu, nes, kaip jau minėta, batai – tai kiekvieno auginamos savasties, tapatybės, savivokos ir dar daugelio dalykų ženklas. Tad skaityti minėtus ir gausius čia nepaminėtus tekstus apie batus galima ir reikia jau priešmokykliniame amžiuje, taip pat, žinoma, pradinėse klasėse (minėti J. Erlicko eilėraščiai puikiai tinka pradinukams).

2-3 pamokos. Diktantas apie batus. Kalbos pažinimo užduotys.

Diktuoti parenkamas aktualus, autentiškas, specialiai neapsunkintas sunkesnės rašybos žodžiais ir painesnės sintaksinės struktūros sakiniais tekstas. Toks šiame pamokų cikle galėtų būti Kęstučio Kasparavičiaus tekstas iš knygos *Kvailos istorijos*:

Batai

Buvo du batai. Abu visiškai vienodi, tik vienas kairysis, o kitas dešinysis.

Naktį jie miegodavo kaip ir žmonės. Ryte nusižiovaudavo, pasirąžydavo, pamankštindavo savo raištelius ir laukdavo, kol juos apsiaus.

Prieškambaryje kiūtojo ir šlepetės. Šlepetėms niekad neteko išeiti iš namų, todėl jos buvo visiškai kvailos. Jos nieko neveikdavo per dienas ir nuolat šaipėsi iš batų, kurie turėjo sunkiai dirbti.

Kiekvieną rytą batų laukdavo ta pati kelionė. Trumpa, bet labai įdomi kelionė gatve ir visai neįdomi – tramvajumi. Tramvajuje visad būdavo baisi grūstis ir batams ant galvų vis bandydavo užlipti kokie nors neišauklėti, įžūlūs smailiakulniai bateliai.

Paskui tęsdavosi ilgos ir nuobodžios valandos ant šeimininko kojų po kompiuterio stalą. Šeimininkas tai vadino darbu. Kai tas darbas baigdavosi, batai tuo pačiu keliu grįždavo namo – pavargę ir purvini.

Atėjo ruduo, oras pasidarė lietingas. Batai dažnai sušlapdavo ir pagaliau nuo drėgmės visai suplyšo. Todėl nenustebo, kai vieną dieną šalia jų atsirado naujų gražių blizgančių batų pora.

Senieji batai buvo nunešti į palėpę užtarnauto poilsio.

Tik šlepetės kiūtojo toje pačioje vietoje. Bet jos ir liko tokios pat kvailos kaip ir anksčiau.

Prieš diktuojant tekstą, pageidautina šiek tiek pristatyti autorių ir jo knygą, raiškiai perskaityti visą tekstą, atsakyti į klausimus, jei jų kyla, ir tik tada neskubant diktuoti. Kitą pamoką galima skirti pagal tekstą parengtas gramatines užduotis (atsižvelgiant į klasės pajėgumą ir nagrinėtas temas, duoti jų daugiau ar mažiau).

4 pamoka. Teksto aptarimas

Atlikus minėtas kalbos užduotis (galima jas sieti su tuo metu nagrinėjama dalykais per kalbos pažinimo pamokas), kurios padeda prisijaukinti tekstą, reikėtų panagrinėti jį ir išsamiau (žinoma, tekstą galima aptarti ir prieš rašant diktantą, bet parašius, tikėtina, jis bus įsisąmonintas geriau; galima tekstą aptarti ir gražinus ištaisyta diktantą, tik tada emocijas gali kelti ne tekstas, o gautas įvertis) ir, o tai svarbiausia su tokio amžiaus vaikais, šiaip pasišnekėti apie batus, apie tekste minimas šlepetes. Apie šlepetes gal pirmiausia, nes jos daug ką apie žmogų pasako. Tad galimi tokie klausimai, susiję pirmiausia su skaitytu ir (arba) diktuotu bei vaikų užrašytu K. Kasparavičiaus tekstu:

- Kur šlepečių vieta namuose? Kuo ji svarbi?
- Koku veiksmažodžiu išreiškiamas šlepečių buvimas savo vietoje? Kaip žodyne apibrėžiama šio žodžio reikšmė?
- Kodėl šlepetės apibūdinamos kaip „visiškai kvailos“? Kaip tai susiję su jų paskirtimi namuose?
- Koks šlepečių požiūris į batus? Kokį jų charakterį tai atskleidžia?
- Kaip apie šlepetes kalbama teksto pabaigoje, kai batai, iš kurių jos šaipėsi, jau išnešti į palėpę?

Tokio amžiaus vaikai ne tik noriai kalbasi apie tekstų personažus, bet ir pasakojasi, kokias šlepetes ir kas jų namuose nešioja, linkę pasvarstyti, ar tikrai jos tokios jau „kvailos“. Galima paieškoti įvairiausių apibūdinimų (būdvardžių) šlepetėms (mielos, šiltos, jaukios, malonios), veiksmažodžių jų skleidžiamam garsui nusakyti. Na ir, žinoma, išklaudyti su jomis susijusių asmeninių istorijų. Pasakodami apie šlepetes, kurios tikrai yra naminis daiktas, vaikai neišvengiamai kalba ir apie namiškius, išsiduoda ir apie santykius su jais, tad mokytojui prireikia ypatingo jautrumo, supratingumo ir atidos klausantis, kad nebūtų peržengta intymumo riba, kad vaikas bendraklasių akivaizdoje neatsivertų per daug. Bet tokie paatviravimai labai

svarbūs norint pažinti vaiką, užmegzti su juo artimesnį santykį (juk dažniausiai penktokai lietuvių kalbos mokytojui būna nauji mokiniai) ir formuoti klasės mikroklimatą.

Bet nedera pamiršti, kad K. Kasparavičiaus istorija vis dėlto labiau apie batus. Šlepetės aprašomos, supriešinamos su batais, kad dar geriau išryškėtų būtent batų charakteris (galima pakalbėti apie kontrasto principą). Tikėtų tokie klausimai apie šio teksto batus:

- Kas pasakoma apie batų prigimtį jau pirmame teksto sakinyje? Kuo vis dėlto skiriasi tos pačios poros batai vienas nuo kito?
- Kaip batai sužmoginami? Kuo jie „kaip ir žmonės“? (Čia puiki proga kalbėti apie personifikaciją literatūroje.)
- Koks batų santykis su šeimininku? Kiek batai gali būti savarankiški?
- Kuo batai džiaugiasi ir kas juos labiausiai vargina?
- Kokie aprašomų batų santykiai su kitu apavu?
- Kas ir kodėl batams nutinka rudenį?
- Kaip batai reaguoja į atsiradusius šalia naujus batus? Kaip apibūdinami naujieji batai?
- Koks senųjų batų likimas? Kaip jie jį priima?

5 pamoka. Istorijos/ nuotykių apie batus pasakojimas.

Taigi po šlepečių istorijų ateina laikas išeiti iš namų, išeiti į pasaulį, į sociumą, o tam reikia apsiauti batus. Šiame amžiaus tarpsnyje jau labai svarbu, kokius batus autis, nes jau suvokiama, kad jie kalba apie šeimininką. Tad vaikams skiriama namų darbų užduotis sutartą dieną į pamoką atsinešti kokį nors savo batą ir papasakoti su juo susijusią istoriją, atsitikimą, kuris kažkuo kažkaip svarbus jų gyvenime. Ši užduotis iš pradžių gali pasirodyti keistoka, ypač mokinių tėvams, kurie, tikėtina, bus paprašyti ištraukti iš spintų ar komodų vaiko krikštynų, Pirmosios Komunijos, pirmos klasės Rugsėjo pirmosios šventės, o gal net visai ne šventinius, bet jau išaugtus ir gerokai nunešiotus batus. Bet dažnai tėvų pagalbos ir neprireikia, nes vaikai renkasi pasakoti tai, kas jiems aktualu dabar, ir atsineša įvairių sportinių (krepšinio, futbolo, teniso, jojimo), šokių ar laisvalaikio batų su paruoštomis papasakoti apie juos dar visai šviežiomis istorijomis. Taigi pažintis tęsiasi klausantis istorijų apie elegantiškus jojimo batus, grakščius puantus, greitai susidėvinčius ir aikštės žole aplipusius futbolo batus, vos pakeliamus sunkiasvorius slidinėjimo batus, išsvajotus madingus sportbačius ar nenoromis nešiotus, bet vis dėlto labai brangius močiutės dovanotus lakinius batelius, nematavus mamos per išpardavimą pirktas praėjusio sezono basutes, kurių nebuvo kaip atsisakyti, nes juk „kokybiškos ir patogios“, arba paties išsirinktus išsvajotus „kedus“ ar „kerzus“, kuriems įsigyti buvo ilgai taupyta. Taigi šiose pamokose išgirstama neįtikėtinų istorijų apie batus ir jų savininkus. Savo asmeninį pasakojimą apie batus gali pateikti ir mokytojas.

Ši užduotis puikiai pasiteisina daugeliu požiūrių. Pirmiausia, kaip jau minėta kalbant apie šlepetes, vaikai atsiveria ir mokytojui, ir vieni kitiems, tos batų istorijos suartina, nes kartais randama ir bendrumų, ir panašumų, kai, pasirodo, buvo susidurta su panašiais batų įsigijimo ar nešiojimo džiaugsmiais ir rūpesčiais. Be to, vaikai mokosi pasakoti, pasakoti ne apie save tiesiogiai, o pasitelkdami daiktą kaip tarpininką, gal net kaip priedangą, nes tiesiai apie save kalbėti būtų per atvira. Mokosi kurti pasakojimą kaip įdomią istoriją, gal net nuotyki, o kai pasakojime gyvai dalyvauja ir to įvykio liudininkas ar kaltininkas batas, istorija nuskamba itin įtikinamai, autentiškai, galima, jei sąlygos leidžia, kur nors prie sienos ar ant palangės išrikiuoti batų-herojų galeriją. Beje, galima pasiūlyti istoriją pasakoti iš bato pozicijos, jam, kaip įvykio dalyviui, kalbant pirmuoju asmeniu. Taip verta mokyti kaitalioji pasakotojo perspektyvas pasakojamoje istorijoje.

6 pamoka. Interviu/ pokalbis apie batus su suaugusiuoju.

Galima nagrinėti batų temą dar toliau: užduoti vaikams gauti iš suaugusio žmogaus (mamos, tėčio, dėdės, tetos ar mokytojo, būrelio vadovo) interviu, kokie batai jo gyvenime yra ar buvo svarbiausi, su kokiais jis mieliausiai vaikšto, kaip išsirenka, kokių niekada neapsiautų, o apie kokius galbūt svajoja. Svarbu, kad vaikas ar vaikai (galima dirbti poromis ar grupėmis) suformuluotų, iš anksto paruoštų interviu batų tema klausimus. Interviu tekstus galima skaityti garsiai klasėje, sudėlioti į galeriją ant kabineto sienos arba išspausdinti mokyklos ar klasės interneto svetainėje.

7 pamoka. Batai pasakose.

Iš batų realybės ir žmonių kasdienybės galima keltis ir į vaizduotės pasaulį, nepaliekant apavo temos. Ypač daug batų pasakose. 5 klasėje pagal programą skaitomos pasakos, todėl galima pasiūlyti ir tokių, kuriose vienaip ar kitaip dalyvauja batai, bateliai, kurpaitės, kurpės, klumpės. Patys vaikai paklausti tikrai prisimins dar iš ankstyvosios vaikystės girdėtą „Batuotą katiną“, „Pelenę“, o mokytojas dar pasiūlys Wilhelmo Hauffo „Istoriją apie Muka“, Hanso Christiano Anderseno „Raudonus batelius“, brolių Grimmų „Prašoktas kurpės“ bei jų lietuviškąjį atitikmenį „Prašoktos kurpaitės“ ir dar visą pluoštą įvairių tautų pasakų apie batsiuvius su lietuviškąja „Kaip kurpius į dangų ėjo“ ir vaikams puikiai žinoma „Egle žalčių karaliene“, kurioje pagrindinei herojei, kad pasiektų savo tikslą, teko geležines klumpes suavėti. Galima skirti užduotį mokiniams patiems surasti įvairių šalių liaudies ar autorinių pasakų, kuriose vienaip ar kitaip įsiterpia batų motyvas. Galima tas surastąsias pasakas skaityti ar sekti, plačiau aptarti ar tik konstatuoti, kaip ir ką jose „veikia“ batai, galima bandyti jas klasifikuoti pagal batų tuose pasakojimuose atliekamas funkcijas.

Pasakų „Raudoni bateliai“ ar „Prašoktos kurpaitės“ gana sudėtingas temas ir vaizdinius prasmingiau palikti aukštesniosioms klasėms, o pasirinktas pagal amžių lengviau suprantamas pasakas galima ir plačiau aptarti, pakomentuoti. Klausti, ką batuotam katinui reiškia jo batai, kaip jie įgyjami, vaizduojami, kokie piešiami iliustracijose, koks tas katinas su batais atrodo kitų akyse, ar tik batai suteikia jam tokių galių, o gal tai tik išorinis ženklas, katinišką savivertę pastiprinanti detalė; kokių reikšmių pasakoje įgyja Pelenės kurpaitės, kiek jos svarbios jai pačiai, kodėl pamestoji kurpaitė netinka nė vienai kitai merginai, kaip ta kurpaitė tampa priemone teisybei atkurti; kokią kitokią nei iki šiol aptartosios prasmę įgauna apavas pasakoje apie Eglę, kuri turi suavėti geležines klumpes, kad būtų išleista pasisvečiuoti į gimtinę. Patys vaikai jau, ko gero, gebės apibendrinti, kad visose šiose pasakose apavas susijęs su išbandymais, kuriuos turi įveikti jų herojai. Atsižvelgiant į klasės pajėgumus, gal bus įdomu ir dar mokslėškiau panagrinėti – pasitelkus tautosakos tyrinėtojos Bronislavos Kerbelytės klasifikaciją aptarti pasakas pagal tai, ko jų herojai siekia: 1) būti laisvi, aplinkos nevaržomi ar valdyti aplinką; 2) tenkinti būtinąsias gyvenimo reikmes ar turėti patogumų; 3) būti lygūs genties ar visuomenės nariai arba turėti aukštą statusą; 4) rasti idealų vedybų partnerį; 5) darnių santykių gentyje, šeimoje, visuomenėje. Ir, žinoma, vis svarbu atkreipti dėmesį, kaip su tais herojų siekais susiję batai (kas jie: priešininkai ar pagalbininkai, kliūtis ar pagalbstintis daiktas).

8 pamoka. Pasakų apie batus interpretacijos.

Galima skirti vaikams užduotį surasti informacijos apie įvairias „Batuoto katino“ ar „Pelenės“ (arba kitų aptariamų pasakų) interpretacijas kine, teatre, dailėje, dirbant grupėmis ar poromis parengti apie tai pranešimus akcentuojant batų reikšmę įvairiose šiuolaikinėse pasakų versijose. Daug medžiagos apmąstymams ir diskusijoms visada teikia literatūros ar tautosakos kūrinio pagrindu sukurtas ir kartu peržiūrėtas filmas.

O pratęsiant tautosakos (nebūtinai tik lietuvių) temą verta paprašyti paieškoti patarlių, priežodžių, mįslių, liaudies dainų, žaidimų, kuriuose minimi batai, ir nors trumpai apžvelgti šiuos tekstus ir jų kontekstus.

9-10 pamokos. Kūrybinis rašymas: pasakos apie batus kūrimas

Aptarus liaudies ir autorines pasakas ir batų motyvą jose, tinka užduotis patiems kurti pasaką arba jos tęsinį batų tema. Čia siūlomas pastarasis variantas: pateikiama įvestis – Ilonos Ežerinytės „Pasakos apie batus“ pradžia. Kūrinyje pasakojama apie batsiuvį, kuris, tiesa, pats batų nesiuvo, o tik juos taisė, bet labai mėgo savo darbą ir batus. Šie jau nuo vaikystės jam daug reikė – buvo tarsi gyvi, kiekviena pora, patekusi į jo rankas, pasakodavo įdomiausias istorijas apie jų savininkus:

Benui patiko batai. Ne purvinos ir nudėvėtos jų odelės, o... pasakojimai. Sėdėdamas už pertvaros, Benas nematė, kas atnešdavo batus, – jie meistruui atkeliaudavo geležiniame vežimėlyje su prie pado priklijuotais popieriniais numerėliais, todėl, paėmęs į rankas kokią porą, Benas bandydavo atspėti, kas jis, tas negrabus avėtojas, taip negailestingai nubrėžęs rudų aulinukų šoną. Ir batas imdavo pasakoti... Ypač gaudžios būdavo proginių batelių istorijos. Visos panašios – jų šeiminiškės sumokėdavo nemažą sumą už žėrinčius aukštakulnius draugės vestuvėms, bet batai pasirodydavo labai nepatogūs, per aukšti ir po pirmojo baliaus keliaudavo į taisyklą, kur jiems atlikdavo chirurginę operaciją – nupjaudavo kulniukus, ir likusį gyvenimą bateliai, kaip ir jų avėtojos, praleisdavo kokio turgaus prekystalio prieblandoje.

Kartą Benui teko keista pora moteriškų batelių.

Pasakos tęsinį apie tai, ką batsiuviui Benui papasakojo ta keista pora moteriškų batelių, galima rašyti čia pat klasėje pamokos metu ir skaityti garsiai, o galima šią užduotį skirti atlikti namie ir tik po dienos kitos pasidalyti įvairiais pasakos tęsinio variantais. Na ir, žinoma, vaikams būna labai smalsu sužinoti tikrąją, rašytojos sukurtąją, pasakos pabaigą (visą pasaką galima rasti <https://www.menobangos.lt/ilona-ezerinyte-pasaka-apie-batus/>). Atlikdami šią užduotį vaikai į batus ima žiūrėti dar kitaip – ugdoma vaizduotė ir kūrybinis mąstymas.

11-12 pamokos. Filmo peržiūra ir aptarimas.

Siekiant dar plačiau išskleisti socialinį batų temos aspektą, ugdyti empatiją, labai paveikus yra filmas „Dangaus vaikai“ (*Children of Heaven*, 1997, rež. Majidas Majidi). Jame vaizduojamas vargingas vienos Irano šeimos gyvenimas. Batai šios šeimos vaikams didelė vertybė – galimybė eiti į mokyklą. Grįždamas namo iš batų taisyklos devynmetis berniukas praranda ką tik sutaisytus jaunesnės sesers batukus. Abu vaikai supranta, kad naujų batukų įsigyti neįmanoma, tad tėvams apie tai net nesako ir abu bando dalytis vienais likusiais gerokai sudėvėtais brolio sportbačiais. Tačiau nušvinta viltis – galimybė laimėti naujus sportinius batus bėgimo varžybose. Berniukas nusprendžia jose dalyvauti ir atkakliai treniruojasi. Taigi šis filmas ne tik apie batus, bet ir, žinoma, apie šiltus brolio, sesers, visos šeimos santykius, vaikų jautrumą, vienybę, svajones ir valią jų siekiant. Įtaigus pasakojimas nepalieka abejingų, paskatina dėkingu žvilgsniu pažvelgti į savo batus ir pasidžiaugti, kad jų turime net ne vienus. Galima pasidomėti, kur vaikai deda išaugtus ar pabodusius batus, pasiūlyti, kaip galima atiduoti tokių apavų stokojantiesiems.

Taigi šis „batų temos“ filmas ir pokalbis, ką gali reikšti batai, – puikus empatijos, jautrumo, dvasingumo ugdymo seansas, paskatinimas atkakliai siekti tikslų net sudėtingiausiomis sąlygomis. O jau išėjus už batų temos verta pakalbėti apie veikėjų charakterius, labiausiai sujaudinusias filmo scenas, ryškiausiai įsiminusias detales, vaizduojamą aplinką, muzikinį takelį, kuriantį filmo nuotaiką, – apie įvairias kino priemones, palyginti kino ir literatūros pasaulius, jų raiškos galimybes, sąsajas ir skirtumus.

13 pamoka. Batai istorijoje.

Batai istorijoje galėtų būti įdomi literatūros ir pasaulio pažinimo ar istorijos pamokų integravimo tema. Tikrai apie tai vaikai rastų intriguojančių įdomybių. Audronės Meškauskaitės ir Aurinos Venislovaitės knygoje *Istorijos skanėstai* randamas klausimas ir apie batus: „Ką daryti, kad batai girgždėtų?“ Ir čia pat pasakojama, kad „šiaučiai (taip batsiuvius tada vadino) batus paprastiesiems žmonėms, kuriems toli iki Paryžiaus ar Rygos avalynės krautuvių, savo mažose dirbtuvėlėse siūdavo rankomis. Odai siūti naudojo lininius siūlus, kartais į juos įsukdavo senos kiaulės šerių, kad tvirčiau laikytų. Batų padus prikaldavo medinėmis beržo vinutėmis. Bet prieš tai dar reikėdavo apie girgždėjimą pagalvoti. Jis ypač patiko moterims ir kunigams – kad įspūdį darytų. Tam batsiuviai tarp pado ir vidpadžio įdėdavo nedidelę pailgą beržo tošies juostelę. O garsusis Kėdainių šiaučius Antanas Gudžinskas turėjo savo receptą – tarp dviejų padų paslėpdavo žibale mirkytos ir paskui išdžiovintos žalios odos. Visko galima prisigalvoti, kad tik klientai būtų laimingi.“ Taigi galima surengti įdomių istorinių faktų apie batus pamoką ar sukurti kokį žaismingą plakatą, piešti komiksus.

Jei jau užsimenama apie istoriją, šioje amžiaus grupėje arba aukštesniosiose klasėse dar galima skirti atskirą potėmę – batų reikšmė tremties literatūroje ar tekstuose apie Holokaustą. Itin jautrus, daugiaprasmis šios temos kūrinys – Icchoko Mero apsakymas „Aulinukai“ iš knygos *Geltonas lopas*. Tai autobiografinis pasakojimas apie Holokausto metu be tėvų likusį žydų berniuką ir apie žmones (ne žydus), kurie jam padėjo. Daug apie batus kalbama Esther Hautzig knygoje *Bekraštė stepė*, kurioje subtiliai aprašomas mergaitės, tampančios mergina, ir jos šeimos gyvenimas tremtyje.

Visas šias 5 klasei tinkamas užduotis – literatūros tekstų skaitymą ir aptarimą, pasakojimus apie savo batus, interviu apie suaugusiųjų batus, pasakų su batų motyvu komentarus, informacijos apie pasakų interpretavimą įvairiose meno srityse paieškas ir pranešimų apie tai rengimą, pasakos tęsinio rašymą ir skaitymą, filmo peržiūrą ir aptarimą, medžiagos apie batų istoriją rinkimą ir pateikimą galbūt net integruojant literatūros ir istorijos (pasaulio pažinimo) pamokas – galima kaitalioti vietomis, perdėlioti pagal mokytojo sumanymus, vaikų (klasės) pajėgumą ir tai, kiek juos sudomino ši iš pirmo žvilgsnio paprasta, bet galinti visai netikėtai išsiplėtoti ir toli nuvesti batų tema.

Vizualinio pasakojimo analizė ir kūrimas 5 klasėje

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Kultūrinę kompetenciją mokiniai ugdomi skaitydami, nagrinėdami, interpretuodami, lygindami ir vertindami įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei pasaulio literatūros kūrinius, įvairius literatūrinius ir kultūrinius reiškinius, išvelgdami jų tarpusavio sąsajas. Kultūrinę raišką mokiniai ugdomi pažindami lietuvių kalbos kūrybines galias, reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus žodžiur ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; realizuodami savo talentus, literatūrinius ir kitus meninius polinkius, kultūrinius interesus.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami kalbos vienetus, mokydamiesi taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei pasaulio literatūros kūrinius, kultūros tekstus, kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus. Kritinį mąstymą mokiniai ugdomi, kai analizuoja teksto turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, daro išvadas, vertina kūrinių herojų charakterius ir paaiškina, kodėl rašytojas kuria konkretų charakterį, apibūdina rašymo stilių, ieško jungčių tarp teksto ir vaizdo. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai analizuoja kūrinių problemas, vertina teksto idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekstais, savo patirtimi ir nuostatomis.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi pasirinkdami tinkamą kalbinę ir nekalbinę raišką, komunikavimo strategijas; apibūdinami verbalinio ir neverbalinio teksto temą, turinį ir paskirtį; samprotaudami apie įvykius ir reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais; taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdomi realiai ir virtualiai bendraudami poromis ar grupėje, pasirinkdami taisyklingą ir tinkamą kalbinę ir nekalbinę raišką. Pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus mokiniai ugdomi lygindami skirtingų tekstų, įvairialypių komunikacinių pranešimų sandarą, raišką, iliustravimo priemones; gretindami skirtingų kalbų elementus.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami, interpretuodami ir lygindami programoje numatytus žodinių tekstų ir vaizdą siejančius kūrinius, kurdami įvairias istorijas, žodinius ir vaizdo pasakojimus. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdomi keldami originalias idėjas ar problemų sprendimus, dalydamiesi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais analizuojant programinius kūrinius. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi savarankiškai kurdami įvairių tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės ir nekalbinės raiškos priemones ir būdus. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdomi vertindami savo ir kitų kūrybinių darbų naujumą, išbaigtumą, integralumą, aptardami kūrybos rezultatų vertingumą ar sprendimą pagal pateiktus kriterijus, apmąstydami ir vertindami savo ir kitų kūrybos procesą, įvardindami savo sėkmes ir nesėkmes, planuodami mokymosi veiklą, grindžiamą patirtimi, žiniomis ir gebėjimais.

Pilietiškumo kompetencija. Pilietinį tapatumą ir pilietinę galią mokiniai ugdomi vertindami skaitomo ir vizualinio teksto turinį, raišką, intenciją, poveikį klausytojui, interpretuodami ir apibendrinami. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdomi laikydamiesi bendrinės lietuvių kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos; pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias problemas; tinkamai dalindamiesi patirtimi, nuomone ir informacija; kartu priimdami pagrįstus sprendimus; atitinkamais aspektais analizuodami kūrinius.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvardos įgūdžius mokiniai ugdomi, kai nagrinėdami literatūros kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones.

Skaitmeninė kompetencija. Bendravimo ir bendradarbiavimo virtualioje erdvėje gebėjimus mokiniai ugdomi, kai saugiai ir etiškai bendrauja ir bendradarbiauja virtualiose socialinėse grupėse, dalijasi informacija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus ugdomi kurdami su lietuvių kalbos ir literatūros dalyku susijusį ir tarpdalykinį skaitmeninį turinį, pavyzdžiui, skelbdami savo kūrybą.

Vizualinio pasakojimo nagrinėjimo aspektai.

Literatūra ir vaizdai: skaitymo ir stebėjimo skirtis. Teksto ir iliustracijos santykis. Žodžio ir vaizdo santykis.

Skaitant vizualų pasakojimą, stebima teksto ir vaizdo sąsaja: skaitomas siužetas, stebimi priežasties ir pasekmės santykiai, ieškoma tiesioginių ir užslėptų reikšmių (žodinis lygmuo gali būti paprastesnis nei vaizdinis), stebima veikėjo padėtis paveikslėlyje (smulkus, stambus planas), vieta, laikas, spalva, forma. Remiantis vaizdu, interpretuojami veikėjo jausmai, atkreipiamas dėmesys, kad tuščias, bežodis lapas gali žymėti ir pasakojimo pauzę, ir stiprias veikėjo emocijas.

Mokinių veikla (integravimo galimybės).

Darbas „tyrėjų grupėmis“: tiriamas žodinis ir vaizdinis pasakojimas, mokiniai skatinami stebėti veikėjo istoriją, išorinius ir vidinius bruožus, jausmų kaitą, išreiškiamą tekstu ir iliustracija, aptarti ir interpretuoti iliustracijos simbolius.

Skatinama naujausių vizualinių pasakojimų paieška ir pristatymas (pvz., J. Žilinsko ir P. V. Jankūno, „Atgal į Vilnių“ (2020), A. Ulytės ir M. Vaicenavičienės, „Gatvių susitikimai“ (2020).

Užduotys, susietos su kalbos vartojimu: vizualaus pasakojimo apie save, šeimą, klasę, mokyklą, pasirinktą knygą kūrimas pasitelkus iliustracijas, nuotraukas, pasakojimus ir aprašymus.

Darbas „kūrėjų grupėmis“: kuriamas vizualus pasakojimas (pvz., „Ką pasakoja mano mokykla“, „Ką apie mane / gyventojus papasakotų mano gatvė / parkas?“ ar kt.) stebint, fotografuojant aplinką ir rašant trumpus komentarus, kuriant pasakojimą.

Vaizdinio ir žodinio koliažo kūrimas pateikta ar pasirinkta tema.

Žaidimai su paveikslėlių, nuotraukų rinkiniais (kai dirbant grupėmis ar individualiai kuriamas žodinis pasakojimas pateiktam paveikslėliui / paveikslėlių rinkiniui ar pan.).

Pasirinktos iliustruotos knygos pristatymas klasei. Iliustruotų knygų paroda. Pasirinktos knygos iliustravimas. Pasirinktos paveikslėlių knygos teksto rašymas.

Filmo, spektaklio peržiūra ir aptarimas, paveikslėlio stebėjimas ir aptarimas pasitelkus vizualinio mąstymo strategiją (Kas vyksta šiame paveiksle? Kokios detalės jums leidžia sakyti, kad vyksta būtent tai? Ką dar pastebite šiame kūrinyje? Daugiau žr.: <https://www.bernardinai.lt/2020-04-03-meno-kurinio-stebejimas-kartu-budas-ugdyti-tarpusavio-pasitikejima/>) ar kt., istorijų, dialogų, pasakojimų kūrimas stebint begarsį vaizdą, animacinių, kino filmų ištraukas, nuotraukų, vaizduojamojo meno pavyzdžių interpretavimas.

Spaudos draudimas. Knygnešiai, 5 klasė

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Kultūrinę kompetenciją mokiniai ugdomi nagrinėdami, interpretuodami ir vertindami kūrinių, įvairius kultūrinius reiškinius, išvelgdami jų tarpusavio sąsajas. Kultūrinę raišką mokiniai ugdomi pažindami lietuvių kalbos kūrybines galias, reikšdami mintis, kultūrinius interesus.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami nagrinėdami ir vertindami įvairių žanrų kūrinius, kultūros tekstus. Kritinį mąstymą mokiniai ugdomi, kai analizuoja kūrinių turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, daro išvadas, vertina kūrinių herojų charakterius ir paaiškina, kodėl rašytojas kuria konkretų charakterį, ieško jungėjų tarp teksto ir vaizdo. Problemų

sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai analizuoja kūrinių problemas, vertina idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekštais, savo patirtimi ir nuostatomis.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi pasirinkdami tinkamą kalbinę ir nekalbinę raišką, komunikavimo strategijas; apibūdindami kūrinio temą, turinį ir paskirtį; samprotaudami apie įvykius ir reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais; taikydami įvairias kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus mokiniai ugdomi lygindami įvairialypių komunikacinių pranešimų sandarą, raišką, iliustravimo priemones; gretindami skirtingų kalbų elementus.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami, interpretuodami ir lygindami žodinių tekstą ir vaizdą siejančius kūrinius. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdomi aptardami kūrybos rezultatų vertingumą ar sprendimą pagal pateiktus kriterijus.

Pilietiškumo kompetencija. Pilietinį tapatumą ir pilietinę galią mokiniai ugdomi vertindami skaitomo ir vizualinio teksto turinį, raišką, intenciją, poveikį klausytojui, interpretuodami ir apibendrinami.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvartos įgūdžius mokiniai ugdomi, kai analizuoja įvairias kūrinys aptariamąsias situacijas ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai lygina savo ir kitų požiūrius; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones.

Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninio turinio suvokimo gebėjimus ugdomi reflektuodami su lietuvių kalbos ir literatūros dalyku susijusį ir tarpdalykinį skaitmeninį turinį.

Veiklos:

- prieštekstinė užduotis - pokalbis, du kartus klausomas tekstas,
- žiūrint filmuką ir klausant tekstą mokinio pasirinkama teisinga sakinių pabaiga – apibraukiamas teisingas atsakymas,
- potekstinės užduotys: parašyti 4-5 klausimai, jie užduodami atsakyti draugui, mokiniai raštu pateikia savo nuomonę apie išklaustą tekstą).

Grįžtamasis ryšys (mokytojas paaiškina atsakymus, komentuoja visų bendrą darbą), dirbama individualiai ir poromis (pateikiami klausimai draugui).

Prieštekstinė užduotis - pokalbis

I. Pokalbis su mokiniais apie spaudos draudimo metus ir knygnešius: ką mokiniai žino apie šį laikotarpį ir knygnešių veiklą.

II. Klausymo užduotis

Mokiniai susipažįsta su išdalintomis klausymosi užduotimis, kurios atliekamos žiūrint animacinį filmuką.

Lietuviškos spaudos draudimas ir tautinis atgimimas Filmas apie lietuviškos spaudos draudimo metus, apie knygnešius, apie visuotinį lietuvių švietimą ir blaivinimą, apie tautinio atgimimo žadinimą ir jo žadintojus, apie 1904-ųjų gegužės 7-ąją caro Nikolajaus II panaikintą lietuviškos spaudos draudimą.
<https://www.youtube.com/watch?v=1YWYY4PtUCI>

Klausymo užduotis

Stebėdami animacinį pasakojimą pasirinkite teisingą sakinių pabaigą.

1. Muravjovas paskelbė, kad lietuvių žemės nuo senovės buvusios:

1) rusų

- 2) lenkų
- 3) lietuvių
2. 1865 m. P. Valujevas uždraudė visoje Rusijos imperijoje įsivežti ir spausdinti bet kokius leidinius:
  - 1) lotyniškais raidėmis
  - 2) kirilica
3. Vietoj lotyniško raidyno ėmė piršti rusišką raidyną kirilicą, dar vadinamą
  - 1) graždanka
  - 2) moldovanka
  - 3) alfabetu
4. Tikėjosi, kad lietuviai pripras lietuviškus žodžius rašyti:
  - 1) lotyniškais
  - 2) rusiškais
  - 3) lenkiškais
5. Nuo spaudos draudimo paskelbimo per porą metų buvo sukurtas
  - 1) slaptas pardavėjų tinklas
  - 2) slaptas muitininkų tinklas
  - 3) draudžiamų leidinių gabenimo tinklas
6. Labiausiai caro valdžia stengėsi sugauti tuos, kurie
  - 1) nelegaliai vaikštinėdavo palei sieną
  - 2) nelegaliai per sieną atnešdavo ir platindavo draudžiamą literatūrą
  - 3) nelegaliai siųsdavo laiškus
7. Žmonės, kurie nelegaliai per sieną atnešdavo ir platindavo draudžiamą literatūrą vadindavo
  - 1) nešikais
  - 2) slaptais keliautojais
  - 3) knygnešiais
8. XX amžiaus II pusėje Lietuvoje prasidėjo
  - 1) jaunųjų menininkų judėjimas
  - 2) tautinio atgimimo judėjimas
  - 3) baudžiauninkų judėjimas
9. S. Daukantas Sankt Peterburge 1845 išleido
  - 1) pirmąją Lietuvos istoriją lietuvių kalba
  - 2) pirmąją Lietuvos istoriją lenkų kalba
  - 3) pirmąją LDK istoriją lotynų kalba
10. Lietuvos kaimuose slaptosios mokyklos buvo vadinamos
  - 1) Kaimynų mokyklomis
  - 2) Vargo mokyklomis
  - 3) Maskolių mokyklomis
11. Klajojantys mokytojai Spaudos draudimo laikotarpiu buvo vadinami
  - 1) veikėjais
  - 2) daktarais
  - 3) daraktoriais
12. Spaudos draudimo laikotarpiu leidžiami pirmieji lietuviški laikraščiai vadinosi
  - 1) „Aušra“ ir „Varpas“
  - 2) „Žiburys“ ir „Šviesa“
  - 3) „Saulė“ ir „Vėtra“
13. Žandarų sugautiems knygnešiams grėsė:
  - 1) mirties bausmė
  - 2) piniginės baudos ir tremimas
  - 3) turto konfiskacija
14. Spaudos draudimo laikotarpiu nukentėjo apie
  - 1) 100 knygnešių
  - 2) 1300 knygnešių

- 3) 3000 knygnešių
15. *Spaudos draudimas truko*
  - 1) 40 metų
  - 2) 44 metus
  - 3) 14 metų
16. *Mūsų knygnešiai slapta į Lietuvą įvežė užsienyje leistų lietuviškų knygų*
  - 1) apie 10 milijonų
  - 2) apie 5 milijonus
  - 3) apie 15 milijonų
17. *Spaudos draudimas buvo panaikintas*
  - 1) 1994- 07-05
  - 2) 1901 -07-04
  - 3) 1904 -05 -07

III. Surašykite iškilias filme minimas lietuvių tautos asmenybes, kurios Spaudos draudimo metu puoselėjo lietuvių kalbą.

IV. Įsivertinimas. Pasitikriname atliktas klausymo užduotis pagal pateiktus atsakymus ir įsivertiname.

V. *Potekstinės užduotys.*

1. Duotas lietuviškas tekstas, parašytas rusiškais raidėmis. Parašykite tą tekstą lietuviškais raidėmis.

Атеё павасарис. Пражидо гелес, парскридо паукшчяй. Сушило орас. Виси джяугяси павасарю.

2. Parašykite 3-5 klausimus draugui, kuriuos norėtumėte užduoti apie peržiūrėtą filmą.
3. Parašykite savo nuomonę apie matytą animacinį filmą (ar buvo įdomu, ką nauja sužinojote, kas labiausiai nustebino, ar reikšmingi šie istoriniai faktai, kodėl, ar ši tema aktuali?)

6 klasė

ILGASIS SKAITYMAS IR SKAITYMO STRATEGIJŲ TAIKYMAS

6 KLASĖJE

(8–10 pamokų ciklas)

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Skaitydami savarankiškai pasirinktas knygas, jas nagrinėdami, interpretuodami ir vertindami, domėdamiesi knygos autoriumi, mokiniai plečia savo kultūrinį akiratį, gilina filologinį išprusimą, ugdomi kultūrinį sąmoningumą, praktiškai pritaiko kultūros vartotojo ir kritiko gebėjimus.

Pažinimo kompetencija. Nagrinėdami, interpretuodami savarankiškai skaitytas knygas, mokiniai nagrinėja pasirinktos tematikos ir žanro literatūros kūrinius, taikydami išmoktas literatūros žinias, tinkamai naudodami literatūros teorijos sąvokas, mokosi savarankiškai formuluoti teksto temą, problemą, analizuoti veikėjo portretą, jo santykius su kitais veikėjais, vertinti jo poelgius, formuluoti kūrinių apibendrinančias išvadas, taikyti išmoktas skaitymo strategijas, spręsti skaitant kilusias problemas.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi dirbdami grupėmis ir rengdami skaitytos knygos pristatymą: mokosi taisyklingai kalbėti ir rašyti, pasirinkti tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas; dirbdami grupėmis, žodžiu ir raštu atpasakoja didelės apimties kūrinių turinį, diskutuoja, samprotauja apie juose vaizduojamus įvykius

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdomi ieškodami reikiamos informacijos apie knygos autorių įvairiuose šaltiniuose, kritiškai vertindami surastą informaciją ir jos patikimumą. Idėjų generavimo gebėjimus mokiniai ugdomi sudarydami veikėjų ryšių tinklo žemėlapius, sprenddami veikėjams kilusias problemas, svarstydami apie galimas pasekmes. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi savarankiškai žodžiu ir raštu kurdami skaitytų knygų pristatymus. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdomi vertindami savo ir kitų klasės draugų pristatymus.

Pilietiškumo kompetencija. Gebėjimą sugyventi bendruomenėje mokiniai ugdomi kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius mokydamiesi bendradarbiaujančiose grupėse, kultūringai keldami problemas ir atsakingai siūlydami galimus jų sprendimus. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdomi laikydami bendrinės lietuvių kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos; pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias kūriniuose keliamas problemas; tinkamai dalindami patirtimi, nuomone ir informacija; kartu priimdami pagrįstus sprendimus.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvardos įgūdžius mokiniai ugdomi, kai nagrinėdami literatūros kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti kūrinio veikėjų išgyvenamas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir mokosi įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, neviltingą ir nusivylimą); analizuoja ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą; šeimą); geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones; pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius mokydamiesi grupėmis. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinant pasekmes gebėjimus mokiniai ugdomi, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis užduočių atlikimui ir planuoja jas įveikti; apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis; geba apmąstyti, įvertinti savo ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes ir panaudoti jas bendruomenės gerovei.

Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi kurdami tarpdalykinį skaitmeninį turinį, t. y. skaitytų knygų pristatymus, jų pateiktis. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai kūrybiškai naudojasi interneto galimybėmis, ieškodami informacijos apie analizuojamos knygos autorių.

Savarankiško skaitymo veiklų organizavimo gairės

Mokslo metų pradžioje mokiniams galima pateikti savarankiškai skaityti rekomenduojamų knygų sąrašą, kuriuo jie galėtų remtis, rinkdamiesi knygas. Kadangi mokiniai noriai dalijasi savo skaitymo patirtimi, kai jie gali kalbėti apie laisvai pasirinkti knygas, tokios knygų aptarimo pamokos padeda geriau pažinti mokinius kaip skaitytojus, tai yra labai gera galimybė mokiniams ugdyti ilgojo skaitymo ir mokėjimo mokytis gebėjimus, taikant išmoktas¹ skaitymo strategijas, planuojant savo veiklą, mokytis bendradarbiauti. Toliau pateikiamas 6 klasėje išbandytas skaitymo modelis, kur mokiniai, susibūrę į skaitytojų grupes, išsirinko skaityti šias knygas:

Eleanor H. Porter. *Poliana*

Hector Malot. *Be šeimos*

J. R. R. Tolkien. *Hobitas*²

Jules Verne. *Aplink Žemę per 80 dienų*

Robert Luis Stevenson. *Lobių sala*

¹ Siūlomame modelyje mokiniai taiko jau išmoktas skaitymo strategijas. Jei šių strategijų jie dar nesimokė, jos turėtų būti taikomos mokytojui padedant.

² Naujojoje programoje (2022) šis kūrinys įtrauktas į 7 kl. skaityti rekomenduojamų kūrinių sąrašą, bet jei mokiniai jį pasirinko skaityti anksčiau, jis gali būti aptariamas per savarankiško skaitymo pamokas.

1. Knygos pasirinkimas ir vertinimo kriterijų aptarimas

Mokiniam buvo pasiūlyta susiburti į skaitytojų grupes (po 4–5 mokinius) ir susitarti, kokią knygą jie skaitys ir analizuos dirbdami drauge (negalėjo rinktis per vasarą skaitytų knygų, kurias aprašė skaitytojo dienoraštyje). Susitarti dėl pasirenkamos knygos į grupes susibūrę mokiniai turėjo per savaitę, o ją perskaityti per mėnesį.

Mokytojas paaiškino, kaip mokiniai bus vertinami kaupiamaisiais taškais (50 taškų), už kuriuos vėliau bus rašomas pažymys:

- Individualus knygos skaitymas ir užduočių atlikimas. (10 taškų)
- Knygos aptarimas, dirbant grupėmis: informacija apie autorių, atsakymai į klausimus, plakatas. (25 taškai)
- Grupės darbo rezultatų pristatymas. (10 taškų)
- Atsakymai į klasės draugų klausimus. (5 taškai)
- Klasės draugų vertinimas ir įsivertinimas.

Prieš skaitymą mokiniai turėjo klasėje pristatyti, kokią knygą skaitys, ir pasidalinti savo pastebėjimais, kuo remdamiesi ją išsirinko (anotacija, viršeliu, ją skaičiusių draugų rekomendacijomis ir pan.).

2. Individualus knygos skaitymas ir skaitymo strategijų taikymas, konsultuojantis su mokytoju.

Skaitydami knygą individualiai, mokiniai turėjo taikyti *dvių pusių dienoraščio* strategiją.

2.1. *Dvių pusių dienoraščio strategija*: mokiniai išsirašo veikėjų mintis, kurios jiems atrodo svarbios.

Veikėjo mintys	Kodėl jos man svarbios? Apie ką jos skatina susimąstyti?

3. Susipažinimas su kūrinio autoriumi, dalijimasis išpūdžiais, dirbant grupėmis ir individualiai.

3.1. Informacijos apie knygos autorių paieška (individualus darbas)*. Mokiniai mokosi savarankiškai ar konsultuodamiesi su mokytoju, klasės draugais ieškoti informacijos įvairiuose šaltiniuose, pasirinkti svarbiausius ir antraeilius faktus, aktualią ir suprantamą jų amžiui informaciją, aiškintis nesuprantamus dalykus.

* Sunkumų patiriantiems mokiniams mokytojas teikia individualias konsultacijas.

3.2. Darbas grupėmis. Žinių apie knygos autorių atranka, sisteminimas, taikant *faktų piramidės* strategiją.

<p>Užduotis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Remdamiesi turima medžiaga apie autorių, atrinkite 5–6 svarbiausius faktus, kuriuos vėliau kūrybiškai pateiksite savo klasės draugams. • Glaustai surašykite šiuos faktus faktų piramidėje (nuo mažiausiai reikšmingo apačioje iki reikšmingiausio piramidės viršuje). • Pasvarstykite, kaip juos kūrybiškai pateiksite pristatydami knygą (pvz., juos pateiks apie save pats autorius, kuris nors knygos veikėjas, leidėjas ar tariamas rašytojo bičiulis). 	
--	--

3.3. Darbas individualiai ir grupėmis. Dalijimasis įspūdžiais, taikant *minčių lietaus* strategiją.

Užduotis

Remdamiesi rašytai dviejų pusių dienoraščiais, pasidalykite įspūdžiais apie perskaitytą knygą (kuo ji patiko ar nepatiko, kokių minčių sukėlė, ką svarbaus supratote), taikydami strategiją minčių lietus. Surašykite grupės narių mintis popieriaus lape pasirinkę norimą vaizdinę formą (pvz., kaip minčių saulę ir pan.).

3.4. Individualus darbas. Knygos veikėjai, tema, problema.

Namų darbų užduotis

Parašykite vienu sakiniu, apie ką knygoje pasakojama (tema). Surašykite svarbiausius knygos veikėjus, nurodykite, kuris iš jų yra pagrindinis, kokia jam kilo problema (išbandymai ar sunkumai, kuriuos turi įveikti).

4. Kūrinio temos ir problemos formulavimas, *veikėjų ryšių tinklo* sudarymas, rengiant plakata (darbas grupėmis).

4.1. Kūrinio tema, problema.

Užduotis

Aptarkite visų grupės narių pateiktus galimų temų ir problemų pavyzdžius, įvertinkite, kurie iš jų tinkami, o kuriuos dar reikėtų tikslinti. Sutarkite, kokią kūrinio temą ir problemą laikysite pagrindine, jas užrašykite plakate.

4.2. Kūrinio *atpasakojimo*, *veikėjų ryšių tinklo* strategijos.

Užduotis

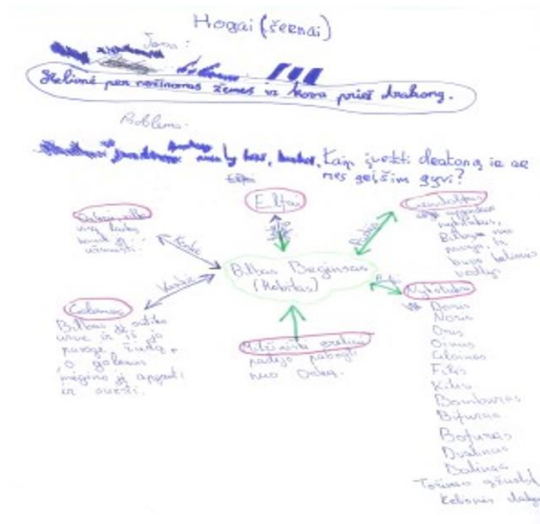
Dirbdami drauge, aptarkite, kas yra pagrindinis kūrinio veikėjas, su kuriais veikėjais ir kaip jis yra susijęs:

1. Iš pradžių nuosekliai ratu atpasakokite vienas kitam knygos turinį.
2. Remdamiesi pasakojimu, pavaizduokite pagrindinio kūrinio veikėjo ir kitų veikėjų ryšių tinklą, kuriame būtų matyti veikėjų santykiai:
  - kurie veikėjai padėjo pagrindiniam veikėjui įveikti kliūtis, gyvenimo iššūkius ar sunkumus;
  - kurie veikėjai kėlė pagrindiniam veikėjui sunkumų, trukdė siekti savo tikslų;
  - kuriems veikėjams pagrindinis veikėjas pats ištiesė pagalbos ranką sudėtingoje situacijoje.

Mokinių *veikėjų ryšių tinklo* pavyzdžiai

Eleanor H. Porter. *Poliana*

J. R. R. Tolkien. *Hobitas*

4.3. Veikėjų charakterizavimas

Namų darbų užduotis (raštu)

Remdamiesi kūrinio ir klasėje sudarytu veikėjo ryšių tinklu, įvardykite 3–4 ryškiausius pagrindinio veikėjo būdo bruožus, paaiškinkite, kokiose situacijose jie geriausiai atsiskleidė.

5. Pagrindinio veikėjo portretas (darbas grupėmis).

5.1. Veikėjo portreto aptarimas taikant klausimų – atsakymų, IDEAL³ (problemos sprendimo) strategijas:

- I – suprasti kūrinyje keliamą problemą;
- D – ją suformuluoti;
- E – nurodyti galimus problemos sprendimo būdus;
- A – spręsti problemą;
- L – apibendrinti, reflektuoti.

Užduotis

Remdamiesi veikėjų ryšių tinklu ir pateiktais klausimais, aptarkite, kaip pagrindiniam veikėjui pavyko / nepavyko išspręsti jam kilusią problemą, kaip ją spręstumėte Jūs. Pasiruoškite atsakyti į nurodytus klausimus žodžiu (1, 2, 3 kl.) ir raštu (4, 5, 6 kl.).

1. Kodėl veikėjui teko šie gyvenimo išbandymai?
2. Kokios veikėjo charakterio savybės atsiskleidė sudėtingose situacijose? Kokios tai buvo situacijos?
3. Kaip veikėjui sekėsi spręsti jam iškilusias problemas: kas ir kaip jam padėjo ir / ar trukdė? Kuo svarbūs veikėjui buvo susitikimai su kitais veikėjais?

³ Apie šią strategiją daugiau skaitykite šiuose šaltiniuose: Šiaučiukėnienė L. Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. Kaunas: Technologija, 2006, p. 123–124 / Žibėnienė G., Indrašienė V. Šiuolaikinė didaktika. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017, p. 202–203.

4. Ar keitėsi kūrinio veikėjas savo išore ir vidumi? Pagrįskite.
5. Suformuluokite pagrindinę kūrinio mintį (atsakymą į išsikeltą probleminį klausimą).
6. Padiskutuokite, kaip jūs būtumėte pasielgę veikėjo vietoje, spręsdami jam iškilusias problemas. Aptarkite visų grupės narių siūlomus problemų sprendimus ir galimas jų pasekmes. Sutarkite, kuris problemos sprendimo būdas geriausias. Užpildykite lentelę.

Lentelės pavyzdys

Problema _____	
Grupės narių siūlomi problemos sprendimo būdai	Galimos pasekmės
1.	
2.	
....	
Išvados	

5.2. Pasirengimas knygos pristatymui ir vertinimo kriterijų aptarimas.

- Užduotis
- Remdamiesi žodžiu ir raštu atliktomis užduotimis, parenkite kūrinio pristatymą klasėje. Susitarkite, kaip pristatysite klasei savo darbą. Jame turėtų būti:
- supažindinimas su kūrinio autoriumi;
  - grupės įspūdžiai, vertinimai (kaip jie keitėsi ar ne po knygos aptarimo);
  - kūrinio tema, problema;
  - pagrindinio veikėjo portretas (išorinis ir vidinis);
  - pagrindinė mintis;
  - grupės siūlomi veikėjui iškilusios problemos sprendimo būdai ir numatomos jų pasekmės.

Pristatymo vertinimo kriterijai:

- pristatymo turinio kryptingumas, išsamumas;
- plakato žodinės ir vaizdinės medžiagos informatyvumas;
- kontaktas su klausytojais (gebėjimas sudominti, bendrauti);
- gebėjimas atsakyti į klausytojų klausimus, su jais diskutuoti;
- kalbos sklandumas, taisyklingumas.

6. Grupių darbo rezultatų pristatymas, vertinimas (mokytojo ir klasės draugų), įsivertinimas.

- 6.1. Grupės pristato kūrinio interpretaciją. (10–15 min.)
- 6.2. Klasės draugai kiekvienai grupei užduoda po 2–3 klausimus. (5 min.)
- 6.3. Mokiniai vertina vieni kitų pristatymus. (2 min.)
- 6.4. Grupės apmąsto ir įsivertina savo darbo rezultatus, kaip joms sekėsi dirbti kartu. (10 min.)

7. Mokiinių refleksijos apie taikytas skaitymo strategijas ir darbą grupėse rezultatai.

Kokios skitymo strategijos padėjo man geriau suprasti pasirinktą knygą (pažymėk ✓ visas skaitymo strategijas, kurios buvo naudingos):

Faktų piramidė – 17

- Veikėjų ryšių tinklas – 19 (II)**
- Kryptingi klausimai – 8
- Grupės diskusijos – 21 (I)**
- Temos formulavimas – 16
- Problemos formulavimas – 18 (III)**
- Savarankiškas klausimų kėlimas – 13
- Veikėjo paveikslo analizės plano rašymas – 16

Analizuodamas drauge su kitais perskaitytą knygą, geriau ją supratau, nes kitų mintys, pastebėjimai, man padėjo išvelgti tai, ko pats vienas nebūčiau supratęs

- Visiškai sutinku – 12**
- Sutinku – 7
- Iš dalies sutinku – 7
- Nesutinku – 2

Kaip manai, ar toks knygų aptarimas, dirbant grupėse, yra prasmingas ir naudingas?

- **Taip – 22**
- Ne – 3
- Iš dalies – 3

Paaiškink, kodėl taip manai.

- **Ugdomas komandinis darbas, išmokstame geriau dirbti su kitais – 8**
- Galima pasidalinti mintimis – 2
- Geriau planuojame darbą – 3
- **Geriau suprantame knygą, išmokstame ją analizuoti, pastebime dalykus, kurių nepastebėjome – 6**
- Geriau vieni kitus pažįstame – 3
- Įdomiau – 1
- Išmokstame diskutuoti – 1
- Lengviau atlikti užduotis – 1
- Išmokstame kontroliuoti savo elgesį, bendrauti – 2

Ivardyk, kokių kilo problemų, aptariant drauge perskaitytą knygą?	Paaiškink, kaip tas problemas bandėte spręsti ir koks buvo rezultatas?
Negalėjome susitarti, kalbėjome vienu metu.	Sukūrėme taisyklę nekalbėti vienu metu, tačiau jos nepavyko laikytis.
Triukšmas grupės viduje ir iš kitų grupių. Triukšmo valdymas.	Bandėme tildyti, kartais pavykdavo, kartais ne. Bandėme tildyti vieni kitus, skirstytis užduotimis pagal gebėjimus.
Kartais per daug triukšmavome, todėl sutarėme kalbėti po vieną ir kitų nepertraukinėti.	Problema išnyko.
Kartais negalėdavome susikcentruoti ir nuspręsti, ką rašyti, nes kiekvienas norėjo, kad jo idėją parašytų.	Išrinkdavome geriausias, įdomiausias idėjas. Stengėmės kiekvieno parašyti.
Kai kurie skirtingai suprato skirtingus knygos įvykius.	Dažniausiai bandydavome jungti visų mintis į vieną rišlų tekstą.
Gal per daug juokavome ir kalbėjome.	Persodinome kai kuriuos savo grupės narius.
Darbu planavimas	Pradėjome tartis ir pavyko susiplanuoti
Neišklaudydavome vienas kito, nuolat pertraukdavome vieni kitus.	Stabdėme pokalbį, jei neišklaudydavome. Vėliau išmokome susikalbėti.
Kokia pagrindinė mintis, kaip atsakyti į klausimą kuo geriau?	Vėl apžvelgėme knygą dar kartą ir bandėm atsakyti į klausimą.
Nemokėjome pasiskirstyti darbų.	Garsiai rėkdami aiškinomės, vieni kitiems sakėme moralus, bet niekas nepasikeitė.

8. Mokinių individualaus darbo ir darbo grupėmis vertinimo lentelių pavyzdžiai (vertina mokytojas)

Grupės pavadinimas .....

Vertinimo skalė

3 – labai gerai; 2 – gerai; 1 – patenkinamai; 0 – neatliko.

Namų darbų užduočių vertinimas

Grupės nario vardas, pavardė	Kokias atliko namų darbų užduotis	Taškai

Kiekvieno grupės nario indėlis į bendrą grupės darbą

Grupės nario vardas, pavardė	Faktų piramidė	Ryšių tinklas	Pastabos

Grupės narių gebėjimas bendradarbiauti

1. Gebėjimas dalintis darbais (3–0) taškų.
2. Gebėjimas gerbti kiekvieno nuomonę, ją išklauyti ir į ją atsižvelgti (3–0 taškų).
3. Gebėjimas diskutuoti, susitarti, rasti bendrus sprendimus (3–0).
4. Gebėjimas numatyti darbui atlikti reikalingą laiką, jį kontroliuoti ir laiku atlikti užduotį (3–0) taškų.

Grupės darbo įšivertinimo ir individualaus darbo vertinimo lapas 2016-04-14, 21

Grupės pavadinimas .....

Namų darbų užduočių vertinimas

Vertinimo skalė

3 – labai gerai; 2 – gerai; 1 – patenkinamai; 0 – neatliko.

Grupės nario vardas, pavardė	Kokias atliko namų darbų užduotis, data	Taškai (1–3)	Kokias planuoja atlikti namų darbų užduotis, data

Kiekvieno indėlis į bendrą grupės darbą, analizuojant veikėjo portretą

Vertinimo skalė

3 – labai gerai; 2 – gerai; 1 – patenkinamai; 0 – neatliko.

Grupės nario vardas, pavardė	Veikėjo portretas (darbas klasėje) 04-14	Taškai (1–3)	Veikėjo portretas (darbas klasėje) 04-21	Taškai (1–3)

Grupės gebėjimas bendradarbiauti

5. Gebėjimas dalintis darbais 3, 2, 1, 0

6. Gebėjimas gerbti kiekvieno nuomonę, ją išklausti ir į ją atsižvelgti 3, 2, 1, 0

7. Gebėjimas diskutuoti, susitarti, rasti bendrus sprendimus 3, 2, 1, 0

8. Gebėjimas numatyti darbui atlikti reikalingą laiką, jį kontroliuoti ir laiku atlikti užduotį 3, 2, 1, 0

7 klasė

SAVARANKIŠKO SKAITYMO UŽDUOTYS

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Reflektuos asmeninį perskaitytos knygos poveikį, įvertins knygos siužeto įdomumą, problemų aktualumą, raiškos meniškumą, aptars knygos vertybes.

Komunikacinė kompetencija. Parengs knygos pristatymą žodžiu, kartu rengs pasirinktos knygos reklamą.

Kūrybiškumo kompetencija. Pasirinks originalią knygos refleksijos (aprašymo) formą.

Nagrinėjimo aspektai

Egzistencinės, moralinės, socialinės, politinės problemos literatūroje.

Knygos asmeninis poveikis. Kūrinyje teigiamos vertybės.
Knygos siužeto įdomumas, problemų aktualumas, meniškumas.

Mokinių veikla ir integravimo galimybės

Pasirinkdami pristatymo formą mokiniai mokosi rašyti skirtingų žanrų tekstus, cituoti (integracija su kalbos pamokomis); kurdami filmukus, pasirinkdami įvairias kitas pristatymo formas žodžiu mokiniai naudojami informacinėmis technologijomis, dailės, muzikos pamokų medžiaga.

I. Knygos pristatymas raštu ir žodžiu (I pusmetis)

Tikslas. Reflektuoti asmeninį perskaitytos knygos poveikį – „Treniruoti savo sielą“ (Jurga Ivanauskaitė)

Uždaviniai:

1. Pažinti pasaulį ir save pasaulyje.
2. Atpažinti savo emocijas skaitant ir jas išreikšti žodžiais.
3. Aprašyti asmeninį knygos poveikį.

Knygos pristatymo raštu ar / ir žodžiu užduotys

1. Už(si)rašykite knygos metriką (autorius, pavadinimas, vertėjas, leidykla, puslapių skaičius).
2. Išsirašykite įdomias mintis, frazes (citasas). Jomis galėsite pasinaudoti rašydami rašinius.
3. Trumpai aprašykite skaitymo aplinkybes (laikas, erdvė, nuotaika). Įvertinkite, kokį poveikį darė skaitymo aplinka, jūsų nusiteikimas.
4. Atskleiskite knygos įtaką ir poveikį šiais aspektais: žinios, kilę jausmai, supratimas.
Skaitymo patirtį galite aprašyti / pristatyti žodžiu taip:
Skaitydamas (a) susipažinau su / sužinojau... (žinios).
Skaitydamas (a) išgyvenau / pajutau... (jausmai).
Supratau / suvokiau, kad... (suvokimas / patirtis).
5. Pateikite rekomendacijas, kokiam skaitytojui būtų įdomi ši knyga.

II. Knygos pristatymas raštu (II pusmetis)

Tikslas. Įvertinti knygos siužeto įdomumą, problemų aktualumą, raiškos meniškumą.

Uždaviniai:

1. Atskleisti savo požiūrį, jį argumentuoti pristatant knygą kaip rekomenduotiną ar nerekomenduotiną kitiems.
2. Pasirinkti originalią knygos refleksijos (aprašymo) formą.

Knygų pristatymo užduotys

1. Aprašykite dvi knygas. Bent viena iš jų turėtų būti neanalizuota per pamokas. Viena savarankiškai skaitytą knygą pristatykite žodžiu individualiai arba su grupe pasirinktu būdu:
  - siūlomi knygos pristatymo būdai raštu ir žodžiu: a) interviu su veikėju, b) laiškas personažui / draugui, c) dienoraščio puslapiai / skaitytojo / veikėjo, d) reklama su anotacijos elementais;
  - remkitės citatomis;
  - laikykitės citatų skyrybos taisyklių.
2. Parašykite savo darbo įvertinimą – žodinį komentarą: a) kas pavyko, b) ką reikėtų tobulinti, c) ko reikia išmokti.

Vertinimas

Vertinimas. Knygos vertinimo pagrindumas, pristatymo stiliaus ir formos originalumas – svarbiausias vertinimo kriterijus.

Literatūra (nuorodos mokytojui)

Mano perskaitytų knygų žemėlapiai, „Mąstymo mokykla“, Vilnius, 2020

<https://korsigita.com/2017/04/21/perskaitytos-knygos-pristatymas/>

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2020-nr-4-96/mokiniams-turi-buti-idomu-mokytojui-irgi/>

<https://kittywriterpsl.wordpress.com/2015/09/04/perskaitytu-knygu-pristatymas-mokykloje/>

8 klasė

PAMOKŲ CIKLAS (gali būti 5 kl. siūlomo pamokų ciklo tęsinys arba atskiras ciklas)

APIE BATUS IR TEKSTUS: KELIOS IDĖJOS PAMOKOMS

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Skaitydami tekstus, juos aptardami ir diskutuodami, atlikdami kitas šio ciklo užduotis mokiniai plečia savo kultūrinį išprusimą, kultūrinę raišką ir kultūrinį sąmoningumą, kiek leidžia amžiaus tarpsnis, atpažįsta kultūrinius simbolius ir stereotipus; lygina siūlomos temos literatūrinius ir kultūrinius reiškinius, išvelgdami jų tarpusavio sąsajas. Kultūrinę raišką mokiniai ugdo reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus. Kultūrinį sąmoningumą mokiniai ugdo atpažindami ir kritiškai vertindami manipuliavimą žodžiais ir vaizdais, diskutuodami apie medijų kultūrą.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdo mokydami taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami siūlomos temos literatūros ir kitų sričių kūrinius, kurdami įvairių žanrų kūrinius. Kritinį mąstymą mokiniai ugdo, kai analizuoja teksto turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, objektų, daro išvadas; geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą, vertybes; vertina kūrinių herojų charakterius ir paaiškina, kodėl rašytojas kuria konkretų charakterį, apibūdina rašymo stilių, ieško jungčių tarp kultūros reiškinių, kūrinių, idėjų ir raiškos, kritiškai vertina alternatyvius požiūrius ir medijų informacijos patikimumą. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai įvairiuose pokalbiuose, diskusijose siūloma tema kelia aktualias problemas, svarsto,

pritaria ar prieštarauja pateikdami argumentų, analizuoja kūrinių problemas, vertina idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekštais, savo patirtimi ir nuostatomis. Mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai ugdo taikydami aktyvaus klausymosi, kalbėjimo, grožinio ir negrožinio teksto skaitymo, rašymo ir pristatymo būdus; savarankiškai planuodami savo mokymąsi.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas; apibūdindami verbalinio ir neverbalinio teksto temą, turinį ir paskirtį; samprotaudami apie reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais; atlikdami kūrybinius darbus; taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdo bendraudami poromis ar grupėje, pasirinkdami taisyklingą ir tinkamą kalbinę raišką; kalbėdami apie patirtus jausmus ir pažintas vertybes, pristatydami savarankiškai atliktus tyrimus. Pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus mokiniai ugdo lygindami skirtingų tekstų, įvairialypių komunikacinių pranešimų sandarą, raišką, iliustravimo priemones; taikydami tinkamas pagal situaciją kalbėjimo ir rašymo strategijas; analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą remdamasis įvairiais šaltiniais.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdo ieškodami reikiamos informacijos įvairiuose šaltiniuose, kritiškai vertindami surastą informaciją ir jos patikimumą; analizuodami, interpretuodami ir lygindami šios temos siūlomus kūrinius, rinkdami, siedami ir kritiškai vertindami kūrybai reikalingą informaciją, kurdami įvairias istorijas, pasakojimus. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdo keldami originalias idėjas, atlikdami kūrybinius darbus, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tekštais, dalydamiesi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo žodžiu, raštu ar vaizdu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės ir nekalbines raiškos priemones ir būdus, taikydami pagrindines akademinio ir kūrybinio rašymo strategijas, tobulindami ir pristatydami savo darbus, susijusius su analizuojamais kūriniais. Kurdami asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, pristatydami savo idėjas, mokiniai atsižvelgia į etikos normas. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdo vertindami savo ir kitų kūrybinių darbų išbaigtumą, aptardami kūrybos rezultatų vertingumą ar sprendimą pagal pateiktus kriterijus, apmąstydami ir vertindami savo ir kitų kūrybos procesą, įvardindami savo sėkmes ir nesėkmes, planuodami mokymosi veiklą, grindžiamą patirtimi, žiniomis ir gebėjimais.

Pilietiškumo kompetencija. Gebėjimą sugyventi bendruomenėje mokiniai ugdo: kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose; kultūringai keldami problemas, atsakingai priimdami sprendimus. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdo pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias problemas; tinkamai dalindamiesi patirtimi, nuomone ir informacija.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Savimonės ir savitvartos įgūdžius mokiniai ugdo, kai nagrinėdami siūlomus kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti amžiaus tarpsniui būdingas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą; šeimą); geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus; reflektuoja sėkmę ir klaidas. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdo, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius, supranta, kad vertybinės nuostatos skirtingose kultūrose gali būti skirtingos; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones; pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius, naudojami pokalbio užmezgimo ir palaikymo strategijomis, kad suprastų kitų emocijas ir savijautą; mokosi išlikti objektyvūs ir argumentuoti savo nuomonę. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinamose pasekmės gebėjimus mokiniai ugdo, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis užduočių atlikimui ir planuoja jas įveikti; apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis; geba apmąstyti, įvertinti savo ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes ir panaudoti jas bendruomenės gerovei. Rūpinimosi sveikata

įgūdžius mokiniai ugdomi, kai nagrinėdami įvairius tekstus mokosi apibūdinti asmens gyvenimo būdo ir aplinkos veiksnių įtaką sveikatai, žmogaus sveikatą priimti kaip vertybę.

Skaitmeninė kompetencija. Bendravimo ir bendradarbiavimo virtualioje erdvėje gebėjimus mokiniai ugdomi, kai atlikdami siūlomas užduotis saugiai ir etiškai bendrauja ir bendradarbiauja virtualiose socialinėse grupėse, mokosi, ugdydami skaitmeninę kompetenciją, rašo asmeninius ir dalykinius elektroninius laiškus, dalijasi informacija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi kurdami su temos užduotimis susijusį tarpdalykinį skaitmeninį turinį, pavyzdžiui, įgarsindami tekstą, skelbdami savo kūrybą. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus ugdomi, kai kūrybiškai naudojami interneto galimybės, socialiniais tinklais. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą (atsakingai pasirenka internetinius informacinius šaltinius, saugo intelektinę nuosavybę, rūpinasi komentarų kultūra).

Pabrėžtina, kad čia aprašomi pasiūlymai susiję su 5 kl. pasiūlytomis veiklomis ir gali būti suvokiami kaip temos tęsinys, tad skirstymas pagal pamokas yra sąlyginis, teksto skaitymo ir analizės, atliekamoms veikloms skiriamą laiką reikėtų planuoti pagal klases/ mokinių poreikius, galimybes.

1-2 pamokos. Teksto skaitymas ir aptarimas.

Ryškiausias temos apie batus epizodas, siūlomas maždaug tokio amžiaus vaikams (paaugliams!), – ištrauka apie teniso batelius iš Ray’aus Bradbury’io romano *Pienių vynu*. Idealu, jei mokiniams pavyksta perskaityti visą kūrinį, deja, šis garsaus autoriaus jau klasika tapęs kūrinys – nelengvas išbandymas šiuolaikiniams paaugliams. Atskirai vertėtų pasvarstyti, ar šis romanas apskritai skirtas vaikams arba paaugliams, nes nors kalbama iš vaiko perspektyvos, nuolat nujaučiama ir suaugusiojo refleksija, retrospektyvus žvilgsnis iš suaugusiojo pozicijos. Neskubus tempas, pasakojimo vaizdingumas, detalumas – tai tikrai ne dažnam šiuolaikiniam paaugliui gali būti patrauklu. Tad šiame pamokų cikle siūloma pažinti su kūrinium ar bent jo epizodu susieti su batų tema.

Kartais pasitvirtina praktika sudominti jaunuosius skaitytojus ilgesne teksto ištrauka, o tada jau randasi tikimybė, kad bus perskaitytas ir visas kūrinys. Todėl pirmai pažinčiai su *Pienių vynu* galima imti knygos pradžios epizodą nuo „Tą pačią dieną vėlai vakare, grįždamas su tėvais ir broliu Tomu iš kino...“ iki „...neskubėdamas minkštu ir lengvu žingsniu pasuko į civilizaciją“. Tai mažiau nei aštuoni puslapiai teksto, kurį gali perskaityti ir pamokos metu kiekvienas sau tyliai arba išklausti skaitomą garsiai mokytojo ar tam iš anksto pasirengusių bendraklasių (gal net verta pagalvoti apie pasiskirstymą vaidmenimis ar išsidalyti ir pasirengti raiškiai skaityti po mažesnę epizodą), nes, anot ispanų rašytojo Emili’o Teixidoro, daug rašiusio apie skaitymo skatinimą, „skaitymas yra partnerystė kūrybos procese“. Skaitymas balsu, kaip žinoma, irgi yra puikus būdas interpretuoti tekstą, austrų filosofas ir literatūros kritikas George’as Steineris sako, kad apskritai tik garsiai skaitomas tekstas yra gerai suprantamas, nes „atlikėjas pats ištraukia į interpretacijos procesą“. Taigi verta skirti laiko ir deramą dėmesį šios ištraukos skaitymui, ne mažiau verta ją aptarti ir smulkiau, aptarimo ašimi pasirenkant batų, tų pagrindinio romano veikėjo Daglo geidžiamų teniso batelių, temą. Kadangi šis neilgas tekstas labai talpus, daugiasluoksnis, metaforiškas, atidus jo perskaitymas gali prilygti ir šimtui prabėgomis perverstų knygos lapų. Dažnai tikslingiau temos ašį mokiniams užčiuopti padeda klausimai. Taigi siūlomas šios ištraukos atidžiojo skaitymo klausimynas:

- Kokiomis aplinkybėmis ir kur Daglas pamato teniso batelius?
- Kaip Daglą paveikia pamatytų teniso batelių vaizdas?
- Kaip į šią situaciją reaguoja Daglo tėvai ir brolis?
- Kaip apibūdinamas birželis mieste? Kaip tai veikia Daglą?
- Kaip tėvas atsiliepia į Daglo komentarą apie vitrinoje pamatytus teniso batelius?
- Aptarkite tėvo ir Daglo būsenų kontrastingumą. Kaip manote, kas tai lemia?
- Kaip ir kam bandoma aiškinti, kodėl Daglui būtent dabar reikia naujų teniso batelių? Kaip manote, kodėl tai taip sunku paaiškinti?
- Raskite išplėtotus palyginimus, kuriais nusakomas jausmas apsiavus naujais teniso bateliais. Kaip jie siejami su metų laikais?
- Palyginkite du aprašymus, kaip siuvami batai. Kas juos sieja? Kuo jie skiriasi?

Šiaučiai (taip batsiuvius tada vadino) batus paprastai žmonėms, kuriems toli iki Paryžiaus ar Rygos avalynės krautuvių, savo mažose dirbtuvėse siūdavo rankomis. Odai siūti naudojo lininius siūlus, kartais į juos įsukdavo senos kiaulės šerių, kad tvirčiau laikytų. Batų padus prikaldavo medinėmis beržo vinutėmis. Bet prieš tai dar reikėdavo apie girgždėjimą pagalvoti. Jis ypač patiko moterims ir kunigams – kad įspūdį darytų. Tam batsiuviai tarp pado ir vidpadžio įdėdavo nedidelę pailgą beržo tošies juostelę. O garsusis Kėdainių šiaučius Antanas Gudžinskas turėjo savo receptą – tarp dviejų padų paslėpdavo žibale mirkytos ir paskui išdžiointos žalios odos. Visko galima prisigalvoti, kad tik klientai būtų laimingi.

Audronė Meškauskaitė, Aurina Venislovaitė, *Istorijos skanėstai*, „Ką daryti, kad batai girgždėtų?“

Žmonės, siuvantys teniso batelius, žino, ko nori berniukai ir ko jiems reikia. Jie įkloja piliarožių į puspadžius, o į kulnus įdeda stangrias spyruokles, viršų audžia iš žolių, išbalintų kaitrios saulės bekraščiuose laukuose. O kažkur giliai minkštų batelių viduje paslėptos plonos ir tvirtos elnio sausgyslės. Žmonės, kurie siuva šiuos batelius, tikriausiai bus matę daugybę vėjų, lenkiančių medžius prie žemės, daugybę upių, bėgančių į ežerus. Ir visa tai būva bateliuose <...>.

Ray Bradbury, *Pienių vynas*.

- Kodėl Daglui pagailo berniukščių, gyvenančių Kalifornijoje?
- Kaip ryškinamas naujų batelių poveikis, kai tėvas pasiūlo sūnui susirasti sandėliuke senuosius?
- Kaip apibūdinami pernykščiai bateliai? Kodėl naujų batelių poveikis toks laikinas? Kaip tai susiję su Daglo amžiumi, augimu (jam dvylika metų)?
- Ką dėl naujų batelių pataria tėvas sūnui, kai jie grįžta namo? Ar tėvas suprato sūnaus poreikį? Kaip Daglas priima tokį patarimą?
- Apie ką galvoja Daglas naktį žiūrėdamas į „boluojančias mėnesienoje savo pėdas“? Ką berniukas mąsto apie draugus ir priešus? Kaip tai jo sąmonėje susisieja su taip geidžiamais bateliais?
- Kokią svarbią tiesą supranta Daglas pakratęs taupyklę?
- Kaip krautuvės savininkas ponas Sendersonas elgiasi su savo prekėmis? Ką jos jam reiškia?
- Kaip jaučiasi Daglas įeidamas ir vos įėjęs į pono Sendersono krautuvę? Kaip berniuko būseną paryškina komentaras apie jo avimus batus?
- Ką sakosi žinąs apie Daglo ketinimus ponas Sendersonas? Kuriam krautuvininko komentarami ir kaip berniukas paprieštarauja?
- Kokios strategijos imasi Daglas siekdamas savo tikslo? Kokie svarbiausi Daglo argumentai, kad ponas Sendersonas apsiautų sportinius batelius? Kaip kalba Daglas?
- Kokiais žodžiais, detalėmis ir kodėl būtent dabar pabrėžiamas pono Sendersono amžius?
- Kaip atrodo teniso bateliai ant senuko Sendersono kojų? Kodėl Daglas neleidžia vos atsistojusiam ponui Sendersonui vėl atsistoti? Ko siekia Daglas?
- Kokį pasiūlymą išsako Daglas ponui Sendersonui, kad gautų batelius?
- Ką, kokiomis aplinkybėmis ir kaip apie trokštamus batelius kalba Sendersonui Daglas? Kaip tokį kalbėjimą galima būtų sieti su 5–6 klasėse aptartomis pasakomis apie batus? (Pravartu šį epizodą (nuo žodžių „Trach tararach...“ iki „Štai kaip!“) darskai perskaityti raiškiai perteikiant emociją.)
- Pakomentuokite šį sakinį: „Jūs sau sėdite ramiai vėsioje parduotuvėje, o aš skraidau už jus po visą miestą.“ Kaip su veikėjais susiję veiksmažodžiai „sėdėti“ ir „skraidyti“?

- Kaip poną Sendersoną paveikia Daglo gražbylystė? Kaip šis poveikis susijęs su avimais bateliais?
- Kokios teksto detalės rodo, kad berniukas ir ponas Sendersonas puikiai supranta vienas kitą? Kokią panašią būseną jie abu pasiekia?
- Kodėl ponas Sendersonas pasiūlo Daglui po penkerių metų pardavinėti batus jo parduotuvėje? Kaip vertinate Daglo atsakymą?
- Kaip Daglą apibūdina senuko pasakyti žodžiai „tavęs niekas nesustabdys“?
- Kodėl ponas Sendersonas, padavęs Daglui batelius ir lapelį su darbų sąrašu, dar sustabdo jau bėgantį berniuką? Kuo ir kam svarbus senuko klausimas? Kas ir kaip į jį atsako?
- Kaip jaučiasi Daglas apsiavęs naujaisiais bateliais? Kokiais veiksmažodžiais apibūdinama, kaip berniukas palieka pono Sendersono parduotuvę? Koks jo senųjų batų likimas?
- Kas poną Sendersoną, stovintį savo parduotuvės tarpduryje, vėl paskatina panirti į prisiminimus? Ką jis prisimena? Aptarkite garso ir aido reikšmes.
- Kaip manote, kodėl tėvas nesuprato, o ponas Sendersonas suprato Daglą ir jo norą tuoj pat turėti naujus teniso batelius?

Su šiuo klausimynu galima elgtis įvairiai: tiesiog kalbėti užduodant vaikams klausimus ir atsakinėjant į juos remiantis tekstu; paskirstyti mokinius poromis ar grupėmis ir suteikti progą pagal klausimus kalbėtis savarankiškai; išdalyti po keletą klausimų individualiai arba grupėms, kad vaikai iš anksto parengtų atsakymus žodžiu arba raštu; pasirinkti klausimus savo nuožiūra pagal klasės pajėgumą ar laiko limitą ir tuo remiantis aptarti tekstą ne taip smulkiai; visai apsieiti be išankstinių klausimų ir kalbėtis laisvai.

Svarbu, kad dirbant su tekstu ryškėtų mintis, jog (šio teksto kontekste) avėti senus batelius – tai tarsi žingsnis atgal, sąstingis, suvaržymas, o nauji bateliai – veržimasis pirmyn, augimas, tobulėjimas, laisvė, net visagalystė. Ir dar svarbu, kad jaunesni skaitytojai suvoktų, jog tuos naujuosius batelius Daglas turi PATS išsikovoti, pats sugalvoti, kaip juos gauti, jų negali tiesiog paprastai nupirkti tėvai. Kitą teksto dalį (įvykiai batų krautuvėje) analizuojant būtina akcentuoti, kad senukui krautuvės savininkui ponui Sendersonui pasimatuotieji teniso bateliai nebetinka, jie jo „neneša“, su jais jis gali, Daglo gražbylystės paveiktas ir prisimindamas jaunystę, šiek tiek paslapčia (nuo ko? Daglo? savęs?) paspyruokliuoti, bet vis dėlto tik maloniai grimzta minkštame savo krautuvės kilime lyg jaunystės prisiminimuose, kol galų gale sustingsta. Ponas Sendersonas jau seniai „išlipęs“ iš tų teniso batelių, išaugęs tą jausmą, kurį dabar ryškiai patiria berniukas, bet Daglas jam siūlo „pasimatuoti“ praeitį, prisiminimus ir šis „projektas“ pavyksta. Skaitomame epizode svarbiausia tai, kad senukas gali suprasti dvylikametį berniuką ir jo troškimus, nes jiems abiem batai nėra tik šiaip prekė, daiktas, tiesiog apavas, o jie yra tarsi gyvi (ponui Sendersonui primena gyvūnus – antilopes, gazeles) ir susiję su žmogaus savastimi, laisve, turintys įtakos būsenoms, pojūčiams, galimybėms, asmens charakterio, individualumo išraiška.

3-5 pamokos. Batų reklamos analizė ir kūrimas (integracija su etika, daile, muzika, technologijomis, informacinėmis technologijomis).

Aptartame Ray'aus Bradbury'io romano *Pienių vynas* epizode batelių vaizdo paveikto Daglo galvoje skamba čia pat susigalvotos reklaminės frazės: „Ieškok draugų, kratykis priešų! Štai lengvų kaip pūkas sportinių batelių šūkis. Pasaulis tau per greitai lekia? Nori pasivyti? Nori visada būti vikrus ir greitas? Tai pirk sportinius batelius! Lengvus kaip pūkas batelius!“ Vėliau, jau nuėjęs į pono Sendersono krautuvę, kalbėdamas apie vitrinoje pamatytus puikiuosius teniso batelius, vaikas replikuoja krautuvininkui: „Kaipgi jūs pardavinėjate juos, jeigu nė negalite padoriai išgirti?“ Taigi atidžiai perskaičius ir aptarus tekstą galima kai ką ir aktualizuoti – skirti užduotį pasidomėti batų firmų, parduotuvių pavadinimais, reklamomis ir patiems sukurti batų reklamą dirbant individualiai, poromis ar grupėmis.

Kad tokios reklamos nebūtų vien tušti žodžiai, galima pasidomėti batų paskirtimi ir tikrąja, tiesiogine šio žodžio prasme. Mūsų šalyje, ko gero, dar nėra tokios paslaugos kaip avalynės parinkimo konsultacijos (angl. *footwear advice*), kurias kai kuriose šalyse teikia podiatrai-chiropraktikai ar pėdų terapeutai. Bet gal mokinius sudomins faktas, kad jau prieš keliolika metų Lietuvoje pasirodė Gedimino Kostkevičiaus ir Valentino Kaušvydo knyga *Pėdos ir batai*, kurioje daug judantiems žmonėms (sportininkams, keliautojams) pateikiama patarimų, padedančių kiekvienam išsirinkti tinkamus batus ne tik

pagal jų kokybę, vaizdą, bet ir pagal individualią pėdų anatomiją, ir apskritai, kaip skelbiama knygos anotacijoje, imamas ugdyti avalynės avėjimo kultūrą. „Pagal judėjimo pobūdį sportiniai batai yra skirstomi į kelias dešimtis rūšių: bėgimo batai, „futbolkės“, krepšinio, regbio, golfo, teniso, slidinėjimo batai ir daugybė kitų. Patys populiariausi – tai bėgimo batai, kurie kasdienėje kalboje dar vadinami „kedais“. Daliai žmonių, ypač jaunimui, jie tarnauja kaip universalus apavas ir yra neatskiriama jų kultūros dalis“, – aptaria batų rinką knygos autoriai pabrėždami, kodėl taip svarbu tinkamai pasirinkti apavą. Pasirodo, atskirų tipų sportinių batų biomechaninio efektyvumo problematiką jau senokai nagrinėja moksliniai straipsniai, skelbiami specializuotuose sporto medicinos žurnaluose. Bet svarbu juk ne tik fiziologiniai dalykai, daug medžiagos galima rasti ir apie tai, kad avalynė apie žmogų pasako daugiau nei psichologijos testas. Taigi galima rasti įvairios mokslinės medžiagos apie batus ir jų avėjimą (fiziologiniu ir psichologiniu aspektu) ir tai kūrybiškai pritaikyti kuriant reklamą kaip tekstą, kaip vaizdą su tekstu ar kaip vaizdo medžiagą su komentarais. Paprastai šio amžiaus mokiniai gana noriai imasi tokių projektų. O jei dar atsiranda galimybė integruoti su dailės ar technologijų pamokomis, galima plėtoti vaizdo ir teksto dermės temą – surengti reklamų perklausas, peržiūras, paveikiausios batų reklamos rinkimus.

Taigi gali būti smagu „pasimatuoti“ kai šiame apraše pasiūlytus literatūrinius batus, gal net pabandyti „pasivaikščioti“ jais įsijaučiant į personažų būsenas, apmąstant jų poelgių priežastis bei pasekmes ir pasigilinant į tai, ką gi apskritai mums reiškia batai. „Batų simboli galima suvokti ir kaip psichologinę metaforą: jie apsaugo ir gina tai, ant ko mes stovime ir kuo mes remiamės, - kojas. Archetipinėje simbolikoje kojos įkūnija laisvę ir galimybę judėti. Šia prasme turėti kojas saugančius batus – tai neabejoti savo įsitikinimais ir turėti galimybių veikti pagal juos“, - teigiama Clarisa Pincola Estés knygoje „Bėgančios su vilkais“ nagrinėjant raudonų batelių temą įvairiuose pasakojimuose. Tad įvairių kūrinių apie batus aptarimas ir uždučių atlikimas atveria daug galimybių mokytis, ugdytis įvairias kompetencijas.

9 klasė

TEKSTAI APIE KNYGOS IR SKAITYMO VERTE

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetenciją ugdomi dalyvaudami pokalbiuose, mokosi kritinio mąstymo; atlikdami namų darbą, ugdomi problemų sprendimo gebėjimą.

Komunikavimo kompetenciją mokiniai ugdomi dalyvaudami pokalbiuose, diskutuodami apie skaitomus tekstus.

Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdomi raiškiai skaitydami, siedami vaizdą su tekstu.

Kultūrinę kompetenciją ugdomi atskleisdami asmeninį santykį su skaitomu tekstu, jį argumentuotai vertindami turinio ir raiškos požiūriu, plėsdami savo kultūrinį akiratį.

Pilietiškumo kompetencija ugdoma diskutuojant apie knygos ir asmens sąsajas, suvokiant kūrybą kaip vertingą individo gyvenimo, jo saviraiškos dalį.

Skaitmeninę kompetenciją ugdomi kurdami filmuką, atskleidžiantį individualų mokinio santykį su poezija.

Integravimo galimybės

Dalykinė integracija: taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai dėsto savo mintis, mokosi diskutuoti.

Informacinės technologijos: galima namų darbų pasiūlyti sukurti filmuką, kuriame mokiniai deklamuoja eilėraščio fragmentus, siedami juos su savo aplinka. Tokiu būdu mokiniai mokytųsi sieti vaizdą ir tekstą.

Nagrinėjimo aspektai

Knyga – pokalbis su kitu ir savimi.

Kaip knygos veikia mūsų gyvenimą?

Kaip iš knygų suprantame savo ir kito patirtį?

Literatūra (nuorodos mokytojui)

Mokytojams rekomenduojama iš anksto pasiūlyti mokinių grupėms pasirengti raiškiai skaityti eilėraščius, pasvarstyti apie jų vertę, santykį su pačiu kūriniu.

Nagrinėjant temą „Tekstai apie knygos ir skaitymo vertę“ atsiskleidžia kelios temos: kūrėjo paveikslas, kūrybos prasmė, jos (ne)reikalingumas, kūrėjo ir skaitytojo santykis. Eilėraščiuose poezija, žodis skleidžiasi kaip poeto ir skaitytojo susikalbėjimo galimybė (A. Marčėno „Aš esu“), pasakiškas pasaulis (H. Radausko „Pasaka“, J. Aisčio „Poezija“), ypač šviesi vaizduotės erdvė (T. Venclovos „Mes deginom šią lempą vakarais“). Poezija yra ne tik žodžiai, suteikiantys gyvenimui prasmės, bet ir kažkas daugiau už patį gyvenimą (A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“). Kūryba ne tik raktas į amžinybę (M. Martinaitis „Kūryba“), bet ir kelias į individo nuskaidrėjimą, moralinį apsisvalymą, anot Aristotelio, katarsį. J. Aisčio eilėraštyje „Katarsis“ skaitytojas / adresatas raginamas: „Nusiplauk nekruvinos aukos katarsiu...“ Tiek šioje eilutėje, tiek visame kūrinyje ryškėja opozicija: „krūvina auka“ – „nekruvina auka“. Taip apibūdinama skaitytojo ir kūrėjo patirtis. Adresatui tereikia suprasti teksto kalbą, tačiau poetui kūryba atneša daug skausmo, todėl yra „krūvina auka“. Kūrėjo dramatiškumas poezijoje atsiskleidžia įvairiai: menininkas dažnai vienišas, jo kūryba nereikalinga, nes sunkiai suprantama, tačiau poetas mato sudėtingą pasaulį, jautriai į jį reaguoja ir negali nekurti (Maironis „Poeta“, H. Radausko „Laiškai sau pačiam“), nors po to dažnai pačiam būna tik sunkiau (J. Aisčio „Kūrimo valanda“). Neretai pati kūryba, gyvendama jau savarankiškai, atsietai nuo paties menininko, dramatiškai keičia aplinką (H. Radausko „Mūza“), todėl nieko keisto, kad dažnai pats kūrėjas jaučiasi tik instrumentas, idėjų, vertybių mediumas, ironiškai vertinant, lyg koks nusirašinėtojas (M. Martinaičio „Nuorašai“).

Rekomenduojami autoriai ir jų kūriniai: Maironis „Poeta“, H. Radauskas „Žodis“, M. Martinaitis „Kūryba“, „Nuorašai“, J. Aisčio „Katarsis“, A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“, A. Marčėno „Aš esu“ ar pan.

R. BREDBERIO „451° FARENHEITO“ APTARIMAS

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Dalyvaudami pokalbiuose mokiniai mokosi kritinio mąstymo, atlikdami namų darbą, ugdomi problemų sprendimo gebėjimą.

Komunikavimo kompetencija. Mokiniai ugdomi komunikacinės sąveikos gebėjimus.

Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai mokosi kūrybiškai interpretuoti tekstą.

Kultūrinė kompetencija. Analizuodami ir interpretuodami kūrinį, aptardami jo sąsajas su kitais kūriniais, istorija, gilina teksto analizės gebėjimus, plečia savo kultūrinį išprusimą.

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai diskutuoja apie asmens teisių ir laisvių, kritinio mąstymo vertę, remdamiesi kūrinyje vaizduojamais įvykiais, istorijos žiniomis.

Nagrinėjimo aspektai

Kultūrinė atmintis kaip civilizacijos pagrindas.

Vartotojiško mąstymo pavojai. Laisvos minties ir laisvo žodžio svarba.

Koks literatūros vaidmuo grumiantis su totalitarinių režimų absurdu?

Integravimo galimybės

Dalykinė integracija. Taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai perteikia savo mintis, mokosi diskutuoti.

Istorija. Prisimindami istorinius faktus – totalitarinius režimus, mokiniai mokosi kritinio mąstymo, ugdomi gebėjimą sieti išgalvotą meninę tikrovę su realybe.

Skaitmeninės technologijos: lygindami knygą ir filmą ar jo fragmentus mokiniai mokosi diskutuoti, vartoja specifinę terminiją.

Mokinių veikla

Įvairių skaitymo strategijų taikymas pagal poreikius; analizė; interpretacija, vertinimas; diskusija.

Literatūra (nuorodos mokytojui)

XIX a. vokiečių romantikas H. Heinė dramoje „Almansoras“ rašė: „Ten, kur deginamos knygos, vėliau bus deginami žmonės.“ Nors XX a. pirmosios pusės rusų rašytojas M. Bulgakovas romane „Meistras ir Margarita“ teigė, jog rankraščiai nedega, tačiau jie degė per visą žmonijos istoriją.

Knygos susijusios su žmonijos kultūra ir jos išsaugojimu. Todėl nieko keisto, kad istorinių pervartų akivaizdoje imama abejoti, ar žmonija išmoko kultūros pamokas. Štai vokiečių „prarastosios kartos“ rašytojas pacifistas E. M. Remarkas romane „Vakarų fronte nieko naujo“ rašo apie patirtis Pirmajame pasauliniame kare: „Kaip beprasmiška yra visa tai, kas kada nors buvo rašyta, daryta galvota, jeigu dar galimi tokie dalykai! <...> Viskas yra melas ir neturi jokios reikšmės, jeigu tūkstantmetė kultūra negalėjo nieko padaryti, kad nebūtų liejamos upės kraujo...“ Panašiai rašė lietuvių dramaturgas, poetas, romanistas Balys Sruoga memuarų knygoje „Dievų miškas“: „Ko vertos visos mano knygos, jei dvidešimtojo amžiaus viduryje civilizuotas Europos žmogus staiga žmogėdra darosi?“

Amerikiečių rašytojas fantastas R. Bredberis romane „451° Farenheito“ svarsto galimybę gyventi pasaulyje, kuriame nėra knygų. Šis romanas distopinis kūrinys, bylojantis apie cenzūrą ir pasipriešinimą, apie totalitarinę visuomenę, kuriai nereikia knygų: jos neneša naudos, tik liūdesį, todėl jas reikia deginti (451° Farenheito – temperatūra, kurioje dega knygos). Nors romanas sukurtas 1953 m., tačiau jis – kaip perspėjimas – aktualus visais laikais. Pagrindinis veikėjas Gajus Montegas – gaisrininkas, uoliai atliekantis savo darbą, t. y. deginantis surastas knygas. Mąstančių žmonių dėka jo pažiūros ima keistis, tačiau kaip pakeisti visuomenę, kuriai nereikia knygų? Romane svarstomos tokios problemos kaip: kultūros (atminties), laisvės, kritinio mąstymo reikalingumas. Romanas primena, jog pasaulis be kultūros, knygų, humanitarinių mokslų tampa pavojingas, nesaugus tiek individui, tiek visai žmonijai.

1966 m. pagal romaną sukurtas to paties pavadinimo filmas (rež. F. Triufo), o 2018 m. pastatytas dar kartą (rež. R. Bachrani). Būtų pravartu palyginti knygą ir filmą ar bent filmo fragmentus.

Nuo romano analizės rekomenduojama pereiti prie graikų mito apie Prometėją ir apsvarstyti įvairialypę ugnies prasmę, jei kūrinys pasirenkamas skaityti 10 kl. kaip sąsaja su Prometėjo mitu.

10 klasė

K. OSTRAUSKO „SŪNAUS PALAIDŪNO SUGRIŽIMAS“ ANALIZĖ. 10 KLASĖ

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų idėjas, keliamas problemas ir intencijas, teksto sąsajas su kontekstais, įtakos darymo būdus. Apibūdina kūrinio veikėjų metaforiškumą, jų kultūrinį universalumą, analizuoja ir interpretuoja personažus siedami juos su kūrinio poetiniu sumanymu, kūrinio idėjomis. Remdamasis vidine teksto sąranga, kalbine raiška ir kultūriniu kontekstu, aiškina kūrinio prasmę, vertina kūrinio poveikį skaitančiajam, išsako savo nuomonę apie teksto turinį, formuluoja išvadas.

Pažinimo kompetencija. Aptardamas biblinio siužeto interpretaciją, atpažįsta postmodernizmo ypatybes kūrinyje, analizuodamas tekstą, taiko literatūros teorijos žinias, pasirenka tinkamą kalbinę raišką, laikosi taisyklingos kalbos reikalavimų.

Nagrinėjimo aspektai

Žaidimas kultūros ženklais (motyvais, siužetais) ir kuriamos prasmės.

Mokinių veikla

Analizės planas ir mokinių veiklos.

1. Autoriaus kūrybos tikslas. Interviu su autoriumi aptarimas.
2. Postmodernizmo bruožai.
3. Kūrinio pavadinimo nuorodos.
4. Biblinis siužetas: sūnaus sugrižimas, pokalbis su tėvu, sūnaus išsivymas.
5. Autoriaus interpretacija ir jos vertinimas.
6. Apibendrinimo užduotis raštu arba žodžiu:
  - Tėvo ir sūnaus santykių vaizdavimas literatūroje / K. Ostrausko kūrinyje.
  - Kokių minčių sukėlė veikėjų elgesys arba autoriaus interpretacija?
  - Kodėl tėvas neatleidžia sūnui?

Literatūra (nuorodos mokytojui)

Kostas Ostrauskas „Paskutinis kvartetas“, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014.
Aušra Martišiūtė. Paradokso poetika Kosto Ostrausko dramose <http://litanistusamburis.lt/wp-content/uploads/2015/08/Au%C5%A1ra-Marti%C5%A1i%C5%ABt%C4%97.-Paradokso-poetika-K.Ostrausko-dramose.pdf>

Kostas Ostrauskas <http://www.šaltiniai.info/index/details/1351>

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Pokalbis_su_Kostu_Ostrausku.LHI300B.pdf

LITERATŪRINIS TYRIMAS 10 KLASĖJE

Tradicinių Vakarų kultūros vertybių gynimas Kosto Ostrausko kūrinuose

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Mokiniai renka, analizuoja, vertina tyrimui reikalingą medžiagą ir rengia viešąsias kalbas: mokosi kritinio mąstymo, ugdomi gebėjimą spręsti problemas.

Komunikavimo kompetencija. Diskutuodami grupėse mokiniai ugdomi komunikacinės sąveikos gebėjimus.

Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai generuoja idėjas, apmąsto pristatymų strategijas, kuria tekstus viešosioms kalboms, lygina kūrinius.

Kultūrinė kompetencija. Skaitydami, tyrinėdami kultūros tekstus, juos vertindami plečia savo kultūrinį akiratį, atskleidžia savo santykį su meno kūriniais.

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai diskutuoja apie knygos ir asmens sąsajas, aptaria kūrybą kaip vertingą individo gyvenimo, jo saviraiškos dalį.

Skaitmeninė kompetencija. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai savarankiškai ir atsakingai naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, saugo intelektinę nuosavybę, kūrybiškai rengia pristatymo pateiktis.

Integravimo galimybės

Dalykinė integracija: taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai viešai dėsto savo mintis, mokosi diskutuoti.

Informacinės technologijos: pristatydami tyrimus bei viešąsias kalbas, kurdami pateiktis ugdo darbo su informacinėmis technologijomis gebėjimus.

Muzika: kai kurie mokiniai, naudodami K. Ostrausko kūrinuose pasiūlytą muziką savo tyrimams pristatyti, ugdo gebėjimą sieti tekstą su muzikos kūriniais, juos interpretuoti, analizuoti.

Dailė: kai kurie mokiniai, naudodami dailės kūrinius savo tyrimams pristatyti, ugdo gebėjimą sieti tekstą su daile, juos interpretuoti, analizuoti.

Nagrinėjimo aspektai

- Vakarų kultūros ženklai ir jų prasmė
- Tradicijos ir modernumo susidūrimas
- Kūryba kaip žaidimas

Mokinių veikla

Grupių darbas yra paruoštas iš anksto: jį sudaro savo tyrinėtos temos pristatymas, aptarimas ir įvertinimas. Trys mokinės pristato viešąsias kalbas.

Literatūra (nuorodos mokytojui)

Per dvi pamokas, kai vyko mokinių grupių tyrimų pristatymai, buvo pasakytos ir trys viešosios kalbos (žr. sk. „Atlikčių pavyzdžiai“).

Analizuoti tokie K. Ostrausko kūriniai: „Laiškai į Parnasą“, „Šauksmas“, „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“, „Jūratė ir Kastytis“, „Karali(a)us juokdarys“, „Bacho fleita“, „Dieviškoji komedija“. Naudoti kitų rašytojų ir dailininkų kūriniai (žr. lentelę skiltis „Tyrimų objektas“).

Tyrimo temos, objektas, kryptys

Grupės	Tyrimo tema (turinio aspektas)	Tyrimo objektas	Tyrimo kryptys (raiškos aspektai)
1 mok.	Išgalvota tikrovė Jeronimo Boscho paveiksle „Kvailių laivas“ ir Kosto Ostrausko kūrinyje „Boschui“ pagal triptiką „Laiškai į Parnasą“	K. Ostrausko „Boschui“ („Laiškai į Parnasą“) ir du J. Boscho paveiksai	Vakarų kultūros ženklai ir jų prasmė
2 gr.	Žmogaus prigimties tema K. Ostrausko mikrodamoje „Šauksmas“	K. Ostrausko „Šauksmas“ ir to paties pavadinimo E. Munko paveikslas	1) tradicijos ir modernumo susidūrimas; 2) kūryba kaip žaidimas (mikrodramos struktūra).
3 gr.	Žmonių susvetimėjimo tema K. Ostrausko mikrodamoje „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“	K. Ostrausko drama „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“, Naujojo Testamento parabolė ir Rembrandto paveikslas	Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį, Naujojo Testamento parabolę apie sūnų palaidūną ir Rembrandto paveikslą „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“
4 gr.	Autoritetų tema K. Ostrausko dramoje „Jūratė ir Kastytis“	K. Ostrausko drama „Jūratė ir Kastytis“ ir Maironio baladė	Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį ir Maironio baladę „Jūratė ir Kastytis“
5 mok.	Žaidimo ir juoko prasmės Donaldso Kajoko esė „Apie juoko metafiziką“ ir Kosto Ostrausko dramoje „Karali(a)us juokdarys“	K. Ostrausko drama „Karali(a)us juokdarys“ ir D. Kajoko esė	Kūryba kaip žaidimas

6 mok.	Nesusikalbėjimo tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Babelio bokštas”	K. Ostrausko „Babelio bokštas“ (iš „Bacho fleita“) ir Senojo Testamento Pradžios knygos pasakojimas	1) Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį ir Senojo Testamento Pradžios knygos pasakojimą apie Babelio bokštą; 2) Vakarų kultūros ženklai
7 gr.	Likimo tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Sizifas“	K. Ostrausko „Sizifas“ (iš „Bacho fleita“) ir graikų mitas apie Sizifą	1) Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį ir graikų mitą apie Sizifą; 2) Vakarų kultūros ženklai
8 gr.	Gyvenimo prasmės tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Labirintas“	K. Ostrausko „Labirintas“ (iš „Bacho fleita“)	1) kūryba kaip žaidimas; 2) Vakarų kultūros ženklai
9 gr.	Meno tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Stiksas“	K. Ostrausko „Stiksas“ (iš „Bacho fleita“)	1) kūryba kaip žaidimas; 2) Vakarų kultūros ženklai
10 gr.	Žmogiškumo tema K. Ostrausko mikrodramoje „Dieviškoji komedija“	K. Ostrausko mikrodrama „Dieviškoji komedija“	1) žodžių žaismas ir jų prasmė; 2) Vakarų kultūros ženklai

Atlikčių pavyzdžiai

Mokinės Austėjos viešoji kalba

Žaidimo ir juoko prasmės Donaldso Kajoko esė „Apie juoko metafiziką“ ir Kosto Ostrausko dramoje „Karali(a)us juokdarys“

Juokas – dalykas rimtas, ne veltui juoko prasmė buvo ne vieno filosofo galvos skausmas. Patys antikos išminčiai: Platonas ir Aristotelis, svarstė, ką mums reiškia juokas. Žodžiui „juokas“ artima „ironijos“ sąvoka. Ironijos terminas, vartotas dar Platono laikais, reiškia tokį juoką, kuriam būdingas tyčinis prieštaravimas tarp to, kas vaizduojama, ir tikrosios prasmės. Ironijos gausu unikalios lietuvių rašytojo Kosto Ostrausko dramoje „Karali(a)us juokdarys”.

Vien iš pavadinimo galime teigti, jog autorius mėgsta žodžių žaismą: taip ir lieka neaišku, ar karalius yra juokdarys, ar pagrindinis pjesės personažas yra karaliaus juokdarys. Šis žodžių žaismas labai svarbus, nes išplečia prasmių lauką. O pati drama, kaip jau supratome iš pavadinimo, atskleidžia Karaliaus ir jo Juokdario santykius. Siužetas neįmantrus: vieną dieną nudvesia Karaliaus šuo. Valdovas dėl to labai sielvartauja, todėl ima šnekinti Juokdarį. Šis, klausydamasis Karaliaus, jį pataiso: šuo ne mirė, o nudvėsė, pastipo: „Šuo – ne žmogus. Jisai nemiršta – jis nudvesia.“ Dėl šių šiurkščių, tiesą sakančių žodžių Karalius labai supyksta ir įsako pakarti Juokdarį. Po šios ceremonijos Karalius, sėdėdamas soste, netikėtai susigraudina: „Ak, kur aš rasiu kitą tokį juokdarį – geriausia iš visų?...“ Juokdario statusas rūmuose apskritai itin reikšmingas: juokdarys ne tik linksmina valdovą – jam, kaip niekam kitam, galima sakyti tiesą net valdovui į akis, net ir girdint visam dvarui. Tiesos sakymas yra labai pavojingas, bet reikalingas, ypač jei tiesą sako ne piktavališkas priešas, o draugas, bičiulis, skatinamas gerų norų. Vienaip ar kitaip, pjesės Juokdarys įrodė, jog jis yra Karaliaus tikras draugas. Jis žinojo, jog tiesa Karalių skaudins, bet tokios Juokdario, tiesos sakytojo, pareigos. Šis elgesio modelis pasikartoja kiekvieno mūsų gyvenime: kai mes patys sau negalime pripažinti skaudžios tiesos, o kiti žmonės mums ją pasako, tiesa tampa nepakeliama našta. Jeigu pažvelgtume į save, nemeluotume sau ir susitaikytume su tiesa, gal ji nebebūtų tokia skaudi? Gal tiesa padėtų pažvelgti į save iš šalies? Gal leistų išvysti realybę? Gal priėmę tiesą neprarastume draugų? Pjesės Juokdarys ir bando pasakyti Karaliui tiesą, todėl, nubaudęs Juokdarį, valdovas supranta, jog prarado geriausią draugą. Kai tiesą slepiame nuo pačių savęs, tai mus padaro karaliais, kurie mato pasaulį tik pro rožinius akinius. Taigi juokas – tikrovės matymo sąlyga.

Būtent juoko ir tikrovės ryšius apmąsto poetas ir eseistas Donaldas Kajokas savo esė „Apie juoko metafiziką“. Čia jis analizuoja dvi juoko rūšis ir pastebi: „Humoras žmogų saugo, satyra – išrenčia, erzina, ardo.“ Ši mintis patvirtina Ostrausko pjesės tema: dramoje „Karali(a)us juokdarys“ pašiepiami tie, kurie bijo pripažinti tiesą. Taigi, esė „Apie juoko metafiziką“ puikiai mums leidžia suprasti, kas yra juokas, kaip jis mus veikia, kaip pasireiškia. Poetas, be kitų įžvalgų, geraširdišką juoką lygina su žaidimu. Kajokas teigia: „Nuoširdžiai besijuokdamas tiesiog būni, ir tiek. Esi tarsi „iškeltas“ iš laiko, kurį vadiname gyvenimu.“ Nežinau, kaip Jūs, bet asmeniškai aš būtent taip ir jaučiuosi, kai juokuosi. Atrodo, aplinkui laikas sustoja, pamirštu problemas ir tiesiog esu. Džiaugiuosi būdama čia. Kai mane nuoširdžiai priverčia juoktis kiti, suprantu, kad esu su tinkamais žmonėmis ir vertinu kiekvieną buvimo sekundę. Verčia susimąstyti ir kita poeto Kajoko mintis: „Kai juokiamės, gyvenimas tarsi nustemba, suklūsta ir nustoja mus kramtęs. Žinoma, tai tik akimirkos.“ Aš manau, kad mes ir gyvename dėl tokių akimirkų, kurios leidžia pasijusti savimi, verčia pamiršti problemas arba bent jau suprasti, kad jos gal ir nėra tokios didelės. Jos teikia galimybę pamatyti, kad pasaulis tai nėra tik materialūs dalykai.

Abu šie kūriniai primena mums, kam, dėl ko gyvename. Kostas Ostrauskas teigia, jog juokas gali džiuginti, bet kartu ir žeisti, o Donaldas Kajokas primena, kad juokas sustabdo laiką ir, būdamas panašus į žaidimą, leidžia įdomiau, prasmingiau gyventi. Taigi juokas susijęs su tiesa, draugyste, tikrove, visagaliu laiku. Todėl juokas, nors ir primena žaidimą, – dalykas rimtas.

MOKINĖS ARINOS VIEŠOJI KALBA

Išgalvota tikrovė Jeronimo Boscho paveiksle „Kvailių laivas“ ir Kosto Ostrausko kūrinyje „Boschui“ pagal triptiką „Laiškai į Parnasą“

Terminas „išgalvota tikrovė“ turi ne vieną prasmę: taip apibūdinami meno kūriniai, sapnai, interneto erdvė, apsvaigimo sukeltos vizijos. Kas yra išgalvota tikrovė XVI a. flamandų dailininko Jeronimo Boscho piešiniuose „Kvailių laivas“ bei triptike „Linksmųjų sodas“ ir XX a. antros pusės lietuvių rašytojo Kosto Ostrausko literatūriniame laiške „Boschui“ iš triptiko „Laiškai į Parnasą“? Ar išgalvota tikrovė čia suprantama kaip kūryba, ar įgyja papildomų reikšmių?

Kostas Ostrauskas, ryškiausias avangardinės dramaturgijos atstovas lietuvių literatūroje, gyvenimo pabaigoje rašo laiškus į Parnasą trims mėgstamiausiems kūrėjams, kurie jo gyvenimą padarė „pakenčiamą“. Tie kūrėjai buvo: Šekspyras, Mocartas ir Boschas. Boschas vienas iš mėgstamiausių Ostrausko dailininkų,

nors savo laiške jis Boschą vadina „auka“, prie kurios prisikabins, ir tarytum šaiposi iš jo sakydamas, kad šis tikrai nėra toks didis kaip Mikelandželas ar van Goghas: „Tikiuos, neužsigausi ir sutiksi, jog nesi pačių didžiųjų panteone.“ Ostrauskas paaiškina, kodėl pasirinko būtent jį, nes niekas kitas neturi tokios vaizduotės kaip Boschas: „Mane užbūrė Tavo kūrybos išradingumas, vaizduotė, tiesiog neįtikėtina fantazija.“ Verta paminėti, jog Ostrauskas nė nesistengia aiškinti Boscho paveikslų paslėptų minčių ar jų analizuoti, atvirksčiai, jis paviršutiniškai peržvelgia juos taip reikšdamas savo dėkingumą ir meilę jų kūrėjui. Dar jis užsimena apie tai, kad iškoduoti Boscho paveikslus yra visai nelengva „Ne be reikalo vienas iš didžiųjų pastarųjų laikų meno istorikų Erwinas Panofsky, paklaidžiojęs po Tavo kūrybos labirintus, skėstelėjo rankomis ir kapituliavo: *Tai per daug sudėtinga mano protui, būčiau linkęs praleisti.*“ Taigi, jei paveiksłai tokie sunkiai suprantami, kas Ostrauskui taip juose patiko?

Pirma, adresantas patvirtina, kad „Linksmųjų sodas“ „ne rūtų darželis.“ Rūtos lietuvių liaudies dainose dažniausiai asocijuojasi su nekaltumu, skaistumu, tačiau Boscho „Linksmųjų sode“ nėra nei vieno, nei kito. Gal „Linksmųjų sodas“ labiausiai primena biblinį Edeną: visi žmonės ir gyvūnai lyg susirinkę vienoje vietoje, žmonės nuogi ir nejaučiantys gėdos, tačiau „Linksmųjų sode“ dar aptinkame ir visiškai nematytų būtybių: „neregėtos figūros, baidyklės, pamėklės, pabaisos – monstrai, monstrai, monstrai...“ Stebėdamasis, adresantas užduoda daugybę retorinių klausimų: „Kas ten? Realybė ir fantazija, užmegztos į neatmezgamą mazgą? Haliucinacijos? Vizijos? Apokalipsė? Armagedonas? kažkas, kažkur, kažkaip tarp žemės ir dangaus. Danguis ir pragaro. Nenuostabu, nes kur mes patys esame? Ar nepakibę tarp žemės ir dangaus? Danguis ir pragaro?“ Prisiminkime, kad viduramžiais simboliai buvo ypač populiarūs ir beveik visa turėjo paslėptą prasmę. Taigi, galime teigti, jog Boschas „Linksmųjų sode“ pavaizdavo ne biblinį Edeną sodą, o žmogaus prigimtinių troškimų nuopuolį iki tos ribos, už kurios žmogaus neatskirsi nuo gyvulio. Žiūrėdamas į Boscho autoportretą, Ostrauskas atkreipia dėmesį į dailininko akis: „tokios niekuo dėtos, tokios švelnios, geros ir nekaltos akys – nors ant žaizdos dėk. Gal kaip tik todėl kai kurie abejoja, ar čia iš tiesų Tavo autoportretas. Turbūt netiki, kad tokios akys – geros ir nekaltos – galėjo matyti šitokius sutvėrimus, tuo labiau tokius monstrus. Tačiau man kaip tik atrodo priešingai: tiktai jos sugebėjo matyti tą ir taip, ką ir kaip Tu savo kūryboje regėjai.“ Adresantui dailininko išmonė nekelia siaubo, atvirksčiai, yra suprantama, šiuolaikiška, netgi lyginama su šiuolaikine animacija – teigiama, jog Boscho paveiksluose sau vietos rastų legendinis animacinių filmų herojus Bugs Bunny, teigęs, jog „Monstrai yra įdomiausi žmonės“.

Kitas paveikslas, į kurį žiūri adresantas, yra „Kvailių laivas“, nutapytas pagal to paties pavadinimo Sebastijano Branto poemą. Labiausiai jį sužavi miegalius girtuoklėlis, netikėtai pažadintas iš snaudulio. Atvirksčiai negu Ostrauskas, norėčiau kitaip paanalizuoti Boscho paveikslą „Kvailių laivas“. Remsiuosi meno istorike Paola Volkova. Paveiksle matome prisigėrusius kaimiečius, vienuolius ir vienuoles laive, kuris niekur neplaukia. Iš jo auga medis; medžiu-stiebu lipa žmogus, norintis atsipjauti prie medžio pririšto kepto paršelio. Volkova pabrėžia, jog visi veikėjai turi vienodus veidus, lyg simbolizuotų žmonių minią, kuri vadovaujasi instinktais. Verta paminėti, jog to laiko terminologijoje „laivas“ galėjo reikšti bažnyčią. Bažnyčia, tikėjimas siejamas su dvasingumu, kuris priešingas instinktams. Laivas nejuda iš vietos, tačiau jo keleiviams tai nerūpi. Keleiviai kvaili, nes nesiklauso nieko aukštesnio už savo žemiškus troškimus. Alkoholis ir maistas lyg išjungė jų sveiką mąstymą ir perkėlė juos į jų pačių išgalvotą fantastinį pasaulį – išgalvotą realybę. Girtuoklystę ir persivalgymą Boschas sieja su iliuzija, nesiorientavimu realiame pasaulyje. Realybės kontūrus trina dar vienas simbolis: ant medžio matome vėliavą, o atidžiau pažiūrėję ant jos išvysime mėnulį. Šis simbolizuoja lunatizmą – pusiau miego, pusiau budrumo būseną, t.y. sapną realybėje. Paveiksle matomas ir juokdarys, kuris yra nūsikusęs nuo visų kitų veikėjų. Dažniausiai visi karaliai turėdavo juokdarius, nes šie ne tik linksmindavo, bet ir nesibaimindami sakydavo tiesą. Paveikslo juokdarys nūsikusęs, nes kvailių laive tiesa niekam nerūpi. Apskritai paveikslo „Kvailių laivas“ teigiama, kad žmonėms svarbiausia patenkinti savo instinktus (duonos ir žaidimų, kaip sakydavo romėnai), o moralė jiems nėra taip svarbi.

Taigi mano pasakojime išgalvota tikrovė turi dvi prasmes – tai menas, kuris puošia gyvenimą (anot Ostrausko, dėl meno gyvenimas vertas gyventi), ir žmonijos nuopuolis, sąmoningas kvaitinimasis ir visiškas pasinėrimas į išgalvotą pasaulį, kuris tampa degradavimo sąlyga. 757 ž.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Biedermannas Hansas, *Naujasis simbolių žodynas*, Vilnius: Vaga, 2002.
2. Dilytė Dalia ir kt., Literatūra 10 klasei. 2 dalis, *Ostrauskas ir jo dramos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2018.
3. Ostrauskas Kostas, *Paskutinis kvartetas*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014.
4. Волкова Паола, МОСТ НАД БЕЗДНОЙ: Босх Иероним, „Корабль дураков”, internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=5n7IY_atLt4&index=4&list=LL-nOGr8gYZ-1XpT5JiAg43w&t=0s .

Mokinės Agnės viešojo kalba

Nesusikalbėjimo tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Babelio bokštas”

Nesusikalbėjimas realybėje veda prie skaudžių padarinių, tačiau mene jis kuria naujas prasmes. Kaip konkrečiai skleidžiasi nesusikalbėjimo tema Kosto Ostrausko, ryškiausio lietuvių avangardinės dramaturgijos atstovo, dramos „Bacho fleita“ dalyje „Babelio bokštas“?

Kūrinyje gyvenimo metafora tampa muzika. Su ja siejasi dramos pavadinimas – „Bacho fleita“, su ja susiję pagrindiniai personažai – kvartetas. Kvartetą sudaro dvi moterys ir du vyrai; moterys groja smuikais, vyrai – viola (arba altu) ir violončele. Skiriasi personažų balsai: pirma moteris yra sopranas, aukščiausias moteriškas balsas; antra moteris kontraltas (žemiausias moteriškas balsas); pirmas vyras – tenoras (aukščiausias vyriškas balsas); antras vyras – bosas (žemiausias vyriškas balsas).

Kvartetas atspindi įvairovę individų, kurie kartais susikalba (susigroja), kartais ne. Taigi kvarteto atstovai dalyvauja visose dramos dalyse. Introdokcijoje išaiškėja, kad veikėjai bijo gyventi, bijo sutikti rytojaus dieną ir išeina ieškoti gyvenimo prasmės. Situacija primena liaudies pasakas apie herojus, išėjusius laimės ieškoti. (Kadangi mano tyrinėjimų sritis susijusi su pirmąja dramos dalimi – „Babelio bokštas“, tai kitų dalių neanalizuosiu.) Keliaudami personažai susitinka su Piteriu Breigeliu Vyresniuoju, žinomu Renesanso epochos flamandų tapytoju, kuriam didžiulę įtaką padarė Jeronimo Boscho paveikslai. Vienas iš žinomiausių jo kūrinių – „Babelio bokštas“, nutapytas remiantis Biblijos motyvais. Menotyrininkė Marina Arganovskaja teigia, jog tapytojas tiksliai atkartojęs biblinį pasakojimą, kaip blygybę parodė žmonių išdidumą – troškimą pastatyti bokštą, siekiantį dangų. Manoma, jog Breigelio bokštas buvo nutapytas kopijuojant Romos Koliziejų. Tačiau jei gerai patyrinėsime paveikslą, pamatysime, jog jis greičiausiai sugriuvo dėl nemokšiškos statybos. Kaip bebūtų, Breigelis – tipiškas tradicijai atstovaujantis menininkas, toks pat jis ir Ostrausko pjesėje. Breigelis tradicijų pusėje, o kvartetas, šiuolaikiniai žmonės, gundo jį tradicijai nusižengti – siūlo pabaigti paveikslą užbaigiant Babelio bokšto statybą. Kvarteto žmonės nebijo nieko, jie modernūs ir laisvi.

Ostrausko pjesėje Breigelio ir kvarteto susidūrimas pasireiškia nuomonių, požiūrių, idėjų nesutapimu. Kvarteto dalyviai Breigelį skatina eiti prieš Dievą. Breigelis, nekreipdamas dėmesio į gundymus pabaigti paveikslą, kantriai aiškina kvartetui, jog pagal Dievo norą paveikslas turi būti nepabaigtas, kaip ir pats bokštas, nes statydami bokštą žmonės bando būti didesni už Dievą. Visiems besiginčijant, staiga dingsta vienas iš kvarteto veikėjų, ir visi pamano, jog jis užlipo į dangų, norėdamas pamatyti Dievą (o gal jam prilgti?), bet, pasirodo, žmogus tik palypėjo aukščiau už kitus, o grįžęs prabyla visomis kalbomis, be jokios tvarkos, todėl jo niekas nesupranta. Kvarteto žodžiuose skamba tokie terminai kaip: *kompiuterinė realybė, skaitmeninė galaktika, technologinė erdvė*. Taigi šiuolaikinis žmogus taip pat turi Dievą – virtualią realybę, kurią, kaip jam atrodo, jis valdo. Bet neatsitiktinai žodžių sraute pasigirsta terminų iš budizmo filosofijos, pavyzdžiui, *Maja*, kuris reiškia sapną, iliuziją.

Skaitytojui primenama, jog čia yra teatras, žaidimas, taip sakoma, teatras teatre. Nieko nėra tikro – viskas iliuzija, viskas Maja. Todėl šiuolaikiniams žmonėms kyla noras maištauti prieš Dievą, tradicijas. Kvartetas

teigia Breigeliui, kad Dievo bijoti nereikia, nes šis nieko nepadarys. Vienas iš kvarteto žmonių neapsikentęs nori pats pabaigti paveikslą: “Ką gi, tai aš pabaigsiu. Bent stogą užvošiu.” Breigelis, užsimojęs ranka, atsako: “O aš tau, kad vošiu...” Žodžių žaismas „užvošiu – vošiu“ skaitytojams ir kvartetui kelia juoką, bet Breigeliui, tradicijų saugotojui, visai nejuokinga – jis pasiryžęs kovoti su tradicijų griovėjais. Šiuolaikiniai žmonės, maištininkai, net ir paveikslą bando interpretuoti moderniai: jiems Babelio bokšto statybos agregatai primena patrankas. Galbūt tai Ostrausko užuomina į XX amžių kaip į Babelio bokštų statybą – Lenino, Stalino, Hitlerio ir kitų susireikšminusių žmonijos atstovų mėginimus „užimti Dievo sostą“, t. y. lemti kitų likimus.

Taigi pirmoji dramos „Bacho fleita“ dalis „Babelio bokštas“ atskleidžia tradicijų ir modernumo konfliktą, kuriame kiekvienos kartos balsas suprantamas kaip konkrečios epochos ženklas, skiriantis vienus nuo kitų. Tie patys pasakojimai, nors ir atpažįstami (šiuo atveju Senojo Testamento Pradžios knygos pasakojimas apie Babelio bokštą), bet perskaitomi skirtingai. 567 ž.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Аграновская Марина, *Вавилонская башня (Бытие, глава 11)*, internetinė prieiga: http://www.maranat.de/agr_01_03.html
2. Biedermannas Hansas, *Naujasis simbolių žodynas*, Vilnius: Vaga, 2002.
3. Dilytė Dalia ir kt., Literatūra 10 klasei. 2 dalis, *Ostrauskas ir jo dramos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2018.
4. Ostrauskas Kostas, *Užgavėnių kaukės*, Vilnius: Lietuvos Rašytojų sąjungos leidykla, 2006.

Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

Šiame skyriuje pateikti ilgalaikio ir trumpalaikio planavimo, grindžiamo kompleksišku kompetencijų ugdymu, pavyzdžiai (grožinių ir negrožinių, kitų medijų tekstų skaitymo, jų aptarimo, lyginimo, kūrybinės, šiuolaikinio sociokultūrinio konteksto tyrinėjimo veiklos). Mokytojas gali pritaikyti siūlomą medžiagą pagal savo mokinių pasiekimus ir poreikius.

Daugialygmenės užduotys ugdant kompetencijas

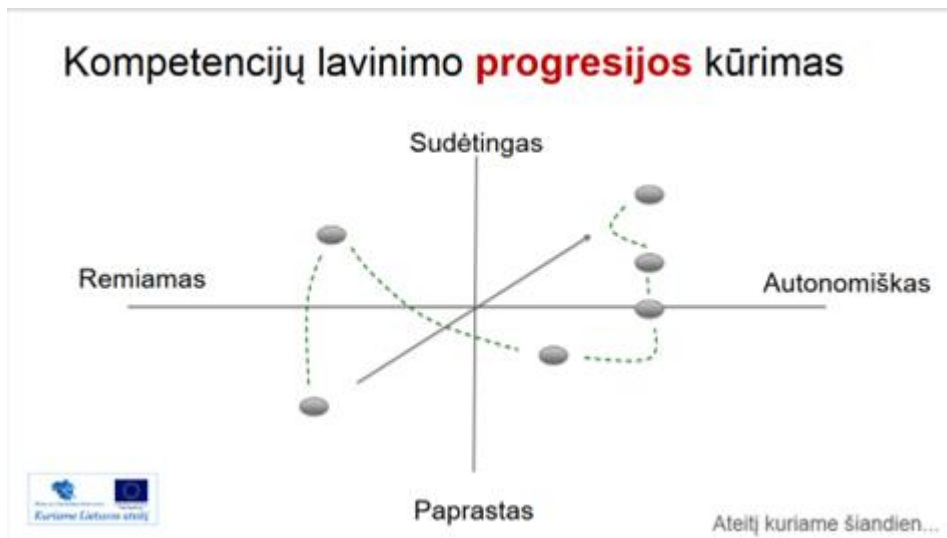
Siekiant ugdyti kompetencijas, svarbu atsižvelgti į skirtingų pasiekimų mokinius, todėl siūloma numatyti kelių skirtingų kognityvinių lygmenų mokymosi veiklas (daugialygmenės užduotis), kurios leistų skirtingų pasiekimų mokiniams sėkmingai atlikti tam tikro lygmens užduotis, stebėti pasiektą kompetencijos lygį, tariantis su mokytoju didinti sau mokymosi iššūkius, numatant tolesnius mokymosi žingsnius. Daugialygmenės užduotys apima:

- skirtingus sudėtingumo ir kompleksškumo lygmenis (pvz., informacijos radimo, supratimo ir jos analizės, apibendrinimo, vertinimo užduotys; užduotys, orientuotos į vienos ir kelių kompetencijų ugdymą; užduotys, reikalaujančios vieno mokomojo dalyko ar kelių mokomųjų dalykų žinių taikymo);
- skirtingą veiksmų žingsnių skaičių (surasti, atpažinti, paaiškinti, sugrupuoti, susieti, apibendrinti, įvertinti, sukurti);
- skirtingus metodus, kuriais mokiniai išmoka turinį (mokytojo taikomos skirtingos ar mokinių individualiai pasirenkamos mokymosi strategijos);
- pasirinkimą kuriamo produkto, kuris leistų mokiniams geriausiai atskleisti savo gebėjimus ir temos supratimą (pvz., pasirinkti tam tikrais atvejais analizės arba kūrybinės užduotis).

Kompetencijų ugdymo progresija

Kompetencijų ugdymas turėtų būti grindžiamas mokytojo nuosekliai apgalvota užduočių ir atsako sistema. Planuojant ir organizuojant ugdymo procesą siūloma vadovautis toliau schemoje pateikta kompetencijų lavinimo progresija, kurios esmė – nuoseklus kognityvinių iššūkių didinimas, atsižvelgiant į mokinių mokymosi galimybes. Jis turėtų būti vykdomas ne tiesine, o vingiuota progresija:

- pirminiame kompetencijos ugdymo etape reikėtų pradėti nuo paprastų užduočių, suteikiant mokiniams paramą, todėl žemiausio kompetencijų lygmens užduotys turėtų būti paprastos, reikalaujančios tik vienos krypties tyrimo (pvz., rasti reikalingą informaciją tam tikra tema, ją susisteminti; analizuoti kūrinį vienu aspektu; aptarti problemą tik iš vieno požiūrio taško), o procesą modeliuoja ir palaiko mokytojas;
- mokiniams išmokus atlikti nesudėtingas užduotis, mokytojas turėtų didinti kognityvinių iššūkių, skirdamas sudėtingesnes užduotis (pvz., surinkti medžiagą iš kelių šaltinių; analizuoti kūrinį keliais aspektais; svarstyti problemą iš kelių požiūrio taškų, numatyti pasekmes), bet jiems vis dar teikdamas paramą (juos konsultuodamas);
- kai mokiniai konsultuojami mokytojo išmoka atlikti sudėtingesnes užduotis, tuomet didinamas mokinių autonomijos (savarankiškumo) laipsnis (mokiniai mokosi planuoti savo veiklą, pasirinkti mokymosi strategijas), bet mažinamas kognityvinis iššūkis, t. y. šiame etape mokytojas turėtų stebėti, kaip mokiniai geba savarankiškai atlikti nesudėtingas užduotis;
- paskutiniame kompetencijų ugdymo etape vėl didinamas kognityvinis iššūkis, t. y. mokiniai turi gebėti savarankiškai atlikti sudėtingas užduotis: įvairius tyrimus, projektus, kur turi savarankiškai spręsti problemas, planuoti savo veiklą, sieti mokomojo dalyko medžiagą su kitų dalykų žiniomis, kūrybiškai jas taikyti, dirbdami individualiai ar grupėmis.

Paremta Carol McGuinness sukurtu modeliu (Belfasto universitetas)

http://mokomes5-8.ugdome.lt/images/Nauji_dokumentai/Seminarai/Vadoveliai/vadovelio_uzduociu_tipai_liet.pdf

5 klasė

ILGALAIKIO LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS MOKYMO(SI) PLANO 5 KLASEI PAVYZDYS

Lietuvių kalbos ir literatūros ugdymo tikslas – lavinti mokinio gebėjimą komunikuoti sakybine ir rašytine lietuvių kalba; formuoti kalbinę, kultūrinę, tautinę ir pilietinę savimonę; pažinti lietuvių ir pasaulio

literatūros tradiciją; suprasti ir interpretuoti įvairius grožinės, negrožinės literatūros ir kitų medijų tekstus; gebėti dalyvauti šiuolaikinės kultūros procesuose.

Uždaviniai

Siekdami tikslo, mokiniai:

- Skaito, nagrinėja, lygina grožinės ir negrožinės literatūros, tautosakos, įvairių medijų kūrinius bei ugdo empatiją, atvirumą kultūrų, požiūrių įvairovei, etines nuostatas, kalbinę, kultūrinę ir pilietinę tapatybę.
- Lavinasi estetinį skonį, mokosi vertinti kūrinius ir argumentuotai pagrįsti savo vertinimą; įžvelgia literatūros sąsajas su kitais menais.
- Ugdo savarankiško skaitymo įgūdžius, kelia skaitymo tikslus, supranta skaitymo reikšmę;
- Susipažįsta su lietuvių kalbos sistema, stebi ir vertina kalbos reiškinius, analizuoja kalbos funkcionavimą visuomenėje, suvokia kalbą kaip nuolat kintantį ir su visuomenės raida glaudžiai susijusį reiškinį.
- Analizuoja, klausosi, kuria įvairaus pobūdžio sakininius ir rašytinius tekstus, siekdami įvairių tikslų skirtingose socialinėse ir kultūrinėse situacijose, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką;
- Ugdo poreikį reikšti mintis žodžiu ir raštu taisyklinga kalba, nuolat tobulina savo kalbinius gebėjimus, remdamiesi kalbos ir literatūros žiniomis, tikslingai taiko įvairias strategijas.
- Atpažįsta ir vartoja bendrinės kalbos atmainas, naudojami skaitmeniniais lietuvių kalbos, literatūros ir kitais ištekliais, etiškai ir atsakingai naudojami įvairiuose šaltiniuose rasta informacija.
- Mokosi kultūringai dalyvauti diskusijoje, išklausti ir gerbti kito nuomonę, argumentuoti, ginti savo požiūrį neįžeisdami kitų.
- Ugdo kūrybiškumą, lavina vaizduotę ir mąstymą, dalyvauja kultūrinėje (literatūrinėje) veikloje.

Kompetencijų ugdymas. Kultūrinė, pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo, pilietiškumo, socialinė, emocinė, skaitmeninė.

I ciklas GROŽINIAI IR NEGROŽINIAI TEKSTAI APIE SKAITYMĄ 15/ 20 pam.			
Mokinių pasiekimai	Mokymo(si) turinys (temos, veiklos ir mokymo(si) būdai), pasiekimų vertinimas	Pam.	Papildoma mokymo(si) medžiaga
A.1.1.3. A.2.1.3. B.1.2.3.	Aido Marčėno eilėraščio „Knyga“ skaitymas ir aptarimas (ką reiškia liepiamoji nuosaka eilėraštyje, kaip ir į ką kreipiamasi), Š. Leonavičiaus iliustracijos komentavimas.	1/2	Kiti Aido Marčėno eilėraščiai iš knygos „Žmogaus žvaigždė“ (eilėraščių „Apie rašymą“, „Sutemos“ skaitymas ir komentavimas bei Š. Leonavičiaus iliustracijų dermės su eilėraščių tekstais aptarimas).
B.2.1.3. B.2.2.3.	Diskusija, ką žmogui reiškia skaitymas. Pokalbis apie skaitymą kaip apie individualų procesą, asmenišką patirtį.		
B.2.4.3. B.2.7.3.	Darbo grupėmis – tyrimo apie skaitymą - pristatymas (grupių formavimas, užduoties formulavimas, temų pristatymas (temų medžiagos pasiūlymai pateikiami papildomos mokymo(si) medžiagos skiltyje), temų		Siūlomos/ pasirinktos/ paskirtos temos: Tarptautinė vaikų knygos diena; Lietuvos leidyklos, leidžainčios knygas vaikams ir paaugliams; kaimo/ miestelio/ miesto bibliotekos ir jų veikla;

	<p>pa(si)skirstymas, grupių darbo etapų planavimas).</p> <p>Mokinių turimų žinių ir gebėjimų aktualizavimas ir diagnozavimas, mokinių individualių mokymosi poreikių išsiaiškinimas (kiekviename šio ciklo etape).</p> <p><i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas</i></p>		<p>skaitymo skatinimo programos, akcijos, konkursai, festivaliai, mugės; bendraamžių skaitymo įpročiai; suaugusiųjų skaitymo įpročiai;</p> <p>vaikų rašytojų mintys apie skaitymą, rašymą</p>
<p>A.1.1.3.</p> <p>A.2.1.3.</p> <p>A.1.2.3.</p> <p>B.1.2.3.</p> <p>B.2.1.3.</p> <p>B.2.2.3.</p> <p>B.2.4.3.</p> <p>B.2.5.3.</p> <p>B.3.2.3.</p>	<p>Gendručio Morkūno viešosios kalbos teksto „Skaitantys vaikai išgelbės Grenlandijos ledynus“ raiškus skaitymas ir aptarimas</p> <p>https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2008-nr-2-46/skaitantys-vaikai-isingelbes-grenlandijos-ledynus-pasisakymas-gavus-2007-m-geriausios-vaiku-ir-paaugliu-knygos-premija/</p> <p>Pokalbis apie tai, kas sieja A. Marčėno ir G. Morkūno tekstų kalbančiuosius, kodėl juose svarbūs vaikai, kaip ir kodėl į juos kreipiamasi, kaip aktualizuojamas skaitymas.</p> <p>Asmeninės nuomonės apie skaitymo reikšmę/ galią išsakymas.</p> <p><i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas</i></p>	2/3	<p>Kitos vaikų/ paauglių rašytojų kalbos, atsiimant premijas, jų skaitymas ir aptarimas (https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-1-93/zodziu-alkis/;</p> <p>https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2020-nr-1-93-2/tikiu-kad-pasaulis-nygyvens-be-sniego-zmogeliu-ir-eziuko-sapnu-2019-m-prano-masioto-premijos-laureato-mintys/;</p> <p>https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-2-82/apie-tyliuosius-ivykius-pasisakymas-priemus-2016-m-prano-masioto-premija/;</p> <p>https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2018-nr-1-85/knygoje-mazas-yra-didelis/)</p> <p>Diskusija apie tai, ar skaitymas/ rašymas gelbsti pasaulį, perskaičius G. Morkūno ir A. Jurašiaus mintis apie skaitymą (https://kauno.diena.lt/naujienos/laisvalaikis-ir-kultura/kultura/jurasius-man-svetimas-isivaizdavimas-kad-rasydamas-gelbeji-pasauli-1079918)</p> <p>Medžiagos, kada ir kaip pasaulyje švenčiama tarptautinė vaikų knygos diena, rinkimas ir pristatymas (https://www.ibbylietuva.lt/vaiku-knygos-diena/)</p>
<p>A.1.1.3.</p> <p>A.2.1.3.</p> <p>B.1.1.3.</p> <p>B.1.2.3.</p> <p>B.2.1.3.</p> <p>B.2.2.3.</p>	<p>Daivos Čepauskaitės eilėraščio „Aukštinė skruzdėlė“ ir Juozo Erlicko eilėraščių „Eilėraštinė be lakštingalos“, „Bandymai parašyti eilėraštinę apie varškę“ skaitymas ir aptarimas.</p> <p>Pokalbis apie poeziją, jos poveikį, kūrybinį įkvėpimą, rašytojo darbą.</p> <p><i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas</i></p>	2/3	<p>„Vėjų teatro“ muzikinė D. Čepauskaitės eilėraštinė „Aukštinė skruzdėlė“ interpretacija.</p> <p>Kiti D. Čepauskaitės knygos „Baisiai gražūs eilėraštiniai“ ir J. Erlicko knygų „Bobutė iš Paryžiaus“, „Bilietas iš dangaus“, „Žalias pareiškimas“ eilėraštiniai. Pasirinktų eilėraščių raiškaus skaitymo pamoka. Raiškus skaitymas kaip teksto interpretacija.</p>

B.2.4.3.			
B.2.5.3.			
B.2.6.3.			
A.1.1.3. A.2.1.3. B.1.2.3. B.2.1.3. B.2.2.3. B.2.4.3. B.2.5.3.	<p>J. Erlicko eilėraščio „Vasara su Tomu Sojeriu“ skaitymas ir pokalbis apie skaitymą ir vaizduotę, skaitytojo ir knygos personažo santykį.</p> <p><i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas</i></p>	1	<p>Vaikų rašytojos R. Skučaitės literatūros pamoka apie fantaziją https://www.youtube.com/watch?v=OpFpijEIQU</p> <p>Kūrybiniai bandymai – sukurti eilėraščių apie skaitymą/ rašymą/ kūrybą/ vaizduotę.</p>
A.1.1.3. A.2.1.3. B.1.2.3. B.2.1.3. B.2.2.3. B.2.3.3. B.2.4.3.	<p>I. Hagerup knygos (ar jos ištraukų) „Mergaitė, norėjusi išgelbėti knygas“ skaitymas ir pokalbis apie tai, kaip knygos sieja žmones, ką reiškia būti skaitytoju/ rašytoju.</p> <p>Pokalbis apie bibliotekų reikšmę, funkcijas anksčiau ir dabar.</p> <p><i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas</i></p>	3/4	<p>Apsilankymas bibliotekoje. Bibliotekų renginiai, veiklos, skirtos vaikams; skaitymo skatinimo programos, akcijos, konkursai, festivaliai, knygų mugės https://www.lnb.lt/vaiku-ir-jaunimo-departamentas; https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?1358645194)</p> <p>A. Lindgren kūrinio „Brita Mari išlieja širdį“ ištraukų apie skaitymą/ rašymą skaitymas ir aptarimas.</p> <p>Kūrybinio rašymo apie nutikimą bibliotekoje bandymai.</p>
A.2.1.3. A.2.2.3. A.2.5.3. A.3.1.3. A.4.1.3. A.4.2.3. A.4.3.3.	<p>Grupių tyrimų apie skaitymą pristatymai. (Pasirinktos/ paskirtos temos: Tarptautinė vaikų knygos diena; Lietuvos leidyklos, leidžiančios knygas vaikams ir paaugliams; kaimo/ miestelio/ miesto bibliotekos ir jų veikla, knygų nameliai; skaitymo skatinimo programos, akcijos, konkursai, festivaliai, mugės; bendraamžių skaitymo įpročiai; suaugusiųjų skaitymo įpročiai; vaikų rašytojų mintys apie skaitymą, rašymą).</p>	2/3	<p>Literatūros pamokos su vaikų rašytojais V. Palčinskaite https://www.youtube.com/watch?v=NC_Eer106JE R. Skučaite https://www.youtube.com/watch?v=OpFpijEIQU I. Ežerinyte https://www.youtube.com/watch?v=NmrZRwTjI5c</p>

B.1.3.3.			G. Adomaityte https://www.youtube.com/watch?v=TL1j5wE21NI
B.1.4.3.	<i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas. Įsivertinimas</i>		
B.3.2.3			
B.4.1.3.			
B.4.2.3.			
B.4.3.3.			
C.1.5.3.			
C.2.3.3.			
C.3.1.3.			
A.2.2.3.	Savarankiškai (vasarą ar mokslo metų pradžioje) perskaitytų knygų pristatymas (laisva mokinio pasirinkta/ mokytojo pasiūlyta forma).	4	Savarankiškas pasirinktos knygos skaitymas klasėje ir/ar namuose su numatytomis užduotimis pristatymui ir bendrai klasės diskusijai.
A.2.5.3.			
A.3.1.3.			
A.4.1.3.	Skaitytojo patirties aptarimas (pokalbis, pildoma mokytojo pasiūlyta ar pačių mokinių suformuota skaitytojo anketa/ sąsiuvinis/ dienoraštis).		Pasiūlymas įkurti knygų klubą (su galimybe įtraukti bendraamžius iš kitos klasės/ mokyklos; tėvus, mokytojus).
A.4.2.3.			
A.4.3.3.			
B.1.1.3	<i>Formuojamasis ir kaupiamasis vertinimas. Įsivertinimas</i>		Knygos, leidiniai apie skaitymą vaikams ir paaugliams:
B.1.3.3.			Baliutavičiūtė, E., Mitunevičiūtė, I., <i>Vaikų ir jaunimo knygų klubai</i> , Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2016.
B.2.3.3.	Aptariama 10 neginčijamų skaitytojo teisių iš D. Pennac knygos <i>Kaip romanas</i> .		Chambers, A., <i>Skaitymo aplinka: Kaip suaugusieji galėtų padėti vaikams mėgautis knygomis</i> , Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2010.
B.2.4.3.			
B.2.6.3.	Siūlymai, kuo galima papildyti šį teisių sąrašą.		<i>Esu laimingas nes skaitau: Praktinis vadovas ugdančioms jaunuosius skaitytojus, VŠĮ „Laikas skaityti“</i> , 2015.
B.3.1.3.			
B.4.5.3.	Diskusija apie tai, kad gal skaitytojas turi ne tik teisių, bet ir pareigų.		Kovač, M., <i>Skaityti kaip matyti: 10 priešasčių skaityti knygas skaitmeniniais laikais</i> , Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2021.
C.1.1.3.			
C.1.4.3.			
C.2.3.3.			
C.3.1.3.			

			<p>Pennac, D., <i>Kaip romanas</i>, Kaunas: Šviesa, 2004.</p> <p><i>Rubinatis</i> https://www.ibbylietuva.lt/apie-rubinaiti/</p> <p>Teixidor, E. <i>Skaitymas ir gyvenimas. Kaip vaikus ir paauglius skatinti skaityti: gairės tėvams ir mokytojams</i>. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2014.</p> <p>IBBY Lietuvoje veikia https://www.ibbylietuva.lt/apie/</p>
--	--	--	--

II ciklas. PRADINIŲ KLASIŲ KALBOS PAŽINIMO KURSO KARTOJIMAS. 5 KLASĖS KURSO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI 15 / 20			
Mokinių pasiekimai	Mokymo(si) turinys (temos, veiklos ir mokymo(si) būdai), pasiekimų vertinimas	Pam.	Papildoma mokymo(si) medžiaga

LITERATŪROS KŪRINIŲ INTERPRETACIJOS KITOSE MEDIJOSE (KINE IR REKLAMOJE). 5 KLASĖ

Baigus skaityti ir nagrinėti tam tikrus grožinius kūrinius, rekomenduojama pasirinktinai aptarti per metus keletą jų interpretacijų kitose medijose (filmuose, spektakliuose, reklamose), padiskutuoti, ko siekia jų kūrėjai, interpretuodami garsius kūrinius.

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė – mokiniai nagrinėja animacinį filmą, reklamą, lygindami šiuos tekstus su skaitytu literatūros kūriniu, praktiškai pritaiko medijų kultūros vartotojo ir vertintojo gebėjimus.

Pažinimo – mokiniai nagrinėja ir vertina multimodalų tekstą, kuriame prasmės kuriamos vaizdu, žodžiu ir garsu; jie analizuoja filmuose, reklamoje vaizduojamą pasaulį, veikėjų portretus, juos lygina su literatūros kūrinyje vaizduojamais, kelia klausimus, formuluoja teiginius.

Komunikavimo – analizuodami kūrinių, apie jų diskutuodami su klasės draugais, rengdami jo aptarimo pristatymus ir pristatydami savo įžvalgas, rašydami filmo anonsą ar atsiliepimą apie jį mokiniai ugdomi bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, turtina savo sakinę ir rašytinę kalbą.

Kūrybiškumo – tekstų kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi savarankiškai žodžiu ir raštu kurdami filmo pristatymus, jo anonsus ar atsiliepimus apie jį, lavinasi vaizduotę, iliustruodami pasirinktus kūrinių epizodus, kurdami jo tęsinius; siekdami įtaigumo ir poveikio bendraamžiams adresatams taiko įvairias žodines ir vaizdines raiškos priemones.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija – analizuodami filmą, mokiniai mokosi suprasti vaizduojamų veikėjų emocijas, problemas, įvardyti jas sukėlusias priežastis, jas aptarti lygindami kūrinyje vaizduojamą pasaulį ir savo aplinką, siūlyti galimus problemų sprendimus.

I. Animacinio filmo „Mažasis princas“ (rež. M. Osborne, 2015 m.) aptarimas (6–7 pamokos)

Siūlomos mokymo(si) veiklos

Amerikiečių režisieriaus Marko Osborno (Mark Osborne) filmą „Mažasis princas“ (2015 m.) ar jo ištraukas galima pažiūrėti su mokiniais 5 kl. perskaicius ir aptarus visą A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį princą“ arba 7 kl. aptariant literatūros kūrinių ekranizacijas, kaip rekomenduojama programoje (žr. 7 kl. mokymosi turinio aprašo sk. 28.2.4).

Filmas pripažintas meniškai vertingu, pelnė nemažai tarptautinių apdovanojimų, tačiau susilaukė ir kritikos dėl santykio su literatūros kūriniu. Taigi šį filmą prasminga žiūrėti su mokiniais ne tik kaip savitą, bet prieštaringai vertinamą klasikinio literatūros kūrinio interpretaciją, apie kurią galima su mokiniais diskutuoti, bet ir kaip jiems aktualų pasakojimą, kalbantį apie šių laikų visuomenės ir vaikų problemas (vaikystės užmarštį, egzistencinį žmogaus vienišumą standartizuotame, technologizuotame, bedvasiame pasaulyje).

Siekiant ugdyti mokinių gebėjimus suprasti multimodalius tekstus, juos interpretuoti, vertėtų atkreipti dėmesį ne tik į turinį (kas vaizduojama), bet ir struktūrą, vaizdavimo priemones:

- į filme naudojamą įrėminto pasakojimo struktūrą (kompoziciją), kai klasikinio literatūros kūrinio fragmentai įkomponuojami į pasakojimą apie mažos mergaitės ir jau pasenusio lakūno iš literatūros kūrinio draugystės istoriją, drauge skatinant padiskutuoti dėl tokio režisieriaus sumanymo, sulaukusio ne tik teigiamų, bet ir neigiamų vertinimų;
- aptarti naudojamas įvairias vaizdo kūrimo technikas (pieštinę animaciją, kompiuterinę grafiką, skaisčiai dažyto popieriaus ir rankomis lipdyto molio techniką, kuria siekiama išlaikyti pagarbą knygos autoriaus piešiniam);
- vaizduojamo pasaulio kūrimo priemones (spalvas, daiktų formas, žmonių aprangą, judesius, veido išraiškas).

Siūlomos mokymo(si) veiklos

Pasidalijimas įspūdžiais, pirminis filmo aptarimas

- Perskaičius ir aptarus A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį prinčą“, klasėje žiūrimas Marko Osborno animacinis filmas „Mažasis princas“.
- Po filmo peržiūros mokiniai iš pradžių dalijasi savo pirmaisiais įspūdžiais, mokytojas kryptingais klausimais išsiaiškina, kaip mokiniai suprato filmą (pvz., klausia, apie ką šis filmas, kokias svarbias problemas jis kelia, kas yra pagrindinis jo veikėjas, skatina svarstyti, ar filmas yra A. de Sent-Egziuperi „Mažąjo princo“ ekranizacija ar knygos tęsinys, o gal sukurta originali istorija, remiantis knyga, kaip filme kuriamas pasakojimas (kompozicija), kokių tikslų panaudotos paties rašytojo kurtos knygos iliustracijos, kokia jų reikšmė).
- Mokiniais pasidalijus pirmaisiais įspūdžiais, mokytojas gali organizuoti nuodugnesnį filmo aptarimą taikydamas skirtingus mokymo(si) būdus. Siūloma keletas galimų variantų:

I variantas. Filmą aptarimas dirbant grupėmis pagal mokinių savarankiškai iškeltus klausimus (rekomenduojama pagrindinio ir aukštesniojo pasiekimų lygio mokiniams; slenkstinio pasiekimų lygio mokiniams rekomenduojama skirti užduotį atsakyti į mokytojo siūlomus klausimus):

- mokytojas pasiūlo mokiniams patiems formuluoti filmo aptarimo klausimus, paaiškina, kad tie klausimai turi būti ne tik apie filmo siužetą, bet ir apie tai, kaip filmas sukurtas, be to, skatinantys žiūrovą mąstyti; mokytojas pataria, kaip galėtų būti formuluojami tokie klausimai, pateikia pavyzdžių; aptaria su mokiniais darbo vertinimo kriterijus;
- iš pradžių kiekvienas mokinis lapelyje suformuluoja po 2–3 savo klausimus, į kuriuos norėtų atsakyti, aptardamas šį filmą;
- mokiniai grupėse aptaria vieni kitų klausimus, atsirenka 4–5 geriausius, jei reikia, juos patikslina, sutaria, kokia seka juos aptars, diskutuoja, kokie galėtų būti į juos atsakymai;
- grupės rengia filmo pristatymo plakatus, kuriuose pateikia su filmo aptarimo klausimais susijusią vaizdinę informaciją, surašo savo klausimus ir glaustus atsakymus;
- kiekviena grupė pristato savo filmo interpretaciją, atsako į kitų grupių klausimus;
- pamokos pabaigoje mokiniai kviečiami padiskutuoti, kuo skyrėsi A. de Sent-Egziuperi knygos „Mažasis princas“ skaitymas ir filmo žiūrėjimas, kuris iš šių kūrinių paliko didesnę įspūdį, kodėl, ar ši kūrinio interpretacija, jų supratimu, pavykusi;
- mokiniai apmąsto savo darbo rezultatus, įsivertina; taikomas kaupiamasis vertinimas;
- kitose pamokose, mokiniai, remdamiesi savo įspūdžiais, filmo pristatymo plakatais, kuria individualų atsiliepimą apie filmą; darbas vertinamas pažymiu.

II variantas. Filmą aptarimas dirbant grupėmis pagal mokytojo pateiktus klausimus:

- prieš filmo peržiūrą mokiniai suskirstomi grupėmis (jose turėtų būti skirtingų pasiekimų lygių mokiniai);
- grupės iš anksto pasirenka filmo veikėją / veikėjus, kuriuos norėtų aptarti (*I grupė. Lakūnas; II grupė. Mergaitė; III grupė. Suaugusieji; IV grupė. Mažasis princas. V grupė. Lapė*) ir turi juos atidžiau stebėti žiūrėdami filmą (mokytojas gali parengti stebėjimo gaires, į ką atkreipti dėmesį (veikėjo aplinka, santykiai su kitais veikėjais, spalvos, formos, kūno kalba);
- po filmo peržiūros grupėms pateikiami klausimai; mokiniai grupėse pasidalija po vieną klausimą ir atsako kiekvienas į jį raštu; po to mokiniai sugrįžta į grupes, išklauso vieni kitų atsakymus, juos aptaria, atsakymus patikslina, papildo, suformuluoja pagrindinius teiginius:

I grupė. Lakūnas

- Koks filme vaizduojamas senukas lakūnas? Kokios ryškiausios jo savybės?
- Kokie senuko lakūno namai (atkreipkite dėmesį į spalvas, daiktus, kaip jie išdėstyti) ir koks aplinkinis pasaulis, kuo jie skiriasi? Pakomentuokite, ką namai sako apie juose gyvenantį žmogų?
- Koks šio filmo veikėjo ryšys su A. de Sent-Egziuperi „Mažąjo princo“ lakūnu?

- Kodėl senukas lakūnas taip susidraugauja su mergaite? Kas juos sieja?
- Kokių nuotykių, išbandymų patiria senukas lakūnas keliaudamas su mergaite? Kuo jam svarbi ši kelionė?
- Kokia šiandien aktuali problema keliama filme, vaizduojant šį veikėją ir jo santykius su aplinkiniais?

II grupė. Mergaitė

- Kokia filme vaizduojama mergaitė? Kokios ryškiausios jo savybės?
- Kokie mergaitės namai, kaip ji juose jaučiasi (atkreipkite dėmesį į spalvas, daiktus, kaip jie išdėstyti)?
- Kokie mergaitės santykiai su mama ir tėčiu? ar ji turi draugų?
- Kodėl mergaitė taip susidraugauja su senuku lakūnu? Kuo šie veikėjai panašūs ar skirtingi? Kaip keičiasi jų abiejų gyvenimai susitikus?
- Kokių nuotykių, išbandymų patiria mergaitė, keliaudama su senuku lakūnu? Kuo jai svarbi ši kelionė, kaip ji keičia mergaitę?
- Kokia šiandien aktuali problema keliama vaizduojant šią veikėją?

III grupė. Suaugusieji

- Kokia vaizduojama mergaitės mokykla ir ją egzaminuojantys mokytojai (atkreipkite dėmesį į spalvas, aplinkos daiktus, žmones, jų aprangą, veido išraiškas)? Ką manote apie tokią mokyklą? Ką joje pakeistumėte, jei galėtumėte?
- Kokia mergaitės mama? Kaip ji auklėja mergaitę? Ką apie tai manote? Kaip elgtumėtės jos vietoje?
- Kodėl mamai taip svarbu, kad dukra mokytųsi šioje mokykloje? Ką apie manote?
- Prisiminkite, ką apie suaugusiuosius mano knygos pasakotojas ir mažasis princas. Ar jų žodžiais galima apibūdinti ir filme vaizduojamus suaugusiuosius? Pagrįskite, kodėl taip manote.
- Kaip pasikeitė mergaitės ir jos mamos santykiai po kelionės?
- Kokia šiandien aktuali problema keliama vaizduojant suaugusiųjų ir vaikų santykius?

IV grupė. Mažasis princas

- Koks filme vaizduojamas mažasis princas, kuo jis skiriasi nuo knygoje vaizduojamo?
- Kokiame pasaulyje gyvena mažasis princas? Kuri tai planeta iš knygoje vaizduojamų? Kokį pasaulį ji primena: praeities, dabarties ar ateities? Aptarkite spalvas, žmones, jų aprangą, judesius, veido išraiškas.
- Kaip mažasis princas jaučiasi šiame pasaulyje? Ar jis turi draugų?
- Kuo svarbus mažajam princui susitikimas su senuku lakūnu ir mergaite? Kaip jis keičiasi?
- Koks mažojo princo sugrįžimas į savo planetą? Ką jis suprato?
- Kokia šiandien aktuali problema keliama vaizduojant šį veikėją?

V grupė. Lapė

- Kokia knygoje vaizduojama lapė? Ko ji moko mažąjį prinčą?
- Kokia lapė vaizduojama filme? Ar ji kitokia nei knygoje? Pagrįskite aptardami jos portretą (spalvas, judesius, žodžius, santykius su veikėjais).
- Koks buvo lapės gyvenimas iki kelionės ir kaip jis pasikeitė iškeliauvus su mergaite ir senuku lakūnu?
- Kuo lapė svarbi kiekvienam filmo veikėjui?
- Kuriam kūrinyje lapės vaidmuo svarbesnis: knygoje ar filme? Pagrįskite.
- Kuri lapė jums patiko labiau: knygoje ar filme? Pagrįskite.

- išanalizavę filmą pagal klausimus, parengia filmo veikėjo / veikėjų pristatymo plakata (jame pateikia žodinę ir vaizdinę informaciją apie veikėją / veikėjus);

- kiekviena grupė pristato filmo veikėjo plakata, atsako į klasės draugų ir mokytojo klausimus;
- pamokos pabaigoje mokiniai kviečiami padiskutuoti, kuo skyrėsi A. de Sent-Egziuperi knygos „Mažasis princas“ skaitymas ir filmo žiūrėjimas, kuris iš šių kūrinių paliko didesnę įspūdį, ar ši kūrinio interpretacija, jų supratimu, pavykusi, kuo ji aktuali;
- mokiniai apmąsto savo darbo rezultatus, įsivertina; taikomas kaupiamasis vertinimas.

III variantas. Filmo aptarimas su visa klase, taikant pokalbio metodą, pagal mokytojo apgalvotus klausimus, filmo anonso raštu kūrimas.

Siūlomi filmo aptarimo klausimai:

1. Koks vaizduojamas pasaulis, kuriame gyvena pagrindiniai filmo veikėjai: mergaitė ir senukas lakūnas (kokia jų aplinka, juos supantys žmonės, jų santykiai, vertybės)?
2. Kodėl mergaitė nori bendrauti su senuku lakūnu? Ko jai trūksta? Kaip ją charakterizuotumėte?
3. Į kokį pasaulį patenka mergaitė ir lakūnas, keliaudami lėktuvu? Kuo jis panašus ar skirtingas į knygoje vaizduojamus asteroidus ar Žemę?
4. Ar šis pasaulis, į kurį pateko mergaitė, panašus į mūsų, ar tai tik galimos ateities įsivaizdavimas?
5. Koks filme vaizduojamas mažasis princas (jo išorė, elgesys, gyvenimas, vertybės)?
6. Kodėl režisierius mažąjį prinčą pasirinko vaizduoti suaugusį?
7. Koks mažosios mergaitės vaidmuo mažojo princo gyvenime? Kuo kiekvienam iš jų šis susitikimas buvo svarbus?
8. Ar ši kelionė pakeitė mergaitę? Savo požiūrį pagrįskite.
9. Kurie kiti filmo veikėjai keitėsi? Paaiškinkite, kaip ir kodėl jie keitėsi?
10. Kokios vertybės šiame filme laikomos svarbiausiomis? Palyginkite jas su knygoje „Mažasis princas“ pabrėžiamomis vertybėmis?
11. Kokias jums aktualias problemas kelia šis filmas?
12. Kuo skyrėsi knygos „Mažasis princas“ skaitymas ir filmo žiūrėjimas? Kuris iš šių kūrinių paliko didesnę įspūdį? Kodėl?
13. Ar tai pavykusi literatūros kūrinio interpretacija? Pagrįskite.

Po filmo aptarimo mokiniams skiriama užduotis sukurti raštu šio filmo anoną, įsivaizduojant, kad filmas dar tik bus rodomas. Aptariama, kokie anonso tikslai (sudominti, informuoti), kaip toks tekstas turėtų būti kuriamas. Taikomas kaupiamasis vertinimas.

II. Vaidybinio filmo „Mažasis princas“ (rež. Arūnas Žebriūnas, 1966 m.) ištraukos aptarimas, lyginant su A. de Sent-Egziuperi „Mažuoju princu“ (2 pamokos)

Po kūrinio skaitymo 5 kl. arba, kaip rekomenduojama programoje, 7 kl. aptariant literatūros kūrinių ekranizacijas, galima pažiūrėti Arūno Žebriūno vaidybinio filmo „Mažasis princas“ ištrauką, kurioje

vaizduojamas mažojo princo apsilankymas mažosiose planetose (0.25.00–0.40.37). Vertėtų atkreipti mokinių dėmesį, kad tai pirmasis bandymas ekranizuoti A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį prinčą“ (žr. <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/19904/filmas-mazasis-princas>).

Arūno Žebriūno filmo „Mažasis princas“ (1966 m.) fragmento nuotrauka

Pažiūrėjus filmo ištrauką, iš pradžių rekomenduojama išklausti mokinių įspūdžių, vėliau pereiti prie kryptingesnių klausimų. Galimi klausimai:

- Ar jus sudomino šis filmas? Ar norėtumėte pažiūrėti jį visą? Kodėl?
- Kaip manote, kokiam žiūrovui jis skirtas: vaikams ar suaugusiems? Kodėl?
- Kokį įsivaizdavote mažąjį prinčą skaitydami knygą ir koks jis filme? Aptarkite jo išvaizdą, aprangą, vaidybą, įvertinkite, ar jaunajam aktoriui pavyko sukurti įtaigų herojaus paveikslą.
- Kokia filmo nuotaika? Ar ji artima kūrinio nuotakai, ar nuo jos skiriasi?
- Kokios planetos vaizduojamos filme? Ar princas jas aplanko tokia seka, kaip vaizduojama filme?
- Kaip manote, keli aktoriai vaidina šių planetų gyventojus? Kaip paaikšintumėte tokį režisieriaus sumanymą?
- Kokių planetų filme nebuvo? Kaip manote, ar reikėjo pavaizduoti visas planetas?

Išsiaiškinus šiuos klausimus galima mokinius suskirstyti į grupes, kiekvienai jų skiriant užduotį peržiūrėti dar vieną filmo fragmentą apie kurią nors planetą (karaliaus, garbėtroškos, geografo ir žibintininko) ir ją aptarti pagal pateiktus klausimus, pristatyti savo analizę:

- Palyginkite planetos vaizdą, kurią knygose (tekste, autoriaus iliustracijose) ir filme, koks pasaulis ir kaip vaizduojamas, kokia kuriama nuotaika.
- Palyginkite, kaip vaizduojamas šios planetos gyventojas knygose (tekste ir iliustracijose) ir filme (aptarkite jo išvaizdą, aprangą, kalbos intonacijas, veido išraišką, judesius).
- Įvertinkite, kuriame kūrinyje vaizduojamos planetos ir jos gyventojų paveikslas įtaigesnis. Kodėl?

Apibendrinant filmo ištraukos aptarimą, galima padiskutuoti, ar ši ekranizacija pavykusi, ar ji sudomintų vaikus šiandien, ką mokiniai patartų kino režisieriui, kuris norėtų sukurti šiuolaikinę šios knygos ekranizaciją vaikams. Taikomas kaupiamasis vertinimas.

Namų darbų užduotys. Po šio filmo ištraukos aptarimo mokiniams galima skirti pasirinktinai kūrybines namų darbų užduotis:

- sukurti įsivaizduojamo filmo pagal šį kūrinių reklaminių plakatą;
- sukurti vienos iš mažojo princo aplankytų planetų iliustraciją;
- sukurti pasakojimą arba iliustraciją apie mažojo prinčą aplankytą planetą, kuri nebuvo pavaizduota knygoje;

- aprašyti mažojo princo ir lakūno susitikimą po daugelio metų;
- sukurti mažojo princo laišką lakūnui, praėjus nuo jų išsiskyrimo daugeliui metų;
- sukurti pasakojimą apie mažojo princo atvykimą į šiuolaikinį pasaulį.

Literatūros kūrinio panaudojimo reklamoje aptarimo pavyzdys

(A. de Sent-Egziuperi „Mažasis princas“ ir Omnitel reklama, 1–2 pamokos)

„Omnitel“ paslaugos „Šeima“ reklaminiis vaizdo klipais

<https://www.youtube.com/watch?v=JCpUQbISJQA>

Aptariant su mokiniais reklamas, kuriose atpažįstame žinomus meno kūrinius, vertėtų atkreipti jų dėmesį, kad reklamų kūrėjai dažnai pasinaudoja labai gerai žinomų meno kūrinių idėjomis, veikėjais, siužetais, vaizdais, nes vartotojui daro poveikį tai, kas jam gerai atpažįstama. Tačiau svarbu su mokiniais aptarti, kaip tai daroma. Savitai, originaliai meno kūrinių pasinaudojusios reklamos gali juos populiarinti, o neetiškai, neskoningai pasinaudojus galima jiems pakenkti, sumenkinant jų meninę vertę. Taigi, skatinant mokinius tai pastebėti, ugdomas jų estetinis skonis, kritinis mąstymas.

Siūlomą Omnitel reklamą galima aptarti kaip etiško, pagarbaus santykio su literatūros kūrinio pavyzdį, kur kūrybiškai pasinaudojama pačia literatūros kūrinio idėja (žmonių bendrystės, tarpusavio ryšio svarba), veikėjais (mažuoju princu, lape, rože), vaizdais (planetomis – asteroidais), pabrėžiant kiekvieno žmogaus individualumą ir skirtingų kartų žmonių – šeimos ryšius, kuriuos pabrėžia mažojo princo skrydis, močiutės mezgamas šalis, pabaigoje ratu besisukančios planetos. Vertėtų atkreipti dėmesį, kad reklamoje dominuoja įtaigiai kuriamas vaizdas, todėl pirmiausia siekiama emocinio poveikio vartotojui, atpažįstančiam literatūros kūrinį, ir tik pačioje pabaigoje sakomas reklaminiis tekstas, kuris neužgožia meninio vaizdo. Galima būtų teigti, kad tokia reklama populiarina kūrinį, vis dėlto vertėtų atkreipti mokinių dėmesį, kad tai, visų pirma, yra meniškai sukurta komercinė reklama, kurios tikslas – informuoti pirkėją apie paslaugą ir įtikinti ją įsigyti. Siūlomus reklamos aptarimo klausimus mokytojas gali adaptuoti pagal savo mokinių pasiekimų lygį. Juos galima aptarti su visa klase, suskirstyti mokinius poromis ar grupėmis, pateikiant po vieną pasirinktą / nurodytą klausimą pagal mokinių pasiekimų lygį:

- Iš ko supratote, kad tai reklama?
- Kas reklamuojama?
- Ko siekiama šia reklama?

- Kokia mintis siūloma vartotojams?
- Kuo remdamiesi galėtumėte pagrįsti, kad reklamos kūrėjai pasinaudojo A. de Sent-Egziuperi „Mažuoju princu“? Aptarkite, kokius kūrinio veikėjus, vaizdus atpažįstate.
- Kas yra pagrindinis veikėjas reklamoje? Iš ko galime tai suprasti? Koks jam suteikiamas vaidmuo?
- Kuo reklamoje vaizduojamos planetos ir jų gyventojai vis dėlto skiriasi nuo literatūros kūrinyje vaizduojamų?
- Kas sieja vaizdus ir sakomą tekstą?
- Kodėl reklaminis tekstas sakomas tik pačioje reklamos pabaigoje? Kas juo pasakoma (kuriais žodžiais informuojama, kuriais įtikinama)?
- Kas jums daro didesnę poveikį: vaizdas reklamoje ar jos tekstas? Kodėl?
- Ar ši reklama taip pat gali būti laikoma meno kūrinium? Kodėl taip manote?
- Kaip vertinate tokį literatūros kūrinio panaudojimą reklamoje? Savo nuomonę pagrįskite.

Apibendrinant reklamos aptarimą, mokiniams galima iškelti diskusinį klausimą, kas padeda labiau stiprinti žmonių tarpusavio ryšius: gyvas, tiesioginis bendravimas ar technologijų teikiamos galimybės?

K. Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“ analizė.

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Mokysis kritinio mąstymo ir problemų sprendimo. Suvoks ryšius tarp romane vaizduojamų įvykių, apgins savo požiūrį, gebės remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes. Svarstys, pritaro ar prieštarauja pateikdami argumentų, analizuos kūrinio problemas, vertins teksto idėjas ir intencijas, susies jas su kitais tekstais, savo patirtimi ir nuostatomis.

Komunikavimo kompetencija. Mokysis žodžiu ir raštu apibūdinti žmogų, išreikšti bendrą įspūdį.

Pilietiškumo kompetencija. Komunikuodami apie romano problemas ugdysis gebėjimą sugyventi bendruomenėje, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Ugdysis socialinio sąmoningumo ir tarpusavio santykių kūrimo, atsakingo sprendimų priėmimo gebėjimus. Ugdys empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius: mokysis nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; analizuos savo ir kitų požiūrių panašumus ir skirtumus, supras vertybinių nuostatų svarbą.

Nagrinėjimo aspektai.

Šeima ir visuomenė literatūroje. Vaikų gyvenimo atspindžiai.

Žmogaus elgesys, jausmai, apsisprendimai sudėtingose situacijose. Pasitikėjimas savimi, orumas ir savigarba. Jautrumas kitam ir artimo meilė. Veikėjų paveikslai.

Pasakotojo santykis su vaizduojamu pasauliu. Pirmojo ir trečiojo asmens pasakojimas.

Mokinių veikla ir integravimo galimybės.

Ryškiausių romano veikėjų: Gilės Hopkins, Viljamo Ernesto, Agnesės Stouks - asmenybės bruožų, išvaizdos ir elgesio analizė.

Veikėjo charakterio raidos analizė - teksto supratimo užduotys (svarbu atskleisti Gilės Hopkins pokyčius, jos tapimą rūpestinga ir atsakinga).

Veikėjų vertinimas - nuomonės raiška apie romano veikėjus. Romano problemų (socialiai apaleisto, nereikalingo, nemylimo, neįgalaus vaiko) siejimas su gyvenimiška patirtimi ir vertybinėmis nuostatomis. Diskusija apie šeimą, jos vertybes, vaiko likimą. Siūlomoms temoms: „Ko reikia laimingai vaikystei?“, „Kodėl Gilė nelaimingas vaikas?“

Laiškas kūrinio veikėjui; kūrinio veikėjo (Gilės Hopkins) laiškas mamai.

Literatūra (nuorodos mokytojui). <https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1998-nr-2-9/tiltas-is-vaikystes-i-gyvenima/> Marija Nikolajevna. Tiltas iš vaikystės į gyvenimą.

6 klasė

Pavyzdžiai rengiami.

7 klasė

Dž. R. Tolkino „Hobitas“ analizė.

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Mokysis kritinio mąstymo ir problemų sprendimo. Dalyvaus diskusijose vertindami kūrinio herojų charakterius, sugebės paaiškinti, kodėl rašytojas naudoja konkretų charakterį.

Komunikavimo

kompetencija. Komunikavimo kompetenciją mokiniai ugdysis gebėdami žodžiu atpasakoti tekstą, diskutuoti.

Kūrybiškumo

kompetencija. Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdysis savarankiškai raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Ugdysis asmens savimonės ir savitvardos įgūdžius; analizuos

įvairias situacijas ir mokysis įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, nevirtę ir nusivylimą); taip pat analizuos ir įvardys bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą, šeimą), gebės paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.

Nagrinėjimo aspektai.

Fantastinė literatūra.

Fantastikos poveikis žmogui. Iššūkiai ir patirtys, kurios padeda bręsti.

Kelionė – kaip pasakojimo principas. Herojų ir antiherojų kova, vietos, laiko ir erdvės ryšiai epikos kūrinyje.

Mokinių veikla ir integravimo galimybės.

Apysakos-pasakos veikėjų, laiko, erdvės ir siužeto analizė. Teksto supratimo užduotys.

Teksto atpasakojimas žodžiu.

Bilbo Beginso charakterio raida - svarbiausių epizodų analizė, veikėjo vertinimas. Veikėjo portreto kūrimas ir pristatymas klasėje.

Diskusija tema: „Kaip įveikti kelionės sunkumus ir išsaugoti draugystę?“

Samprotavimo pastraipos apie draugystę ir herojiškumą.

Žmogaus ir bendruomenės vertybių sankirta romane - teksto supratimo užduotys, diskusija.

Samprotavimo rašinys apie kelionių teikiamą gyvenimo džiaugsmą ir keliamus pavojus.

Herojaus ir antiherojaus dienoraštis; laiškas Bilbui Beginsui.

Literatūra (nuorodos mokytojui).

Justinas Rakita. Jeigu netapsite kaip hobitai. <https://www.bernardinai.lt/2013-01-07-justinas-rakita-jeigu-netapsite-kaip-hobitai/>

„Hobitas“: kaip tapti didvyriu. <https://www.bernardinai.lt/2012-12-07-hobitai-zmogiskuju-ir-krikscioniskuju-vertybiu-liudytojai/>

Gabija Kiaušaitė. „Hobitas“: pasaka, netikėtai peraugusi į didingą epopėją.

<https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-4-84/hobitas-pasaka-netiketai-peraugusi-i-didinga-epopeja/>

8 klasė

LITERATŪROS IR KULTŪROS PAŽINIMO UŽDUOTIS Ieva Simonaitytė. Įvadinė pamoka. 8 klasė

Ugdomos kompetencijos

Komunikavimo kompetencija. Mokiniai atlikdami užduotis gebės bendrauti su auditorija, atsižvelgdami į kalbėjimo tikslą, situaciją ir adresatą, gebės interpretuoti tekstą, parengti pranešimą.

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai gebės suvokti ir apibūdinti bendresnes Lietuvos literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo tendencijas bei jų sąsajas su literatūrine ir kultūrine tradicija, su kultūriniais herojais, simboliais ir stereotipais, gebės palyginti įvairius literatūrinius ir kultūrinius reiškinius bei išvelgti jų tarpusavio sąsajas.

Pažinimo kompetencija. Mokiniai atlikdami užduotis gebės taikyti aktyvaus klausymosi strategijas, tikslingai ir atsakingai atsirinkdami informaciją, kritiškai reflektuodami, susiedami naują informaciją su jau žinoma.

Užduotis

Peržiūrėkite dokumentinį filmą, kuriame rašytojas Juozas Baltušis kalbina Ievą Simonaitytę, ir atsakykite į klausimus. Vaizdo įrašo prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=aJU030T212k>

1. Kokia buvo Ievos Simonaitytės vaikystė? Nurodykite bent du pačios rašytojos minimus dalykus.
2. Ko rašytoja prašo nereikalauti? Kaip manote, kodėl?
3. Ką apie pamario kraštą kalba Juozas Baltušis? Koks likimas šiai vietai teko?
4. Kokiomis priemonėmis buvo stengiamasi nutautinti kraštą?
5. Kaip Juozas Baltušis vadina rašytoją Ievą Simonaitytę? Pacituokite.
6. Kuo Ieva Simonaitytė papildė lietuvių literatūrą?
7. Pabaikite mintį: *Jeigu ne Ieva Simonaitytė, ...*
8. Kur gimė dauguma rašytojos kūrinų siužetų?
9. Dėl ko Juozas Baltušis priekaištuoja Ieva Simonaitytei, o ji – Juozui Baltušiu?
10. Kuo buvo apkaltinta Ieva Simonaitytė? Kaip ji sureagavo į tokius kaltinimus?
11. Kokios teisės neturėjo lietuviai?
12. Kokį ir kieno eilėraščių deklamuoja rašytoja? Kaip tai susiję su jos gyvenimo rūpesčiu?

ILGOJO SKAITYMO VEIKLŲ PLANAVIMAS 8 KLASĖJE. M. HADDON. „TAS KEISTAS NUTIKIMAS ŠUNIUI NAKTĮ“

Pirmas pavyzdys (6–8 pamokos).

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai ugdomi kultūrinį išprusimą ir kultūrinę raišką, skaitydami, nagrinėdami, interpretuodami, vertindami literatūros kūrinių ir jų lygindami su kitais literatūros kūriniais, kultūros tekstais, taisyklinga, aiškia bei turininga kalba rengdami kūrinių ir savo tyrimų pristatymus, rašydami rašinius, diskutuodami.

Pažinimo kompetencija. Šią kompetenciją mokiniai ugdomi nagrinėdami didesnės apimties literatūros kūrinių (romaną), mokydamiesi jų suprasti kaip meninę visumą: aptardami jo žanrą, struktūrą, tematiką, problemas, pasakojimo perspektyvą, veikėjų portretus, vartodami tam reikalingas literatūros teorijos sąvokas; kritinį mąstymą ir problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdomi vertindami veikėjų poelgius, analizuodami priežasčių ir pasekmių ryšius, darydami išvadas, siūlydami galimus problemų sprendimus; mokėjimo mokytis gebėjimus ugdomi taikydami įvairias bendradarbiavimo ir skaitymo strategijas (*diskusijų, planavimo, paskutinį žodį suteikite man, reikšminių žodžių radimo, klausimų–atsakymų, problemų sprendimo, kūrinio idėjų vizualizacijos*), įsivertindami savo veiklos rezultatus.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas, mokydamiesi dirbti grupėmis, nagrinėdami kūrinių, samprotaudami apie jame vaizduojamus įvykius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais informacijos šaltiniais, pristatydami kūrinio aptarimo rezultatus, taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami, interpretuodami kūrinių, jų lygindami su kitais kūriniais, kultūros tekstais (dokumentiniais, vaidybiniais filmais), rinkdami, siedami ir kritiškai vertindami kūrybai reikalingą informaciją. Generavimo ir kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi keldami originalias kino scenarijų, socialinių reklamų kūrimo idėjas ir jas įgyvendindami, siūlydami žmonių, turinčių negalią ar sutrikimų, problemų sprendimus.

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi gebėjimus gerbti kitus žmones, jų teises ir laisves, skaitydami kūrinius apie fizinę ar psichinę negalią, sutrikimus, kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose; kultūringai keldami problemas, siūlydami sprendimus, inicijuodami projektus.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti žmonių, turinčių fizinę ar psichinę negalią, sutrikimų emocijas ir savijautą kūriniuose vaizduojamose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius, atpažįsta elgesio, mąstymo stereotipus, juos analizuoja, vertina, paaiškina, kaip žmogaus elgesys veikia žmones, modeliuoja galimas socialinio elgesio situacijas, numatydamas pasekmes. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinant pasekmes gebėjimus mokiniai ugdomi, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis užduočių atlikimui ir planuoja jas įveikti; apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis; geba apmąstyti, įvertinti savo ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes ir panaudoti jas bendruomenės gerovei.

Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi kurdami literatūros kūrinių pristatymo, tyrimo pateiktis, vaizdo siužetus (filmų fragmentus, socialines reklamas). Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kai kūrybiškai naudojasi interneto galimybėmis.

1. Savarankiškas knygos skaitymas individualiai.

1.1. Mokiniai visą kūrinių skaito individualiai, taikydami *teksto žymėjimo* strategiją:

! veikėjo mintys, kurios labai gerai atskleidžia išskirtinį jo mąstymą, charakterį;

- + veikėjo mintys, kurioms pritariate;
- veikėjo mintys, kurioms nepritariate, kuriomis abejojate;
- ? veikėjo mintys, kurios skatina diskutuoti, susimąstyti.

1.2. Mokiniais skiriama užduotis išrašyti iš knygos po 5 veikėjo mintis iš tų, kurias pasižymėjo 1.1 užduotyje nurodytais sutartiniais ženklais (pageidautina, kad tai būtų įvairiais ženklais pažymėtos mintys).

2. Kūrinio pirminis supratimas, visumos aptarimas, pirminės diskusijos, dirbant grupėmis.

2.1. Mokiniai supažindinami su numatomomis užduotimis ir kaupiamojo vertinimo kriterijais (jie detalizuoti toliau):

<p>Užduotys</p> <p>1 užduotis. Individualus darbas ir grupių diskusijos, taikant strategijas teksto žymėjimas ir paskutinį žodį suteikite man. (10 taškų)</p> <p>2 užduotis. Kūrinio analizė pasirinktu aspektu, dirbant grupėje (30 taškų):</p> <ul style="list-style-type: none">
◦ kūrinio analizė, taikant klausimų-atsakymų strategiją;
◦ plakato rengimas;
◦ grupės darbo rezultatų pristatymas. <p>3 užduotis. Atsakymai į kitų grupių klausimus. (5 taškai)</p>
--

2.2. Per pirmąsias kūrinio analizės pamokas susipažįstama su knygos autoriumi, aptariamos kūrinio žanro, struktūros ypatybės, pasakojimo perspektyva, tematika ir problematika, mokiniai siūlo klausimus, kuriuos, jų supratimu, svarbu aptarti, dirbant grupėse.

2.3. Strategijos „Paskutinį žodį suteikite man“ taikymas, dirbant grupėse.

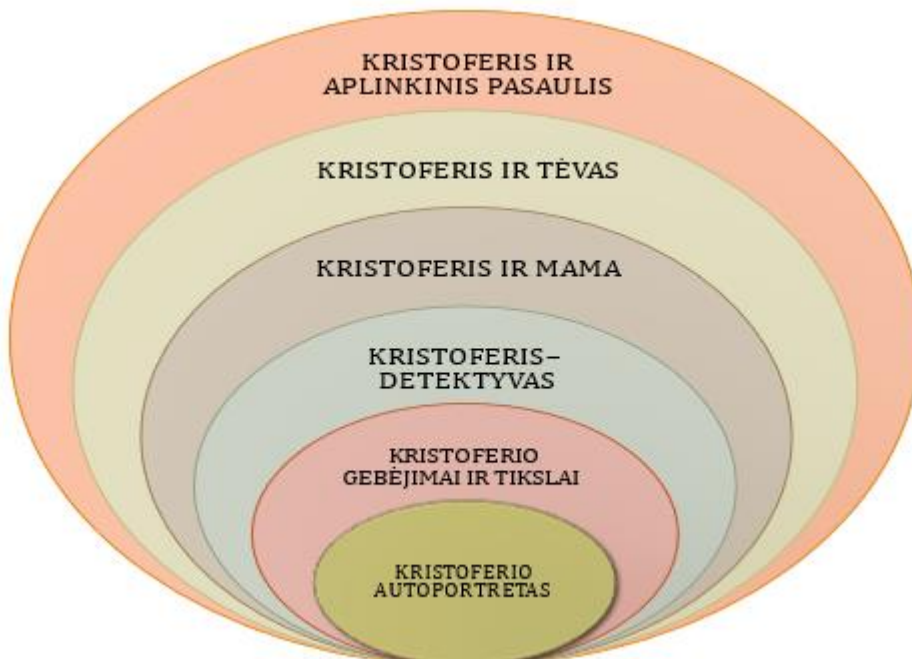
- Mokytojas kiekvienam mokiniui padalija po 3 korteles ir prašo kiekvienoje iš jų užrašyti po vieną pasirinktą sakinį iš kūrinio (žr. 1.2 užduotį), o kitoje kortelės pusėje – savo komentarą apie cituojamą mintį.
- Mokiniai susiburia į grupes po 4–5.
- Visi kiekvienos grupės nariai perskaito po vieną kortelėje įrašytą sakinį.
- Po to visi turi aptarti pirmojo skaičiavimo sakinį: iš pradžių prisiminti, koks veikėjas, kokioje situacijoje, kam / kodėl šią mintį pasakė (jei draugai neprisimena, sakinį pacitavęs mokinys turi jiems priminti citatos kontekstą), po to kiekvienas grupės narys turi pasakyti savo nuomonę apie šią mintį. Kai visi savo nuomonę pasako, galutinį žodį taria mokinys, kuris pacitavo tą sakinį – perskaito savo komentarą, parašytą kitoje kortelės pusėje.
- Tuomet ta pati procedūra kartojama, aptariant antro skaičiavimo pirmą teiginį ir t.t.
- Kai aptariami pirmieji visų grupės narių sakiniai, tuomet visi skaito antruosius sakinius ir vėl visas kartojama, kol aptariamos visos kortelės.

- Kiekvienas grupės narys apmąsto raštu grupės diskusiją, aptardamas, kokie sakiniai buvo interpretuojami panašiai, o kurių interpretacijos skyrėsi, kodėl. Kuriuos teiginius jis būtų linkęs komentuoti kitaip, išklauses grupės draugų nuomones, kodėl.

Pamokos eigoje mokytojas stebi mokinių diskusijas, o pamokos pabaigoje surenka visų korteles su komentarais ir refleksijas. Atliktas individualias užduotis įvertina kaupiamaisiais taškais.

3. Kūrinio visumos aptarimas, analizės aspektų pristatymas, mokinių skirstymas į grupes.

Kad mokiniai geriau suprastų kūrinio visumą, po pirminio kūrinio aptarimo mokytojas, remdamasis mokinių pastebėjimais, numato galimus kūrinio analizės aspektus (temas) ir iš pradžių pristato jas mokiniams kaip *veno diagramą*, klausdamas, ką ši diagrama atskleidžia apie pagrindinį veikėją (temų sąsajos galėtų būti įvairiai interpretuojamos: kiekvienas iš koncentrinėse ratų atskleidžia tam tikrą Kristoferio gyvenimo problemą, jo santykius su aplinkiniais, didėjantys ratai žymi jo gyvenimo kelionę, patiriamus pokyčius, kai jis yra priverstas išeiti iš labai uždaro savo pasaulio, artimos, jam atrodžiusios saugios aplinkos ir nuolat žengti į jam nepažįstamą pasaulį, įveikti iššūkius ir tokiu būdu plėsti jo pažinimo ribas). Šią diagramą mokiniams galima pristatyti prieš kūrinio analizę arba po jos, apibendrinant mokinių pristatytas temas; taip pat pasiūlyti mokiniams patiems sukurti schemą, vaizduojančią šių aspektų (temų) ryšius.

Aptarus kūrinio tematiką ir pagrindinę idėją, mokiniai vėl skirstomi į naujas grupes, kiekviena grupė pasirenka vieną iš diagramoje nurodytų kūrinio analizės aspektų (temų):

4. Kūrinio analizė pasirinktu aspektu (tema), dirbant grupėmis (klausimų-atsakymų, problemų sprendimo strategija).

Analizuoti kūrinį pasirinkta tema galima įvairiais būdais. Toliau siūlomi du galimi variantai: pirmajame yra daugiau mokytojo pagalbos, vadovavimo, taigi mokiniams suteikiama mažiau autonomijos, o antrajame daugiau savarankiško darbo, mokiniai turi daugiau autonomijos. Taigi juos rekomenduojama rinktis atsižvelgiant į klasės / mokinių grupės galimybes, pritaikyti konkrečiai klasei / mokinių grupei:

I variantas

1 užduotis

Aptarkite pasirinktą temą, nagrinėdami nurodytus skyrius ir atsakydami į pateiktus klausimus. Užpildykite grupės klausimų-atsakymų lentelę.

Klausimai	Atsakymai

I. KRISTOFERIO AUTOPORTRETAS

Ką ir kaip Kristoferis kalba, mąsto, supranta apie save? Ką iš to kalbėjimo mes apie jį sužinome ir suprantame? Kaip Kristoferis sprendžia jam kilusias problemas? Kas ir kaip jam galėtų padėti spręsti?

Skyriai: 29, 37, 59, 67, 73, 113, 131, 163, 223, 229.

II. KRISTOFERIO GEBĖJIMAI IR TIKSLAI

Kokių ypatingų gabumų, pomėgių turėjo Kristoferis? Ko jis siekė, kaip jam sekėsi siekti šių tikslų? Kokių problemų jam kilo? Ar jis jas išsprendė? Kokius siūlytumėte kitus jo problemų sprendimo būdus?

Skyriai: 83, 101, 127, 139, 151, 163, 173, 233.

III. KRISTOFERIS – DETEKTYVAS

Kodėl Kristoferis tapo detektyvu? Ar jis turėjo tikram detektyvui reikalingų gebėjimų? Ką jis ištyrė ir kokios buvo to tyrimo pasekmės? Kokių problemų kilo Kristoferiui atliekant detektyvinį tyrimą? Kaip jis jas sprendė? Kas ir kaip jam galėjo padėti jas išspręsti?

Skyriai: 7, 19, 59, 67, 79, 89, 97, 107, 149, 157, 179, 193, 199.

IV. KRISTOFERIS IR MAMA

Kokia buvo Kristoferio mama? Kokie jos ir Kristoferio santykiai? Kokių jiems kilo tarpusavio santykių problemų? Kodėl mama jį paliko? Kaip vertinate abiejų veikėjų elgesį? Kokius siūlytumėte jiems kilusių problemų sprendimo būdus?

Skyriai: 43, 53, 61, 149, 157, 227, 233.

V. KRISTOFERIS IR TĖVAS

Koks buvo Kristoferio tėvas? Kokie jų santykiai? Kodėl jie pašlijo? Kaip veikėjai sprendė jiems kilusias tarpusavio problemas? Ar pavyko išspręsti konfliktą? Kaip vertinate abiejų veikėjų elgesį? Kokius matote alternatyvius jų tarpusavio santykių problemų sprendimo būdus?

Skyriai: 31, 41, 79, 103, 127, 137, 149, 157, 167, 179, 227, 233.

VI. KRISTOFERIS IR APLINKINIS PASAULIS

Kuo skyrėsi Kristoferio elgesys, savijauta jam būnant pažįstamoje ir nepažįstamoje aplinkoje (namuose, mokykloje, miestelyje ir keliaujant į Londoną)? Kokie jo santykiai su žmonėmis, ką iš to sužinome, suprantame apie Kristoferį? Kokių problemų kilo Kristoferiui? Kaip jis jas sprendė? Kas ir kaip jam dar galėjo padėti jas spręsti?

Skyriai: 11, 17, 23, 47, 59, 71, 97, 163, 179, 181, 191, 197, 211, 223, 227.

2 užduotis

Remdamiesi savo atsakymais į klausimus, parenkite kūrinio pristatymo pasirinkta tema plakatą, kuriame būtų:

- išrašyti temos reikšminiai žodžiai;
- nupieštos temą atskleidžiančios vaizdinės detalės;
- suformuluota pagrindinė problema;
- suformuluoti temą apibendrinantys teiginiai (priežastys – pasekmės, išvados).

Mokiniai supažindinami su kūrinio analizės ir pristatymo žodžiu vertinimo kriterijais:

- temos analizės išsamumas;
- gebėjimas pagrįsti savo įžvalgas, išvadas;
- įžvalgų gilumas, savitumas;
- gebėjimas išvelgti kūrinio sąsajas su šiandienos realijomis;
- gebėjimas siūlyti konstruktyvius kūrinyje keliamų problemų sprendimus;
- gebėjimas bendrauti su auditorija (įtikinamai, įtaigiai pristatyti savo interpretaciją, sudominti, išlaikyti klausytojų dėmesį);
- gebėjimas tiksliai, išsamiai, atsakyti į klasės draugų klausimus, pagrįsti savo požiūrį svariais argumentais;

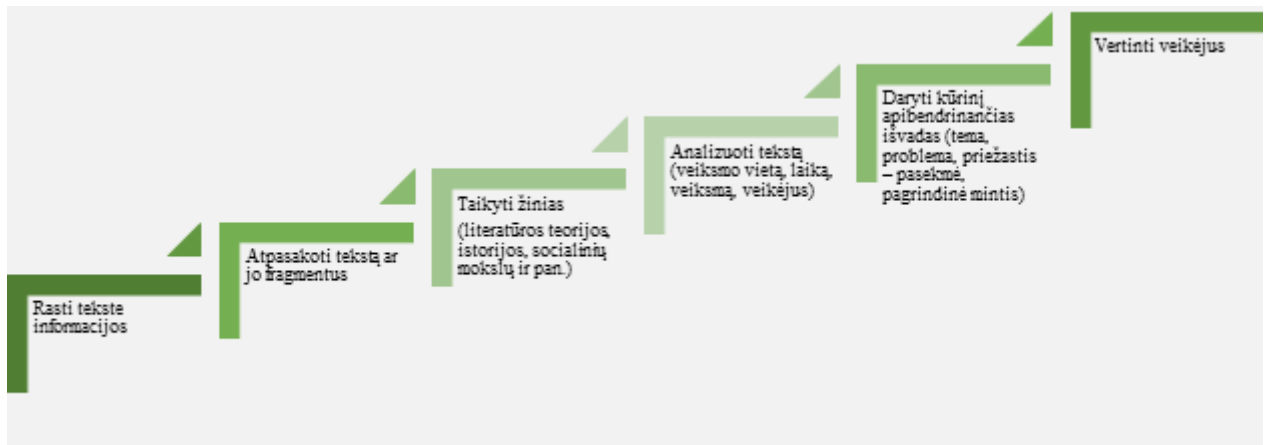
- pasirinkto kalbėjimo stiliaus tinkamumas;
- kalbos turtingumas, taisyklingumas.

II variantas

Pasirinkę temą, mokiniai dalijasi darbais, savarankiškai dirba su tekstu, tardamiesi, kuriuos skyrius rinksis analizuoti, atlieka nurodytas užduotis.

1 užduotis

Remdamiesi pasirinktais / nurodytais skyriais, suformuluokite 6–8 skirtingo sudėtingumo klausimus pasirinkta tema ir raštu į juos atsakykite pildydami klausimų–atsakymų lentelę. Formuluodami klausimus, remkitės schema, padedančia suprasti, kokio sudėtingumo jūsų klausimas.

Klausimai	Atsakymai

Klausimų ir atsakymų vertinimo kriterijai:

- Ar klausimas susijęs su tema?
- Ar klausimai išsamiai padeda išanalizuoti temą?
- Ar klausimai skatina atidžiai nagrinėti tekstą, mąstyti, spręsti problemas?
- Ar atsakymai išsamūs, pagrįsti tekstu?
- Ar klausimai ir atsakymai parašyti taisyklinga kalba?

2 užduotis

Remdamiesi savo atsakymais į klausimus, parenkite kūrinio pristatymo pasirinkta tema plakata, kuriame būtų:

- išrašyti temos reikšminiai žodžiai;
- nupieštos temą atskleidžiančios vaizdinės detalės;
- suformuluota pagrindinė problema;
- suformuluoti temą apibendrinantys teiginiai (priežastys – pasekmės, išvados).

Pasvarstykite, ar šiuolaikinėje visuomenėje sprendžiamos tokių žmonių kaip Kristoferis problemos. Pateikite pasiūlymų, kaip jas būtų galima spręsti.

Mokiniai supažindinami su kūrinio analizės ir pristatymo žodžiu vertinimo kriterijais:

- temos analizės išsamumas;
- gebėjimas pagrįsti savo įžvalgas, išvadas;
- įžvalgų gilumas, savitumas;
- gebėjimas įžvelgti kūrinio sąsajas su šiandienos realijomis;
- gebėjimas siūlyti konstruktyvius kūrinyje keliamų problemų sprendimus;
- gebėjimas bendrauti su auditorija (įtikinamai, įtaigiai pristatyti savo interpretaciją, sudominti, išlaikyti klausytojų dėmesį);
- gebėjimas tiksliai, išsamiai, atsakyti į klasės draugų klausimus, pagrįsti savo požiūrį svariais argumentais;
- pasirinkto kalbėjimo stiliaus tinkamumas;
- kalbos turtingumas, taisyklingumas.

5. Darbo pristatymas ir rezultatų aptarimas, mokinių refleksija, įsivertinimas. Mokinių darbai vertinami pažymiu.

6. Galimos šio kūrinio sąsajos su kitais literatūros kūriniais ir kultūros tekstais.

Aptariant šią knygą galimos įvairios sąsajos su kitais literatūros kūriniais ir kultūros tekstais:

· prisiminti ankstesnėse klasėse skaitytus kūrinius apie kitokius vaikus, turinčius fizinę ar psichinę negalią, kokį nors sutrikimą (pvz., V. Voter (V. Vawter). „Laikraščiu

berniukas“, Dž. Boin (J. Boyne). „Baisus dalykas, nutikęs Barnabiui Broketui“, A. Maršalo (A. Marshall) „Aš moku šokinėti per balas“, F. H. Burnet. „Paslaptingas sodas“, V. Juknaitės „Tariamasis iš tamsos“ ir kt.), juos palyginti;

· aptarti mokytojo siūlomas ištraukas iš biografinių knygų, dokumentinių ar vaidybinių filmų šia tema:

- Nick Vujicic, „Gyvenimas be ribų. Įkvepianti tikra istorija, kaip įveikti iššūkius ir atrasti gyvenimo kelią“, Vilnius: Alma littera, 2015;
- dokumentinio filmo „Nėra rankų, nėra kojų, nėra problemų“ apie Niką Vujičičių anonsinis filmukas: <https://www.youtube.com/watch?v=B-Uuq6bWXig>
- dokumentinis filmas „Baltam skersgatvy“ apie proto negalią turinčius Užupyje įsikūrusio dienos centro „Šviesa“ lankytojus; rež. J. Matonis, 2012 m., prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=ZhZK3A_fSuQ
- vaidybinis filmas „Lietaus žmogus“ apie jaunuolį, kuris rūpinasi autizmu sergančiu broliu, rež. B. Levinson 1988;
- vaidybinis filmas „Ypatingieji“ apie organizaciją, padedančią sunkias autizmo formas turintiems vaikams ir paaugliams, dviejų darbuotojų pastangas rasti naujus gydymo būdus, istorija paremta tikrais faktais, rež. Olivier Nakache, Éric Toledano, 2020 m.

· atlikti tyrimus, renkant medžiagą apie garsius mokslo, meno žmones, kurie turėjo / turi negalią ar sutrikimą, pristatyti jų gyvenimo istorijas;

· analizuoti socialines reklamas viešosiose erdvėse, per TV, visuomenėje vykdomus socialinius, meno projektus šia tema, jų poveikį visuomenės nuostatoms, elgesiui:

I. Trumpametražiai filmai:

„Vargšas muzikantas“

<https://www.negalia.lt/galerij/filmoteka/socialines-provokacijos/>

„Grožio simfonija“

<https://www.negalia.lt/galerij/filmoteka/socialines-provokacijos/>

„Keiskime ne tik plyteles, bet ir mąstymą“

<https://www.negalia.lt/galerij/filmoteka/keiskime-ne-tik-plyteles-bet-ir-mastyma/>

II. Socialinės reklamos:

<https://www.negalia.lt/galerij/filmoteka/socialine-reklama/>

<http://web.vu.lt/ittc/e.rackauskas/2013/02/15/puiki-socialine-reklama/>

<https://www.youtube.com/watch?v=cy8KrEHEeCI>

III. Neįgaliųjų integravimo į visuomenę pavyzdžiai, meniniai projektai:

• Lietuvos integratyvaus meno projektų svetainė:

<https://implietuva.org/muzika/>

• Geros istorijos. Integracija, įtrauktis, empatija ar tiesiog žmogiškumas:

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000214366/geros-istorijos-integracija-itrauktis-empatiija-ar-tiesiog-zmogiskumas>

• Fotografo Ramūno Danisevičiaus fotopasakojimas „Mažas Didelis Žmogus“:

<https://www.bernardinai.lt/2019-05-11-mazas-didelis-zmogus/>

• LRT kviečia keisti požiūrį į darbuotojus su negalia:

<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/1060085/lrt-kviecia-keisti-poziuri-i-darbuotojus-su-negalia>

IV. Socialinių reklamų poveikio tyrimai:

• Socialinės lauko reklamos „Aš ne daunas, aš – žmogus“ poveikio tyrimą galima rasti <https://www.jcdecaux.lt/naujienos/socialine-reklama-lauke>

· dalintis idėjomis apie tai, kaip galima spręsti fizinę ar psichinę negalią, sutrikimų turinčių žmonių gyvenimą;

· diskutuoti apie visuomenėje įsigalėjusius stereotipus, kuriais remiantis yra vertinami kitokie žmonės, aptarti visuomenėje vykstančius pozityvius pokyčius;

· rašyti samprotavimo rašinius, remdamiesi literatūrine ir / ar kultūrine, asmenine patirtimi:

- *Ką reiškia būti kitokiam?*
- *Ar sunku būti kitokiam?*
- *Knyga, įkvepianti būti geresniam*
- *Knyga, padedanti tapti stipresniam*
- *Knyga, pakeitusi mano požiūrį į kitokį žmogų*
- *Knyga, padėjusi suprasti kitokį žmogų*
- *Pažintis su kitokiu žmogumi*

· kurti kino scenarijų, socialinę reklamą, filmą pagal pasirinktą kūrinį ar remdamiesi pastebėjimais apie problemas, su kuriomis mūsų visuomenėje susiduria negalia ar sutrikimą turintys žmonės.

Antras pavyzdys

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai ugdomi kultūrinį išprusimą ir kultūrinę raišką, skaitydami, nagrinėdami, interpretuodami, vertindami literatūros kūrinį ir jį lygindami su kitais literatūros kūriniais, kultūros tekstais, taisyklinga, aiškia bei turininga kalba pristatydami savo interpretacijas, rašydami rašinius, diskutuodami.

Pažinimo kompetencija. Šią kompetenciją mokiniai ugdomi analizuodami, interpretuodami didesnės apimties literatūros kūrinį (romaną): veikėjų portretus, vartodami tam reikalingas literatūros teorijos sąvokas.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi taisyklingai kalbėdami ir rašydami kūrinio analizę, samprotavimo rašinį, mokydamiesi pasirinkti tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas, dirbti individualiai, poromis ar grupėmis.

Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdomi analizuodami, interpretuodami kūrinį, jį lygindami su kitais kūriniais, žvelgdami į kūrinį kelias problemas iš skirtingų perspektyvų, jas analizuodami.

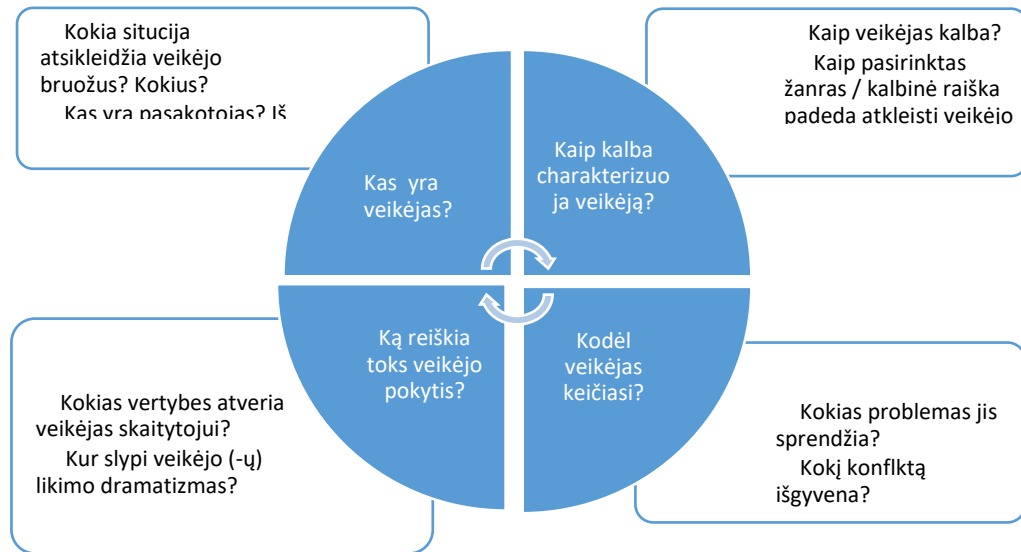
Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi gebėjimus gerbti kitus žmones, jų teises ir laisves, kurti ir puoselėti teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose, kultūringai kelti problemas.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti kūrinį vaizduojamų žmonių emocijas ir savijautą; lygina savo ir kitų požiūrius, atpažįsta elgesio, mąstymo stereotipus, juos analizuoja, vertina. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinant pasekmes gebėjimus mokiniai ugdomi, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis užduočių atlikimui ir planuoja jas įveikti.

Analizės aspektai

Veikėjo paveikslą analizė remiantis konkrečių situacijų analize.

Pagrindinio ir šalutinių veikėjų santykiai, jų vaidmuo ir poveikis pagrindinio veikėjo elgesiui.

1 uždutis (ją mokiniai gali atlikti individualiai arba dirbdami grupėmis)

Skaitydami tikslingai pasirinktas ištraukas, atskleiskite Kristoferio ir antraeilų veikėjų paveikslus. Pasirinkite konkrečią situaciją ir ją aptarkite, remdamiesi šiais klausimais:

- 1) kas vyksta konkrečioje situacijoje?
- 2) kaip elgiasi veikėjas?
- 3) kaip jis kalba?
- 4) kodėl jis taip elgiasi?
- 5) ką tai reiškia?

Aukštesniųjų pasiekimų mokiniams galima skirti kitokią uždutį, kur reikia gebėti keisti pasakojimo perspektyvą, į problemą žvelgti iš skirtingų perspektyvų. Tokios uždutys moko nestereotipiškai mąstyti.

Uždutis

Pristatykite pagrindinį veikėją skirtingų veikėjų (paties Kristoferio, tėvo, Siobenės, motinos) akimis.

2 uždutis (detali teksto ištraukos analizė)

Raštu išanalizuokite 229 romano skyrių apie mėgstamą Kristoferio sapną. Gali padėti nukreipiamieji klausimai:

- Kokie veikėjo troškimai? Iš ko jie atpažįstami tekste?
- Kaip sapne jis jaučiasi būdamas vienas ir kaip šalia kitų žmonių? Argumentuokite tekstu.
- Kodėl veikėjas atsibunda laimingas? Pateikite savo nuomonę ir paaiškinkite, kodėl taip manote? Kas tekste leidžia taip teigti?

3 uždutis (kūrinio analizės apibendrinimas, kūrinių lyginimas)

Rašinsys pagal citatą *Rūpestis yra tikroji meilės savastis* (V. Juknaitė)

Parašykite 250–300 žodžių rašinį ir pagrįskite šią mintį remdamiesi V. Juknaitės esė „Išsiduosi. Balsu“ ir M. Hedono romanu „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“. Planuodami galite remtis vaikų mintimis (citatomis) iš V. Juknaitės pokalbių knygos „Tariamasis iš tamsos“:

V. J. O kas yra meilė?

Jonas, 6 kl. Meilė yra bendravimas gal. Atsidavimas kitam.

V. J. Kas gi ji yra, meilė, kad žmogui ji tokia svarbi?

Liudas, 6 kl. Sunku pasakyti. Gal kažkas panašaus į bendravimą...<...> Tiesiog to žmogaus ...jo... Padėjimas jam... užjautimas... Supratimas ir... na, taip...

V. J. Nori pasakyti, kad be meilės neišgyvensi?

Liudas. Į meilę sueina daug jausmų. Įeina ir užuojauta, ir gailėstis, ir gal net pyktis – visi jausmai. Meilė ir yra visi jausmai. Tu esi jau susirišęs, Jis turi tavo. Ir tu turi jo.

V. J. Ar meilė yra tai, kas žmogui duota? Ar jos taip pat reikėjo išmokti?

Elzė, 6 kl. Meilės vaikas išmoksta, jei yra jį mylinčių žmonių. Aš meilės išmokau.

(Iš knygos V. Juknaitė, „Tariamasis iš tamsos“, V. 2007)

Dalis šių ir kitų užduočių skelbiamos „Lituanistų avilyje“

<https://smm.vma.lm.lt/course/view.php?id=3#section-2>

LITERATŪRA IR REKLAMA 8 KLASĖJE (4 pamokos)

Naujojoje programoje siūloma 8 klasėje, skaitant grožinę literatūrą, aptarti, analizuoti ir lyginti kitų medijų tekstus: dailės ir muzikos kūrinius, kino filmus, serialus, vaizdo įrašus, spektaklius, socialinę reklamą ir kitus multimodalius tekstus. Siūlomas pavyzdys, kaip reklamos aptarimas gali būti siejamas su skaitytais literatūros kūriniais planuojant pamokų ciklą tema „Senas žmogus visuomenėje“.

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Kultūrinį išprusimą mokiniai ugdomi skaitydami, nagrinėdami, interpretuodami, lygindami ir vertindami lietuvių bei pasaulio literatūros kūrinius, multimodalius tekstus (reklamas) apie senų žmonių gyvenimą praeities ir šių laikų visuomenėje, mokosi atpažinti ir kritiškai vertinti visuomenėje įsigalėjusius mąstymo ir elgesio stereotipus; kultūrinę raišką mokiniai ugdomi reikšdami mintis, kurdami pasakojimus ar socialinių reklamų projektus taisyklinga, aiškia bei turininga kalba.

Pažinimo kompetencija. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdomi, nagrinėdami literatūros kūrinuose vaizduojamus senų žmonių portretus, keldami aktualias jų gyvenimo problemas, diskutuodami apie galimus jų sprendimus. Mokėjimo mokytis gebėjimus ugdomi planuodami individualaus ar grupinio darbo veiklas, tikslingai ir tinkamai vartodami literatūros teorijos sąvokas.

Komunikavimo kompetencija. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi, taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas, kalbėdami apie skaitymo metu patirtus jausmus ir pažintas vertybes, pristatydami socialinės reklamos projektus, sukurtus pasakojimus. Pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus mokiniai ugdomi aptardami reklamos tikslus, žodinius, vaizdinius ir garsinius pasakojimo kūrimo būdus.

Kūrybiškumo kompetencija. Generavimo ir kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kurdami socialinės reklamos projektus, pasakojimus, atskleisdami savo požiūrį klasės draugų keliamas problemas ir siūlomus jų sprendimo būdus, dalydamiesi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais. Kurdami asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, pristatydami savo idėjas, mokiniai atsižvelgia į etikos ir intelektualinės nuosavybės normas. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdomi, vertindami savo ir kitų kūrybinių darbų naujumą, aktualumą, poveikumą, apmąstydami ir vertindami savo ir kitų kūrybos procesą, įvardydami savo sėkmes ir nesėkmes.

Pilietiškumo kompetencija. Pilietinį tapatumą ir pilietinę galią mokiniai ugdomi, vertindami grožinio ir multimodalaus teksto (reklamos) intenciją, turinį, raišką, poveikį adresatui, reikšdami mintis ir jausmus sklandžiai, aiškiai, turtinga kalba; reikšdami argumentuotą asmeninį požiūrį į analizuojamus ar klasės draugų reklamų projektuose pristatomus įvykius, reiškinius ar tekstus; pagarbą seno žmogaus teisėms, laisvėms ir poreikiams mokiniai ugdomi, aptardami aktualias socialines problemas, dalydamiesi patirtimi ir nuomone.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdomi, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinimą pasekmes gebėjimus mokiniai ugdomi, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis, kurių gali kilti, atliekant užduotis, planuoja, kaip jas įveikti; apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis; geba apmąstyti, įvertinti savo ir bendraklasių žinias ir gebėjimus.

Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdomi, kurdami socialinių reklamų projektus, taikydami žodinius, garsinius, vaizdinius informacijos pateikimo būdus.

Mokymo(si) veiklos

I. Grožinių kūrinių skaitymas, aptarimas

Šio ciklo branduolį galėtų sudaryti J. Biliūno „Ubagas“ ir pasirinkta / pasirinktos B. Vilimaitės novelės apie senus žmones („Akimirka sode“, „Peilis ir pirštinė“, „Tėvo vardas“, „Senukų šienas“, „Namų dvasia“, „Mirtis Žaliakalnyje“, „Miesto vagis“, „Senutė su ryšulėliu“). Taip pat galima rinktis ir R. Bredberio (Ray Bradbury) „Pienių vyną“, prisiminti ankstesnėse klasėse skaitytus kūrinius (Vaižganto „Aleksiukas ir motutė“, B. Vilimaitės „Kada piešime perlinę vištelę“, A. Naneti (A. Nanetti) „Mano senelis buvo vyšnia“, Dž. Kriuso (J. Krüss) „Mano prosenelis, herojai ir aš“, J. Erlicko „Bobutė iš Paryžiaus“).

Numatant skaitymo aspektus, svarbu parinkti kūrinius, kuriuose skleistųsi įvairialypės seno žmogaus gyvenimo patirtys, t. y. akcentuoti ne tik ir šiandien aktualias seno žmogaus gyvenimo problemas (vienišumą, nereikalingumą, atskirtį, negalias), bet ir džiugius, prasmingus jo būties aspektus (ryšius su šeima, bendruomene, išmintį, humorą, gebėjimą mėgautis gyvenimu, būti reikalingam ir pan.), juos apibendrinti galima sudarant temas / minčių žemėlapi.

Mokiniai galėtų diskutuoti apie seno žmogaus poreikius, domėtis, kaip šiuolaikinėje visuomenėje siekiama padėti seniems žmonėms, siūlyti jiems kylančių problemų sprendimo būdus.

II. Reklamos aptarimas

Po grožinių kūrinių aptarimo pereinant prie diskusijos apie senų žmonių gyvenimą šiuolaikinėje visuomenėje galima pasižiūrėti didžiulio susidomėjimo sulaukusios studento Eugeno Merherio (Eugen Merher) iš Vokietijos kurta „Adidas“ batelių reklama (2017 m.). Šį darbą studentas nusiuntė „Adidas“ komercijos departamentui, tačiau kūrėjo pasiūlymas buvo atmestas.

Reklamos „Išsilaisvinti“ stop kadras

Reklamą galima rasti internete:

<https://www.youtube.com/watch?v=gXfLl3qYy0k>

Siūlomi reklamos aptarimo klausimai ir užduotys:

1. Kas jos šios reklamos kūrėjui svarbiau: atkreipti dėmesį į socialinę problemą ar reklamuoti „Adidas“ batelius? Ar galima ta pačia reklama siekti socialinių ir komercinių tikslų? Pagrįskite.
2. Kokiai žmonių grupei ji skirta?
3. Į kokią problemą siekiama atkreipti dėmesį šia reklama?
4. Aptarkite reklamoje vaizdu kuriamą pasakojimą:
  - kur vyksta veiksmas?
  - kas yra pagrindinis veikėjas, kaip jis jaučiasi šioje aplinkoje, ką išgyvena, ko siekia? kaip jo jausena perteikiama kūno kalba?
  - kuriuos pasakojimo momentus laikytumėte veiksmo užuomazga, kulminacija ir atomazga? kaip tai padeda išryškinti garso takelis?
  - kokie vaizdo kūrimo rakursai naudojami reklamoje, ko jais siekiama?
  - kokios vaizdo detalės yra išryškinamos, pateikiamos pirmame plane?
  - kaip vaizduojami „Adidas“ bateliai, kokią simbolinę reikšmę jie įgyja?
  - kokia reikšmė šiame vaizde suteikiama šūkiui „išsilaisvinti“?
5. Kokias stereotipines visuomenės nuostatas apie senus žmones siekiama keisti šia reklama?
6. Kodėl ši reklama sukėlė tokį visuomenės susidomėjimą? Kokių jausmų ar minčių ji sukėlė jums?
7. Ar tai emociškai paveiki reklama? Ji sukrečia ar veikia pozityviai? Pagrįskite.
8. Kodėl „Adidas“ atmetė šią reklamą? Ar ji galėtų būti naudinga komercinių tikslų siekiančiai kompanijai? Pagrįskite.
9. Kaip jūs būtumėte pasielgę „Adidas“ vietoje?

10. Ar ši reklama gali būti laikoma meno kūrinium? Pagrįskite.
11. Su kuriais skaitytais kūriniais galima išvelgti šios reklamos sąsają?

III. Kūrybinės užduotys

Aptarus reklamą, mokiniams galima siūlyti kūrybines užduotis pasirinktinai:

1 užduotis. Pasakojimo pagal reklamą kūrimas (individualus darbas)

Sukurkite pagal reklamos siužetą išplėtotą pasakojimą, atskleiddami seno žmogaus gyvenimo globos namuose patirtis, jausenas.

2 užduotis. Socialinės reklamos projekto kūrimas (darbas grupėmis)

Sukurkite socialinės reklamos projektą, siekdami atkreipti visuomenės dėmesį į kokią nors aktualią senyvo amžiaus žmonių gyvenimo problemą ir pasiūlyti galimą jos sprendimo būdą:

- nuspręskite, kokiai auditorijai ji bus skirta, kokią problemą kelsite, kokių tikslų sieksite;
- sukurkite pasakojimą, kuriame būtų veiksmas, vaizdas, žodinė informacija ir pagrindinis šūkis;
- suformuluokite pagrindinę mintį, kurią turėtų suprasti vartotojas iš jūsų reklamos;
- pasirinkite reklamos formą (vaizdo klipas, plakatas, skrajutė, lankstinukas);
- numatykite bent du informacijos pateikimo būdus (vaizdinį, garsinį, rašytinį);
- apgalvokite, koku būdu ji pasieks vartotoją (per TV, spaudą, socialinius tinklus, bus matoma viešosiose erdvėse ir pan.).

Literatūra (nuorodos) mokytojui

Projekto „Dideli maži ekranai“ vaizdo medžiaga apie reklamą:

<https://www.didelimaziekranai.lt/15-trumpu-pamoku>

MIR ir Aš. Medijų ir informacinio raštingumo pratybos mokiniams. Medžiaga mokytojams, dėstantiems 7–12 klasėse: <https://sodas.ugdome.lt/metodine-medziaga>

Vilma Černiauskaitė. Socialinė reklama – šokiruojanti ar pozityvi? / Kultūros barai, 2014, Nr. 1: https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id69/KB_2014_01_WEB.pdf

9 klasė

V. KRĖVĖS „SKERDŽIAUS“ ANALIZĖS IR INTERPRETACIJOS, KŪRYBINIŲ VEIKLŲ PLANAVIMAS 9 KLASĖJE

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai suvoks bendresnes Lietuvos kultūrinio gyvenimo tendencijas XX a. viduryje, gebės paaiškinti istorinių įvykių įtaką kultūrai ir V. Krėvės kūrybai. Supras kultūrinių simbolių (medžio) ideologinę funkciją kultūroje ir jų meninę reikšmę konkrečiame kūrinyje.

Pažinimo kompetencija. Remdamiesi žiniomis apie rašytoją ir jo kūryba, paaiškins ryšius tarp vaizduojamų įvykių ir veikėjo jausenos, elgesio kaitos, darys išvadas, formuluos kūrinio idėjas; remdamiesi kūrinio ir jame atpažįstamu istoriniu kultūriniu kontekstu, paaiškins, kodėl ir kaip rašytojas vaizduoja skirtingus veikėjus, atpažins ir paaiškins medžio ir žmogaus ryšio kaitą, pakitusio santykio su gamta teigiamas ir neigiamas pasekmes.

Komunikavimo kompetencija. Kurdami apibendrinimo užduoties pristatymą, mokiniai dalinsis savo idėjomis, prieis bendrą sutarimą, pasiskirstys darbus, bendraus ir ras tinkamą pristatymo formą; pristatydami savo pranešimą laikysis taisyklingos kalbos reikalavimų. Kurdami projektą remsis muzikos, dailės, informacinių technologijų žiniomis. Siekdami pranešimo informatyvumo ir įtaigumo, taikys vaizdines ir garsines poveikio klausytojui priemones.

Kūrybiškumo kompetencija. Skaitydami kūrinį ir rengdami projektą, savo teiginius pagrįs tinkamomis citatomis, literatūrologų ir paties autoriaus įžvalgomis, ieškos informacijos kituose šaltiniuose, ją kūrybiškai susies su savo pristatymo tema, taikys informacines technologijas, patys kurs iliustracijas, animaciją, parinks nuotaiką kuriančią muziką. Klausydami pristatymų, stebėdami prezentacijas, gebės teikti kitiems konstruktyvų atsaką, vertindami darbo naujumą, išbaigtumą, integralumą, teiks pasiūlymus.

Pilietiškumo kompetencija. Skaitydami apsakymą ugdysis pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, analizuodami veikėjų santykius, jų nuostatas; aptardami požiūrį į seną žmogų ugdysis pagarbų tarpusavio santykių nuostatą. Savo sukurtais darbais dalinsis su bendruomene.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Aptardami skirtingų veikėjų santykį su gamta, skirtingą veikėjų laimės sampratą, džiaugsmo šaltinius, supras, kaip nuo vertybinių nuostatų priklauso tarpusavio santykiai ir konkretaus asmens fizinė bei psichinė sveikata. Analizuodami veikėjų dialogus ugdysis gebėjimą atpažinti emocijas, išsakomas kalba, jos intonacijomis, užuominomis, suprasti, kokias pasekmes turi neatsakingai ištartas žodis. Analizuodami veikėjų santykį su gamta apmąstys ir įvertins racionalaus ir emocinio santykio su gamta poveikį ir pasekmes žmogui.

Pamokų temos

1. Vincas Krėvė, jo pasaulėžiūra, gyvenimas, kūryba. Santykis su tradicija.
2. V. Krėvės apsakymas „Skerdžius“. Apsakymo tematika ir problematika. Bendrieji klausimai. Kūrinio analizė.
3. Žmogaus ir medžio ryšys apsakyme „Skerdžius“. Teksto analizės pratybos.
4. Apibendrinimo užduotys (projekto kūrimas ir pristatymas).

Veiklų planavimas

1 tema. Vincas Krėvė, jo pasaulėžiūra. Santykis su tradicija, kūryba.

1. Mokiniai susipažįsta (pagilina žinias) su V. Krėvės pasaulėžiūra, jo veikla, asmenybe skaitydami vadovėlio, mokytojo pateiktą medžiagą:

Virtuali ekskursija V. Krėvės muziejų Subartonyse:

<https://www.youtube.com/watch?v=oc9t1GDQx5c&t=2s>

Virtuali ekskursija į V. Krėvės muziejų Vilniuje: https://www.youtube.com/watch?v=F-gpZ_GhcE

V. Krėvės reikšmė kultūroje. Mokslininkų įžvalgos konferencijoje, skirtoje V. Krėvės 130 gimimo metų jubiliejui paminėti Seime: https://www.youtube.com/watch?v=i5gP8S_gVZ8

2. Įspūdžių refleksija. Ką naujo sužinojote apie V. Krėvę iš jo pristatymo? Kas jus nustebino?

3. Medžiagos susisteminimas lentelėje atliekant nurodytas užduotis:

1 užduotis. Remdamiesi pateiktais teksta, citatomis, vadovėlio medžiaga užpildykite lentelę apie autorių ir jo kontekstą.

2 užduotis. Perskaitykite A. Zalatoriaus straipsnio ištrauką (žr. toliau), kuri siūlo ieškoti Krėvės „Šiaudinėj pastogėj“ novelėse egzotikos ir bendražmogiškumo.

Ištrauka iš Alberto Zalatorius, tyrinėjusio V. Krėvės kūrybą, straipsnio:

V. Krėvės „Šiaudinėj pastogėj“ daugelis momentų <...> šiandien jau perėjo egzotikos* sritin.

Etnografiškumas** jam buvo suaugęs su ta kaimo vizija, kuri rašant šmėkščiodavo gyvais paveikslais, todėl jis sąžiningai jį fiksavo.<...> Krėvės meniniuose vaizduose jausta Dzūkijos kaimo charakteristika <...> organiškai plaukia iš autoriaus mąstysenos ir juo nesiekiami jokių efektų.

Kitas ne mažiau egzotiškas bruožas – žmonių naivumas.<...> Prie to paties naivumo reikia priskirti ir žmonių tikėjimą į vairiais monais, raganiais, gamtos sudievinimą, deminutyvinį kalbėjimą su vaikais ir bitelėmis, grynai emocinį, tik ambicija paremtą reagavimą, atvedantį herojus į tragikomišką padėtį.<...>

Krėvė neatakuoja mūsų proto ir jausmų, nei sąžinės <...> Bet visą laiką jauti, kad vaizduojamas konkretus pasaulis tėra sąmoningai pasirinkta forma išreikšti bendresniam, abstraktesniam pasauliui.<...> Vaizduodamas empirinę realybę, išpraustą į laiko ir vietos rėmus, turėjo galvoje platesnius žmogiškosios būties klausimus.

Krėvės kūryboje praeities – dabarties opozicija tapo išėities tašku, lemiančiu vaizduojamo objekto parinkimą ir vertybinę orientaciją.<...> Štai tie rašytojo iškelti reiškiniai: pragmatizmas, fantazijos vaidmens nuvertinimas, tikėjimo išmainymas į pojūčius, autentiškos patirties pakeitimas knyginėmis tiesomis, materialinių interesų primatas, organiško ryšio su gamta praradimas, sunykęs grožio poreikis, bendras dvasingumo vertės kritimas.<...> O simpatijos visada yra to personažo pusėje, kuris neigia minėtuosius reiškinius arba apgailestauja dėl jų plitimo.

Kai skaitome Krėvės kūrinius, į mus dvelkia gerumo ir taikingumo šiluma.<...> Išgyvenimus bei nuotaikas herojai reiškia labai santūriai, neįmantriais žodžiais.

A. Zalatorius, *Improvizacijos šiaudinės pastogės tema*, Prozos gyvybė ir negalia, 1988, p. 142–159.

* Egzotinis - neįprastas, nekasdieniškas, keistas.

**Etnografiškumas – regionui būdingi bruožai.

***Mitologizuoti:1. paversti ką nors mitu, legenda; traktuoti ką nors kaip mitą.

Medžiagos susisteminimas lentelėje.

1. Laikas ir aplinka (istorinis, kultūrinis kontekstas)	2. Veikla (visuomeninė, profesinė, literatūrinė)
3. Asmenybė (biografinis kontekstas)	4. Kūryba (kūrinių pavadinimai, žanrai, temos, problemos) ir jos vertinimas (reikšmė kultūrai)

2 tema. V. Krėvės apsakymas „Skerdžius. Apsakymo tematika ir problematika, bendrieji klausimai. Kūrinio analizė.

Perskaitykite apsakymą „Skerdžius“ ir atsakykite į klausimus:

1. Kas vaizduojama apsakyme „Skerdžius“? Trumpai nusakykite siužetą, chronologiškai išvardykite svarbiausius įvykius (glaustasis atpasakojimas).
2. Į kelias grupes socialiniu, pasaulėžiūros ar laiko pagrindu galima suskirstyti visus apsakymo veikėjus?
3. Visi kūriniai kalba apie žmonių santykius, parodo, kas juos lemia. Socialinė veikėjų padėtis ne vienintelis santykius lemiantis veiksnys V. Krėvės kūryboje. Koks šiame apsakyme, jūsų manymu, svarbiausias veiksnys lemia veikėjų santykius, Lapino ir liepos likimą?
4. Koks pasakotojo santykis su pasakojama istorija? Kieno pusėje yra pasakotojas? Kokie du požiūriai į mišką išsakomi pasakotojo ir Lapino dialogu? Pacituokite mistinį ir racionalų miško vertinimą išreiškiančias frazes ir žodžius. Kurie argumentai pateikiami įtaigiau?
5. Tapatybės problema gali būti apibrėžiama savęs suvokimu, santykiu su savo kultūra, įsipareigojimais bendruomenei. Kaip veikėjai suvokia save, savo santykį su bendruomene, su tradicija?
6. Apsakymo intriga kuriama vaizduojant gyvenimo paradoksalumą. Kas jums pasirodė neįprasta, netikėta ir keista šiame apsakyme.

3 tema. Žmogaus ir medžio ryšys kultūroje ir apsakyme: citatų analizė, teksto suvokimo testas.

1 užduotis

Literatūrologų citatų analizė.

- *Apsakyme „Skerdžius“ atsiveria paslaptingas ryšys tarp žmogaus ir medžio, jau S. Daukanto ir A. Baranausko išvelgtas kaip esminis lietuvių pasaulėjautos bruožas (V. Kubilius).*
- *Tie mažai kalbantys lietuvių klasikos išminčiai, žinoję Visatos, gamtos ir žmogaus sielos paslaptis, jas išpasakoję darbu, apeigomis, tikėjimais, tautosaka (M. Martinaitis).*
- *Koks tragiškai didingas Lapinas, kai dėl nukirstos liepos (tiksliau, savo gyvybės), tepasako purkštaujančiam Grainiui: „Žmogau, žmogau, ir širdies tu neturi, ir Dievo nebijai“ (A. Zalatorius).*

2 užduotis

Teksto suvokimo testas. Gintaras Beresnevičius. *Medžio funkcijos. Ideologinė medžio funkcija*, parengė Aušra Martišiūtė-Linartienė / Metodinė medžiaga *Skaitome suprasdami. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys*, Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 9.

Atsakykite į teksto suvokimo klausimus, padedančius išsiaiškinti medžio ideologinę funkciją kultūroje ir tautosakoje.

Užduotis <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4159>

Atsakymai <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4159>

4 tema. V. Krėvės apsakymo „Skerdžius“ apibendrinimo užduotis (projektinis darbo kūrimas ir pristatymas).

Dirbdami grupėmis ir remdamiesi apsakymu žodžiu pateikite apibendrintą atsakymą į klausimą:

1. Koks skirtingų veikėjų santykis su gamta apsakyme ir kodėl jis kinta? (5 gr.)
2. Koks skirtingų veikėjų požiūris į seną žmogų ir kodėl apsakyme pasakotojas simpatizuoja jam? (4 gr.)
3. Kaip suprantama laimė skirtingų kartų veikėjai ir kas lemia jų supratimą? (3 gr)
4. Kas teikia gyvenimo džiaugsmo šiame apsakyme skirtingiems veikėjams? (2 gr.)
5. Kokios vertybės kintant gyvenimui Krėvės teigiamos kaip amžinos ir/ar brangintinos? (1 gr.)

Kurdami projektą pasirinkite:

- 1) originalią apsakymo temos, problemos ir išvadų savo klausimu pristatymo formą;
- 2) savo teiginius pagrįskite pateikdami skirtingų tipų argumentus ir pasirinkite įtaigius įtikinimo būdus (racionalią, emociškai paveikią, estetinę apeliaciją);
- 3) pasirinkite citatų, tinkamų autoriaus pasaulėžiūrai, kūrinio vertei lietuvių kultūroje apibendrinti;
- 4) rengdami projektą išnaudokite grupės narių gebėjimus piešti (kurti animaciją), naudotis moderniosiomis technologijomis, muzikinį išsilavinimą, raiškaus skaitymo ir aktorinius gebėjimus.

Vertinimo kriterijai:

1. Atsakymas į klausimą, rėmimasis kūrinio analize.
2. Pristatymo įtaigumas, emocinis poveikumas, tinkamos formos pasirinkimas.
3. Kalbos taisyklingumas.

Mokinių darbų pavyzdžiai: pateikiama Vilniaus licėjaus I kurso (9 klasė) vienos klasės (1d) projektinių darbų (atsakymo į Vinco Krėvės apsakymo „Skerdžius“ apibendrinimo klausimus) medžiaga <https://www.youtube.com/watch?v=IF3oWsr3FXM>

Visi mokinių darbai labai skirtingi, bet derantys tarp savęs kaip vienas gražus klasės projektas, įdomūs savo pasirinkta pristatymo forma, todėl mokiniams buvo pasiūlyta juos sujungti ir įrašyti.

Mokinių darbai neredaguoti. Kalba netaisyta, animacijoje esančios kultūros detalės gali būti interpretuojamos kaip kultūros kaitos ženklai arba kaip lietuviškos kultūros netikslumai.

Mokytojos komentaras:

- Pirmoji grupė, kurdama radijo laidą, susidūrė su problema, nes grupėje buvo tik vienas vaikinys, todėl Grainį vaidina mergina. Aptarėme galimus šios problemos sprendimo būdus (vietoj Grainio į interviu galėjo „ateiti“ Grainienė, nes šis tariamai gėdijosi savo poelgio).
- Antroji grupė, pristatydamą požiūrį į seną žmogų, derino modernumą (citas rašomas telefonu, kaip žinutės) ir tradiciją, patys sukūrė animaciją ir savo studiją pavadino grupės narių vardų pirmosiomis raidėmis.
- Trečioji grupė kurdama laikraščio „Visžalė liepa“ tekstus pasirinko manipuliavimo tekstu metodą. Laimės sampratą aptarė interpretuodami laikraščio straipsnius. Verta atkreipti dėmesį ir į mokinių sukurtų laikraščio straipsnių tekstus.
- Ketvirtoji grupė apie džiaugsmą kalbėdama sujungė lėlių teatrą ir filmuotus gamtos vaizdus.
- Penktoji grupė sekė Lapino pasakas apie vertybes. Pasakos sukurtos remiantis apsakymo idėjomis perfrazuojant citatas. Mokiniai pasakų sekimą įvardijo kaip pristatymo privalumą.

Visų grupių mokiniai pateikė išsamius atsakymus į pateiktą grupei klausimą. Pasirėmė citatomis, interpretavo jas, darė savo išvadas. Sujungė dailę, muziką, technologijas, literatūrą ir kalbą. Nė vienai grupei nepavyko išvengti kalbos kultūros, kirčiavimo ir tarties klaidų.

Po kiekvienos grupės pristatymo mokiniai aptarė turinio ir formos dermę, kalbos vartojimą, citatų įjungimą. Toks formuojamasis vertinimas moko ieškoti ir nebijoti klysti.

IGNO ŠEINIAUS ROMANO APIBENDRINIMO UŽDUOTIS. 9 KLASĖ

Meilės ir netekties, veikėjo likimo tema

I. Šeinaus romane „Kuprelis“. Dvasinių atramų paieška

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai gebės suvokti ir apibūdinti I. Šeinaus romane „Kuprelis“ atskleidžiamas kultūrinės aktualijas, aptarti impresionizmo įtaką literatūrai, pasinaudoti impresionistų paveikslais ir muzika atskleisdami veikėjų jausmų kaitą, išgyvenimus.

Pažinimo kompetencija. Analizuodami kūrinį, paaiškins ryšius tarp vaizduojamų įvykių ir veikėjo jausenos, elgesio kaitos, darys išvadas, formuluos kūrinio idėjas; remdamiesi kūriniumi ir jame atpažįstamu istoriniu kultūriniu kontekstu paaiškins, kodėl ir kaip rašytojas vaizduoja skirtingus veikėjus, aptars impresionistinio jausmų vaizdavimo meninę raišką.

Komunikavimo kompetencija. Kurdami pristatymą, mokiniai gebės pasiskirstyti darbus, bendrauti ir rasti tinkamą pristatymo formą; pristatydami savo pranešimą vartos taisyklingą kalbą.

Kūrybiškumo kompetencija. Skaitydami kūrinį, gebės savo teiginiams pagrįsti tinkamomis citatomis, literatūrologų ir paties autoriaus išvalgomis, ieškos informacijos kituose šaltiniuose, ją kūrybiškai susies su savo pristatymo tema, taikys informacines technologijas, patys kurs iliustracijas. Klausydami pristatymų, stebėdami prezentacijas, gebės kritiškai vertinti darbo naujumą, išbaigtumą, integralumą.

Darbo tikslai ir užduotys

Mokiniai, gavę užduotis, kelia sau darbo tikslus, planuoja grupės darbą, pasirenka analizės ir pristatymo strategijas.

Užduotys

Dirbdami grupėmis atlikite grupei skirtą užduotį. Teiginius pagrįskite citatomis, kūrinio situacijų analize. Sukurkite originalų pristatymą, remdamiesi kitų dalykų (informacinių technologijų, dailės gebėjimais):

- 1 gr. Atskleiskite, kaip meilė keičia Kuprelį.
- 2 gr. Paaiškinkite, kaip Gundės praradimas paveikia Kuprelį.
- 3 gr. Atskleiskite, kaip kinta Gundės jausmai, parodykite jos poelgių vertinimo subjektyvumą.
- 4 gr. Atskleiskite būdus, kuriais sužeistą sielą gydo Kuprelis.
- 5 gr. Aptarkite veikėjui kilusius egzistencinius klausimus ir atsakymų į juos paieškas.

Vertinimo kriterijai:

- temos atskleidimas;
- formos ir turinio dermė (originalumas, kūrybiškumas);
- pristatymo informatyvumas;
- taisyklingas (tartis, žodynas) kalbos vartojimas.

Mokinių veikla

1. Dirbdami grupėmis analizuoja I Šeinius romaną „Kuprelis“, atrinka temai tinkamą medžiagą, citatas.
2. Internetu ieško tinkamos vaizdinės medžiagos, ją pritaiko savo temai.
3. Sukuria pristatymo planą.
4. Pasirenka pristatymo formą.
5. Kuria pristatymą, redaguoja, pasiskirsto vaidmenimis.
6. Klausio pristatymų, juos aptaria pagal vertinimo kriterijus.

Mokinių darbų pavyzdžiai

Pateikiami trys darbų pavyzdžiai:

2 grupės pristatymas. Kaip Gundės praradimas paveikia Kuprelį. Iliustracijos pieštos mokinių.

1 pavyzdys

Kuprelis atsiriboja nuo socialinio ir kultūrinio gyvenimo. Užsidaro savyje ir pabėga į mišką.

Visą likusį gyvenimą praleidžia mažai bendraudamas su žmonėmis: „Kur ėjau, apie tai negalvojau. Buvau kaip pakalnėn paristas akmuo. Vien riedėjau. Toliau nuo namų, toliau nuo žmonių.“

2 pavyzdys

Gamtoje jis atrado, harmoniją ir susitaikė su savo mintimis: „Kai gamta miega, jos alsavimo ritme galima paslaptį išgirsti. Jos toli ieškoti nereikia, o tik naktį įsiklausyti. Tuomet ausis geriau girdi ir mūsų siela aiškiau nujaučia.“

Jis pailsėjo nuo visuomenės ir tada nusprendė, ką daryti toliau.

3 grupės pristatymas. Atskleisti, kaip kinta Gundės jausmai, parodyti jos poelgių vertinimo subjektyvumą. Pasirinkta Gundės dienoraščio, paremto kūrinyje vaizduojamomis situacijomis, forma.

3 pavyzdys

Gundės dienoraštis

Ieva, Ugnė, Jonas, Radvilė, Armanis Tomas 1d

Kuprelio ir Gundės pirmasis susitikimas

Vasara

Neseniai į Skardžius atvyko naujas vargonininkas. Jo vardas Olesis, kuprotas, bet labai gražiai skambina vargonais, net atrodo, kad angelai gieda. Kartais pažvelgiu aukštyn į viškas ir mūsų žvilgsniai susilieja. Toks tylus, mandagus, bet man ne mažiau ką įdomus atrodo!

Rudens pradžia

Tėvų išleista nuėjau pas Skardžių bažnyčios vargonininką giedoti mokintis. Man atėjus jis toks nedrąsus, bet linksmas pasirodė. Kai tik pradėjome giedoti kartu, jis tarsi pagyvėjo. Klausė manęs, ar toli gyvenu, regis, namo palydėti norėjo. Patinku aš jam, bet ir aš juo žaviuosi. Kad tik lietuviškai rytmetines giesmes giedotume – kaip gražu būtų! Imsiu kitą kartą ir paprašysiu.

Gundė įsimyli Kuprelį

Gruodžio pradžia

Nuo tos nakties, kai Tamsta mane palydėjęs, mano meilė jam tik auga. Iki pat paryčių kalbėjome! Šiandien, po dviejų savaitių nuo tos nuostabios nakties, Tamsta mane vėl namo palydėjo. Pakeliui prašnekom apie tai, kas mūsų Skardžiuose brangu: tikiuosi, kad tai aš jam brangi. Ir pas mus pasisvečiavo – kaip puiku, kad ir tėvams jis patinka: apie „Aušrą“, lietuviškas knygas šneka!

Sausio pradžia

Šiandien nulėkiau Tamstą perspėti apie rytojaus kratą. Paskambino man fortepijonu, o tada prisipažinome vienas kitą mylintys! Mes net pasibučiavome: mūsų meilė įsiplieskė kaip ugnis! Negaliu sulaukti, kada paprašysime tėvelių palaimos, kada jį savuoju galėsiu vadinti!

Gundės pasipriešinimas tėvams

Vasario pradžia

Vėl rašau... Man nepatinka, kad tėvai mane nori atskirti nuo Olesio. Anksčiau tėvas dar palaike mane, sakė, kad Olesis protingas ir groja vargonais, tačiau motina kartojo, kad jis nesveikas. Jie taip ginčijosi labai ilgai, bet, galų gale, motina nugalėjo. Jau ir tėvui Olesis pasidarė netinkamas! Nesupranta jie, kad tik meilėje žmogus gali laimingai gyventi: nepadės nei turtai, nei niekas kitas!

Kovas

Matau, kaip Olesis pas mus užėina vis rečiau ir rečiau. Gal jam nesmagu, gal gėda? Nežinau. Kartais pagalvoju, gal tėvai anksčiau ar vėliau supras ir atleis man. Dabar aš noriu jų visai nematyti, bet giliai širdyje nenoriu ir su jais susipykti. O jei jie neatleis man visą likusį gyvenimą, kaip skaudu bus!

Santykiai su lenku Jonu Staševskiu, nusigręžimas nuo Kuprelio

Šiandien, per Šeštines, pagaliau su Olesiu Ragūnkiemyje susitikome. Kaip jo išsiilgau! Juk tiek laiko tėvai manęs niekur neleido, žiūrėjo, kad tik nesutikčiau jo. Žmonės taip baisiai kalba, kad ir tėvai mane mušti mėgino, manęs vos neišsižadėjo!

Susitikome ir išsikalbėjome: aš jam apie savo pirmąją meilę pasipasakojau, kaip kadaise lenką, Argaudo ūkveidzos sūnų, mylėjau. Gražus jis buvo berniokas, tik lietuviškai nenorėjo jį šnekėti. Paskutinį kartą, prieš jam išvažiuojant Lenkijon, žadėjo užaugęs mane vesti, bet aš sakiau, kad už jo eisiu, tik jei pamirš lenkiškai. Ogi geras draugas buvo! Kad tik Olesis tų kuprų neturėtų, nei tų kalbų būtų, nei tėvai pyktų... O koks gyvenimas būtų su Jonu?

Sekminės, vasaros pradžia

Šiandien Jonas Staševskis, mano vaikystės draugas, grįžo gimtinėn, žada visą vasarą svečiuotis. Koks jis aukštas, gražus, kaip dailiai miestietišškai apsirengęs! Puikus jis žmogus: pavasarį baigęs Krokuvos meno akademiją, Lietuvą ir lietuvius pamėgęs.

Santykiai su lenku Jonu Staševskiu, nusigręžimas nuo Kuprelio

Ir tėvai mūsų draugystei neprieštarauja, palankiai žiūri, pasivaikščioti skatina! Šiandien Olesis mane užkalbinęs. Susirūpinęs, neramus. Perspėjo saugotis, savo baisų sapną papasakojo. Ir žiedą savo atidavęs. Gražiai jis su manimi elgiasi, o aš jį engiu!

...

Šeštadienis, birželis

Šiandien Jonas pas mane svečiavosi, vienas kitu džiaugiamės.

Tik retkarčiais prisimenu Olesį, kaip gražiai jis mane mylėjo.

Šiandien Jonas išvažiuoja Varšuvon – į jį kas metęs akmenį, turbūt šonkaulis bus lūžęs!

Sugrįžimas pas Kuprelį

Liepos pabaiga

Praėjo dvi savaitės nuo Jono išvykimo ir aš daug svarstau, ar myliu jį, ar Olesį. Nusprendžiau, kad myliu vargonininką, todėl vėl pradėdau su juo bendrauti. Šiandien pakviečiau Olesį susitikti vakare. Kai susitikome, aš Olesiui pasakiau, kad noriu su juo susituokti, tačiau jam kilo klausimas: ar aš myliu Joną Staševskį? Aš atsakiau, kad nemyliu, nors giliai širdyje jaučiu jam meilę, kaip ir Olesiui.

Papasakojau, kad Jonas turėjo išvažiuoti dėl lūžusio šonkaulio ir jis prašo, kad aš atvažiuočiau. Dėl šių žodžių Olesis vėl pradėjo abejoti mano meile jam, bet aš jį įtikinau, kad myliu.

Aš ir Olesis pradėjome planuoti slaptas vestuves ir išvykimą. Nusprendėme keliauti į Prūsiją. Vėliau jis man skambino fortepijonu sukutinį, o aš šokau iš visos širdies. Kai pradėjo aušti, aš išėjau namo ir Olesis mane palydėjo. Ši diena iš tiesų buvo nuostabi ir aš ją visada prisiminsiu.

Kuprelio palikimas, išvažiavimas pas vaikystės draugą Joną Staševskį

Rugpjūtis, penktadienis

Atėjo paskutinioji diena, kurią praleisiu su Olesiu. Man labai liūdna. Be galo sunku su juo atsisveikinti, kai žinau, kad daugiau niekada jo nebepamatysiu. Bet aš neturiu kitos išeities! Taip elgtis liepia mano širdis ir smegenys. Aš myliu jį! Be to, mano gyvenimas bus daug lengvesnis su juo, nei su Olesiu. Olesio kupra mums trukdytų gyventi paprastą ir laimingą gyvenimą. Todėl, pasirinkau gyvenimą praleisti su Jonu. Kai jis mane pakvietė pas jį Varšuvon atvykti, aš įtikinėjau save, kad pabėgsiu su Olesiu, o Joną „ištrinsiu“ iš savo gyvenimo. Tačiau aš jo niekada iš tiesų nepamiršau! Tik apgaudinėdavau save ir kitus, neva jį pamiršusi.

Šiandien aš neskubėsiu. Stengsiuosi su Olesiu praleisti kiek galima daugiau laiko. Man širdis dėl to plyšta, bet aš jau pasirinkau ir, nenorėdama skaudinti Olesio, nieko jam apie tai nesakysiu: tik atsisveikindama praleisiu paskutinę dieną su juo ir išvyksiu.

Mūsų įžvalgos ir išvados

- *Gundėi buvo svarbūs santykiai su tėvais, todėl, kai Gundė supranta, jog, pasirinkusi Kuprelį, praras tėvų palankumą, jos požiūris į mylimąjį ima keistis.*
- *Gundė mylėjo ir Kuprelį, ir Joną Staševskį.*
- *Gundė tikrai mylėjo Kuprelį, bet žinojo, kad su Jonu jos gyvenimas bus lengvesnis: tėvai pritartų jų draugystei, niekas nešmeižtų jos dėl mylimojo išvaizdos, Jonas yra pasiturintis, išsilavinęs.*
- *Gundė nesiekė įskaudinti Kuprelio: norėjo paskutinį vakarą praleisti kartu, o po to atsiskirti visiems laikams.*

5 grupės pristatymas. Aptarti veikėjui kilusius egzistencinius klausimus ir atsakymų į juos paieškas. Mokiniai sukūrė filmuką ir jį įgarsino.

Rekomenduojama literatūra

<https://www.bernardinai.lt/2019-12-14-10-faktu-apie-lietuviu-ir-svedu-rasytoja-i-seiniu/>

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Ignas_%C5%A0einius._Kuprelis.LHM800.pdf

<https://www.vle.lt/straipsnis/impresionizmas-muzikoje>

<https://www.vle.lt/straipsnis/impresionizmo-daile/>

<https://www.youtube.com/watch?v=VxTD6DZ-SJ4>

DŽORDŽO ORVELO „GYVULIŲ ŪKIO“ ANALIZĖS UŽDUOTYS. 9 KLASĖ **Ugdomos kompetencijos**

Pažinimo kompetencija. Mokiniai, skaitydami įvairius tekstus, ugdomi kritinį mąstymą, geba atrinkti reikalingą informaciją, vertinti jos patikimumą. Mokiniai mąsto kritiškai, aptardami ryšius tarp vaizduojamų įvykių, daro išvadas, formuluoja kūrinių idėjas, tinkamai vartoja literatūros teorijos sąvokas, taiko citavimo t

Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms aisykles, laikosi autorių teisių reikalavimų., aptardami kūrinio problemas, siedami jas su šių dienų aktualijomis.

Komunikavimo kompetencija. Mokiniai, rašydami kūrinio analizę, diskutuodami su klasės draugais apie jo interpretacijas, sąsajas su šių laikų aktualijomis, taiko įvairias rašymo ir kalbėjimo strategijas, pasirenka tinkamą kalbinę raišką, laikosi taisyklingos kalbos reikalavimų ir pagarbaus diskutavimo taisyklių.

Užduotys

1 užduotis

Peržvelkite Dž. Orvelo „Gyvulių ūkio“ analizės klausimus (žr. 3 užduotį) ir siūlomus straipsnius, pasižymėkite, kuriais iš jų remsitės atsakydami į pateiktus klausimus.

Straipsnių nuorodos:

- <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/george-o-orwello-gyvuliu-ukis-kaip-leideju-atmestas-kuriny-tapo-literaturos-klasika-286-635499>
- <http://8diena.lt/2019/05/01/andrius-navickas-kova-su-propaganda-dzordzas-orvelas-skuba-i-pagalba/>
- <https://www.ve.lt/naujienos/as-tikrai-myliu-lietuviu-kalba/jaunimas-raso-lietuvai/dz-orvelo-romano-gyvuliu-ukis-aktualumas-1750943/>
- <https://www.bernardinai.lt/2013-01-25-marius-pleckaitis-ge-or-ge-as-or-wel-las-tarp-propa-gan-dos-gir-nu/>
- <https://www.bernardinai.lt/2013-01-30-george-orwell-netvarka-visada-turi-daug-bendro-su-laisve/>

2 užduotis

Atidžiai perskaitykite pasirinktus straipsnius ir išrašykite citatas, kuriomis remsitės, atsakydami į klausimus (straipsnių citatomis reikėtų pagrįsti atsakymus į kiekvieną klausimą).

3 užduotis

Atsakykite į toliau pateiktus Dž. Orvelo „Gyvulių ūkio“ analizės klausimus: atsakymus pagrįskite analizuodami kūrinį ir remdamiesi citatomis iš pasirinktų straipsnių (juos perskaitykite atidžiai). Rašydami laikykitės citavimo taisyklių ir autorių teisių reikalavimų.

1. Kaip rašytojo gyvenimas susijęs su kūriniumi? Kas jam asmeniškai rūpėjo? Kokia kūrinio leidimo istorija?
2. Kokie istoriniai įvykiai atsispindi (kad ir netiesiogiai) kūrinyje? Įvardykite visus, pakomentuokite.
3. Kurių žmogaus teisių pažeidimai vaizduojami kūrinyje? Kaip tai susiję su istoriniais įvykiais?
4. Įvardykite ir detalai charakterizuokite veikiančius gyvūnus. Kokias idėjas jie įkūnija? Pagrįskite.
5. Kokia šio kūrinio reikšmė šiandien? Su kokiais šių laikų įvykiais galėtume sieti? Kodėl?

4 užduotis

Klausydamiesi savo klasės draugų atsakymų, pasižymėkite prasmingas įžvalgas, kurios pagilintų jūsų interpretaciją, ir mintis, su kuriomis norėtumėte diskutuoti. Suformuluokite bent po vieną

diskusinį klausimą.

KŪRYBINĖ UŽDUOTIS SKAITANT OSKARO VAILDO „DORIANO GRĖJAUS PORTRETA“ 9 KLASĖJE

Ugdomos kompetencijos

Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai kūrybiškai interpretuoja skaitomą kūrinį, keldami originalias idėjas, siūlydami problemų sprendimus.

Pažinimo kompetencija. Kurdami tekstą, geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes, atskleiddami savo požiūrį, vertybines nuostatas; taiko žinias apie tekstą.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Kurdami tekstą, geba suprasti ir perteikti įsivaizduojamo skaitytojo emocijas, jį kamuojančias problemas, siūlo, remdamasis skaitytu kūriniumi ir savo žiniomis, kūrybine forma būdus, kaip įveikti nepalankias situacijas, neviltį ir nusivylimą, teigia bendražmogiškąsias vertybes, geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.

Užduotis

Įsivaizduokite, kad jūsų skaityta Oskaro Vaildo knyga „Doriano Grėjaus portretas“ yra vaistai. Remdamiesi pateiktais kriterijais, sukurkite receptą, kaip pagyti esant tam tikriems negalavimams:

- Kokie negalavimai kankina skaitytoją? (Dėl kokių priežasčių skaitytojas turėtų imti šią knygą į rankas? Kokie simptomai išduoda problemą, su kuria susiduria skaitytojas gyvenime?)
- Ką būtina žinoti apie kūrinį prieš pradėdant jį skaityti?
- Kaip kūrinį „vartoti“? (Kaip šį kūrinį reikia skaityti, kad negalavimai išnyktų? Į kurias teksto vietas reikia atkreipti ypatingą dėmesį?)
- Galimas šalutinis „vartojimo“ efektas (Kas nutiks, jei kūrinys bus skaitomas netinkamai? Kodėl?)

Pateikite tinkamų iliustracijų.

10 klasė

PASIRENGIMAS KŪRINIO ANALIZEI 10 KLASĖJE Sofoklio „Antigonė“

Ugdomos kompetencijos

Pilietišumo kompetencija. Rinkdami informaciją apie pasirinktą socialinį reiškinį, jį iliustruojantį įvykį, jį analizuodami, vertindami, siūlydami galimus problemos sprendimus, mokiniai ugdomi pilietinį tapatumą ir pilietinę galią.

Komunikavimo kompetencija. Dirbdami, poromis, grupėmis, mokiniai taiko bendradarbiavimo strategijas; kurdami pranešimą laikosi taisyklingos kalbos reikalavimų.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Dirbdami poromis, grupėmis, dalyvaudami diskusijoje mokiniai ugdomi socialinės sąveikos gebėjimus, atidaus klausymosi įgūdžius.
Skaitmeninė kompetencija. Ieškodami problemos analizei reikalingos žodinės ir vaizdinės informacijos, ją sistemindami, komponuodami mokiniai ugdomi informacijos atrankos ir vertinimo, skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus.

Mokymosi veiklos

1. Remdamiesi įvairiais informacijos šaltiniais atsakykite į visus pateiktus klausimus (žr. toliau).
2. Kiekvienai klausimų grupei priskirkite bent po vieną aktualų šių dienų įvykį, pavyzdžiui: korupcija, rinkimai, mirties bausmė, kova už žmogaus teises ir t. t. Kiekvieną pavyzdį nagrinėkite taip: įvardykite konkrečią problemą, aptarkite kontekstą (įvykis, procesas, žmogaus poelgiai ir kt.), nurodykite problemos kilmės priežastis, pasiūlykite galimus sprendimo būdus. Parinkite bent po 2–3 nuotraukas ar iliustracijas, susijusias su aptariamu įvykiu.
3. Darbą atlikite naudodami <https://piktochart.com> priemonę.
4. Darbą galima rengti individualiai, poromis arba grupėmis po tris žmones.
5. Parengtus darbus atsiųskite iki nurodyto laiko.
6. Pasirenkite diskusijai: raskite daugiau įvairių pavyzdžių, argumentų.

Klausimai

I klausimų grupė

- Kas yra įstatymas? Kokia jo funkcija visuomenėje? Koks žmogaus ir įstatymo santykis?
- Kuo remiantis kuriamas įstatymas?
- Kas atsakingas už įstatymų leidimą ir priežiūrą?
- Kas nutinka, jei įstatymo nesilaikoma?

II klausimų grupė

- Kas yra vertybių konfliktas?
- Ar gali įvykti konfliktas tarp vertybių ir įstatymo? Kaip tuomet apsispręsti, kuo vadovautis?
- Kas yra vertybių krizė?
- Kas padeda pasirinkti vertybes? Kaip?

III klausimų grupė

- Kas yra moralė? Kas yra moralinės nuostatos?
- Kas yra moralinis autoritetas?
- Kuo moralinės nuostatos skiriasi nuo įstatymo? Kas svarbiau?
- Ar gali būti nemoraliai valdžia? Kodėl?

KŪRINIŲ LYGINIMO UŽDUOTIS 10 KLASĖJE **Sofoklio „Antigonės“ ir J. Degutytės eilėraščio „Antigonė“ lyginamoji analizė**

Ugdomos kompetencijos

Kultūrinė kompetencija. Analizuodami, interpretuodami kūrinis, juos lygindami, mokiniai plečia savo kultūrinį akiratį, ugdomi atidaus skaitymo gebėjimus, atskleidžia įvairių laikotarpių kūrinių sąsajas, jų dialogiškumą, kultūros tradicijos tęstinumą.

Pažinimo kompetencija. Analizuodami, interpretuodami, lygindami eilėraščius, mokiniai taiko literatūros teorijos žinias, vartoja reikalingas literatūros teorijos sąvokas.

Komunikavimo kompetencija. Formuluodami atsakymus į klausimus žodžiu ir raštu laikosi taisyklingos kalbos reikalavimų, pasirenka tinkamą kalbinę raišką.

Mokymo(si) veiklos

Užduotis. Perskaitykite Sofoklio dramos ištrauką (Antigonės dialogą su Kreontu) ir J. Degutytės eilėraščių „Antigonė“ ir atsakykite į klausimus:

1. Kokia tema sieja Sofoklio tragedijos „Antigonė“ ištrauką ir J. Degutytės eilėraščių „Antigonė“? Suformuluokite ją savais žodžiais.
2. Su kokia problema susiduria abiejų tekstų veikėjos moterys?
3. Kokiomis moralinėmis nuostatomis jos vadovaujasi priimdamos sprendimus (pacituokite): a) Sofoklio tragedijos ištraukoje; b) J. Degutytės eilėraštyje.
4. Remdamiesi epitetais, paaiškinkite, kaip supratote J. Degutytės eilėraščio mintį: „eisiu per žemę sūrią – /Tą mūšio lauką –/ laidoti brolių – baltų ir juodų...“.
5. Kokios aplinkybės abiejuose tekstuose įvardijamos kaip amžinos ir reikalaujančios iš žmogaus individualaus apsisprendimo? Argumentuokite ne tik turiniu, bet ir raiška.

VIEŠŪJŲ KALBŲ PROJEKTAS 10 KLASĖJE

Herojinis epas antikinėje ir Lietuvos literatūroje

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Studijuodami įvairius šaltinius: meninius, dalykinius (mokslinius, informacinius), ugdomi kritinio mąstymo, problemų sprendimo gebėjimus; skaitydami, tyrinėdami tekstus, taiko tinkamas skaitymo, teksto kūrimo strategijas.

Komunikavimo kompetencija. Lavinasi komunikacinės sąveikos gebėjimus, bendraudami grupėje, planuodami ir sakydami viešąją kalbą; pranešimo perteikimo gebėjimus ugdomi pasirinkdami tinkamą ir taisyklingą kalbinę raišką.

Kūrybiškumo kompetencija. Ieškodami informacijos įvairiuose šaltiniuose, analizuodami, interpretuodami ir lygindami pasirinktus kūrinius, mokiniai ugdomi tyrinėjimo gebėjimus; keldami originalias idėjas, savitai komponuodami sakinį tekstą, atskleidžia savo kūrybiškumo gebėjimus.

Kultūrinė kompetencija. Analizuodami meninius tekstus, atskleisdami su jais savo asmeninį santykį, pažindami įvairių laikotarpių bei skirtingų autorių retorines mokyklas, įgyja kultūrinį išprusimą.

Pilietiškumo kompetencija. Ugdomi siedami viešosios kalbos temą su istorine atmintimi, pilietine nuovoka bei asmenine patirtimi.

Skaitmeninė kompetencija. Ruošdamiesi viešajai kalbai: rengdami pateiktis, naudodamiesi elektroninėmis kirčiuoklėmis, mokiniai ugdomi skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus.

Integravimo galimybės

Dalykinė integracija: taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai dėsto savo mintis, mokosi įtaigiai sakyti viešąją kalbą.

Informacinės technologijos: ruošdamiesi viešajai kalbai, filmuoja savo įsivaizduojamą pasirodymą, jį analizuoja. Kai kurie mokiniai rengia pateiktis, lydėsiančias viešąją kalbą.

Istorija: sukurti kalbas padės orientavimasis senojoje graikų, romėnų kultūroje bei XVI a. ir XVIII a. situacija Prūsijoje bei LDK.

Mokinių veikla pagal viešosios kalbos rengimo etapus.

Kiekvienas mokinysskaito kūrinį ištraukas, nagrinėja, planuoja savo kalbą; atrenka tik jo kalbai reikalingą medžiagą, ją glaudina; gilinasi į retorikos subtilybes: argumentų rūšis, jų išdėstymo tvarką ir pan. Viešosios kalbos rengimo etapai:

1. Individualus pokalbis su mokiniu, siekiant išsiaiškinti jo pomėgius.
2. Rekomenduojama kurį nors vieną mokinio pomėgį suderinti su nauda: mokiniui, besiruošiančiam viešajai kalbai, siūloma pasirinkti tokį kūrinį ar kūrinius, kuris ar kurie galėtų jį sudominti, leistų įsigilinti į būsimą temą iš jam rūpimos srities.
3. Pasirinkus kūrinį ar kūrinius, mokinyss pokalbio metu raginamas suformuluoti būsimos viešosios kalbos temą.
4. Mokinys skatinamas aiškiai suvokti savo viešosios kalbos tikslą.
5. Abi pusės: mokinyss ir mokytojas, tariasi dėl galimo literatūros sąrašo (jis gali būti nuolat koreguojamas).
6. Perskaitęs kūrinį ar kūrinius mokinyss dar kartą tariasi su mokytoju ar jį tiesiog informuoja, ar tinkami ir ar pakankami pasirinkti literatūros argumentai temai atskleisti.
7. Kitas etapas – mokinyss pristato savo parašytą viešąją kalbą mokytojui.
8. Gavęs pastabų, jas pataiso; jei reikia, papildo literatūros sąrašą.
9. Jei nori, mokinyss gali parengti pateiktis, lydinčias viešąją kalbą (jas taip pat turėtų peržiūrėti mokytojas ir, jei reikia, duoti pasiūlymų).
10. Esant poreikiui, mokinyss su mokytoju gali individualiai aptarti viešosios kalbos sakymo strategijas.

Literatūra (nuorodos mokytojui)

Mokinių viešąsias kalbas vienija bendra tema, tačiau kiekvieno mokinio kalba analizuoja vieną susiplanotą aspektą: herojinių epų eilėdarą, herojų paveikslus, herojų skydus kaip Pasaulio medžio įvaizdžius.

Projekto ypatumas tas, jog visas kalbas reikėtų vertinti turinio prasme kaip vieną išbaigtą kūrinį, nors kiekviena atskira kalba turi beveik įprastą struktūrą.

Priemonės: literatūros vadovėliai 10 klasei, grožiniai kūriniai (Homero „Iliados“ fragmentai, Vergilijaus „Eneidos“ fragmentai, Radvano „Radviliados“ fragmentai, K. Donelaičio „Metų“

fragmentai), mokslinių, mokslinių publicistinių kūrinių ištraukos: R. Koženiauskiene „Retorika: iškalbos stilistika“, D. Zarefsky „Oratorystės menas“, H. Biedermanno „Naujasis simbolių žodynas“, D. Dilytės „Kristijonas Donelaitis ir Antika“.

Atlikčių pavyzdžiai

Mokinės Gabijos kalba

Hegzametro prasmės herojiniuose epuose

Senąja graikų kalba parašyti Homèro heròjiniai èpai: „Iliadà“, „Odisèja“, sukùrti VIII à. pr. Kr., panegiriné Jòno Radvàno poemà „Radviliadà“, Renesàno epòchos kùrinys, à Kristijòno Donelàičio, Apšvietos poèto, sukurtà didàktinè poemà „Mètai“ – tai iš àmžių glùdumòs mùs pasiekè seniàusi tèkstai, stèbinantys nè tik tùriniu, bèt ir neįprastà eilèdara – hegzàmetru.

Hegzàmetras yrà ypatinga eilèdara, kurì atsiràdo senòvès Graikijoje. Jà sudàrè šešiapèdès eilùtès. Hegzàmetro eilùtès pèdos triskiemènès, ò paskutinè – dviskiemènè. Skaítant hegzàmetro eilùtè dàromi dù sustojimai: eilùtès viduryjè ir eilùtès pabaigojè. Ilgà laikà bũvo mánoma, jóg sustojimas eilùtès viduryjè, vadinamoji cezùrà, reikalinga tám, kàd skaitýtojas nepritrùktų óro, tačiaù šiuoiaikiniò mòkslininko Mindaugo Strockio núomone, cezùrà yrà eilèdaros puosýbos elemeñtas.

Mánoma, kàd hegzàmetru parašýti kùriniai bũvo dainúojami pritariant instrumeñtui. Kaip skaĩba ši eilèdara? Paklausýkite. Graikų èpo „Odisèja“ pirmà eilùtè „Výrà pašlovinki, Múza, // peĩ nègandus èjusì dràšiai“ senàja graikų kalbà skaĩba taip: „Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, // πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ... //“ Hegzàmetras lotýnų kalbà skaĩba taip pàt melodingai. Štai romènų poètas Vergilijus sukùrè heròjinì èpà „Eneidà“, kurìs prasideda taip: „Armà virumque cano, // Troiae qui primùs ab òris... //“, ò lietùviškai išverstas tàip: „Žýgì apgiedu ir výrà, // kurìs iš Trojos pakrànčių... //“ („Odisèjos“ ir „Eneidos“ vertèjas Añtãnas Dambràuskas.)

XVI à. Lietuvai èmus meĩkti pò susijungìmo sù Lénkija, itakingiàusi LDK bajòrai Radvilòs ipareigòjo poètà Jònà Radvànà sukùrti heròjinì èpà „Radviliadà“, apdainuojantì vienà garsiàusių Lietuvòs kàro vadù – Ràdvilà Rùdajì. Taip karaliènès Barbòros Radvilàitès bròlis Radvilà Rudàsìs patèko į lietùvių heròjinì èpà, sukùrtà naudòjant hegzàmetrà ir lotýnų kalbà, tò mèto išsilàvinusių žmonių bendràvimo priemonè. Pacitúosiu kèletà eilùčių, vertimas Sigito Nàrbuto:

Giñklais galinga yrà // ir šlovè išgarsèjusi žèmè //

čia, plačiuosè laukuosè, // peĩ kuriòs Lietuvà nusidrièkus – //

motinà deĩliù skalsiù // ir gentis, įgùdus kariàuti. //

Hegzàmetro istòrija dár nesibaĩgia. XVIII à. Mažòjoje Lietuvojè gyvèno talentingas, išsilàvinès poètas ir kùnigas Kristijònas Donelàitis, kurìs bũvo baĩgès Karaliàučiaus universitètà ir mokèjo daugýbè kalbù. Lietùvių gròžinès literatũros pràdininku titulúojamas rašýtojas sukùrè kèturias giesmes, kuriòs Liùdviko Rèzos bũvo sudètos į poemà „Mètai“. Įdomiàusia, kàd tòs giesmès parašýtos hegzàmetru. Donelàitis bũvo sudètìngų instrumeñtų kùrèjas ir talentingas sòdininkas, todèl nièko keĩsto, kàd sumeistràvo lietùviškà hegzàmetrà, kurì mòkslininkai pavadino naũjo tipo hegzàmetru, nèš jis šiek tièk skìriasi nuò antikinio. Prisiimiñkime visiems gerai žinomas eilùtès:

Jaù saulèlè vèl // atkòpdamà bùdino sviètà //

Ir žièmòs šàltos trūsùs // pargriaudamà juòkès. //

Šalčių prāmonė sū ledaīs // sugaišti pagāvo, //

Iŗ putōdams sniegs // visuŗ ī niēkā pavirto.

Hegzāmetru nuō Āntikos laikū būvo apdainuojami herōjai, karžygiai: Odisējas, Achilas, Enējas. Šiā tradiciją prātesē iŗ „Radviliādos“ ātorius pavaizduodamas Lietuvōs gynējā Rādvilā Rūdājī. Bēt Donelāičio kūrinio pagrindiniai veikējai yrā baūdžiavos prispausti lietūvių valstiēčiai. Tačiaū mōkslininkē Daliā Dilūtē teigia, jōg hegzāmetro pritāikymas lietūvių kalbojē rōdo, kād Donelāitis paprastū valstiēčių gyvēnimā mēgino pakylēti iki karžygiū gyvēnimo. Poētui atrōdē, jōg tik herōjiška tautā gāli doraī nūgyvēnti suņkū iŗ vargīngā gyvēnimā.

Mokinēs Jonēs kalba

Homero, Vergilijaus ir J. Radvano herojinių epū didvyriai bei dievų (likimo) reikšmė

Tiēk antikiniai, tiēk lietūviški ēpai pasižymējo nē tik išskirtinē eilēdara – hegzāmetru, bēt iŗ narsiaīs herōjais. Aptardami narsuoliūs, išsiāiškinsime, ar jie visi išgalvoti, ar realūs. Ar epū herojai teigiami? Aŗ neigiamas personažas gali būti herōjus?

Homēro ēpe „Iliāda“ gāusu herōjū, karžygiū – tiēk graīkū, tiēk trojiēčių. Benē garsiāusias graīkas karžygys – Achilas. Iŗ priešai, iŗ draugai tokiaīs epitetais apibūdina Achilā: „greitakōjis“, „skaistūsis“, „kilnūs iŗ labaī išmintingas lȳg diēvas“, „didžiausias herōjus“. Karžygys Achilas garbingas, dōras karys: jis gāilisi priešū, gerbia jū naršā – štaī paprašytas grāžina trojiēčio kāržygio Hektoro kūnā šiō tėvui; prieš graīkū vādā Agameņnonā užstōja žynī Chrisā; gina nuō Agameņnono pȳkčio pranašautojā Kalchantā. Dejā, Achilo gyvēnimas trumpas – visi ēsame girdējē pōsakī apie Achilo kulnā: narsūs karys, nemirtingos deivēs sūnūs būvo trumpaamžis, pažeidžiamas, kaip bēt kuris iš mūsū. Sunkū patikēti, kād ī vieniņtelē pažeidžiamā viētā – kulnā – patāiko nē kās kitas, ō netikēlis Paris, dēl kuriō iŗ kilo Trojos kāras. Reikētū prisimiņti graīkū nūostatā – pasaulī valdo nē žmōnēs, bēt dievai. Todēl ī reikiamā kūno viētā Pario strēlē nukreipia nē kās kitas, ō diēvas Apolōnas. Achilas žuvo priē Trojos, bēt iki mūsū laikū išliko sparnuota frāzē apie jo kulnā, metāforiškai rēiškianti silpnȳbę.

LDK poēto Jōno Radvāno herōjiniame epē „Radviliada“ mātome kāržygi, tėvynēs gynējā, kāro vādā Rādvilā Rūdājī, karaliēnēs Barbōros Radvilāitēs brōlī. Skirtingai nei Achilas, Radvilā Rudāsis neišgalvōtas, tikras karžygys, XVI ā. apgynēs Lietuvā nuō Maskvōs valstȳbēs cāro Ivāno Rūsčiojo, kuris siuņtē sāvo kariūomenēs pulkūs užgrōbti Vilniaus. Tai būvo svarbiāusias Rādvilo Rūdojo mūšis priē Ulos ūpēs dabartinėje Baltarūsijos teritōrijoje. 1564 m. saūsio 27-osios nāktī penkis kartūs gausēsne rūsū kariūomenē būvo nugalēta. Nē veltui herōjū Rādvilā poētas Radvānas vadina diēvišku, nēs varđas Mikalōjus hebrājų kalbā rēiškia „kaip diēvas“. Apgiņti tėvynē – pāts svarbiāusias kāržygio dārbas. Nē veltui Vȳtautas Didȳsis, sapnē kreipdamasis ī Rādvilā Rūdājī, charakterizuoja jī sālūs metāfora:

Tūjai, viltiē Lietuvōs, // atsidāvusi mūsū valstȳbēs //

sāule, kuri iŗ bēdās, // iŗ pašlijusius reīkalus greītai //

vēl pātaisai iŗ kuri // visomis jēgomis pragaištīngō //

āmžiaus pavēikslā mainai!..

Niēkam nekȳla abejōnių, kād išgalvōti aŗ tikri Achilas aŗ Radvilā Rudāsis yrā karžygiai herōjai, bēt vadinti herōjais Donelāičio „Mētū“ veikējus gālime tik sū išlygomis. Visi geraī atsīmenate tiņginī

Sluņkių, girtuokį Plaučiūną, mušeiką Dočį ir kitus „nenaudėlius“ – niekam nešautų į galvą tuos nedōrėlius valstiečius laikyti karžygiais. Bėt „viežlybuosius“ vadinti herōjiškais veikėjais, matyt, galėtume: išmintingąjį Krizą, kuris kalba taip protingai, kaip gieda lankštingala; darbštųjį Mýkolą, kuris taip uōliai svilina kuilį, kād visas dangūs apsitraukia dūmais; saikingąjį Pričkų, kuris prāšo būrų neverkti, kai šie gēdi gērojo pōno...

Žmōgų ar nēt visą bendrūomenę karžygiu ar herōjumi pādaro nē tiēk laimėti karaī sū priešais, kiek laimėti mūšiai sū sāvo tingumū ar apsileidimū.

Mokinės Monikos kalba

Herojų skydai kaip Pasaulio medžio įvaizdžiai

Jōks didvyris neįsivaizduojamas bē skýdo. Ō skýdas pačiā paprasčiausia prasmē – tai kārio aprangōs detālē, tūrinti jį apsūgoti nuō priēšo. Sāvo kalbojē paliesiu tōkius klāusimus: kaip skýdas visūs mūs sīėja sū narsiaisiais herōjais, kariais? Kaip skýdas susijęs sū Pasaulio medžiu?

Taigi skýdas – apsauginē kārio ginkluōtēs dalis. Tačiaū visaīs laikaīs skýdas nebūvo viēn tik tái. Jis simbolizūodavo, kās kāriui yrā svarbiāusia – už kā šis eina į karā ir kōkios yrā jō didžiaūsios vertýbēs. Dēl kō jis yrā pasirýžęs miřti. Taip pat skýdo puošýbos elemeņtai turējo išgāsdinti priēšā, léisti šiām suprāsti, priēš kōkį āsmeņį, kōkiā taūtā kovōjama. Kariaī gyvēno pagal viēnā ideolōgijā – sū skydū arba aņt skýdo. Vadīnasi, iš kāro grīši gývas, sū skydū raņkoje, arba garbingai mīrēs karē ir būsi paņeštas aņt jō.

Tačiaū ar skýdas, tēra tik vizualiaī mātomas dáiktas, tik apčiuopiamā matērija? Metāforiška prasmē skýdas – mūs sāugančios vertýbēs, kurias, ēsant pavōjui, reīkia apgiņti. Iš esmēs, jūk skýdā tūri ir kiekviēnas iš mūsų – kiekviēnas pūoselējame sāvo vertýbes, dēl kurių kovōjame, kurias sāugome ir kuriōs sāugo mūs pačiūs. Vienām tai veikiāusiai šeimōs supratīmas, kitām – draugų palaikymas.

Prisimiņkime Homēro „Iliādoje“ vaizduojamā graīko Achilo, viēno iš narsiausių karžygių, skýdā – jis, galingas karýs, stiprūs výras, garbingas graīkas, į karā ējo sū gaņ neįprastū skydū – jamē kalvýtēs diēvas Hefāistas, Dzēuso sūnūs, bē dangaus ir vandeņs elemeņtų, pavaizdāvo Graīkijā kaip agrārinę šālį:

Įskalē jis derlingus // laukūs ir dirvā įdirbtā, //

Plāčią ir āriamā trīskart, // jōj visas pulkas artōjų...<...> //

Įskalē ir javų geltonūojančių // laūkā Hefāistas. //

Pjautuvus raņkon āstriūs // įsitvėrę, juōs kiřto pjovėjai. //

Visiškai kitōkį skýdā tūri romēnų poeto Vergilijaus ēpo herōjus Enējas. Aņt skýdo iškaltī mītiniai vaizdāi: vilkē, maitīnanti Romulā ir Rēmā; legeņdiniai Rōmos karāliai ir istōriniai vaizdāi: romēnų kōvos sū apliņkinēmis gentimis; imperātoriaus Augūsto mūšis sū Egīpto karaliene Kleopatrá. Įdomiāusia, jóg aņt Enējo skýdo iškaltā Rōmos impērijos ateitis:

Teņ ir itālų žygiūs, // ir Rōmos didingus triūmfus,

Áiškiai žynių žodžiūs // ir āteitį visā žinodams,

Būvo iškālēs Vulkānas...

Į kokią skydą krūpo poeto Radvāno ākys? Radvāno heròjiniame epè „Radviliada“ Radvilà Rudàsis į mūšį nēšasi skydà, ànt kuriò áuksu iškàlti dū lietuvìų mitai (apiè kilmę iš romėnų ir apiè Gedimino sàpnà), karàlius Mindaugas ir garsiàusi kunigàikščiai, laimėti mūšiai nuò pradžiòs iki Žàlgirio, kurį laimi Výtautas sù Jogàila. Taigi ànt skýdo spindėjo áuksu išraižýta Lietuvòs praeitis:

Puošnų jò skýdà ilga // praeitiès nutikimų grandinè //

áuksino, jĩ puošdamà // marginiais geltóno metàlo. //

Šitam skydè Lietuvòs // praeitis ir garbingos senòlių //

pérgalès mēna laikùs...

Įs tiesų Radvilòs Rùdojo skýdas labai primena romėnų heròjaus Enéjo skýdà – ànt abiejų iškàlti nè buitiniai vaizdai, bèt šaliès galýbę paròdančios politinès scėnos; bèt tò, abù skýdai patvirtina abiejų šalių – Ròmos impèrijos ir LDK – istòrinis, kultūrinis ir tautinius pàgrindus: kilmę, sòstinę, valdančiąją dinàstiją.

Apžvelgus heròjų skydùs, nòrisi vèsti paralelę tarp skýdo ir Pasàulio mēdzio. Pasàulio mēdis – tai gývavimo mòdelis, susijęs sù laikù ir erdvè. Jis susijęs sù viskuo: mūsų pasirinkimais, apsisprendimais. Pasàulio mēdzio simbòlika labai įvairi: jì aprèpia ir dangų, ir žemę, ir pózemį; ir gývūnijà, augalijà, ir žmònes. Pasàulio mēdis susijęs ir sù vaiko, ir sù suàugusio žmogaùs gývėnimu. Kalbant apiè heròjus, Enéjo ir Ràdvilo Rùdojo skydùs sù Pasàulio medžiù sieja laiko motývas: praeitis, ateitis.

Taigi apibeñdrinus galimà darýti išvadà, kàd skýdas nè tik materialì apsaugòs detàlè, bèt tai tarši tautòs moràlinis véidrodis, atspindintis didžiàusias vertýbes, dël kurių rýžtamasi paaukòti gývýbę.

Mokinès Inetos kalba

Vilkės ar vilko įvaizdžių (ne)buvimas herojiniuose

Homero, Vergilijaus ir J. Radvano epuose

Skýdo įvaizdis nè vieniñtelis, siejantis epų heròjus. Kàs dár sieja karių skydùs? Kaip vértinti kàrį, kuris nēšasi skýdà, išpuòštà vynuogių kėkėmis ir derlingais laukais? Ar ànt kàrio skýdo neturėtų būti priėšà gàsdinančių vaizdų? Kà sù skydù beñdro gàli turėti geležinis vilkas? Kàs geriau ànt skýdo: vilkas ar vilkè?

Taigi heròjų skýdai įdòmūs dár ir tuò, kàd ànt Enéjo ir Ràdvilo Rùdojo skýdų bũvo pavaizduoti tautòs pradžiòs mitai. Ànt Enéjo, Ròmos impèrijos įkūrėjo, skýdo puikàvosi vilkè, kurì maitino Romulà ir Rėmà, bũsimus Enéjo palikuònis, Ròmos įkūrėjus. Štai kà Vergilijus ràšo „Eneidoje“:

Bũvo iskàlęs Vulkànas, // ir bũsimà, beslenkant àmžiams, //

Visà Askanijaus geñtį, // ir pérgales, jóg iskòvòtas. //

Màrso uolòj, žolém // užkerojusioj, bũvo iskàlęs //

Gulincią vilkę vaikingà: // į jòs speniùs įsisiurbę, //

Žaidžia berniukai dvyniai // bè jòkio pavòjaus ir žinda. //

Ū aĩt kito heròjaus Rãdvilo Rũdojo skýdo bũvo pavaizduotas kunigãikšcio Gedimino sãpnas, kuriamè valdòvas sapnuoja aĩt kãlno stugiantĩ geležinĩ vilkã. Štaĩ kàs rãšoma heròjiniame lietũviũ epè:

Kãlno viršũnè aurè // suskambèjo nuð vilko staugimo: //
Šãrvu tvaskios geležiès // apdarytà, šĩ žvèrĩ sukũrè //
Raĩkos sumãnios, kuriòs // panašũmo ĩ vilkã suteĩkti //
Geĩdè pamènuĩ gyvãm, // ð šisaĩ kãd uždãugè – lĩg stãugtũ //
Šĩmtas vilkũ jò pilvè! // „Čia miestas iškĩls pagarsèjæs“, – //
Tãria žynỹs Lizeika, // iĩ lemtingi žòdžiai pagimdo //
Vilniũ – globèjã tautũ.

Įš heròjiniũ epũ „Eneidã“ iĩ „Radviliadã“ galimã sprèsti, kãd lietũviũ iĩ romènũ mãstymas panašũs: narsiaũsi kariaĩ: Enèjas iĩ Radvilã Rudãsis, nèšasi ĩ kòvã skydũs sũ vilko ãtvaizdu. Mòkslininkas Bydermannas simboliũ žodỹne rãšo, kãd vilko iĩ vilkès įvaizdzio panaudòjimas įvairiosè tautũ pãsakojimuose bylòja apie tautòs karingũmã. Istòrija romènũ iĩ lietũviũ karingũmã patvirtina, nès vienu laikũ Ròmos impèrija bũvusi nepaprastaĩ didžiulè iĩ stipri, lĩgiai tã patĩ galimã pasakýti apie Lietuvòs Didžiajã Kunikaikštystè, kuri vienu metũ bũvo didžiausia Euròpos valstỹbè – nuð Bãltijos jũros iki Juodòsios. Iĩ neatsitiktinaĩ „Radviliãdoje“ yrã pabrèžiamã, kãd lietũviai bũvè nepaprastaĩ karingi, taĩ bũvusi tautã, kuri nuðlat kariãvo, nègti atseĩt kilusi iš karingũ romènũ, konkrečiaĩ iš romènũ kilmingo kãrio Palemòno.

Kàs bũvo vaizduojama aĩt kãrio Achilo skýdo graĩkũ epè „Iliadã“? Jòkio vilko aĩ vilkès teĩ nebũvo! Aĩt skýdo iškãlti puikãvosi mièstai, derlingi laukai, vynuogienòjai, šòkantis jaunimas, Okeãnas. Vadinasi, Achilo skýdas nepatvirtina romènũ karingũmo. Labaĩ stèbina, kãd aĩt Achilo skýdo labaĩ gausũ įvairiaũsiũ žemdirbỹstès motỹvũ. Panašũ, kãd graĩkams labiaũsiai rūpèjo nè kariãuti, ð auginti vỹnuoges.

Taĩgi, gãlime darýti išvadã, jóg sprèndžiant iš vilkũ motỹvo, kaĩp karingos tautòs žénklo, graĩkai sãvo esmè bũvo daugiaũ žemdirbiaĩ, nè kariaĩ, ð lietũviai iĩ romènai sènũ senòvèje bũvo labiaũ kariaĩ neĩ artòjai. Literatũroje svarbũ nè tik taĩ, kàs vaizduojama (vilkas, vilkè), bèt svarbiaũ, kàs iš viso nevaizduojama (aĩt Achilo skýdo vilko ãtvaizdo nebũvo). Trũkumas kaĩtais daugiaũ pasãko neĩ buvimas.

Mokinès Karinos kalba

Veno diagramos taikymas gretinant

Homero, Vergilijaus, J. Radvano bei K. Donelaičio epus

Prièš XXI ã. skaitýtojo akis – keturi labaĩ senì tøkstai: graĩko Homèro „Iliadã“, sukurtã bevèik prièš 3 tũkstančius mètũ; romèno Vergilijaus „Eneidã“, parašýta daugiaũ neĩ prièš dũ tũkstančius mètũ, vilniècio Radvãno „Radviliadã“, sukurtã prièš 400 mètũ; lietũvio Donelaiècio èpas „Mètai“ – daugiaũ neĩ prièš 200 mètũ. Kàs tekstũs jũngia, kàs skiria? Lygindama kũrinius pavartosiu teĩminã „Veno diagramã“, kilusã iš filosofo, lògiko vaĩdo John Venn. Ši diagramã yrã grètinimas taĩp panašũmũ iĩ skirtumũ. Taĩgi kokiè tiè panašũmai iĩ skirtumai kaĩbant apie kèturi epus? Mèginsiu panašũmũ iĩ skirtumũ priststyti, reĩdamasi penkiaais aspèktais: žãnru, eilèdara, epũ veikèjais, skýdo motỹvu iĩ vertýbemis.

Visus keturis kūrinius galima laikyti epais, tačiau ilgą laiką lietuviai „Radviliados“ kaip savo herojinio epo nepripažino, nes jis buvo parašytas lotynų, bet ne lietuvių kalba. „Radviliada“, kaip ir „Iliada“ ar „Eneida“, buvo parašyti tą pačią eilėdara – hegzametru. Skirtumas tas, jog K. Donelaičio „Mėtų“ eilėdara buvo naujo tipo hegzametras, paremtas kirčiuotu ir nekirčiuotu skiemenų kaita, o antikinė eilėdara remiasi ilgųjų ir trumpųjų skiemenų pasikeitimu.

Visų epų veikėjai buvo herojai, kurių atliko didingus darbus. Epė „Radviliada“ kalbama apie Radvilą Rudą, kurio gyvėnimas: kilmė, šeima jo auklėjimas, veiklės pradžią bei karo įvykius (Livonijos karo pergalė). Radvilą Rudą buvo tikrai gyvėnęs XVI a. tėvynės gynėjas, patriotas ir vienas garsiųjų LDK karvedžių. Priešingai nei Achilas ir Enėjas. Šie tebuvo išgalvoti herojai, nors nė kiek nė mažiau svarbūs. Achilas stipriausias graikų karys. Enėjas Vergilijaus epė yra herojus, paklusnūs dievams, keliavęs iš Trojos į Italiją. Taip pat Donelaičio poėmos „Mėtai“ „viežlybuosius“ žemdirbius galima laikyti herojais, kadangi dorėji žemdirbiai, pasak mokslininkės Dališės Dilytės, ūriai išveria sunkaūs gyvėnimo vargūs („Ir mės vėlei aūt laukų trūsinėdami vargsim.“).

Visus epūs sieja skėdo motėvas. Achilas, Enėjas ir Radvilą Rudąs turėjo skydūs, tai buvo jų ginkluotės dalis. Tiesiogine prasme skydūs turi tikri Homėro, Vergilijaus ir Jono Radvāno kariai herojai. Pėrkeltine, metaforiška prasme skydū galime laikyti Donelaičio „Mėtu“ „viežlybų“ žemdirbių elgesį, morālę: darbštumą, dievobaimingumą, saikingumą, kuklumą, lietuviškumo saugojimą – vienu žodžiu, dōrą. Taigi, skėdai asocijuojasi su vertybių apgynimu, priešo išgāsdinimu, įbauginimu, savo miēsto, bendruomenės sustiprinimu. Iš āntikos yra kilęs pōsakis: „Su skydū arba aūt skėdo“ – tai lėg gėnimo motėvas, vertybė, tūrinti maždaug tōkią prāsmę: „Iš karo grėžk arba nugalėtojas, arba garbingai žūk.“ Jėi šiuo pōžiūriu žvelgsime į Donelaičio būrūs, tai jų garbingumas buvo susijęs su lietuviškumo išsaugojimu vokiečių okupuotame krašte. Valstiēčiai, kaip tikri herojai, iki paskutinio stėngėsi neprarāsti lietuviškos tapatėbės, nors germanizācijas bangōs pō kiek laiko juos bė gāilesčio nuskandino į istorinę ūzmarštį.

Taigi skėdą, tū nemātomą, bėt nujaūčiamą, tūrime kiekvienas, nes svarbū saugoti ir giñti, kās gyvėnime svarbiausia. Todėl galime suprāsti, kodėl lietuviai mėnininkai lygiāvosi į graikų bei romėnų kūrėjus, jų veikalus – epūs. Nė vėltui Jōnas Radvānas, XVI a. LDK poėtas, ir Kristijōnas Donelaiitis, XVIII a. Apšvietos epōchos poėtas, lietuvių grōžinės literatūros pradiniėkas, buvo Āntikos kultūros mokiniai, antikinių tradicijų pūoselėtojai, tradicinių vertybių tēsėjai.

Skaitmeninės mokymo priemonės

Eil. Nr.	Pavadinimas	Anotacija	Nuoroda
1.	Skaitmeninė biblioteka: literatūros kūriniai 5–8 kl.	Šioje skaitmeninėje bibliotekoje kūriniai suskaitmeninti TXT, PDF, EPUB ir MP3 formatais. Yra kūrinių ir vyresnėms klasėms („Odiseja“ ir kt.).	http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/
2.	Lietuvių klasikinės literatūros antologija	Įvairiais formatais suskaitmeninti lietuvių literatūros kūriniai.	http://antologija.lt/texts
3.	XX a. lietuvių literatūros chrestomatija	Chrestomatijoje pateikiama XX a. lietuvių literatūros panorama. Pristatomi iškiliausių XX a. lietuvių autorių kūrybos tekstai (ar jų ištraukos), aprėpiantys 1904–1989 m.	http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_Lietuviu_literaturos_chrestomatija_ok.pdf

4.	Šiuolaikinės lietuvių literatūros tekstai	Svetainėje daug naudingos medžiagos: tekstai, vaizdo ir garso medžiaga, „Metų“ 2004-2016 m. archyvas ir kt. Čia yra ir verstos literatūros ištraukų.	http://www.tekstai.lt/
5.	Interaktyvi lietuvių kalbos, literatūros (kultūros) ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių duomenų bazė	Ugdymo procesui naudinga informacija, aktualizuojami ir susiejami kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltiniai; sudaromos galimybės giliau domėtis konkrečiomis temomis.	www.saltiniai.info
6.	Skaitmeninė biblioteka	Privaloma registracija, yra nemokamo turinio, daug galimybių mokyklai pasirašius sutartį.	https://vyturys.lt/
7.	Skaitmeninio kultūros paveldo turinys	Ši skaitmeninė biblioteka atnaujinama, šiuo metu neveikia garso failai.	https://www.epaveldas.lt/lietuviu-literaturos-klasika
8.	LRT audioteka. Laidos „Vakaras su knyga“	Ši audioteka vis papildoma naujais kūrinių. Kūriniai įgarsinami dalimis, kad klausytojui būtų patogiau išklausyti.	https://www.lrt.lt/mediateka/audio/vakaras-su-knyga
9.	LRT audioteka. Laidos „Vakaro pasaka“	Šiose laidose yra ne tik mažiesiems skirtų įgarsintų pasakų, bet ir pagrindinės mokyklos mokiniams.	https://www.lrt.lt/mediateka/audio/vakaro-pasaka
10.	Gutenbergio projektas	Pasaulinė skaitmeninė biblioteka.	Bookshelf Project Gutenberg
11.	Kompetencijų ugdymui skirta svetainė	Kompiuteriuose ir mobiliuosiuose įrenginiuose veikiantis pažangos įsivertinimo įrankis.	http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/mmkvi/isivertinimo-irankis-voratinklis/ http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/irankiai/voratinklis_mob/grid/index.html
12.	Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų sąjunga	Lietuvių kalbos mokytojų dalijimosi patirtimi svetainė.	https://lklms.lt/
13.	Lituanistų miestelis	Lietuvių kalbos mokytojų dalijimosi patirtimi svetainė.	https://kalbam.lt/
14.	Valstybinės lietuvių kalbos komisijos kalbos konsultacijų bankas	Konsultacinė svetainė kalbos gebėjimams ugdytis.	http://www.vlkk.lt/konsultacijos
15.	Aktualūs rašybos klausimai	Valstybinės lietuvių kalbos komisijos aktualijos rašybos klausimais.	http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/rasyba

16.	Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas dėl lietuvių kalbos skyrybos taisyklių	Skyrybos taisyklių paskutinė redakcija.	http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/nutarimai/nutarimo-del-lietuviu-kalbos-taisykles
17.	Mokomoji tarties ir kirčiavimo programa	Taisyklingos lietuvių bendrinės kalbos tarties ir kirčiavimo mokymosi programa.	http://tartis.vdu.lt
18.	Bendrinės lietuvių kalbos žodynas	Paskutinė atnaujinta žodyno versija.	https://ekalba.lt/bendrinės-lietuviu-kalbos-zodynas/ab%C4%97c%C4%97linis?i=d3b8a2f4-e1b2-4a31-ad56-711211e5617e
19.	Lietuvių kalbos instituto skaitmeniniai ištekliai mokyklai	Interaktyvūs kalbos žaidimai, žodynai ir kt.	http://lki.lt/skaitmeniniai-istekliai-mokyklai/
20.	Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Mokyklinė lituanistika	Informacija, renginiai, vadovėliai mokyklai ir kt.	http://www.liti.lt/lt/mokykline-lituanistika/
21.	Interaktyvios patikrinimo užduotys	Skaitymo gebėjimų pasiekimų patikrinimo testai 8, 9, 10 kl.	https://beta.etestavimas.lt/
22.	Švietimo portalo skaitmeniniai ištekliai	Nuolat pildoma skaitmeninių mokymosi priemonių duomenų bazė.	https://www.emokykla.lt/nuotolinis/skaitmenines-mokymo-priemones?dalykas=Lietuvi%C5%B3%20kalba%20ir%20literat%C5%ABra
23.	Mokymosi svetainė „Lietuvių kalba 5–6 kl.“	Atnaujinta mokymosi svetainė mokymuisi klasėje ir savarankiškai.	Lietuvių kalbos kursas 5-6 klasėms - Titulinis (emokykla.lt)
24.	Mokymosi svetainė „Lietuvių kalba 7–8 kl.“	Atnaujinta mokymosi svetainė mokymuisi klasėje ir savarankiškai.	Lietuvių kalba 7-8 klasėms (emokykla.lt)
25.	Skaitmeninė mokymo priemonė 9–10 kl.	Lietuvių kalbos ir literatūros mokymuisi skirta SMP.	https://smp2014lt.ugdome.lt/9-10
26.	Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos svetainė	Virtualios parodos, projektai, susitikimai, duomenų bazės ir kt.	https://lnb.lt/
27.	Švietimo portalo skaitmeninių priemonių saugykla	Nuolat atnaujinama skaitmeninių priemonių duomenų bazė.	Švietimo portalas Bendrasis ugdymas (emokykla.lt)
28.	Lietuvos muziejų portalas	Skelbiama informacija apie beveik visus Lietuvoje veikiančius muziejus. Veikia muziejų paieška pagal muziejaus pavaldumą, rinkinių rūšį, vietą, abėcėlę.	https://muziejai.lt/Index.lt.asp

Literatūros ir šaltinių sąrašas

Eil. nr	Pavadinimas	Anotacija
I.	BENDROJI DIDAKTINĖ LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	
1.	Arends, Richard I. Mokomės mokyti. Vilnius: Margi raštai, 1998.	Knygoje analizuojama, kas yra veiksmingas mokymas ir kaip jo siekti vadovaujant mokiniams, organizuojant tiesioginį mokymą ir bendradarbiaujant su kolegomis. Pateikiami patarimai, kaip planuoti ugdymo procesą, motyvuoti mokinius, atsižvelgti į jų lyties, kultūros, kalbos skirtumus, specialiuosius poreikius, organizuoti diskusijas, mokyti tyrinėti.
2.	Bennett, Barrie; Rolheiser-Bennett, Carol; Stevahn, Laurie. Mokymasis bendradarbiaujant. Vilnius: Garnelis, 2000.	Knygoje pateikiamos rekomendacijos (teorinės nuostatos ir praktiniai pavyzdžiai), kaip veiksmingai taikyti bendradarbiavimo metodus klasėje, mokiniams skirtos įsivertinimo užduotys.
3.	Buehl, Doug. Interaktyviojo mokymosi strategijos. Vilnius: Garnelis, 2004.	Knygoje pateikiamos 45 interaktyviojo mokymosi strategijos su įvairių mokomųjų dalykų pavyzdžiais, prieduose – jų šablonai, kuriuos mokytojas gali pateikti mokiniams užpildyti, analizuojant kūrinius.
4.	Charlton, Beth, Critchley. Neformaliojo vertinimo strategijos. Vilnius: Tyto alba, 2007.	Knygoje pateikiamos rekomendacijos, kaip panaudoti vertinimo rezultatus veiksmingesniam mokymosi proceso organizavimui, kaip kelti mokinius įtraukiančius klausimus, kaip stebėti mokinį, planuoti pamokas.
5.	Čepaitienė, Rasa; Mikailienė, Živilė. Pasaulis prasideda čia. Paveldo ugdymo principai mokyklinio amžiaus vaikams. Metodinė priemonė. Vilnius: Didakta, 2017.	Svarbiausi metodinėje priemonėje į paveldą žvelgiama integraliai, aptariama paveldo samprata, ugdymo per paveldą principai, pateikiamos skirtingų paveldo rūšių interpretacijos, sėkmingo ugdymo pavyzdžiai, rekomendacijos ir siūlymai. Šią metodinę medžiagą mokytojas gali pritaikyti planuodamas kultūros pažinimo pamokas, skaitymo, rašymo, kalbėjimo veiklas. Prieiga per internetą: http://www.kpd.lt/uploads/Pasaulis%20prasideda%20%C4%8Dia_LR.pdf

6.	Good, Thomas L. ir Brophy, Jere. Kas vyksta klasėse. Dešimtas leidimas. Bostonas – Sidnėjus: Pearson, 2008.	Knyga pripažinta kaip išsamiausias ir autoritetingiausias informacijos apie veiksmingą mokymą šaltinis, kuriame susisteminta žinių bazė apie mokinių motyvaciją, mokymą per pamokas, mokymo pritaikymą individualiems besimokančiųjų poreikiams.
7.	Hattie, John. Matomas mokymasis. Mokytojo vadovas. Kaip užtikrinti kuo didesnę poveikį mokymosi pasiekimams. Londonas ir Niujorkas: Routledge, 2012.	Knygoje tiriamojo mokymo metodų projekto rezultatai susiejami su praktine veikla per pamokas, pateikiama patarimų, kaip per pamoką ir toliau dirbant po pamokos pamažu įgyvendinti siūlomus principus, įskaitant pasirengimą pamokoms, mokymosi interpretavimą ir grįžtamąją informaciją; pateikiami kontroliniai sąrašai, užduotys, konkrečių atvejų tyrimai ir gerosios patirties scenarijai, padedantys gerinti pasiekimus.
8.	Jensen, Eric. Tobulas mokymas. Vilnius: AB OVO, 2001.	Knygoje pateikiami teoriniai ir praktiniai patarimai apie mokymą atsižvelgiant į mokinių įvairovę, pamokos planavimą, medžiagos pateikimą, mokymo(si) strategijas, vertinimą.
9.	Kompetencijų ugdymas. Metodinė knyga mokytojui. Projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“. Vilnius, 2012.	Metodinė knyga skirta Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojams. Joje pateikiamos rekomendacijos, kaip planuoti ir organizuoti į kompetencijas orientuotą ugdymo turinį, vertinti mokinių pasiekimus ir teikti atsaką įvairių dalykų, tarp jų lietuvių kalbos ir literatūros, pamokose. Prieiga per internetą: https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/3402
10.	Madaule, Paul. Kai klausymas atgyja. Veiksmingo mokymosi ir bendravimo vadovas. Vilnius: Eugrimas, 2010.	Knygoje remiantis moksliniais šaltiniais analizuojama klausymo svarba, aiškinami klausymo ir girdėjimo skirtumai, analizuojami mokinių, kuriems diagnozuota disleksija, patiriami mokymosi sunkumai, pateikiami patarimai, kaip galima tokiems mokiniams padėti, taikant tam tikras klausymo metodikas, lavinti visų ugdymo pakopų mokinių gebėjimus klausyti.

11.	Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodinė medžiaga (LT kalba). Skirtas mokytojams, dirbantiems su 9-12 klasių mokiniais. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.	Metodinėje medžiagoje siūloma 20 mokymo(si) temų apie šiuolaikines medijas (spaudą, internetą, reklamą, kiną). Pateikiama metodų, užduočių pavyzdžių, kaip analizuoti, kritiškai vertinti medijų tekstus, suprasti jų poveikį žmogui, ugdytis atsparumą manipuliacijoms ir propagandai. Prieiga per internetą: https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/3871
12.	Petty, Geof. Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius: Tyto alba, 2004.	Praktiniai patarimai mokytojams, kaip veiksmingai mokyti: planuoti pamokas ir motyvuoti mokinius, sukurti palankią mokymosi aplinką, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir galimybes. Išsami mokymo(si) metodų apžvalga.
13.	Petty, Geof. Įrodymais pagrįstas mokymas. Vilnius: Tyto alba, 2008.	Bendrujų mokymo ir mokymosi metodų, pagrįstų įrodymais, aprašymai, jų taikymo galimybių gairės.
14.	Silver, F. Harvey; Strong, W. Richard; Perini, J. Matthew. Mokytojas strategas: kaip kiekvienai pamokai pasirinkti tinkamą, tyrimais pagrįstą mokymo metodą. Vilnius: International School, 2012.	Knygoje pateikiama dvidešimt patikimiausių ir lanksčiausių mokymo metodų (kartu su daugybe jų variantų), kurie suskirstyti pagal keturis skirtingus mokymo metodus: meistriškumo metodai, suvokimo metodai, saviraiškos metodai, tarpasmeniniai metodai. Kiekviena knygos dalis skirta tam tikram metodui. Kiekvienoje dalyje aprašomi 4 šio metodo variantai pagal klasės pasirengimo lygį.
15.	Šiaučiukenienė, Liuda; Stankevičienė, Nida; Čiužas, Renaldas. Didaktikos teorija ir praktika. Kaunas: technologija, 2011.	Knygoje aptariami ugdymo tikslai, metodai, formos, mokytojo ir besimokančiojo vaidmuo, jų tarpusavio sąveika.
16.	Žibėnienė, Gintautė; Indrašienė, Valdonė. Šiuolaikinė didaktika. Vilnius: Valstybės įmonė „Registrų centras“, 2017.	Knygoje aprašomi pagrindiniai mokymo(si), refleksijos ir vertinimo metodai, apžvelgiamos XXI a. mokyklai itin svarbios ugdymo technologijos: kritinio mąstymo ir kūrybingumo ugdymo, mokymosi bendradarbiaujant,

		problemų sprendimo, refleksyviojo ir interaktyviojo mokymosi, įsivertinimo ir atsako mokiniams būdai.
II.	DALYKO DIDAKTINĖ LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	
1.	Dilytė, Dalia. Heladės šviesa. Vilnius: Metodika, 2015.	Knyga skirta mokiniams. Ją galima naudoti kaip papildomą mokymo(si) priemonę kalbant apie Antikos kultūrą, teatrą, mitologiją.
2.	Česnulevičiūtė, Petronėlė. Dramos pasaulis. Knyga mokyklai. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996.	Mokykloms skirtoje studijoje autorė pateikia tragedijos, komedijos, tragikomedijos išsamius apibūdinimus. Į dramos pasaulį žvelgiama istoriniu aspektu per konkrečius kūrinius, daug dėmesio skiriama moderniosioms dramoms kryptims.
3.	Česnulevičiūtė, Petronėlė. Daugiaveidis dramų gyvenimas teatre. Scenos meno pagrindai. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1998.	Ši knyga skirta mokiniams, joje patrauklia forma ir mokiniams suprantama kalba aiškinama, nuo ko prasideda teatro ir dramų „dvikova“, kas joje svarbiausia, ką drama pralaimi ir ką laimi teatre, kaip matyti ir girdėti spektaklį. Šią knygą mokytojas gali naudoti kaip papildomą mokymo priemonę, nagrinėdamas dramą kaip teatro meną ir mokydamas mokinius aptarti spektaklį.
4.	Goldberg, Natalie. Apie rašymą. Kaip išlaisvinti vidinį rašytoją. Kaunas: Žmogaus psichologijos studija, 2015.	Knygoje eseistiniu stiliumi svarstoma apie rašymo procesą, kokias savybes svarbu išsiugdyti, norint išmokyti rašyti, kaip rašymas suteikia pasitikėjimo, išmoko stebėti save ir pasaulį; dalijamasi asmenine rašymo ir mokymo rašyti patirtimi.
5.	Kovač, Miha. 10 priežasčių skaityti knygas skaitmeniniais laikais. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2021.	Knygos autorė pateikia 10 priežasčių, kodėl knygas skaityti svarbu, aptaria, kaip knygos plečia žmogaus supratimą apie save ir pasaulį, moko savarankiškai mąstyti, lavina vaizduotę; aiškinama, kuo skiriasi popierinės ir skaitmeninės knygos skaitymas.
6.	Mokinių kūrybiškumo ugdymo lietuvių (gimtosios) kalbos pamokose metodika. Vilnius: Šiuolaikinių didaktikų centras, 2013.	Leidinyje pateikiami pavyzdžiai, nuorodos, kaip konkrečiai ugdyti kūrybiškumą per lietuvių kalbos ir literatūros pamokas. Šioje metodikoje remiamasi moksliai pagrįstomis ir praktiškai išbandytais skaitymo, rašymo, kalbos, diskutavimo veiklų organizavimo struktūromis bei metodikomis.

		Prieiga per internetą: http://11a.lt/krsc/p/kurybiskumas/d/Mokiniu_kurybiskumo_ugdymo_lietuviu_%28gimtosios%29_kalbos_pamokose_metodika.pdf
7.	Nauckūnaitė, Zita. Iškalbos mokymas. Kaunas: Šviesa, 1998.	Knygoje pateikiami iškalbos meno teorijos pagrindai, praktiniai nurodymai ir užduočių pavyzdžiai.
8.	Nauckūnaitė, Zita. Prezentacijos menas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.	Leidinyje pateikiami metodiniai patarimai, kaip parengti prezentaciją, kurti kalbėtojo santykį su auditorija.
9.	Nauckūnaitė, Zita. Teksto komponavimas: rašymo procesas ir tekstų tipai. Vilnius: Gimtasis žodis, 2002.	Knygoje pateikiamos metodinės rekomendacijos, kaip padėti mokiniui rengtis rašymui, kaip mokyti komponuoti tekstą, kurti pastraipą, pasakoti, aprašyti ir samprotauti, kaip išmokyti mokinį tobulinti savo tekstą, kaip taisyti mokinių rašinius.
10.	Pennac, Daniel. Kaip romanas. Kaunas: Šviesa, 2004.	Šios knygos autorius – literatūros mokytojas, kurio specializacija – „sunkios“ klasės. Knygoje dalijamasi praktiniais patarimais, kaip išmokyti vaiką pamėgti knygą, kaip rasti laiko skaityti, aptariamoms priežastys, kodėl vaikai praranda norą skaityti.
11.	Rodaris, Džanis. Fantazijos gramatika. Kaunas: Šviesa, 2001.	Šioje knygoje žinomas rašytojas pasakoja apie istorijų kūrimo meną, pataria, kaip padėti vaikams patiems kurti pasakas, išgalvotas istorijas, išradingai vartoti žodžius, lavinti vaizduotę, puoselėti kūrybines galias.
12.	Anderson, Chris. TED talks. Viešasis kalbėjimas. Praktinis vadovas. Vilnius: Tyto alba, 2017.	Knygos autorius – TED konferencijų kuratorius, aiškina, kaip užsimezga kalbančiojo ir auditorijos ryšys, kaip galima išmokyti tą ryšį pasiekti. Siūlomi įvairūs metodai, kuriuos gali naudoti kiekvienas, norintis pasiekti savo tikslą kalbėdamas viešai auditorijai.
13.	Teixidor, Emili. Skaitymas ir gyvenimas. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2014.	Ispanų rašytojas savo knygoje atskleidžia keletą paprastų skaitymą skatinančių gudrybių, pasidalija prasmingomis įžvalgomis apie knygas ir skaitytojų ugdymą, apmąsto jaunimo literatūros ir klasikinių kūrinių vertės klausimus, teatro, bibliotekos reikšmę ugdant skaitytojus.

14.	Vincė, Laima. Rašyti gali kiekvienas. Vilnius: Baltos lankos, 2010.	Knygoje pateikiami kūrybinio rašymo pagrindai, metodiniai patarimai, kaip klasėje kurti rašytojų bendruomenę, kokie galimi grožinių ir negrožinių tekstų kūrimo būdai, pratimai.
-----	---	--

Užduočių ir mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai

5 – 6 klasės

6 KLASĖS SKAITYMO IR TEKSTO SUPRATIMO PASIEKIMUS ILIUSTRUOJANTYS PAVYZDŽIAI

Perskaitykite tekstą ir atlikite užduotis

BARTENŠTEINO PILY

Šita žemė primindavo jam Žemaitiją. Į Didžiąją Lietuvą, juolab į Trakų ežerynus, ji nepanėšėjo.

Vytautas seniai bebuvo Trakuose. Ištikimi žmonės šnekėjo, kad jo tėvas Kęstutis dar prieš savo baisiąją mirtį Krėvos pilies požemyje sapnavęs Trakus, kurių vandenys tvieskė šalta raudona šviesa.

Vytautas lig šiol nežino, ar jo tėvą nužudė Jogailos bendrai, ar jisai pats nutraukė savo gyvenimo siūlą. Sūnus netgi nematė tėvo šermenų, neregėjo, kaip jo siela, atsiskyrusi nuo laužo dūmų, nuplasnojo dausų keliais.

Jis žiūrėjo pro siaurą Bartenšteino pilies langą. Dabar čia gyveno. Laukė kryžiuočių pagalbos. Tarėsi ir su žemaičiais. Tiktai vieno geidė – grįžti į Lietuvą, išvysti Trakus ir Vilnių. Geidė Didžiojo kunigaikščio valdžios. Geidė atpildo piktadariams. Ir teisybės. O teisybės niekur nebuvo.

Tyliai prasivėrė durys. Vytautas žaibiškai grįžtelėjo. Rankos ūmai susigniaužė į kumščius. Stipraus vyro paprotys. Čionai, storasienėj Ordino pily, turi būti akylas ir ausylas. Tiesa, Ordinas pavedė jam valdyti pilį, tačiau gali bemat ją atsiimti atgal. Vytautas, didžiojo Kęstučio sūnus, sulaukęs keturiasdešimties metų, dar neturėjo savo pastogės. Skaudu neturėti namų, glaustis po šaltu svetimo paukščio sparnu. Tasai paukštis primena vanagą.

Prie jo artinosi sesuo Ringailė. Kai ji vaikščiodavo kieme, visi atsisukdavo. Graži buvo.

– Kunigaikšti... – nedrąsiai prabilo ji. Vytauto akys švelniai sužvilgo. Ringailė išdrįso kalbėti toliau...

– Broli...

O Vytautas pagalvojo: kaip seniai jis buvo šauktas „Sūnau...“

– Ką pasakysi, Ringaile?

Tarpusavy jie šnekėdavos lietuviškai, o aplinkui – kieme ir menėse – girdėdavo tik vokišką kalbą. Pilies bažnyčioje gaudė vargonai, senovinėse knygoose spindėjo auksu išrašyti lotyniški rašmenys. Vytautas mokėjo vokiškai ir gudiškai, susišnekėdavo su totoriais. Kunigaikštienė Ona mėgo švelnius fleitos garsus, skambančius per puotas menėje. Ten dėdavo ant stalų brangius indus, ir sidabro taurės tviskėdavo mėnulio šviesoje. Tiktai taurės buvo svetimos...

– Pasiuntiniai jau prie vartų, broli... – pratarė Ringailė.

Vytautas nuėjo prie kito langelio, kur geriau matyti vartai. Anapus vartų spietėsi raitelių būrys. Puikūs buvo jų žirgai, tiktai kitaip pabalnoti. Maskvėnų raiteliai. Atvyko pasiimti kunigaikštietės Sofijos. Lydės jo dukterį į svečią šalį pas Maskvos kunigaikštį Vasylių. Atšvęs vestuves pagal bizantiškus papročius. O Vytautas pasiliks čia. Akys krypo anapus mūro sienos, anapus svetimų raitelių. Ten toli, ligi pat akiračio, siūravo didžiuliai miškai. Kažkada jie priklausė bartų genčiai, priklausė laisvajai prūsų žemei. Pasakoja, kad bartų vadas Divonis, Lokių pramintas, krito nelygioj kovoje. Ir pražuvo bartai. Neduokdie, jei taip žūtų Lietuva!..

Reikėjo eiti svečių pasitikti.

Pustamsiam koridoriuj blykstelėjo mirganti žvakės liepsnelė. Tai ištikimasis tarnas Gerbutas. Jį surado kunigaikštienė Ona, o ji permano žmones. Vokiečiai paskleidė gandus, būk Ona esanti žiniuonė. Burtininkė. Girdi, kaip ji galėjusi vyrą iš tikros prapulties, iš Jogailos kalėjimo, išvaduoti... Argi tai moters, tegu ir kunigaikštienės, jėgoms?!.. Žiniuonė, daugiau nieko!..

Gerbutas žemai nusilenkė Vytautui. Akyse – tylus prašymas.

– Bylok! – liepė kunigaikštis.

– Kunige, – skubėjo Gerbutas, vis dairydamasis, ar kas nemato, negirdi jo. – Didysis kunige, kai susigiminiuosi su maskvėnais, kai taviškiai žemaičiai parems tave kaip tikrą tėvą, ar... – senis staiga užsikirto.

– Sakyk! – nekantravo Vytautas. Juk reikėjo eiti. Ir ko jis čia su tuo Gerbutu...

– Ar prisiminsi nelaimingąją Bartą, kai vėlei tapsi Lietuvos viešpačiu? – pagaliau išpyškino senis.

Smilktelėjo širdį, lyg kas būtų įdūręs. Tas Gerbutas... ar tik jis ne senųjų prūsų žynių palikuonis... Kaip jis nuvokia viską?! Perskaito mintis, lygiai kaip ir kunigaikštienė Ona... Ką jam atsakyti?

Senis neatstojo. Jis sugriebė Vytauto drabužio skverną. Paskui išsigandęs paleido ir susmuko prie kunigaikščio kojų. Išmesta žvakė riedėjo grindimis, ir geso jos blausi liepsnelė, tarpais nušviesdama niūrias sienas, ant kurių kabėjo sukryžiuoti kalavijai.

– Gal padėsi mums išsivaduoti nuo Ordino... – šnibždėjo senis.

Kiek iš jo laukiama – Žemaitijoje, Trakuose, senojoje Bartos žemėj! Dangaus valdove, sustiprink mane!

Vytautas nė pats nesugaudė, į ką kreipiasi: į pagonių dievus ar į didį visagalį krikščionių Dievą. Jis tikėjo: begalinėse pasaulių platybėse yra kažkas, kas lemia žmogaus likimą ir ko regėti neleista...

Koridoriaus gale pasigirdo žingsniai. Padvelkė nežinia.

– Kelkis, – liepė Vytautas seniui.

Tas pakilo, negrabūs pirštai ieškojo žvakigalio.

Vytautas skubėjo durų link, tačiau akimirksnį padvejojęs, sugrįžo prie senio, uždėjo ranką ant jo kaulėto peties. Sunki buvo jo ranka.

– Dideli darbai laukia, – tepasakė jis.

– Telaimina tave dievai! – atsiliepė Gerbutas.

Vytautas ėjo sutikti pasiuntinių. Karališki, garsūs jo žingsniai aidėjo tuščioje menėje. Širdis plakė trankiai, lyg bylotų: „Ištverti. Grįžti į Trakus, į Vilnių. Vyras turi nurungti priešus. Visus. Savus ir svetimus. Savus ir svetimus. Savus...“

Iš B. Baltrušaitytės knygos „Po Žalgirio kautynių“, Vilnius, 1993 m.

Lentelėje pateikiami lygiai nustatyti remiantis 2019 metų Nacionalinių mokinių pasiekimų patikrinimo statistiniais duomenimis.

Pasiekimas	Lygis	Lygio aprašas	Užduotis
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Slenkstinis	Naudodamasis netiesiogine pagalba skiria tiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, padedamas skiria faktą ir nuomonę (B1.4.1).	1. Kur vyksta veiksmas? Remkitės ketvirta ir penkta pastraipomis. A. Žemaitijoje. B. Ordino pilyje. C. Didžiojoje Lietuvoje. D. Trakų pilyje. <i>(1 taškas)</i>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Slenkstinis	Naudodamasis netiesiogine pagalba atpažįsta ir fragmentiškai aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą,	2. Į ką buvo panaši vietovė, kurioje stovi Bartenšteino pilis? A. Į Trakų apylinkes.

		vaizduojamas socialines realijas; padedamas susieja kūrinį su savo socialine aplinka (B2.3.1).	B. Į Didžiąją Lietuvą. C. Į Žemaitiją. D. Į Krėvos žemes. <i>(1 taškas)</i>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Pagrindinis	Atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.3).	3. Kodėl Vytautas gyvena Bartenšteino pilyje? A. Kad galėtų tartis su žemaičiais. B. Kad gautų kryžiuočių pagalbą. C. Kad galėtų valdyti Ordino pilis. D. Kad galėtų būti kartu su seserimi. <i>(1 taškas)</i>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Aukštenysis	Atpažįsta ir paaiškina potekstę, aptardamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, išsamiai apibūdinamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.4).	4. „Tasai paukštis primena vanagą“. Kas lyginama su vanagu? A. Bartai. B. Prūsai. C. Žemaičiai. D. Kryžiuočiai. <i>(1 taškas)</i>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkinamas (įvardija 1 – 2 dalykus) Pagrindinis (įvardija 3 – 4 dalykus)	Atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą, kai kurias sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas; naudodamasis netiesiogine pagalba, susieja kūrinį su savo socialine aplinka (B2.3.2). Atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.3).	5. Įvardykite dalykus, kurių valdovas labiausiai trokšta, žvelgdamas pro siaurą pilies langą? 1. .... 2. .... 3. .... 4. .... <i>(2 taškai)</i>

<p>Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).</p>	<p>Patenkinamas</p>	<p>Aptaria ryškiausius veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją. Atpažįsta ir įvardija tiesiogiai ir kai kuriuos netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Naudodamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus bent dviem siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).</p>	<p>6. Ką apie situaciją, kurioje yra atsidūręs Vytautas, sako ši citata: „Čionai, storasienėj Ordino pily, turi būti akylas ir ausylas“.</p> <p>A. Vytautas jaučiasi nesaugus. B. Vytautas nori pasirodyti stiprus. C. Vytautas siekia turėti savo pilį. D. Vytautui nepatinka storos sienos.</p> <p style="text-align: right;">(1 taškas)</p>
<p>Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).</p>	<p>Aukštesnysis</p>	<p>Atpažįsta ir išsamiai aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas prasmingai susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.4).</p>	<p>7. Kaip supranti žodžius „o kaip seniai jis buvo šauktas „Sūnau...“?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p style="text-align: right;">(1 taškas)</p>
<p>Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).</p>	<p>Patenkinamas (įvardija 1 dalyką) Pagrindinis (įvardija 2 dalykus)</p>	<p>Įvardija ryškiausius veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, skiria autorių ir pasakotoją. Atsakydamas į klausimus, nurodo tiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Padedamas palygina žinomų kūrinių veikėjus vienu siūlomu aspektu, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).</p> <p>Aptaria ryškiausius veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją. Atpažįsta ir įvardija tiesiogiai ir kai kuriuos netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Naudodamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus bent dviem siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).</p>	<p>8. Įvardykite du dalykus, kuriuos iš teksto sužinome apie kunigaikštienę Oną.</p> <p>1. _____;</p> <p>2. _____.</p> <p style="text-align: right;">(2 taškai)</p>
<p>Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais</p>	<p>Slenkstinis</p>	<p>Naudodamasis netiesiogine pagalba atpažįsta ir fragmentiškai aptaria pagrindines kūrinio</p>	<p>9. Dar kartą perskaitykite tekstą pilkame fone. Kuriuo tikslu į pilį atjoja maskvėnų raiteliai?</p>

informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).		siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą, vaizduojamas socialines realijas; padedamas susieja kūrinį su savo socialine aplinka (B2.3.1).	<p>A. Palydėti kunigaikštį Vytautą į prūsų žemę.</p> <p>B. Pakviesti medžioti į toli dunksančius miškus.</p> <p>C. Pranešti kunigaikščiui apie teisę grįžti į Trakus.</p> <p>D. Palydėti Vytauto dukrą pas būsimą vyrą.</p> <p style="text-align: right;"><i>(1 taškas)</i></p>
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Pagrindinis	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus paaiškina. Skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.3).	<p>10. Kokias teises Vytautui suteikė kryžiuočiai?</p> <p>A. Leido turėti savo karių.</p> <p>B. Pasiūlė mokytis kalbų.</p> <p>C. Pavedė valdyti pilį.</p> <p>D. Leido vykti į Maskvą.</p> <p style="text-align: right;"><i>(1 taškas)</i></p>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Pagrindinis	Atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.3).	<p>11. Ko baiminasi Vytautas prisimindamas prūsų genties likimą?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p style="text-align: right;"><i>(1 taškas)</i></p>
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Pagrindinis	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus paaiškina. Skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.3).	<p>12. Su koku prašymu Gerbutas kreipiasi į Vytautą?</p> <p>A. Kad įšventintų senųjų prūsų žyniu.</p> <p>B. Kad leistų išvykti su maskvėnais.</p> <p>C. Kad saugotų kunigaikštienę Oną.</p> <p>D. Kad išvadotų jo protėvių žemes.</p> <p style="text-align: right;"><i>(1 taškas)</i></p>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Pagrindinis	Aptaria veikėjų charakterius, socialinius santykius, tiesiogiai ir netiesiogiai įvardytas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją. Apibūdina tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais	<p>13. Vytautas mano, kad kunigaikštienė Ona ir senasis Gerbutas turi vieną bendrą savybę. Įvardink ją.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p style="text-align: right;"><i>(1 taškas)</i></p>

		siūlomais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).					
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkinamas	Konsultuodamasis atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą, kai kurias sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas; naudodamasis netiesiogine pagalba, susieja kūrinį su savo socialine aplinka (B2.3.2).	<p style="text-align: right;">(1 taškas)</p> <p>14. Kodėl Vytautas iš karto nieko neatsako Gerbutui?</p> <p>A. Abejoja, ar sugebės išpildyti jo prašymą.</p> <p>B. Išsigąsta, jog nuo žvakės užsidegs pilis.</p> <p>C. Bijo pagonių ir krikščionių dievų keršto.</p> <p>D. Supyksta, kad priminė maskvėnus.</p> <p style="text-align: right;">(1 taškas)</p>				
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Aukštesnysis	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus svariai pagrindžia. Argumentuotai skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.4).	<p>15. Į kokį dievą mintyse kreipiasi Vytautas?</p> <p>A. Skaudžiai baudžiantį žmones.</p> <p>B. Duodantį žmonėms įsakymus.</p> <p>C. Lemiantį žmogaus likimą.</p> <p>D. Atleidžiantį visus nusikaltimus.</p> <p style="text-align: right;">(1 taškas)</p>				
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Aukštesnysis	Atpažįsta ir paaiškina potekstę, aptardamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, išsamiai apibūdindamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.4).	<p>16. Ką galėtų reikšti Vytauto žodžiai „Dideli darbai laukia“?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p style="text-align: right;">(1 taškas)</p>				
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkinamas (tinkamai sujungia 1 – 2 pavyzdžius) Pagrindinis	Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: žinomuose tekstuose atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.2).	<p>17. Sujunk linijomis atitinkamus meninių priemonių pavadinimus ir jų pavyzdžius.</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">„siūravo didžiuliai miškai“</td> <td style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">palyginimas</td> </tr> <tr> <td style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">„smilktelėjo širdį, lyg kas būtų įdūręs“</td> <td style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">epitetas</td> </tr> </table>	„siūravo didžiuliai miškai“	palyginimas	„smilktelėjo širdį, lyg kas būtų įdūręs“	epitetas
„siūravo didžiuliai miškai“	palyginimas						
„smilktelėjo širdį, lyg kas būtų įdūręs“	epitetas						

	(tinkamai sujungia 3 – 4 pavyzdžius) Pagrindinis	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemonės ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.3).	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">„mīrganti žvakės liepsnelė“</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">vaizdingas veiksmažodis</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">„puikūs buvo jų žirgai“</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">deminutyvas</div> </div> <p style="text-align: right;">(2 taškai)</p>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkinamas	Naudodamasis netiesiogine pagalba atpažįsta ir paaiškina potekstę, rasdamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, įvardydamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.2).	<p>18. Kas išreiškiama šiais teksto pabaigos žodžiais „Ištverti. Grįžti į Trakus, į Vilnių. Vyras turi nurungti priešus. Visus. Savus ir svetimus. Savus ir svetimus. Savus...“?</p> <p>A. Vytauto kovos planas. B. Vytauto tikslas. C. Vytauto abejonė. D. Vytauto nuomonė.</p> <p style="text-align: right;">(1 taškas)</p>

VERTINIMO INSTRUKCIJA

Klausimo numeris	Aprašas	Taškai	Pavyzdžiai
1	Pasirinktas teisingas atsakymas – B	1	
2	Pasirinktas teisingas atsakymas – C	1	
3	Pasirinktas teisingas atsakymas – B	1	

4	Pasirinktas teisingas atsakymas – D	1	
5	Teisingai įvardyti 3–4 dalykai.	2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Grįžti į Lietuvą / išvysti Trakus ir Vilnių. 2. Didžiojo kunigaikščio valdžios. 3. Atkeršyti / atpildo piktadariams. 4. Teisybės.
	Teisingai įvardyti 1–2 dalykai.	1	
6	Pasirinktas teisingas atsakymas – A	1	
7	Paaiškinta teisingai paminint bent vieną priežastį: buvimą toli nuo artimųjų / tėvo netekimą / artimųjų ilgesį.	1	Vytauto tėvas nužudytas, todėl niekas jo nevadina sūnumi, taip nesikreipia į jį. Šalia nėra nei tėvo, nei motinos.
8	Išvardinti 2 tinkami dalykai.	2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mėgo muziką / švelnius fleitos garsus. 2. Geba perprasti žmones / skaityti mintis / turi žiniuoniams būdingų savybių. 3. Narsi / drąsi / išvadavo savo vyrą iš kalėjimo / nelaisvės.
	Įvardintas 1 tinkamas dalykas.	1	
9	Pasirinktas teisingas atsakymas – D	1	
10	Pasirinktas teisingas atsakymas – C	1	
11	Atsakyme akcentuojama baimė būti nugalėtiems, prarasti valstybingumą.	1	Baiminasi, kad nežūtų Lietuva / kad Lietuvos neištiktų prūsų genties likimas.
12	Pasirinktas teisingas atsakymas – D	1	
13	Atsakyta teisingai paminint gebėjimą pažinti, perprasti žmones arba aiškiaregystę, gebėjimą skaityti mintis.	1	<p>Pažinti, perprasti žmones.</p> <p>Aiškiaregystę / gebėjimą skaityti mintis</p>
14	Pasirinktas teisingas atsakymas – A	1	

15	Pasirinktas teisingas atsakymas – C	1	
16	Atsakyta teisingai paminint bent vieną iš Vytauto siekių.	1	Vytautas nusiteikęs kovoti, išsivaduoti nuo Ordino / kryžiuočių, išlaisvinti savo šalį, tapti Lietuvos valdovu.
17	Teisingai susietos 3–4 meninės priemonės ir jų pavyzdžiai.	2	1. „siūravo didžiuliai miškai“ – vaizdingas veiksmožodis;
	Teisingai susietos 1–2 meninės priemonės ir jų pavyzdžiai.	1	2. „smilktelėjo širdį, lyg kas būtų įdūręs“ – palyginimas; 3. „mirkanti žvakės liepsnelė“ – deminutyvas; 4. „puikūs buvo jų žirgai“ – epitetas.
18	Pasirinktas teisingas atsakymas – B	1	

7 – 8 klasės

8 KLASĖS SKAITYMO IR TEKSTO SUPRATIMO PASIEKIMUS ILIUSTRUOJANTYS PAVYZDŽIAI

Perskaitykite tekstą ir atlikite užduotis

GARSUS RAŠYTOJAS

Floras d'Avenka įsėdo į greitąjį traukinį mažoje stotelėje ir susirado savo vietą sausakimšoje kupė. Kiti keleiviai valandėlę žiūrėjo į jį kaip į neprašytą svečią – peršlapusį lietuje, apsitaškiusį purvais, su skėčiu, nuo kurio žliaugė lietaus lašai, ir paraitytomis virš kulkšnių kelnėmis. Įėjęs žmogus – jį galėjai palaikyti paprastu kaimo krautuviniu – atsisėdo kampe ir prisimerkė, apakintas elektros šviesos. Kupė vėl sušneko keleiviai, kurių pokalbį trumpam buvo nutraukęs ką tik įlipęs žmogus.

– Jūs nepatikėsite, – kalbėjo senyvas ponas, tęsdamas pokalbį, kurio pradžios Floras d'Avenka negirdėjo, – bet aš jus visai kitokį įsivaizdavau. Pirmiausia vyresnį. Juk jūsų vardą jau seniai visi žino! Tarkim, žmogus niekada nematė gyvos garsenybės. Štai jis ir galvoja: kadangi asmenybė garsi, vadinasi, ji bent jau praėjusio amžiaus.

– Arba štai kas, – pasigirdo spigus moters balsas. – Skaitai knygą ir susidariai vaizdą apie autorių. Sakysim, aš maniau, kad jūs senyvas ir apkūnus. Niekada man į galvą nebuvo atėję, kad jūs toks jaunas, toks gražus. Jūsų romanuose tiek gyvenimo patirties, tiek gilaus žmogaus sielos pažinimo! Todėl ir jauti, kad juos parašė įmetėjęs žmogus, kone filosofas. Bet geriau, kad jūs būtent toks. Dabar dar labiau žavėsiuos jūsų kūryba.

Floras d'Avenka pamažu pravėrė vieną akį ir slapta įdėmiai pasižiūrėjo. Malonūs žodžiai buvo skirti elegantiškam, nepaprastai švelnių bruožų, kilnaus veido jaunuoliui.

Kas jis, šis gražus ir toks įdomus jaunuolis? Šis įžymus rašytojas, kurio vardas jau seniai buvo plačiai žinomas ir kurio knygoje buvo tiek gyvenimo patirties? Kad ir kaip suko galvą Floras d'Avenka, nė vienas vardas nesisiejo su šiuo švelniu poeto veidu. Teisybė, Floras d'Avenka gyveno gana uždarai ir todėl pažįstamų rašytojų turėjo nedaug. Bet daugelį pažinojo iš nuotraukų. O rašytojas, sėdintis priešais, jam nieko nepriminė. Ir nors priešais buvo inteligentiškas, protingas jaunuolis, Floras d'Avenka čia pat sumetė, kad tai vienas iš daugelio diletantų, dar nepripažintų genijų, kurie stengiasi prasiskinti kelią šiame pasaulyje; išleidę knygėlę savo lėšomis, išsiuntinėja ją žymiems rašytojams, prašydami pasakyti apie ją savo nuomonę. Šiose knygėlėse dažnai rasi autoriaus, tokio maištingo poeto, besivaikančio chimėrų ir miglotų svajonių, portretą. Čia, teisybė, buvo paminėtas vardas, kuris seniai buvo žinomas. Bet juk ir tie dar neatrasti genijai turi savo ratą, kuriame garsėja.

– Aš pats apie literatūrą ne ką išmanau, – tarė kitas keleivis. – Nesu jos žinovas. Jūs vienas iš nedaugelio rašytojų, kuriuos skaičiau, ir dabar, kai pamačiau savo akimis, žaviuosi jumis dar labiau. Žinote, mes, mėgėjai, kartais pagalvojame, kad jeigu žmogus yra rašytojas, vadinasi, jis kabinetinis žmogus, paniurėlis. Bet jūs aiškiai paneigiate šią mintį. Beje, pažiūrėti jūs tikras sportininkas.

– Aš sportuoju, – patvirtino jaunuolis ir kaip tikras žymus rašytojas perbraukė per plaukus ranka, ant kurios skaisčiai žėrėjo puikus brilianto žiedas. – Atsikėlęs nuo stalo, tuoj sėdu ant žirgo. Irkluoju. Skraidau lėktuvu.

„Ar gali būti, – galvojo Floras d'Avenka, – kad, būdamas žymus rašytojas, jis nepažįsta manęs? Bent iš nuotraukų laikraščiuose...“

Tuo tarpu jaunasis poetas su didžiausiu pasisekimu švaistėsi aforizmais ir šmaikščiais žodžiais, žavėdamas nereiklius klausytojus. Tai buvo fejerverkas sąmojų, daugiausia Florui d'Avenkai jau žinomų.

Po kurio laiko elegantiškas jaunuolis ėmė murmedamas rengtis:

– Štai ir mano buveinė.

– Čia jūsų namai? – paklausė jį.

– Pilis, – atsakė jis atsainiai kaip didelis ponas. – Čionai atvažiuoju keliems mėnesiams kasmet; ieškau vienatvės...

Bendrakeivių prašomas jis mielai davė kelis autografus. Paskui, galantiškai pabučiavęs ponioms rankas, nuostabiai lipšniai atsisveikinęs su visais, iššoko iš traukinio, kai tas sustojo mažoje stotelėje. Visi, susigrūdę prie lango, mojavo rankomis.

– Niekada nemaniau, – tarė viena ponija, kai visi susėdo ir traukinys pajudėjo, – kad šį vakarą kelionėje susipažinsiu su Floru d'Avenka. Floras d'Avenka krūptelėjo. Negali būti! Tas tipas dėjosio juo, o jam ir į galvą neatėjo. Šitie šaunūs keleiviai buvo tikri, kad kalbėjosi su juo, Floru d'Avenka, jie sakė jam gražius komplimentus, o jis sėdėjo sau kampe ir niekas nepagalvojo, kad čia jis.

Dabar jis demaskuos apsišaukėlį, jis pasakys: „Floras d'Avenka – tai aš!“ Jis nusiramino, mat norėjo tai pasakyti ramiai, su lengva ironija. Pasijuoks iš šitų lengvatikių, prasčiokų, pažais su jais kaip katė su pele ir savotiškai atsirevanšuos.

Pirmiausia ėmė ieškoti kišenėje dokumentų.

– Pamanykit, – prabilo iki šiol tylėjęs keleivis. – Jis man visada patiko kaip rašytojas, o dabar, kai su juo susipažinau, pamačiau, kad jis simpatiškas ir kaip žmogus.

– Ir man jis labai patiko, – pasakė jauna mergina. – Būtinai perskaitysiu jo knygas.

Floras d'Avenka susirado dokumentus. Smarkiai susijaudinęs – įgimtas drovumas, nieko nepadarysi! – pasiruošė efektingai scenai. „Atleiskite, ponai, kad kišuosiu į jūsų pokalbį, bet nujaučiu, kad šnekate apie mane“, – pasakys jis. „Kaipgi?“ – paklaus jį. „Na taip, štai, žiūrėkite, ir liudijimas su nuotrauka.“ Ne, taip bus banalu. Jis pasakys: „Taigi, ponai, sakote, kad aš simpatiškas...“ Ne. Pagaliau sugalvojo. Pasakys jiems: „Man gaila, kad trikdau jūsų pagyrimų chorą, bet būdamas artimas Floro d'Avenkos draugas, drįstu su jumis nesutikti...“

Jo mintis nutraukė atsinaujinęs pokalbis.

– Koks malonus vaikinai! – pasakė vienas keleivis.

– Koks jis sąmojingas! Ir kaip laisvai jaučiasi! – pridūrė ponias.

– Koks žavus! – pastebėjo kitas keleivis.

Floras d'Avenka praverė lūpas, norėdamas nuplėšti kaukę nuo apsišaukėlio, kurio ir pėdos buvo ataušusios, ir nukreipti į save šitą saldų kaip medus susižavėjimo srautą.

– O koks jo sąmojis! – pridūrė dar vienas. – Tiesiog neišsenkamas.

„Kas gali pamanyti, kad Floras d'Avenka – tai aš?“ – pagalvojo Floras, mėgaudamasis netikėta mintim.

Na taip. Kas galėjo pamanyti? Kas galėjo pamanyti, kad šis neįdomus, tylus žmogus kupė kampe yra garsus rašytojas?

Floras d'Avenka pasižiūrėjo į tuos žmones, susižavėjusius ne juo, o kitu Floru d'Avenka. Pagalvojo, koks jis pats nuobodus, liūdnas, drovus, kokie purvini jo batai, paraitytos kelnės, šlapias skėtis, įsivaizdavo pavargusį po sunkios dienos savo veidą, prisiminė tą, kitą, laisvų manierų, sąmojingą, jauną, elegantišką, žavų, banguotais blizgančiais plaukais, šilkiniais marškiniais. O pilis? Kelionės draugai regėjo Florą d'Avenką niūrioje didžiulėje senos bajorų pilies salėje: sėdėdamas prie sueižėjusio židinio ir gurkšnodamas skanų vyną, jis kažką sakė ištikimam žilam tarnui.

Floras d'Avenka pagalvojo, kad tas jaunuolis daro geresnį įspūdį negu jis. Ir toliau tylėjo.

Traukinys lėkė per nakties tamsą, liūliuodamas keleivių mintis, svajas, fantaziją ir prisiminimų vizijas.

Akilė Kampanilė

Iš knygos „Italų novelės“, Vilnius, 1988 m.

Pasiekimas	Lygis	Lygio aprašas	Užduotis
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Slenkstinis	Įvardija ryškiausius kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, vertina poelgius, atpažįsta pasakotoją. Aptaria poezijos tekstuose tiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Remdamasis netiesiogine	1. Įvardyk pagrindinį kūrinio veikėją ir jo užsiėmimą. <i>(1 taškas)</i>

		pagalba, atpažįsta vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Padedamas palygina žinomų kūrinių veikėjus bent dviem siūlomais aspektais, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Slenkstinis	Įvardija ryškiausias kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, vertina poelgius, atpažįsta pasakotoją. Aptaria poezijos tekstuose tiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Remdamasis netiesiogine pagalba, atpažįsta vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Padedamas palygina žinomų kūrinių veikėjus bent dviem siūlomais aspektais, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	2. Ką apie Florą d'Avenką sako šie žodžiai: „Jį galėjai palaikyti paprastu kaimo krautuviniu“? (1 taškas)
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkimas (atsako į klausimą, bet neįvardija priežasčių)	Aptaria ryškiausias kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai ir kai kurias netiesiogiai teigiamas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją ir aptaria aiškiai išreikštą jo požiūrį. Įvardija poezijos tekstuose tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Atpažįsta ir konsultuodamasis paaiškina tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Remdamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	3. Kaip garsų rašytoją įsivaizdavo keleiviai, remdamiesi jo kūriniais? Įvardyk dvi priežastis, kodėl žmonės rašytoją įsivaizdavo būtent tokį. (3 taškai)
	Pagrindinis (atsako į klausimą ir	Aptaria kūrinio veikėjų charakterius, jų kaitą, vertybes, vertina poelgius ir jų pasekmes, paaiškina pasakotojo požiūrį ir	

	įvardija vieną priežastį)	vaidmenį. Poezijos tekstuose atpažįsta tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, juos paaiškina. Aptaria tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	
	Aukštesnysis (atsako į klausimą ir įvardija dvi priežastis)	Išsamiai aptaria kūrinio veikėjų charakterius, komentuoja jų kaitą, vertybes, vertina poelgius ir jų pasekmes, paaiškina pasakotojo požiūrį ir vaidmenį. Remdamasis teksto turiniu ir raiška, poezijos tekstuose atpažįsta įvairiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus ir detalai juos paaiškina. Aptaria vaizduojamus socialinius reiškinius, sieja su istoriniais įvykiais. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, teiginius detalai pagrindžia (B2.2.4).	
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Pagrindinis	Paaiškina kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija kūrinio veiksmo vietą ir laiką, pastebi jų kaitą, atpažįsta ir paaiškina vaizduojamas socialines, istorines realijas, jas susieja su šių laikų istorija, dabarties socialiniais reiškiniais (B2.3.3).	4. Kodėl Floras d'Avenka susidomi keleivių dėmesio susilaukusi jaunuoji „rašytoju“? (1 taškas)
Vertina skaitomų tekstų turinį ir raišką (B3).	Aukštesnysis	Išsako savo įspūdžius, argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai	5. Išrašyk citatą, kurioje išryškėja stereotipinis (t. y. tipiškas, būdingas) požiūris į rašytojus.

		skaitomą kūrinį. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, įtaigumą, pažintinę reikšmę sau kaip skaitytojui, susiedamas su savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.3).	(1 taškas)
Skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Patenkinamas	Aptaria ryškiausius kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai ir kai kurias netiesiogiai teigiamas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją ir aptaria aiškiai išreikštą jo požiūrį. Įvardija poezijos tekstuose tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Atpažįsta ir konsultuodamasis paaiškina tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Remdamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	6. Kuo kelevius žavi apsimetėlis „rašytojas“? (1 taškas)
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Pagrindinis	Paaiškina kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija kūrinio veiksmo vietą ir laiką, pastebi jų kaitą, atpažįsta ir paaiškina vaizduojamas socialines, istorines realijas, jas susieja su šių laikų istorija, dabarties socialiniais reiškiniais (B2.3.3).	7. Kokį būdą išgarsėti, Floro d'Avenkos manymu, renkasi pradedantieji jauni rašytojai? (1 taškas)
Taiko skaitymo strategijas (B4).	Aukštesnysis	Skaitydamas tekstą, tikslingai kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, apibendrinti; atsakydamas tiksliai ir aiškiai formuluoja	8. Kuris sakinyš geriausiai apibūdina pirmąją Floro d'Avenkos reakciją, supratus, kuo jaunuolis apsimeta esąs? Išrašyk jį. (1 taškas)

		teiginius, išsamiai juos pagrindžia cituodamas, perfrazuodamas (B4.2.4).	
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Pagrindinis	Nurodo tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas nežinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atvejų – problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, susieja priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais pasiūlytais aspektais, teiginius pagrįsdamas (B2.6.3).	9. Apie ką svarsto Floras d'Avenka, supratęs, kad jaunuolis yra apsišaukėlis? <i>(1 taškas)</i>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkinamas	Atpažįsta ir aptaria kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, fragmentiškai juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija ir aptaria kūrinio veiksmo vietą ir laiką, vaizduojamas socialines, istorines realijas, kai kurias iš jų susieja su savo socialine aplinka (B2.3.2).	10. Kodėl Floras d'Avenka taip ir nedemaskavo apsišaukėlio? a Norėjo pasirodyti esąs kuklus žmogus. b Nenorėjo nuvilti susižavėjusių keleivių. c Tikėjosi pasisvečiuoti senoje bajorų pilyje. d Slapta vylėsi atkeršyti apsimetėliui. <i>(1 taškas)</i>
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Aukštesnysis	Išsamiai aptaria kūrinio veikėjų charakterius, komentuoja jų kaitą, vertybes, vertina poelgius ir jų pasekmes, paaiškina pasakotojo požiūrį ir vaidmenį. Remdamasis teksto turiniu ir raiška, poezijos tekstuose atpažįsta įvairiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus ir detalai juos paaiškina. Aptaria vaizduojamus socialinius reiškinius, sieja su istoriniais įvykiais. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais	11. Dar kartą perskaityk paryškintą pastraipą. Ką gretindamas autorius parodo galutinį Floro d'Avenkos apsisprendimą tylėti? <i>(1 taškas)</i>

		aspektais, teiginius detaliai pagrindžia (B2.2.4).									
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Patenkamas (randa tinkamą citatą vienai savybei)	Aptaria ryškiausius kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai ir kai kurias netiesiogiai teigiamas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją ir aptaria aiškiai išreikštą jo požiūrį. Įvardija poezijos tekstuose tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Atpažįsta ir konsultuodamasis paaiškina tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Remdamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	12. Iš Floro d'Avenkos samprotavimų ryškėja tam tikros jo savybės. Pagrįsk jas teksto citatomis. <table border="1" data-bbox="1339 379 1989 571"> <tr> <td>Floro d'Avenkos savybės</td> <td>Savybes pagrindžiančios citatos</td> </tr> <tr> <td>Uždaras</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Drovus</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Išmintingas, sumanus</td> <td></td> </tr> </table> <p style="text-align: right;">(3 taškai)</p>	Floro d'Avenkos savybės	Savybes pagrindžiančios citatos	Uždaras		Drovus		Išmintingas, sumanus	
Floro d'Avenkos savybės	Savybes pagrindžiančios citatos										
Uždaras											
Drovus											
Išmintingas, sumanus											

VERTINIMO INSTRUKCIJA

Garsus rašytojas Nr.	Aprašas	Taškai	Pavyzdžiai
1	Atsakyme įvardytas veikėjas ir paminėta jo profesija.	1	<i>Floras d'Avenka – rašytojas.</i>
2	Atsakyme pabrėžiama niekuo neišsiskirianti rašytojo išvaizda, elgesys.	1	<i>Jis niekuo neišsiskiria, atrodo kukliai ar net prastai, primena darbininką, o ne rašytoją. / Jis neatrodė gražiai, buvo apsitaškęs, nesididžiavo, atsisėdo kampe.</i>
3	Visos skiltys užpildytos teisingai.	3	<i>Rašytojas keleivių akimis: vyresnis / senyvas / pagyvenęs / apkūnus. Priežastys: nes žmogus garsus savo darbais; nes kūrinuose daug gyvenimo patirties ir žmogaus sielos pažinimo; nes kūrinuose daug filosofinio požiūrio; nes daug dirba sėdėdamas.</i>
	Teisingai užpildytos dvi skiltys.	2	
	Teisingai užpildyta viena skiltis.	1	

4	Atsakyme paminėta priežastis, jog garsus rašytojas jam nežinomas.	1	<i>Susidomėjo, nes pats būdamas rašytojas nepažinojo kito garsaus rašytojo. / Susidomėjo, kas šis rašytojas ir kodėl jam nežinomas, neatpažįstamas, nes nebuvo jo niekur matęs.</i>
5	Išrašyta tinkama citata	1	<i>„[...] jeigu žmogus yra rašytojas, vadinasi, jis kabinetinis žmogus, paniurėlis.“</i>
6	Atsakyme pabrėžiama nepriekaištinga išvaizda, iškalba.	1	<i>Žavi savo grožiu, sportiška išvaizda, jaunyste, iškalba. / Jis buvo gražiai apsirengęs, gražus, protingas, mokėjo gražiai kalbėti.</i>
7	Atsakyta teisingai arba išrašyta tinkama citata.	1	<i>Išleidžia knygeles savo lėšomis, išsiuntinėja žymiems rašytojams, klausia jų nuomonės.</i>
8	Išrašytas tinkamas sakinys.	1	<i>„Floras d'Avenka krūptelėjo.“</i>
9	Atsakymu išreikšta mintis apie svarstymą, kaip geriau demaskuoti apsišaukėlių.	1	<i>Svarsto, kaip geriau pasakyti, kas yra tikrasis Floras d'Avenka. / Nori įrodyti, kad tikrasis rašytojas yra jis. / Svarsto, kaip atskleisti tiesą.</i>
10	Pasirinktas teisingas atsakymas B.	1	
11	Iš atsakymo galima aiškiai suprasti, kad gretinami rašytojo ir apsišaukėlio jaunuolio paveikslai.	1	<i>Gretina tikrojo rašytojo ir apsimetėlio paveikslus. / Palygina save ir apsimetėlių. / Gretina rašytoją ir juo apsimetusį jaunuolį.</i>
12	Teisingai pagrįstos visos trys savybės (kiekviena bent viena citata).	3	<i>Uždaras: „[...] Floras d'Avenka gyveno gana uždarai“, „atsisėdo kampe“. Drovus: „[...] įgimtas drovumas“, „ir toliau tylėjo“, „koks jis pats drovus“, „atsisėdo kampe“. Sumanus, išmintingas: „Floras d'Avenka pagalvojo, kad tas jaunuolis daro geresnį įspūdį negu jis. Ir toliau tylėjo“, „ir toliau tylėjo“.</i>
	Teisingai pagrįstos dvi savybės.	2	
	Teisingai pagrįsta viena savybė.	1	
13	Tinkamai nurodyta pagrindinė mintis pabrėžiant, kad Florui d'Avenkai svarbus jo kaip rašytojo įvaizdis arba kad rašytojas nenorėjo nuvilti susižavėjusių kelevių.	1	<i>Rašytojui nesvarbu, kaip jis atrodo, svarbu, kad jo kūriniai skaitytų. / Kartais geriau nenuvilti skaitytojų lūkesčių. / Nėra blogo, kas neišėitų į gera. / Tikra išmintis (tikras talentas) viešai nedemonstruojama.</i>

SAMPROTAVIMO RAŠINIO UŽDUOTIS PAGAL PASIEKIMŲ LYGIUS. 10 KLASĖ Biblijos („Sūnaus palaidūno palyginimo“) apibendrinimo užduotis

Ugdomos kompetencijos

Pažinimo kompetencija. Apibendrins įgytas literatūros teorijos ir istorijos žinias baigus analizuoti Bibliją, kaip vieną iš kūrybos šaltinių. Mokės pasiremti Biblijos tekstams suvokti Viduramžiais taikytą keturių prasmų teorija, parabolės sąvoka ir alegorinio kalbėjimo ypatumais.

Kultūrinė kompetencija. Atpažins Biblijos įvaizdžius dailės meno kūrinuose. Gebės taikyti teksto analizės įgūdžius, įgytus išanalizavus „Sūnaus palaidūno palyginimą“.

Kūrybiškumo kompetencija. Gebės rašant samprotavimo rašinį tinkamai išaiškinti abstrakčią sąvoką, vertins reiškini. Aiškindami sąvoką pasirems Biblijos pavyzdžiu ir dailės kūrinio aprašymu.

Pilietiško kompetencija. Atskleis tiesioginę ir perkeltinę sąvokos reikšmę, ją susies su tinkamu kontekstu, atskleis asmeninį požiūrį į rašinyje aptariamus įvykius, reiškinius.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Analizuodami pasirinktus pavyzdžius, aptars poelgio priežasčių ir pasekmių ryšius. Mokysis įsivertinti savo darbą ir jį tobulinti.

Tema. Kokį žmogų galima pavadinti „sūnumi palaidūnu“?

Samprotavimo rašinys: sąvokos aiškinimas, argumentavimas literatūros ir dailės kūriniais.

Mokinių veiklos (į jas galima įtraukti paruošiamuosius darbus)

Užduotis. Parašykite samprotavimo rašinį tema „**Kokį žmogų galima pavadinti „sūnumi paklydėliu“?** Apimtis 250 žodžių.

Mokiniam pateikiamas Boscho paveikslas „Sūnus palaidūnas“, kurį mokiniai analizuoja kaip biblinės *Sūnaus palaidūno* parabolės interpretaciją.

Galimi paruošiamieji darbai:

1. Rašydami remkitės *H. Boscho paveikslu „Sūnus palaidūnas“*. (Tapyba „Sūnus palaidūnas“. Atlikta aliejuje ant lentos, apie 1510 m. Jo skersmuo 70 cm. Paveikslas yra Boijmans van Beuningen muziejuje, Roterdame): <https://gigafox.ru/lt/beremennost/ieronim-bosh-biografiya-hudozhnik-ieronim-bosh-kartiny-bosha-s-nazvaniyami/>)

2. Ruošdamiesi rašiniui apie dailininką ir jo kūrybą plačiau skaitykite http://lt.wikipedia.org/wiki/Hieronimus_Bosch arba kituose šaltiniuose.

Paveikslas demonstruojamas pamokoje, nors jis gali būti išanalizuotas anksčiau, mokantis žmogaus aprašymo arba ruošiantis rašiniui.

3. Prisiminkite *Biblinio sūnaus palaidūno palyginimo* analizę.

<http://biblija.lt/index.aspx?cmp=find&str=Lk%2015,1-3.11-32&doc=BiblijaRKK1998>

Tekstas gali būti jau išanalizuojamas anksčiau remiantis Viduramžiais gyvavusia *keturių prasmų teorija*, kurią distichu (strofa, sudaryta iš dviejų eilučių) apibendrino Nicolas de Lyra, arba Augustinas iš Dakijos:

*Raidė faktus išdėsto, kuo reik tikėti – moko alegorija,
moralė – kaip turi elgtis, ko siekti – rodo anagogija.*

Iš knygos Umberto Eco, *Menas ir grožis viduramžių estetikoje*, Baltos lankos, 1997, p. 182 psl.

4. Pasirinkite kūrinį, kurio veikėją galima pavadinti sūnumi palaidūnu. Galima remtis K. Ostrausko „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“ (Kostas Ostrauskas „Paskutinis kvartetas“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014.)
5. Rašinyje galite remtis pateiktomis citatomis:

Neabejotina, kad klaidos, paklydimai, visokiausi nusižengimai, buvo ir tebėra svarbūs žmogaus pasaulio keitimosi impulsai (Viktorija Daujotytė, literatūrologė).

Tiesą sakant, visi mes esame maištingi sūnūs, tik gyvename skirtingus tos istorijos epizodus.<...> Tai visas žmogaus pajautas, visus įvykius, likimo vingius aprėpiantis gyvenimo modelis, nuo jo nenuklystama. Kur būtum, ką darytum, kokią patirtį išgyventum, tai sūnaus palaidūno klajonių, minčių, gyvenimo situacijų pakartojimas (Donaldas Kajokas, rašytojas).

Paaškinimai, kaip atlikti užduotį, skliaustuose nurodyti pasiekimų lygiai, kurie yra svarbiausi (įsi)vertinimo kriterijai:

1. Naudodamiesi žodynu išaiškinkite „sūnaus palaidūno“ sąvoką. <http://lki.lt/skaitmeniniai-lietuviu-kalbos-istekliai/>
2. Atkreipkite dėmesį į tiesiogines ir perkeltines žodžių reikšmes.
3. Pasirinkite, kas bus jūsų rašinio adresatas.
4. Pamažtykite, kokią sąvokos reikšmę vartosite formuluodami teiginius. Teiginį siekite su nurodytais ir kitais pasirinktais pavyzdžiais.
(Pasvarstykite, ar taip gali būti vadinamas žmogus, kuris nesilaiko tradicijų, moralės normų, padaro lemtingą klaidą, išsižada tėvų namų, ieško savo vietos pasaulyje, neigia mokslo teorijas...)
5. Įžangoje parašykite priežastis, kodėl svarbu šią sąvoką aiškintis? (reikalavimas pagrindiniam ir aukščiausiam lygiui).
6. Nurodykite, kas lemia šį reiškinį – „sūnų palaidūnų“ atsiradimą arba / ir tokį žmogaus poelgių vertinimą (reikalavimas aukščiausiam lygiui).
7. Apmąstykite ir pasirinkite argumentus. Kiekvienoje pastraipoje teiginį pagrįskite remdamiesi vienu pavyzdžiu: bibliiniu pavyzdžiu (slenkstinis lygis), Boscho paveikslo turinio aprašymu (pagrindinis lygis) ir jo vaizdų interpretacija (aukščiausias lygis), savarankiškai pasirinktu kūriniumi (reikalavimas aukščiausiam lygiui).
8. Pabaigoje įvardykite šio reiškinio teigiamas ir neigiamas pasekmes (pagrindinis lygis).
9. Pateikite savo požiūrį, susietą su kontekstu (reikalavimas aukščiausiam lygiui).
10. Prisiminkite, kad rašinio kompozicija – obuolys, kurio atskiros dalys reiškia skirtingus teksto elementus. Prisiminkite ją rašydami.

Kotelis	įžanga
Uodegėlė	pabaiga
Sėklalizdis / šerdis	pagrindinė mintis
Sėklos	teiginiai, kurie plėtojami ir argumentuojami kiekvienoje pastraipoje
Minkštimo skonis ir obuolio spalva	stilius ir jūsų kalbinė raiška
Medis, nuo kurio nuskintas obuolys	kūrinio kontekstas (autorius, kūrinys)
Sodas, kuriame augo medis	kultūrinis kontekstas

11. Parašykite rašinį.

12. Įsivertinkite savo rašinį.

Įsivertinimo aspektai	Įsivertinimo klausimai
Rašymo tikslas	Ar aiškus rašymo tikslas? Ar suvokiu, ką šia tema žino mano adresatas?
Temos atskleidimas. Sąvokos išaiškinimas ir pasirėmimas pavyzdžiais.	Ar išaiškinau sąvoką? Ar pakankamai pasirėmiau pavyzdžiais? Ar skaitytojui nekils klausimų, ką turėjau galvoje rašydamas? Kurios vietos gali būti neaiškios? Ar viskas susiję su tema?
Teksto sandara ir vientisumas.	Ar visos dalys (įžanga, dėstymas, pabaiga) susijusios? Ar skaitytojas iš įžangos supras, apie ką šis rašinys? Ar aiškus mano požiūris? Ar pabaiga apibendrina viso rašinio mintis? Ar pastraipose nėra minties šuolių? Ar jos susijusios viena su kita?
Teksto kalbinė raiška (sintaksė, žodynas, kalbos normų laikymasis)	Ar sakiniai įvairios struktūros? Ar laikausi stiliaus aiškumo, tikslumo, glaustumo reikalavimų? Ar nepalikau rašybos, skyrybos, gramatikos klaidų?
Pasiekimų lygis	Nuspręskite, kokį pasiekimų lygį atitinka Jūsų rašinys. Ką galėtumėte pakeisti, kad pasiektumėte aukštesnį lygį.

Rašinio vertinimo pavyzdžiai. 10 klasė

Situacija. 10 klasė. Išnagrinėtas Homero herojinis epas „Iliada“, aptarti keli šiuolaikinio poeto Alvydo Valento eilėraščiai, interpretuojantys „Iliadą“, per savarankiško skaitymo pamoką išanalizuotas E. R. Remarko romaną „Vakarų fronte nieko naujo“. Mokiniai iš trijų temų rašo pasirinkto tipo – samprotavimo ar literatūrinį – rašinį. Nuo pasirinktų autorių skaičiaus ir argumentų plėtotės priklauso rašinio įvertis.

Užduotis. Pasirinkti temą ir parašyti 350 žodžių rašinį. Argumentuojant pasirinkti siūlomus tekstus ar tekstą:

I. Tekstai pasirinkti	II. Samprotavimo rašinio temos	III. Literatūrinio rašinio temos
1. Homero herojinis epas „Iliada“	1. Kodėl karo tema kultūroje amžina?	1. Karo tema literatūroje
2. E. M. Remarko romaną „Vakarų fronte nieko naujo“	2. Kodėl svarbu mylėti?	2. Karo ir meilės tema literatūroje
3. Alvydo Valentos eilėraščiai	3. Kas valdo pasaulį ir žmogų?	3. Amžinosios temos literatūroje

Rašinio vertinimo kriterijai:

<i>Kriterijus</i>	<i>Taškai</i>	<i>Kriterijaus aprašas</i>
1. Tema	2	Atsakyta į temą, niekur nuo jos nenukrypstama.
2. Argumentai	2	Svariai argumentuojama remiantis bent dviem tekstais.
3. Struktūra	2	Pateikiama tinkama rašinio struktūra.
4. Raštingumas ir stilius	2	Rašinyje beveik nėra rašybos, skyrybos, gramatikos klaidų; sakiniai stilingi.
5. Žodžių skaičius	2	350 ž. ir daugiau – 2 tšk.; 349 – 300 ž. – 1 tšk.; 299 ir mažiau – 0 tšk.

Įvairių pasiekimų lygių rašinių pavyzdžiai.

Aukštesnysis pasiekimų lygis

Kodėl karo tema kultūroje amžina?

Kultūrą galima suprasti kaip visa tai, kas sukurta visuomenės fiziniu ir protiniu darbu, o karo problematika joje visais laikais buvo dažnas reiškinys. Kaip ir senovės graikų laikais pasitaikydavo įvairių konfliktų tarp tautų, taip ir dabar dažnai kyla nesutarimų tarp valstybių. Ieškome tokių brutalių reiškinų paaiškinimo: juk nutraukus karinio veiksmus, būtų galima išsaugoti tiek nekaltų gyvybių. Tačiau laikas eina, o archetipinė karo situacija kartojasi. Taigi, kodėl karo tema kultūroje yra amžina?

Pirma, karas gali būti įvardijamas kaip keršto forma, o ši kultūroje yra amžina. Žmonės visais laikais iš arogancijos ir įžeistos savigarbos norėdavo pakenkti vienas kitam. Vienas tokių keršto pavyzdžių yra Trojos karas, aprašomas Homero herojiniame epe „Iliada“. Graikų valdovas Agamemnonas keršija trojiečių princui Pariui už brolio žmonos, gražiausios pasaulio moters Elenos, pagrobimą. Epą „Iliada“ interpretuojantis XXI a. lietuvių poetas Alvydas Valenta eilėraštyje „Maras stovykloje. Achilo pyktis“ teigia, kad pasaulį valdo pasikartojančios įvykių sekos: „karas ir maras, / meilė ir neapykanta.“ Kalbantysis yra įsitikinęs, kad archetipinė karo, naikinimo, vagystės ir keršto situacija kartojasi jau tris tūkstančius metų, o įvykiai yra aprašomi poetų, kurių darbai amžini: „Tris tūkstančius metų / didvyriai stato ir griaua tvirtoves, / keršija už išvogtas moteris, / o poetai jų šventą pyktį / apgieda nemirtingomis eilėmis.“ Galima teigti, kad žmonija nesimoko iš praeities karo klaidų, nes meilė, neapykanta ir kerštas yra aktualios temos tiek senovės graikų, tiek XXI a. žmogui. Taigi karo tema kultūroje yra amžina, nes keršto troškimas ir neapykanta tęsiasi iš kartos į kartą, o pirmąpradžiai žmonių jausmai ir instinktai nekinta.

Antra, karo temos svarba kultūroje išlaiko tęstinumą, nes dauguma karo archetipą suvokia kaip galios įtvirtinimą nekaltų žmonių gyvybių kaina. Dažnai į karo situaciją įtraukiami žmonės, kurie yra priversti kovoti dėl valdančiųjų įsitikinimų. XX a. rašytojo Eriko Marijos Remarko romane „Vakarų fronte nieko naujo“ aprašoma Pauliaus Boimerio patirtis. Jaunuolis atstovauja „prarastajai“ kartai – generacijai, kuri kovojo Pirmajame pasauliniame kare. Romane nagrinėjama mažo žmogaus tragedija: žmogaus, kuris yra žemesnio rango individas, kurį tiesiog, kaip ir tūkstantį kitų, išsiuntė į frontą mirti. Romane jaunuoliai yra įvardijami kaip geležinis jaunimas, privalantis kautis dėl tėvynės. Tačiau jauni Boimerio bičiuliai į šią sąvoką žiūri skeptiškai: „Geležinis jaunimas. Jaunimas! Iš mūsų

nėra nė vieno vyresnio (350 ž.) kaip dvidešimt metų. Bet argi mes jauni? Kariai patys supranta, kad yra išsiųsti mirti, ir piktinasi, kad tiek vyresnybė, tiek tėvai drįsta juos taip vadinti. Mažo žmogaus tragedija kare yra neišvengiama, nes mažais žmonėmis visados bus naudojamos, o viršesniųjų rankos lieka nesuteptos krauju, nors dėl jų sprendimų miršta tūkstančiai.

Taigi apibendrinant galima būtų prieiti prie išvados, kad karo temą kultūroje regime kaip pasikartojančią problemą, kurią sukelia nekintantys žmonių emociniai dirgikliai, tokie kaip kerštas bei atpildo siekimas, ir jausmai, tokie kaip meilė ir neapykanta. Taip pat karo svarba kultūroje nesikeičia, nes nekinta mažo žmogaus santykis su viršesniais už jį. Siekdami įtvirtinti galią, valdantieji priverčia nekaltus žmones paklusti, patirti karo siaubą, aukoti savo sveikatą ar net gyvybę, o taip elgdami jie griaua mažų žmonių likimus. (473 ž.)

Pagrindinis pasiekimų lygis

Kas valdo pasaulį ir žmogų?

Kad ir koks nepriklausomas gali būti žmogus, atsiranda dalykų, kurie visgi jo laisvę riboja, arba troškimų, kurie visada ima viršų. Kad ir koks nepriklausomas gali būti žmogus, kartais jis randa save kito rankose. Rankos gali būti žiaurios, meilios, duodančios ar atimančios, žmogus gali norėti iš jų ištrūkti arba laukti dienos, kol į jas sugrįš. Kad ir kokie unikalūs ir vieni kitiems neprilygstantys žmonės yra, visi jie gyvena tampomi tų pačių virvelių. Tad, kas valdo žmogų, tas kartu valdo ir visą pasaulį. Taigi, kieno rankose žmogus yra?

Visa užgožianti tikroji meilė yra viena iš žmogų valdančių jėgų. Turima ji suteikia laimę, o prarasta įplieskia pyktį. Homero epe „Iliada“ išryškėja, jog tikros meilės negali atstoti jokie turtai. Kai Odisėjas su graikų kariais ateina prašyti Achilo grįžti kovoti ir mainais siūlo pasakiškus turtus bei žemes, Achilas apie tai nenori nė girdėti, nes graikų karo vadas Agamemnonas pavogė jo mylimąją. Tikrosios meilės netektis gali apakinti, sužadinti keršto troškimą ir nustumti į šalį viską, kas iki tol atrodė svarbu: kovą už tėvynės garbę, bendražygius kare. Tikroji meilė negali būti pakeičiama ne tik turtais, bet ir ypatingu kito grožiu bei statusu. Kitame Homero kūrinyje „Odiseja“ matome Kalipsę, besipuikuojančią savo pranašumu, ir Odisėją, tą pranašumą suprantantį, bet jo nesužavėtą. „<...> Aš kuo geriausiai / Pats suprantu ir žinau, kad protinga žmona Penelopė / Savo stuomens grakštumu ir ūgiu už tave bus menkesnė <...> Vis dėlto aš geidžiu ir svajoju kasdien ir kas naktį / Grįžti greičiausiai namo <...>“, – taip Odisėjas atsako Kalipsei, kai ši teigia, jog Penelopė jai neprilygsta. Odisėjas dienų dienas, nuleidęs galvą, rymo pakrantėje, nes tikroji meilė, į kurios rankas taip veržiasi jo širdis, yra toli už horizonto. Apakinanti, pasigrobianti visą dėmesį ir didžiausią skausmą bei didžiausią laimę suteikianti meilė valdo kiekvieną žmogų ir kužda jam tolimesnius jo veiksmus.

Kita, liūdnėsnė ir žiauresnė, pasaulį valdanti jėga yra karas. Galbūt netgi ne tiek pats karas, kiek keli už jo besislepiančios individai. Kad ir kaip bebūtų keista, bekrasčių pasaulį ir milijardus žmonių galima sukelti į vieną vaidinimą, režisuojamą vos kelių asmenų. Karą vaidinimu vadina būtent A. Valenta savo eilėraštyje „Priesaika. Achajų kariuomenės apžiūrėjimas. Pario ir Menelajo dvikova“. (350 ž.) Toks karo įsameninimas gali kilti iš to, kad paprasti žmonės kare yra tarsi marionetės – traukamos už virvelių kelių nepasiekiamų rankų. Ši neteisybė atsispindi ir E. M. Remarko knygoje „Vakarų fronte nieko naujo“. Veikėjas Albertas Kropas teigia: „Į areną turėtų išeiti abiejų šalių ministrai ir generolai <...> Kurie liktų gyvi, tų šalis ir nugalėtų.“

Tai būtų daug paprasčiau ir geriau negu čia, kur kovoja visai ne tie žmonės. Vienių gyvenimus pasiglemžiantis, o kitų – sugadinantis, karas keičia žmogaus likimą. Taigi, keli jo sukėlėjai turi galią valdyti minias.

Kiekvienas pasaulio žmogus gyvena tuose pačiuose rėmuose – meilės ir karo. Kiekvienas yra marionetė šių stiprių bei skirtingų jėgų. Kad ir kiek priešintųsi, pasaulis sukasi tame pačiame archetipe. Mylėdamas jis ilgisi, geidžia, įniršta ir pamiršta viską aplink. Kariaudamas jis bėga į priekį,

kad jo kraujas būtų pralietas, nė neatsisukdamas atgal, kur jo kraują pralieti gali kitas. Tokios yra pasaulį ir žmogų valdančios jėgos. (497 ž.)

Patenkiamas pasiekimų lygis

Kodėl svarbu mylėti?

Meilė – stipraus prisirišimo, šilumos, noro būti šalia, pasiryžimo aukotis, atsidavimo kitam žmogui, kartais ir kitiems objektams jausmas. Jį taip sunku apibrėžti, nes visiems jis yra toks skirtingas ir skirtingai suprantamas. Tai toks tyras jausmas, kurio dirbtinai nesukelsi, nenuslopinsi. Bet kodėl yra svarbu mylėti?

Meilė mus padaro stipresniais. Ji suteikia stiprybės ir drąsos. Manau, kad ką nors mylint natūraliai atsiranda noras, net pareiga ar instinktas jį apsaugoti ir apginti nuo visų baisių ir blogų dalykų. Pasidaro nesvarbu ar tai darydamas, pats gali patekti į didelį pavojų, nes meilė taip pat padeda įveikti baimę. Visai kaip Homero herojiniame epe „Iliada“, Hektoras sako savo žmonai Andromachei, kad jis privalo eiti kariauti. Ne tik kiek dėl tėvynės, dėl savo žmonių, bet kiek iš noro apsaugoti žmoną ir vaiką. „Bet tepražūstu pirmiau ir kapas mane teuzdengia, / Neg vedamos į vergiją aš tavo šauksmą išgirsiu“. Hektoras visiškai be jokių dvejonų yra pasiryžęs atiduoti savo gyvybę, nes jam svarbiausia, kad jo šeima neprarastų laisvės, kad nepakliūtų į kieno nors kito rankas. Meilė mus skatina stengtis, duoda ryžto.

Iš meilės taip pat atsiranda didesnis atsakomybės jausmas. Ypač, kai tu myli ir žinai, kad esi mylimas. Alvydas Valenta, savo eilėraštyje – „Hektoro ir Andromachės pasimatymas“, rašo apie karių išvykimą į karą. Nesvarbu ar paprastas kareivis, ar kilmingas riteris, visi vyrai buvo tinkamai išlydimi. „...viena seselė brolelį rengė, / antra jam žirgą pabalnojo, / o ši trečioji, visų jauniausia, / vartus atkėlė ir palydėjo.“. Seserų išlydėjimas kupinas rūpesčio ir švelnumo, visos kartu atlikdamos ką nors broliui, jį ramiai paruošia ir išsiunčia. Išlydėjimas tampa labai tvirtas pagrindas kareiviui, kaip padaršinimas, paruošimas prieš tai kas jo dar laukia. Mano nuomone, tas pagrindas ir sustiprindavo juos, nes jie žinojo, kad jie yra mylimi, kad jų paliktuose namuose yra šeimos, kurios taip stipriai pergyvena ir nuoširdžiai laukia jų sugrįžimo. Ir iš to noro grįžti atgal, jie atsakingiau ir žiūrėjo į save ir savo gyvybę. Taigi, meilė ir žinojimas, kad jie laukiami sustiprino atsakomybę grįžti atgal gyvam.

Apibendrinant, manau, meilė mus skatina būti geresniu žmogumi, stengtis ir dėl savęs, ir dėl tų, kurie tau rūpi. Šis jausmas toks stiprus, kad suteikia tokios drąsos, kuri padeda (350 ž.) įveikti baimes ir sunkumus. Meilė mus paverčia dvasiškai stipresniais žmonėmis. (360 ž.)

Slenkstinis pasiekimų lygis

Kas valdo pasaulį ir žmogų?

Ne kartą esame girdėję mintį: būtų neįdomu gyventi jeigu pasaulis būtų rožem klotas. Kyla klausimas kas po šia mintim slepiasi, ir kodėl tas rožem klotas pasaulis nebūtų įdomus. Atsakyti sunku, ir įvardyti kodėl taip ir ne kitaip taip pat nelengva, bet verta pamąstyti.

Beribė laisve ir atviras pasaulis, skamba maloniai ir gundančiai, tyras pasaulio pažinimas ir neribota laisvė traukte trauke keliauti, matyti, pajaušti, ir užuosti, ilgametį brandintą vaisių “pasaulį”.

Negaliu nepaminėti kad kiekviena graži istorija slepia ir blogio dalelę kurios įvardyti dažniau nesinori.

Pasaulis ir istorija turi sąsają, pasaulis turi savo istoriją, o istorija turi savo pasaulį. Tuom ir įdomu darosi kas kuria istorijas ir kas valdo pasaulį, kas valdo žmones ir nuo ko visa tai priklauso?

Žodis valdo, sukelia sampratą, dydžiai galiai vykdyti, vykdyti tai kas prašoma arba tai kas liepta.

Na ir mane pati kamuoja klausimas suprasti kas valdo žmones o kas galų gale valdo pasauli. Užsiminant apie tą blogį kurio dažniau niekas nenori rodyti, pasaulyje tai įvardyčiau kaip karus,

nesantaikas ir nesutarimus dėl gėšaus valdymo stiliaus, tai tarsi kaip liga, dažnas valdytojas ja serga, norima parodyt galią, stiprybę ir nenugalingumą. Norėčiau sakyti kad visa tai tik emocinis karo fonas, bet ne, šiuo atveju tai žmogaus instinktas parodyti savo galią ir parodyti aplinkiniam ju tariamą vietą.

Ar karas, ir karo vadovai yra pasaulio valdyba? Na, nepagalvokit kad as manau jog pasaulį valdo kažin kokie karaliai, o kad karas yra teismo laukas kur sprendžiama kieno galia stipresnė, tikrai ne tai turiu omenyje.

Šiuo atveju Alvydo Valentos elėraščiai kurie vaizduoja skaudu karą ir nuolatinį vaidinimą, net per plauką nekvepia grožiu.

Karas, kuris šiais laikais yra mutavęs yra valdimo forma. Jauni stiprūs ir svajonių kupini žmones yra valdomi daug ko, savo norų, savo emocijų, savo troškimų ir savo instinktų.

Be to kad verta būtų džiaugtis pasauliu ir švėsti laisvę, žmones yra valdomi daugeliu dalyku kuriuose vienas stipriausių valdymu yra valstybe, žmones priklauso valstybei, kaip tai beskambetu, tokia yra teisybė. Negaliu to įvardyti kaip belaisve, atvirksčiai, valstybė suteikia laisvę, tačiau mus įkalina ir mus stipriau valdo sakyčiau mūsų vidiniai jausmai, elementaru jog esame linkę spręsti ir vykdyti savo veiksmus pasitelkus daugiausiai savo (350 ž.) jausmais, tas manau ir sukuria įdomumą gyventi. Kūrinys "vakaru fronte nieko naujo" kuri parašė E. M. Remarkas yra gyvas pavyzdys to ka turiu omenyje, veikėjas vardu Paulius karo romane veikiausiai nėra vedamas savo asmeninio gyvenimo norų keliu ir tampa priklausomu vakarų fronto kariuomenėje, na tai nera prievolė karui, tai labiau jo vidinis prisirišimas.

Esmę šio kūrinio norėčiau įvardyti tai kad gryžęs Paulius i gimtinę aiškiai suvokia kaip ištikrųjų daug jis patyre ir tai kaip bebūtų keista yra begalo sunku išsakyti namiškiams, ir šio kūrinio pokripyje Paulius grįžta i karo lauką pas savus brolius. Tai elementarus pavyzdys, žmogaus jausmu virtinės kurio pasekoje žmogus pasielgia taip kaip jam sako jo jausmai, o gražiai įvardijant tai ką kužda jo širdis. Jausmai, nuojauta ir vidinis kuždesys, tariamai tai tas kas valdo žmones ir jų elgesį.

Pasaulis ir jų valdovai, kas jie? Šiuo atveju galiu įvardyti tai mes, tai mes su savo vidiniais jausmais, su arogancijomis ir su pavydu, tai mes su savo nuoširdumu ir savo šiluma, tai mes su savo supratingumu ir pagarba, tai mes pasaulio valdovai, ir mintį kurią žinome kiekvienas yra "Jei nori pakeisti pasaulį, pradėk nuo savęs." M. K. Gandhi.

Todel leidžiu sau sakyti kad aš ir Jūs, esam valdovai ne tik savo vidaus, tačiau ir šio pasaulio. (557 ž.)